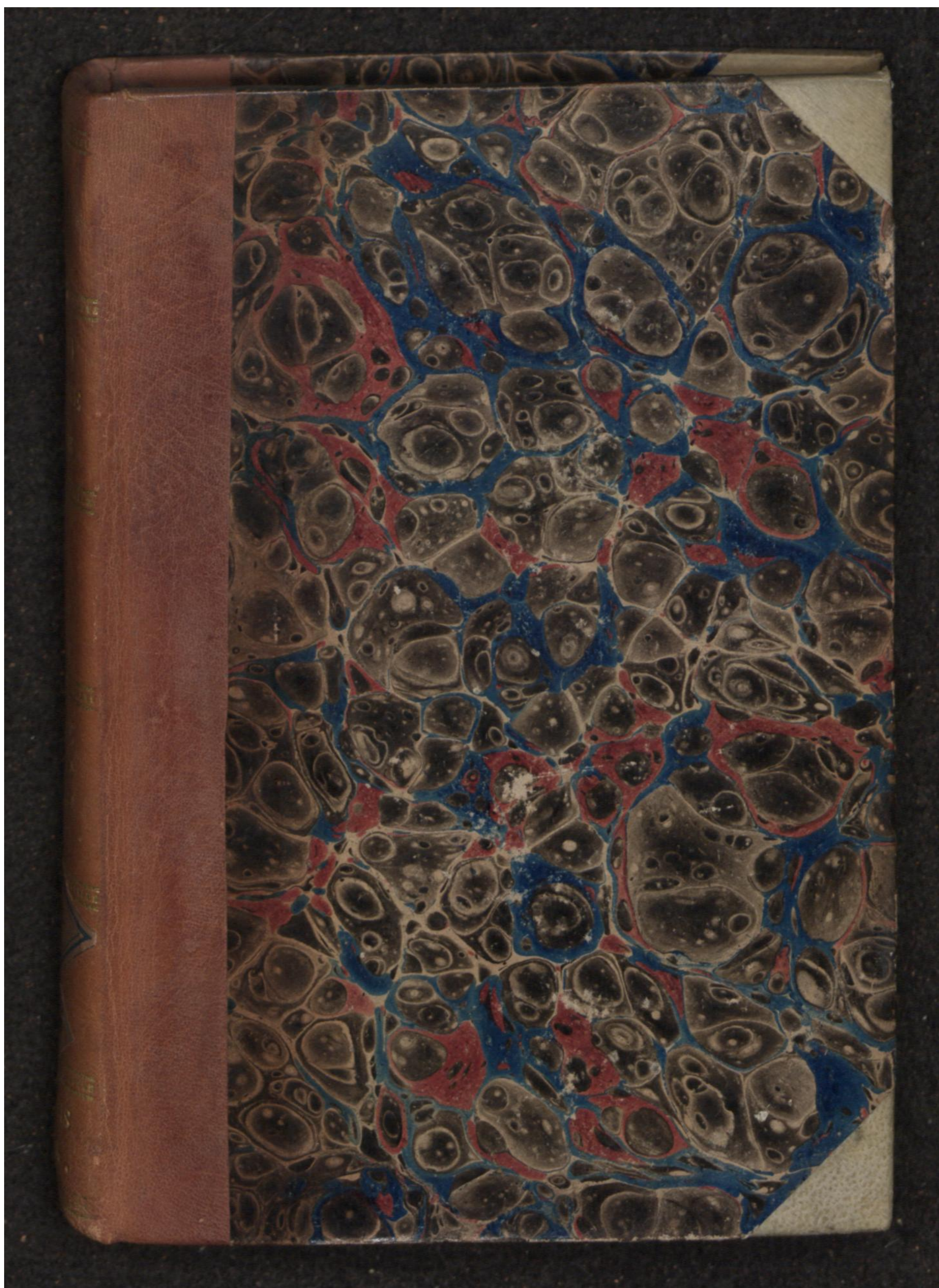

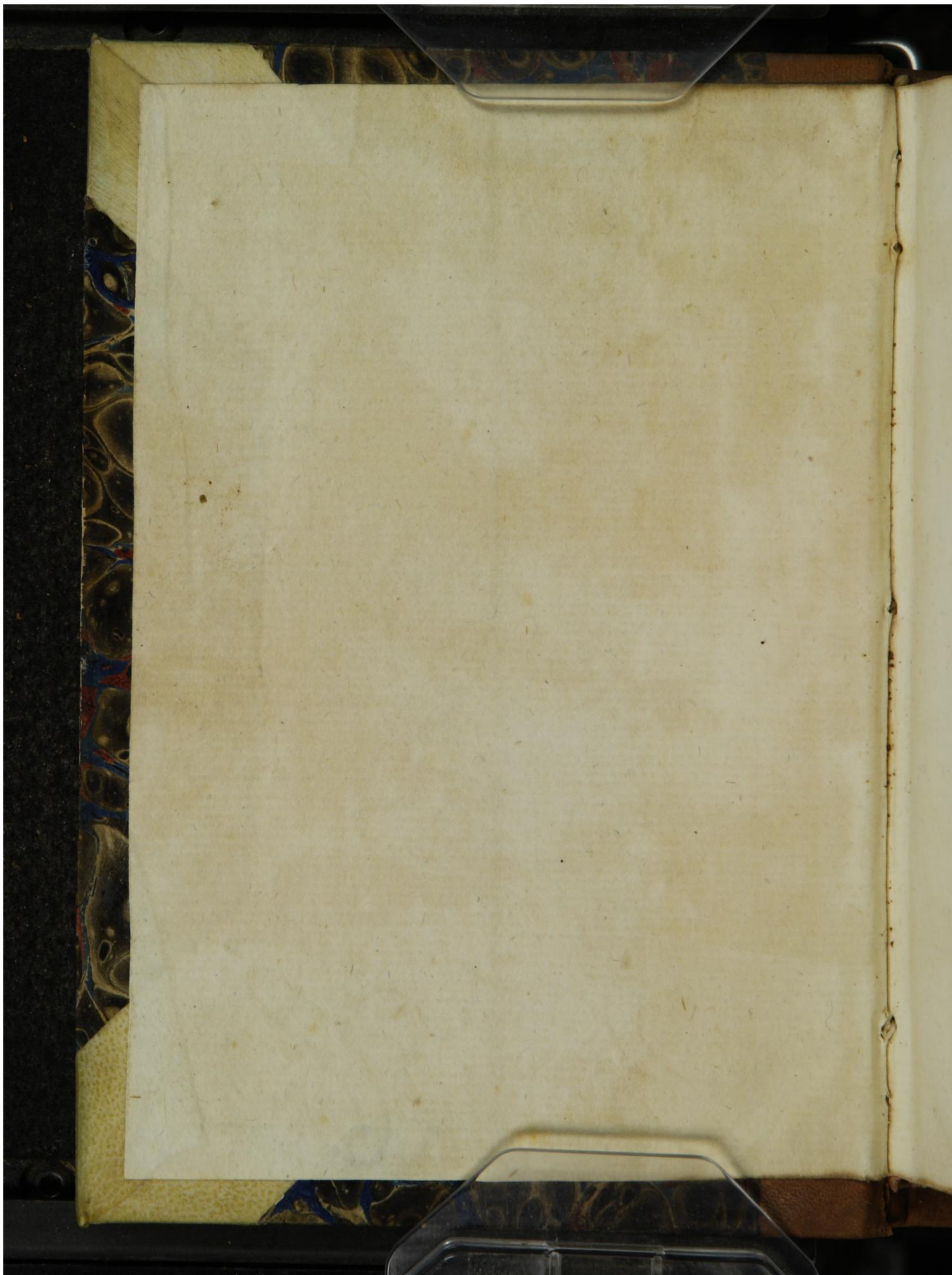

VIII
DINI
REGULAE
IURIS
46
K 7
46
PARISIIS
S. A.

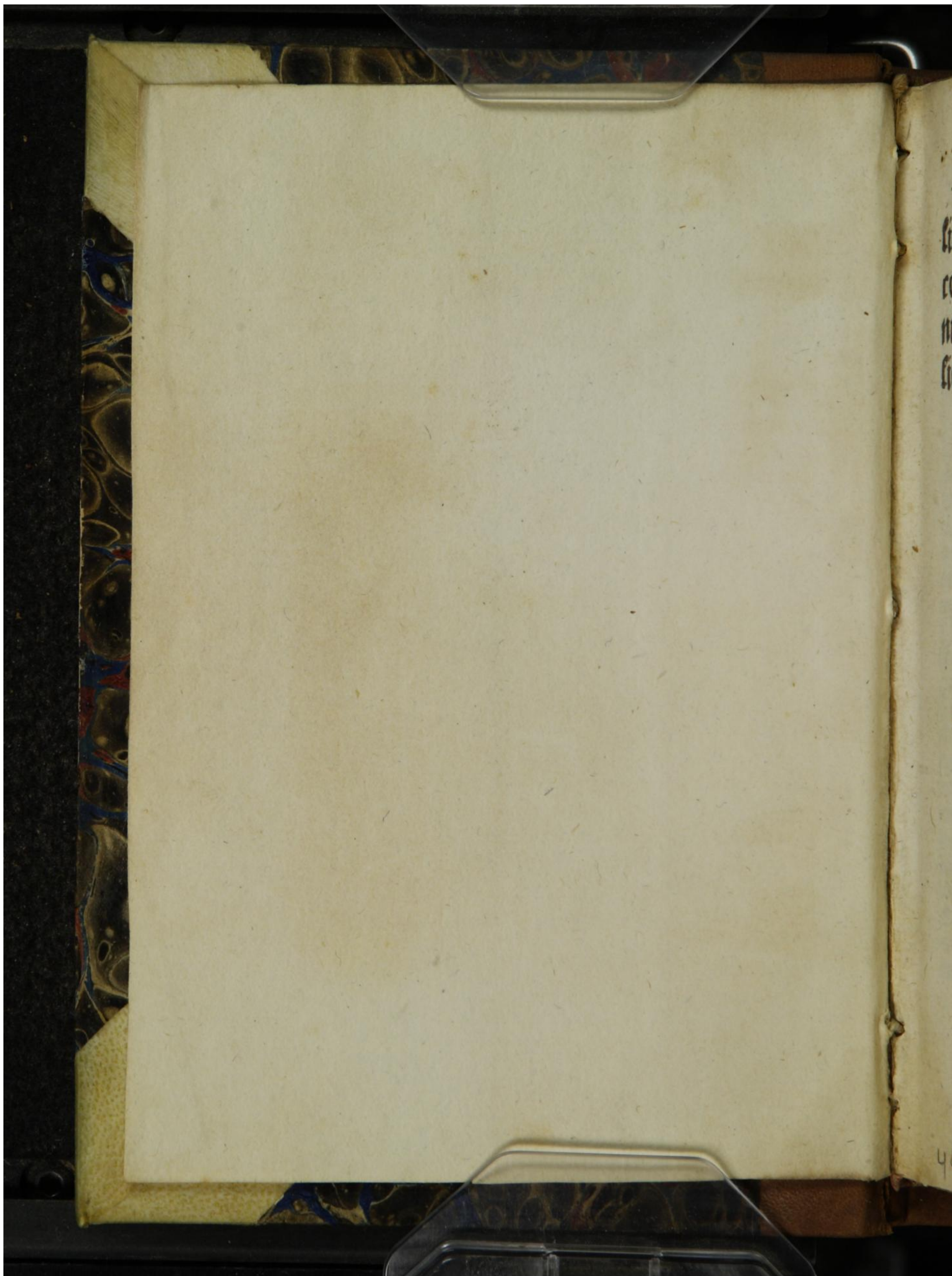

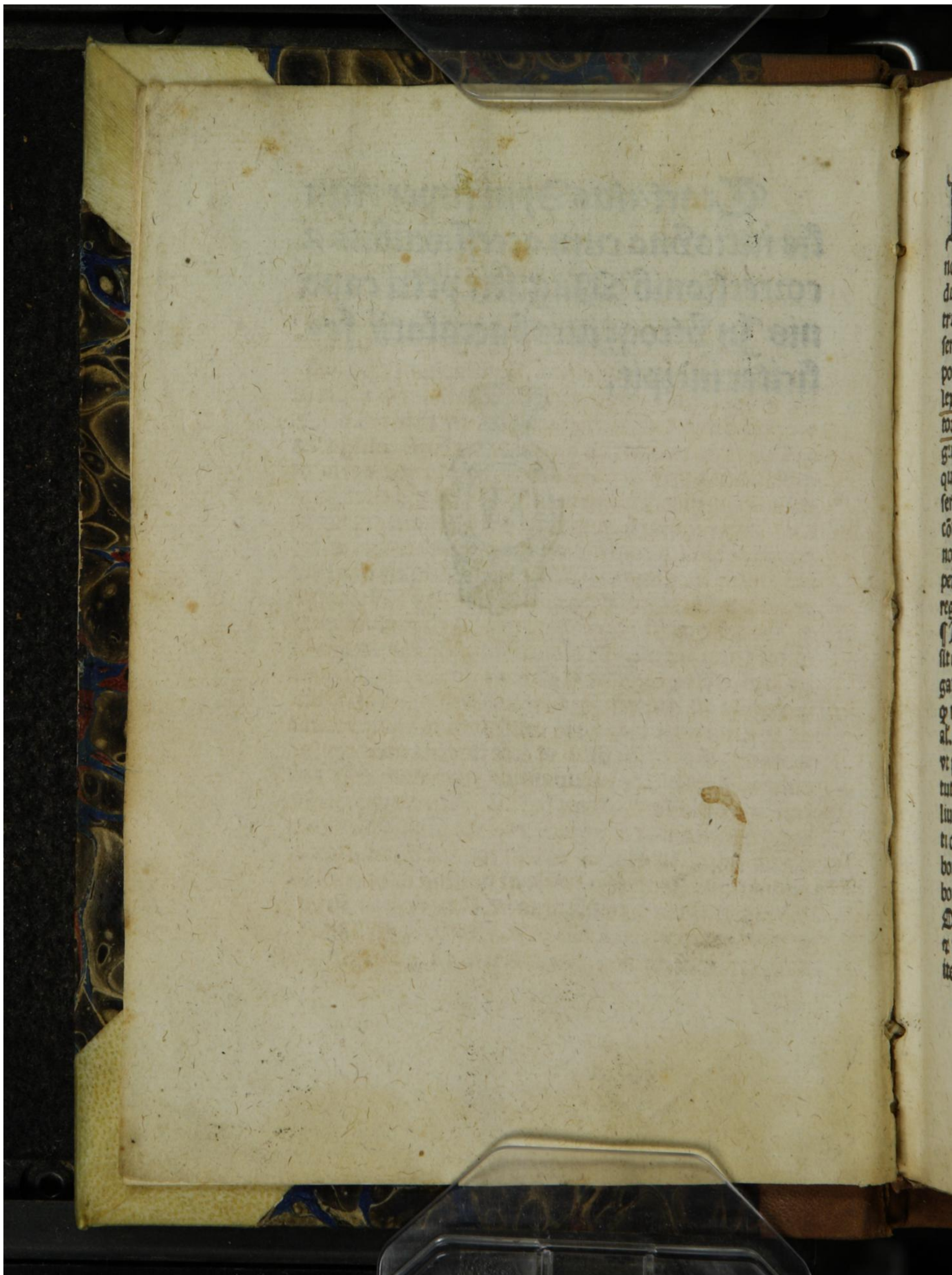

Tractatus Dyni super regu-
lis iuris Una cum accessionibus ꝛ
correctionib⁹ Magistri petri capo
nis In utroqꝫ iure baccalarii fe-
liciter incipit.

46

DRemiſſis caſibus ſingularib⁹
& eorũ determinatione impedientibus titu-
lis ſingulariter intellecta. Quia non eſt
nouum. vt quid expreſſim ꝓpoſitũ eſt ad regulā re-
ducatur que compēdioſa narratione omīa diffuſiue
tradita comprehēdat vt. ff. e. l. i. & ad. l. acquil. l. ſi
ſeruus ſeruũ. §. inquit lex. Jdeo dñs noſter ſumm⁹
pontifex videlicet dominus Bonifacius papa. viii.
lex mũdi regula morũ. eccleſie doctor. iuris illumīa
tor poſt precedentes tractatus poſuit titulum de re-
gulis iuris. in quo ſub breuitate verborũ colligit ea
que in aliis ꝑtibus iuris per verba plura; & varia di
ſerunt confuſe. Cuius occaſione videnda ſunt quinqꝫ
cõia oīm regularũ quia forte per gloſatores iuris ca
nonici et ciuilis confuſe vel min⁹ plene tractata re-
periuntur maxime in. l. i. ff. e. ¶ Primũ eſt qualiter
regula diffiniatur. ¶ Secundũ qualiter cõſtituatur
¶ Terciũ que ſit regule poteſtas. ¶ Quartum quid
ſit officium regule. ¶ Quintũ an exceptiones intelli
gantur eſſe de regula. ¶ Circa primũ dicendum eſt
ꝙ regula eſt que rem que eſt breuiter enarrat. i. ius
al. in aliis partibus iuris conſtitutũ breuiter recitat
vt patet. ff. e. l. i. in prin. vt ecce ſingulariter conſti-
tutum eſt vt piſces occupantib⁹ concedantur ꝙ nul
lius in bonis ſunt. Jtem lapilli ī littore maris īuen
ti occupantibus cedũt eadē ratione quia nullius in
bonis ſunt. Jtem aues eadem ratione q2 nullius in
bonis ſunt. Jtem fere beſtie q2 nullius in bonis ſunt
Occupantibus concedimus vt. ff. de re. di. l. quedā
& de acqui. poſ. l. i. circa prin. & inſti. de rerũ di. §.
item fere & ff. de acqui. re. do. l. ii. & l. generale. Et

ex his casibus singulariter determinatur ⁊ ad eã-
dem ratioñe determinatõis pertinentibus constituit
regula gñalis illa videlicet ꝙ nullius in bonis est id
naturali ratione occupanti conceditur .ff. de acqui.
re. do. l. iii. ĩ pri. ¶ Circa secũdũ. s. qualiter rlã con
stituatur. Dicendũ est ꝙ regula debet esse generalis
⁊ oĩa cõprehẽdere. qꝛ cõstituit per ea verba q̃ de sui
natura oĩa comprehẽdunt id est per signa vniuersa
lia affirmatiua que affirmando omĩa comprehendũt
vt patet. ff. e. omnis diffinitio. ⁊ l. omnes actiones.
⁊. l. omnia fere ⁊. l. omnia que oportet. ¶ Item per
verba negatiua que vniuersaliter negando omnia ex
cludunt vt. l. e. ca. nullus pluribus ⁊. c. nullus ex
consilio. ff. e. l. nemo ⁊. l. nullus. ¶ Item per verba
indeffinita que iurista simpliciter dicit eq̃pollere vni
uersalibus. xviii. c. si romanorũ ⁊. c. quia circa de
priuile. vt. ff. de offi. prefec. vrb. l. i. §. cum vrbẽ. et
de le. prestan. l. i. §. generaliter ⁊. C. de here. ven. l.
fi. Non quasi omnes regule per hunc titulum tracte
paucis dũtaxat exceptisque traduntur per signa in
definita aliquãdo affirmatiua aliquãdo negatiua.
Simlr dicit iurista indeffinitã equipollere vlĩ in pri
uilegiis cum verbũ gñale indiffinite prolatum exten
datur ad futurũ per ea q̃ adduci pñt in. l. vl. C. que
res pigno. obli. possunt et. ff. de serui. verba. pie. si
seruitus de hoc videas tex. formalẽ in. c. preal le. qꝛ
circa de priui. ⁊ exces. priuile. ¶ Tamen falsum vi
detur ꝙ indeffinita equipollet vniuersali etiã secun-
dum iura quia si lego alicui omẽ marmor vniuersa-
liter videor legare. ⁊ statuas marmoreas ⁊ ceteras
species de marmore factas vt. ff. de le. iii. heres meꝰ
§. l. ⁊. ff. de aur. ⁊ argento. le. l. i. Et tñ si legeṫ mar

mor indeffinite comprehenditur in legato sola rudis marmoris materia et nō species de marmore facta vt ff. de le. iii. l. quesitū. §. illud fortasse. ¶ Itē si lana legetur indeffinite lana tinta non cōtinetur in legato. vt. ff. de le. iii. l. sicut in prin. quia essꝫ mutatū ī forma Ita tenēt docto. in. l. preall. quesitū et in eo. §. illud fortasse. ff. de le. iii. Et tamen si legetur omnis lana vlr et tinta cedit in legato vt. ff. de aur. et ar. le. ff. pedic. § labeo. Ergo falsum videtur ꝙ indeffinita equipolleant vniuersali. Et ideo incōuenienter videtur regule trahi per verba indeffinita. ¶ Sed dicendū est ꝙ non ē eadem ratio et cōditio omniū particulariū in vniuerso comprehensarū indeffinita non equipollent vniuersali affirmatiue vt in preal. l. quesitū. §. illud fortasse et. l. si cui. ¶ Sed quando omniū particulariū ē eadem ratio et conditio tunc indeffinita affirmatiue prolata equipollet vniuersali affirmatiue. Ut ecce si testator īstituat plures heredes et postea indeffinite d[illegible] damno heredē. x. dare titio. effectus damnationis comprehendat omnes vniuersaliter quia eadem est conditio omniū et eadē ratio possibilitatis damnādi eos qꝛ omnes sunt heredes et omnes percipiūt comodū a defuncto vt. ff. de le. ii. l. si pluribus. et. l. si ita relictū circa prin. et de le. iii. l. si plures gradus. Similiter quādo omniū particularium est eadem ratio et conditio tunc indeffinita affirmatiue etiam prolata equipollet vniuersali affirmatiue vt que dicta sunt de testatore instituente plures here. similiter dicas in testatore habente plures legatarios et nota. ¶ Itē plata negatiue equipollet vniuersali negatiue vt. ff. de re. di. l. si is d. §. vtrū ī fi. Cū ǧ ppositū sit le. cōst[illegible]re rc. de candē rōeꝫ deteriatiōis. habentib⁹. vt. ff. e. l. i. ibi et vt

ait faber quasi cognitio est ꝛc. et infra subicietur re-
linquit manifeste ꝙ regule cõuetus constituũtur per
verba indefinita tã affirmatiua ꝙ negatiua. ¶ Cir-
ca tertiũ videlȝ que sit potestas regule. Hec est vtrũ
regula constituat ius de nouo vel solũ recitet al's con
stitutũ. ¶ Videt primo ꝙ nunꝙ cõstituat ius de no
uo vt. ff. e. l. i. ibi non vt ex regula ius sumatur sed vt
ex iure quod est regula catoniana de nono constituit
quod illa legata que ab initio sunt inutilia rõne legã
tis tantũ, vel legãtis et legatarii, vel legatarii ꝛ ei⁹
a quo legatum presentandũ relinquitur, vel ratione
rei legate tantũ, vel mixta ratione rei legate. et perso
ne legatarii tractu tẽporis nõ confirmatur etiã si cau
sa impedimẽti remoueatur vt. ff. de regula canonia-
na. l. i. in prin. et de le. i. l. cetera. §. i. ergo regula con-
stituit ius de nouo. ¶ Ad hoc respõdẽt doctores satis
subtiliter et dicũt ꝙ est necesse considerare tres speci-
es casuum. Nam quidam sunt casus in canone vel
le. specialiter indeterminati et in illis regula nõ cõsti
tuit ius qꝛ ĩuenit iam cõstitutũ. ¶ Quidã sunt cas⁹
excepti a legis determinatione et in illis similiter re-
gula non constituit ius quia non clauduntur sub re-
gula dispositione vt infra subicietur. Quidã sunt ca-
sus in quibus est eadem equitas que est in casibus a
iure determinatis nec tamen reperiũtur in iure posi
ti et in illis regula facit ius propter idẽptitatẽ ratio-
nis que non patitur determinationẽ casuum similiũ
esse diuersam vt. ff. de inius. rupte. le. postumus ꝛ de
verbo. obli. l. a titio. Aptius autem dici posset ꝙ aut
constitutio iuris precedit traditionẽ regule et regula
de iure constituto tam quasi numeratum de materia
producatur et tunc proprie locum habet distictio pre

dictorum casuum inde licet vt iam determinatis et ex
ceptis non faciat ius. Sed in nõ determinatis in qui
bus est eadem ratio equitatis faciat seu cõstituat ius
Sed vbi non est ius constitutũ ante regule traditio-
nem sed inuenitur sola stipulatio ex traditione regu-
le tunc ipsa regula est ius seu constitutio iuris et ab
alio non sed a constitutione procedit et ita potest intel
ligi preal. l. i. de regula catoniana. ¶ Circa quartũ
scilz q sit officium regule Dicunt doctores quidã q
officiũ regule est coniũgere plures rationes casuum
.i. rationẽ traditam in vno casu ad plures alios ex-
tendere in quibus vertitur eadem equitas. Tamen
ista expositio videtur non vera. Quia cum textus di
cat. ff. e. l. i. q regula est coniunctio rationis et secun-
dum opinionem premissam non cõiungeret rationes
sed ius in vno casu constitutũ ad aliũ extenderet seq
tur q opinio illa ideo remota sit a propria significa-
tione verborũ textus. ¶ Item secũdũ opinionẽ Jo.
rationem vnius casus attribueret alteri quod textus
non intendit quia nihil de extensione casuum sed de
coniunctione rationis tractat. ¶ Item si de intentõe
tractaret iam poneretur de regula ius constituente si
militer qđ videtur contra textum. Et propterea dicẽ
dum est q regula est coniunctio rationis quia de ra-
tione plurium casuum eandem rationem habentium
vnam numero generalem traditionẽ facit. Et sic q̃
plures erant primo numero rationes ad vnã ex om
nibus coniunctis precedentẽ reducentur per regulaz
Et ideo proprie dicitur q officium regule est ratiões
coniungere. videtur ergo statutum fuit primo in pis
cibus q occupanti concederentur. Item statutum
fuit in auibus q occupanti concederẽtur eadem ra-

tione quia nullius in bonis sunt. et in fertis bestiis ea
dem ratione quia nullius in bonis sunt. Ex his omī
bus sequitur traditio regule q̄ ratioēs predictas om=
nes coniugat. s. ꝙ ī nullius bonis est occupāti conce
ditur. ¶ Circa quintū et vltimū duz querebatur an
exceptiones senceantur esse de regula fuerūt due opi=
niones contrarie. Jo. enī dicit ꝙ exceptiones nō sunt
de regula que fiunt ad derogandum regule. vt. ff.
de regula catoniana. l. i. ii. responso. ergo oppositū. i.
confirmationē regule non inducūt igitur sub regula
non comprehenduntur quia magis intendunt ad op=
positū. i. ad effectū regule excludēdū ar. ff. de annu.
le. l. legata vtiliter de condic. et demo. l. cum tale. §.
fi. ¶ Preterea species de genere accepta non conti=
nentur sub genere. ff. de penis. l. sancio legū et dever
bo. ob. l. doli. clausula de le. iii. l. vxorem. §. felicissimo.
et. l. seruus vrbanus. §. vlti. et de ali. le. l. alimēta. §.
basilice. et. l. stichum. igitur casus excepti argumen=
ta non continētur sub regula. Placen. vero dicit ꝙ
exceptiones cōtinētur sub regula. et pro eo videtur
facere. ff. e. l. semper specialia generalibus insunt.
Item ꝙ per exceptiones dicitur regulas confirmari
vt in aūt de. non ali. §. vt autem. Ergo videntur ex=
ceptiones esse de parte regule cum ad regule confir=
mationem tendant. Mihi videtur ꝙ vtraq̄ opinio cō
tineat veritatem. Nam non sunt de regula id est nō
disponuntur secundū regulam immo quantum ad
eas regula perdit officiū suum. ff. e. l. i. in fi. Quia cū
officium regule sit coniungere rationes vt dictū est
Et in his exceptis non coniungit quia aliqua ratio
non suadet coniunctionem vitandam vt patet in re=
gula quia ꝙ nullius in bonis est occupanti concedit=

Quod fallit in libero homine et in re sacra ꝛ in mul⸗
tis similibus vt nota .ff.de re.di.l.i.Et in his enim
non possumus sequi regulam communē vt.ff. de le.ꝛ
se.con.l.in his ꝛ.l.ius singulare. Et propterea non
claudūtur sub regula. Et ita credendū est intellexis⸗
se Jo.Sꝫ sūt de regula.i.sub gn̄alitate verboꝛū vt in
traditione expꝛessoꝛū continetur. Quia si regula est
de homīe ꝛ exceptio debet esse in hoīe et non de asino
seu capꝛa seu alia specie Item si regula procedit de
actione reali non recte sequit̄ exceptio in speciali nec
econtra. Et ita verisimile est intellexisse Placen.
¶ Ad ar. Jo. potest responderi ꝙ verum est ꝙ excep⸗
ptiones impediunt regulā.i.impediunt eam coniūge
re casus exceptos sed on̄dunt eam firmam ī aliis nō
exceptis quia vbi sunt plura capitula quoꝛū effectus
est distinctus si fiat detractio in quibusdam videtur
cetera confirmare vt.ff.de tes.nulli.l.tribunus.§.vl
timo.¶ Item verum est quod species excepta nō est
sub genere et dispositio eius non sequitur ad disposi
tionem generis sed nichilomi⁹ de generalitate verbo
rum spectat vt supꝛa dixi Sicut si dicerem omīs ho
mo legit preter martinum qui doꝛmit martinus sub
hoīe continetur. Sed de eo aliud ꝙ̄ de ceteris pꝛedi
catur.¶ Ad argumentū Placen. dicendū est ꝙ ve⸗
rum est ꝙ specialia generalibus insunt et sub geneꝛa
libus compꝛehēduntur quātum ad verba non quan
tum ad dispositionem quia subest aliqua ratio que
non patitur ipsam secundum genus disponi.
¶ Bonifacius octauus.

b **Eneficiũ eccl'iasticũ non p̃t lici te sine i͂stitutõe canonica obtiẽri**

¶ Regule istius exemplũ euidenter patet. Intendit enĩ dicere ꝙ si aliquis instituatur ab eo qui ius non habet instituendi. Item si institutio fiat de eo qui nõ sit institutõis capax Itẽ si institutio fiat nõ seruata forma que debet in institutionibus seruari. Institutio minus videtur esse canonica quia defectũ habet eorum que sunt institutionis substantialia. Et propterea ex institutione tali non potest beneficiũ legittime obtineri. ¶ Ad declaratione͂ aute͂ verborũ regule querendũ est quid sit institutio Item in quo differat ab ĩuestitura ⁊ ab inductione in possessione͂. ¶ Item quid dicatur catoniana institutio. Subseque͂ter querenda erit quedã ad materiã regule pertinentia. De primo scribitur per dominũ. Hostien. ꝙ ĩstitutio est intus statio vel intus positio. Quod si verꝫ esset iam superflua esset inuestitura ⁊ in possessioneꝫ inductio post institutione͂ quia quod haberet non posset ĩ eum verti vlterius prima collectione in eius effectu perseuerante. ff. de verbo. ob. l. nemo rem suam ⁊. l. scire debemus. §. vltimo. ¶ Item cum canones exponãt quod ad aliũ pertineat institutio videlicet ad episcopum vt supra de here. cum ex iniuncto in fi. ⁊ ad alium pertinet possessionis inductio scꝫ ad archidiaconũ vt supra de offi. archidi. capitulo ad hoc ⁊c̃. vt vestra. videtur inconueniẽs dicere ꝙ sit idem. Quia cuꝫ sint distĩcta officia illorũ ad quos pertinet distinctos de͂ant hr̃e effectus qꝛ discretorũ ⁊ distinctorũ distincta ⁊ discreta ratio esse debet. vt. ff. de calũp. l. vlt. ⁊. C. de dona. inter vir ⁊ vxo. l. si maritus ⁊ de

Beneficium

episcopis et cleri. repetita ⁊ de tes. cõsulta diualia.
¶ Sed excusari potest ꝙ ĩtellexit de institutiõe quã
tum ad ius ꝙ ex sola institutione acquiritur. Sed in
tus statio de facto per inductionẽ in possessionem sub
sequitur. Et propterea dici potest ꝙ motus fuit ex eo
ꝙ canones appellant inductionẽ in possessionem in-
stitutionem corporalem vt supra de offi. ar. c. ad hoc.
§. in quodam vero. Et preterea potuit probabiliter di
cere ꝙ institutio esset intus positio vel intus statio de
facto cum etiam sit in corporalẽ possessionem induc-
tio vt in dicto. §. in quodã. ¶ Magister noster Ber.
scribit supra de insti. l. ex frequentibus ꝙ institutio ẽ
ius canonicum in ecclesia vel ecclesiastico beneficio
tribuere. Inuestire est quasi possessionem illius iuris
conferre. Postea vero subiungit ꝙ instituere est spe-
cialis iuris beneficii vel dignitatis corporalem posses
sionẽ tradere. Et in hoc videtur tradere cõtraria. Nã
primo dicit per institutionem conferri ius. Et post il
lam collationem iuris per subsequens factum. i. per
inuestituram queri quasi possessionem. Per quod in
cludit ꝙ per institutionẽ acquiritur possessio. Et hoc
est certum possessionem non queri per solam institu-
tionẽ vel ex sola inuestitura sed per inductionẽ in cor
poralẽ possessionẽ vt supra de elec. c. cũ in cũctis. §. cũ
vero induitur. et notat hic Hostiẽn. in ti. de insti. ⁊ pꝫ
ff. de acqui. pos. l. cum heredes in prin. ¶ Sed credi-
bile est ꝙ magister Ber. in prima diffinitione vel ali
as descriptione destitutione intellexit de institutione
stricte sumpta per quã tribuitur ius. et non possessio-
nis vel quasi illius iuris. In secunda intellexisset de
institutione largo modo sumpta. Uel dicendũ est ꝙ
in prima intellexisset de institutiõe pertinẽte ad epm

que tribuit solum ius. ¶ In secunda intellexisset de
institutione pertinēte ad archidia. de qua tribuit pos
sessionem vel quasi Scribitur etiā per doc. hosti. i sū-
ma in ti. de insti. in pri. ꝙ quidā dixerit ꝙ institutio
erat ecclesie vel ecclesiastici beneficii collegio. Que di
ffinitio nō videt̄ eē sufficiēs. Qr nō ponit oīa substan-
tialia institutiōis. Non enī dicit ꝙ ex institutione que
ratur ius in proprietate beneficii collati. Constat au
tē ꝙ per institutionē seu beneficii collationē queritur
ius proprietatis illi in quē beneficium confertur. Qd
ex eo pȝ ꝙ propter collationē factam ī primū collatio
facta in secundū nichil operat̄ et est casus de prebē.
c. si tibi. Et tamen si non valet per primā collationē
translatū ius in primū potuisset per secundā collatio
nē trāsferri in personā secūdi. C. de rei ven. l. quotiēs
Sed credibile est ꝙ q̄ predictā diffinitionē induxit in-
tellexit ꝙ ius per beneficii collationē trāsfertur ⁊ hic
aliqualiter indicāt diffinitiōis verba. ¶ Et tamen si
oīa supradicta tollerabilia sunt ꝓpter ꝓbabilē aucto
ritatē dicentiū clarius potest dici. Quod institutio est
iuris alicuius beneficii verbalis collatio. Inuestitaȝ
vero collationis seu institutōis cōfirmatio seu decla-
ratio per quā inducit̄ cōfirmatio. Admissio ī possessio-
nem est precedentiū. i. collationis et inuestiture execu
tio. Qd per similia pȝ. Nā institutio heredis tria sunt
per ordinē. Primū ē institutio q̄ procedit per disposi
tion ē verbalē. Secūda ē īstitutōis irreuocabilis cōfir
matio que cōtingit ꝑ consequēs factū. i. per mortem.
Tertium aūt est institutōis ⁊ cōfirmationis execu-
tio. que contingit per aditionē hereditatis et sequens
aminiculū. i. apprehēsionem possessionis licet illa nō
sit necessaria ad acquisitionē dominii rerum heredi-

tarium sed necessaria est ad acquisitionē possessionis
C. de testa. l. oīm. ff. de acq. pos. cum heredes ī pri.
de bo. pos. l. i. τ. ii. Item in datione tutoris. Datur
ei aliquando a testatore. Scda datio ē illa verbalis
quando confirmatur a iudice vt patet. ff. et C. de testa.
tu. et confir. tu. ¶ Tercio sequitur decretū iudicis ad
ministrationē concedes: vt C. ar. tu. l. fi. τ in auten.
vt hii qui ob. se. here. res mi. §. penultimo. Item
patet in feudo nam primo feudi concessio. Secundo
inuestitura que est precedentis cōcessionis confirma
tio. Tercio in possessionē inductio q̄ est concessionis
τ inuestiture realis executio vt in titulo quid sit inue
stitura colla. decima τ licet predicta non sint similia
q̄ntum ad omīa similia tamē sunt quantū ad ordinē
successionū et hec verba sunt secundum absolutam
τ ꝓpriam significationē verborum. Sed in presenti
regula credendū est et dicendum institutionē largo
modo sumi et pro omnibus supradictis modis poni
certum est enim quod collatio et inuestitura que fit
per episcopū institutio iuris appellatur vt in preal.
c. cum ex iniuncto supra de hereti. Item inductio
possessionis que fit per archidia. appellatur institu-
tio corporalis vt supra de offi. archi. c. ad hoc. §. in
quadam vero. In quacunq; predictarum enim de-
fectus interueniens reddit beneficii receptionem vel
retentionem illicitam si enim defectus est in institu-
tione verbali siue ex parte instituentis vt quia is in
stituit qui de iure instituere non possit illicita est de
tentio verbi gratia vt quia institutio fiat per vica-
rium episcopi etiam generalem quem constat insti-
tuere non posse nisi instituendi potestas simpliciter
fuerit ꝑmissa per episcopū vt supra de offi. vicarii.

c.cum generali.li.vi.Et ita debet ītelligi sup.de in
sti.c.ex frequentibus. Uel quia per capitulū vt de
beneficiis ad collationē episcopi pertinentibus quā
constat non valere etiā sede vacante vt supra de īsti.
c.i.li.vi. Item si īstitutio fiat de eo ꝙ non potest de
iure institui vt si instituatur laicus vel alius irregu
laris cui prohibetur de iure beneficiū vt supra de in
sti.c.ii. Idem est si defectus fuerit in institutōis for
ma vt quia fuit sub conditione facta cum actus le-
gittimi non suscipiant conditionē neqꝫ diem vt in eo
actus legittimi ⁊ supra de elec.in electionib9.li.vi.
Et per hoc patet ꝙ institutio largo modo hic sumit
vt tam institionē verbalem ⁊ inuestiturā que ius tri
buit quam inductionē in possessionē que possessionē
⁊ quasi concedit comprehendit. Et hoc ostēditur ne
cessario argumēto posito casu quod esset aliquis ver
baliter institutus ⁊ īuestitus re ipsa inductione ī pos
sessionē ⁊ auctoritate propria possessionez occuparet
diceretur incumbere possessioni vt predo non vt insti
tut9 possessor.ff.de acqui.pos.l.si ex stipulatione.i.
⁊.ii.respon.C.c.ti.l.nec natura. ¶ Canonica vero
institutio appellatur in qua omnia substantialia va
lide institutionis largo modo sumpte concurrūt .i.
collatio inuestitura ⁊ in possessionē inductio ⁊ decēs
persone habilitas tam ex parte conferentis quam ex
parte illius in quem collatio facta est ⁊ solemnis in
stitutionis forma sicut in superioribus est oñsum si-
cut dicitur legittima tutoris datio quando is dedit
qui dare potuit is accepit cui fuerat dand9 ⁊ is da
tur cui9 dandi facultas erat et pro tribunali decre-
tum interponitur vt.ff.de confir.tu.l.naturalis.§.
si queratur. Queri aūt potest circa materiā supradi

ctam. Primo nunquid institutio inuestitura ꝛ in pos
sessione inductio sint distincte species vel idem signi
ficantes hic autē declaratū est per superiora ꝛ ideo
superuacuū esset repetere. Secundo queri posset cuȝ
sunt species indistincte proprie sumendo vtrum di-
stincta iura distribuūtur per eas. Et dicendū est sic
in superioribꝰ patet ꝙ per institutionē verbalē tribui
tur ius proprietatis ꝛ per inuestiturā declaratur ꝛ cō
firmatur illius iuris collatio vt dicto. c. īter ceteras
ꝛ. c. cuȝ ex iniūcto. Et per inductionē impossessionē
tribuit ius quasi aministrationis vt in dicto. c. adeo
ꝛ. c. verum. ¶ Posset autē aliquis dicere ꝙ incōue
niens videtur ꝙ in eadem re q̄ratur possessio ꝛ quasi
possessio cum possessio consistat in rebus corporalibꝰ
tantum. ff. de acqui. pos. l. iii. in prin. ꝛ de vsuca. l.
sequitur. §. si viā quasi possessio consistit in corpora-
libus. ff. de seruitu. l. pe. et si serui ven. l. sicuti. §.
aristo. ꝛ vti. pos. l. fi. sic ergo corporalia ꝛ incorpora-
lia sunt species opposite ꝛ non continētes circa ean
dem rem vt insti. de rebus corporalibus et incorpora
libus. ff. de re. di. l. sti. l. i. sic possessio ꝛ quasi posses
sio videtur species opposite ꝛ non possent cōcurrere
in eandem rem. ¶ Sed dicendū est quod in bn̄ficiis
est cōsiderare ipsum ius beneficii ꝙ est in corpore. i.
in eodem numero quasi possessio. Item est considera
re res corporales que sub iurisdictione beneficii con
tinentur ꝛ in illis dicitur quasi vera possessio corpo-
raliter instituto. Queri posset tercio quare est qꝺ per
inuestiturā factam per anulū vel per librū aut bacu-
lum non queritur vera possessio vel quasi possessio ꝑ
clauium traditione queraꝫ possessio rerū que sub cla
uibus constituunꝫ vel custodiunꝫ. vt. ff. de cōtrahē.

emp.l.clauibus ⁊ de acqui.re do.l.qua ratione.§.
item si quis.et de acqui.pos.l.i.§.si iussisset. Ratio
est quia sub custodia clauiũ constituuntur ⁊ contine
tur ⁊ iõ traditis clauibꝰ sub quarũ custodia sũt ipse
res tradite intelliguntur Annulus vero ⁊ baculus
seu liber nichil habet commune cum rebus que in
beneficio continentur ⁊ ideo per inuestiturã per ba-
culum factam non intelligitur translata possessio.
Sicut dici solet si tradatur vel legetur instrumẽtum
in quo continet emptio p̃dii vel alterius rei.ipsa res
intelligitur tradita vel legata quia vera in re quesi-
ta probatio in instrumẽto continetur. C.de donati.
l.i.ff.de le.i.seruum filii.§.cũ ⁊ de le.iii.l. qui ciro
graphum. ex rõne ⁊ q̃stione propositis põt inferri
illud ꝙ dicitur per.p.de ancha. In cle.i.§. sane de
hereti.ꝙ si p̃cedit titulus habilis ad trãslationẽ dñii
sufficit traditio clauium. Silr videas que dici pñt
in.l.i.ff.pro dote ⁊ in.l.dotis fructus.§.fi.cum.l.
sequenti.ff.de iure dotis.Si eĩ nõ precedit titulꝰ tunc
In dubio videtur talis traditio facta ad custodiam
vt.l.cũ pr̃.§.pr̃ pluribꝰ ⁊ vbi bar.de.leg.ii.vtrum
autẽ vẽditor teneatur tradere claues videas bal ĩ.l.
.ii.C.de verborũ sig.vbi tenet ꝙ sicꝙ limita p glo.
⁊ doc.in.l.põponiꝰ.§.si iussu.ff.de acquirend. pos
sessi.¶ Huius autem causa queri posset quarto si in
stitutus verbo ⁊ inuestitus annulo inducatur in pos
sessionẽ rei vnius qui est ĩ beneficio sibi collato noĩe
illius et aliarũ an ĩtelligitur quesita possessio illiꝰ tã
tum in qua inducitur corporaliter vel illius ⁊ aliaꝝ
Videtur quesita possessio oĩm quia iure cauetur ꝙ re
stituta vna re hereditaria omnes restitute intelligũ
tur si ea mente restituantur vt effectus restitutionis

trahātur ad omēs vt. ff. ad trebel. l. restituta ī prin. et quia totius fundi possessio transfertur in sinuum fundi angulū quis ingrediatur vt. ff. de acqui. pos. l. possideri. §. ꝙ autem., si ergo quesita possessio vni⁹ rei que in iure beneficii continentur oīm in e. bñficio apprehensorū quesita intelligantur tamē si hoc equi tas suadet ius scriptum contrariū dicit quia heres querit dominū oīm rerum hereditarum adeundo he reditatem ꝛ tamē non querit possessionem alicui⁹ rei nisi eam corporaliter apprehendat vt in dicta. l. cuꝫ heredes. ꝛ si testa. lib. eē iussus. l. i. §. sceuola Ad. l. autem restituta patet responsio quia ibi loquitur de transactione dominii ad quam sufficit sola restitutio verbalis vt ī eadem. l. ꝛ l. iii. c. t. In proposito aūt loqtur de acqui. pos. que in facto consistit licet ipsa acquisita ius dici posset vt. ff. de acqui. pos. l. in pri. ꝛ. §. si vir vxori ꝛ l. peregisse circa principiuꝫ ꝛ ideo ad positionē vnius non sequit possitio alterius ꝙ im possibile est ab eo esse eēntialiter separatum vt. C. de probationibus. l. non nudis. ꝛ le. non episcopis ꝛ. l. neqꝫ natalibus ꝛ le. ad probationem Item ad. l. pos sideri. §. ꝙ autem. ¶ Respondeo ꝙ ibi non dicit ꝙ ac quiratur possessio aliarū rerum que erāt intra fundū ꝛ a fundo distincte sed certarum partium fundi tan tum que acquisite parti erant continuate ¶ Quinto queri potest circa personas quibus temporibus con ferens dꝫ esse capax beneficii conferendi Et dicendū videtur ꝙ sufficit eum eē capacem tempore collatio nis facte licet postea desinant cōi ex quadam causa quia factū legittime retractari non dꝫ licꝫ postea ca sus eueniat a quo non potuit inchoari. i. c. c. factum

legittime ꝛ. ff. de acq. heredi. l. si seruum q̄s. §. vlt. ꝛ de his q̄ sunt sui vel alieni iuris. l. parte de regu. iuris. l. in ambiguis. §. non est nouū ꝛ qꝛ iure caue retur ꝙ si testatoꝛ qui heredem instituit sine delicto suo et absq facto suo perdiderit ius testandi institu tio propterea nō viciatur vt. ff. de testa. l. is cui ꝛ de bonoꝛum pos. secundum tab. l. i. §. exigit pretoꝛ. §. si quis autem ergo institutio de beneficio facta non vi ciatur lꝫ institueñs ius instituēdi perdiderit obstare tñ videtur ꝙ. l. cauetur ꝙ si testatoꝛ heredem insti tuit ius testandi perdiderit ꝑpter delictū velꝰ ꝑpter suum factum quia se prebuit ad arrogandū institu tio viciat vt. ff. de inius. ꝛ irri. testa. l. si quis exhere dato. §. irritum. ꝛ de bo. pos. secundū ta. l. q̄ liberis . §. testem ꝛ īsti. qui mo. te. infir. circa prin. ꝛ. §. nō tamen. Ergo viciari videtur institutio facta de bene ficio. Sed responderi pōtꝙ institutio beneficii tenuit ꝙ propter expressam institutoris voluntatē non po tuit reuocari ar. vt supra de ꝑben. cum inter certam . c. si in absenti de preben. in sexto non ex quacunq cā ius instituendi ꝑdiderit institutio precedens nō vi ciat vt in aūt de tabell. §. pl't. Sed institutio heredis nō tenebat irreuocabiliter ante moꝛtem testantis cū semꝑ esset voluntas ambulatoꝛia ꝛ īmutabilis vsq ad moꝛtē. c. cum moꝛte de ce. missarū. vt C. de sacro sanc. eccle. l. i. ff. de iure codicil. l. diui. §. lꝫ ꝛ dele. i. l. mihi. ꝛ tibi. §. in legatis ꝛ dele. iii. l. si q̄s in prin. testa. ꝛ de adimēdis leg. l. iii. in. §. vlt. ꝛ §. conditio ꝛ de dona. īter vir. ꝛ vxo. cū hic statꝰ. §. ait orō ꝛ iō si ꝑdiderit testatoꝛ ꝑtātem testādi ex ea cā q̄ oꝛiginē sumat a delicto vel culpa vel dolo testātis institutio irritat vt in. p. si. irritū ꝛ in §. non tñ. Sꝫ si ex ea cā

ꝑdiderit testamẽti factionẽ q̄ de dolo vel culpa testa
toris non sumat originẽ institutio nõ viciatur vt in .l.
is cui ⁊ in .l. i. §. exigitur ⁊ §. si q̄s autẽ. Et sic ex p̄dic
tis elici pt̄ ꝙ si testator amiserit testi factionẽ q̄ dolo
vel culpa non suꝑserit originẽ nõ viciatur institutio vt
in iurib9 alleg. sec9 eẽ. Sꝫ vtrũ vera sint p̄dicta ĩ he
reticis ĩ his q̄ inciderõt in .l. iuli. maie. Sꝫ dicas ꝙ
non q2 illoꝝ testm̃ ⁊ ante factũ irritatur vt .l. cui9 q̄. ff
de testa. Facili9 eĩ reuocãtur ea q̄ a prin. nõ hñt effectũ
irreuocabilẽ quã ea q̄ a p̄ncipio irreuocabil'r tenẽt vt
pꝫ quia donatio inter viuos q̄ irreuocabil'r tenuit a
princi. non reuocatur ꝑpter delictũ subseq̃ns a do/
nãte cõissum. vt. C. de bonis damp. l. si q̄s post hec
sed donatio cã mortis reuocatur ratione delicti ⁊ con/
demnationis q̄ propter alias post delictũ subsequitur
vt. ff. de dona. cã mor. l. si aliquis. ¶ Sexto queritur
q̄bus tꝑibus debeat esse capax is q̄ in beneficio insti
tuitur ⁊ videtur quod ea ratione qua heres institutus
dꝫ esse capax tribus tꝑibus scꝫ testamẽti mortis te/
statoris ⁊ aditionis hereditatis. ff. de heredibus ĩsti.
si aliena. §. ĩ extraneis. eadem rõne institut9 debeat
esse capax beneficii consequendi tribus temporibus
.i. tempore institutionis ⁊ tempore inuestiture ⁊ tꝑe
quo mittitur in corporalem possessionem Sed si mediis
tꝑibus fuerit non capax. i. ĩstitutionẽ ⁊ inuestituraꝫ
⁊ missionem ĩpossessionem institutio non viciatur ex
quo tribus temporibus capax inueniretur vt. ff. de he.
institu. l. sꝫ ⁊ si in conditione. §. sollemnius cum. l.
seruum meum. sed si capax fuit in tribus tẽporibus
⁊ post illa tria tꝑa incipiat eẽ non capax siq̄deꝫ rõe
delicti sui vt q2 hoĩcidiũ vel aliud enorme delictũ cõ

misit quod ipſum inhabilē ad beneficium redditꝰ pri
uabitur ex cā ſuperuenienti vt ſupra de homici. vo.
vel caſu. Sed ſi propter alium defectū qui ex delicto
non ſumit originē vt qꝛ ſenectute vel valitudine cor-
porali īpeditus ſit vel alia cā ſimili non priuabit̄ ſꝫ
dabitur alius coadiutor ſibi vt ſupra ī ti. de. elc. egro
li. vi. ¶ Septimo querit̄ quid ſi credebatur inſtituē
tem inſtituendi habere ius cū in veritate non habe-
ret an corporato erroce inſtitutio vicietur ⁊ videretur
viciari debere quia factum illiusqui credebatur eſſe
tutor et non erat inutile eſt vt. ff. de rebus corū qui
ſub tu le. q̄ neque. ⁊ de aucto. tu. l. ticiū. §. qui rem.
⁊ de eo qui pro tu. l. ſi is qui. ¶ Econtra videtur vi-
ciari non debere de iure canon. vel ciuili. qꝛ tenuit
ab initio ꝑpter errorem communē qui pro veritate
habet̄. c. conſultationibus de iure patro. ff. de ſupel.
leg. l. iiii. in fi. ⁊ de off. pre. l. barbarius philippus ⁊
C. de tecta. l. i. ⁊ de ſen. interlocuto. om iudi. l. ſi ar
biter ⁊ inſti. de teſta. §. teſtes ⁊ ideo licet poſtea dete
gatur veritas errori contraria non viciabitur inſti-
tutio que ab inicio tenuit vt infra eo. c. factū legitti-
me. Ad contraria dici poteſt quod ibi fuit arror ſin-
gularis qui nichil operatur in p̄iudiciū veritatē. ff.
de acqui. here. l. cū q̄dam. §. quod dicit̄ ⁊ de ſupel.
le. l. labeo. §. verum ſi ea. Sed in cōſumptis fructi-
bus ⁊ ſingulis error facti vel iuris excuſari debet.
vt. ff. de here. pe. l. ſed ⁊ ſi lege. §. ſcire. C. de rei vē.
l. certum. ſed ⁊ ſecundū theologos qui dicunt quod
veritate q̄nq̄ comparata viciat̄ qꝫ ab initio tenuit ſi
appareat contrariū ī veritate dēret forte in p̄ncipali
ter iudicari ſꝫ de fructibus idē ¶ Octauo querit̄ an
ſi forma īſtitutōis vnū de ſubſtātialibꝰ obmittant̄ ⁊

cetera obseruentur institutio vicietur. Et dicendum est ꝙ obmissio cuiusque substancialis viciat vt. ff. de transacti. le. cum hii. §. si pretor et ar. de re. eorū. l. si pupillorū. §. si pretor et ad munici. l. constitutionib⁹ licet omissio leuiū et substantialiū non viciet rem de qua agitur vt. ff. de ven. inspici. l. i. in fine. Quid iuris si errore scribentis institutio fuerit viciata. dicas ꝙ queadmodū error scribētis testamentū non viciet institutionem vt. l. errore. C. de testa. similiter error scribentis institutionē seu collationem illam nō viciabit cū de similibus ad similia sit procedendū vt. l. nō possunt. ff. de legi. et in multis aliis iuribus. ¶ Nono queri potest si canonicus prebendam percepit de manu prioris qui non erat legitime institutus. an postea possit petere priorē ab ministratōe remoueri tāꝙ non legitime institutum. Et videtur ꝙ non iure caue tur ꝙ si ego consequar legatū ab herede instituto ī testamēto quod poteram infringere per querelam vel contra tabulos sciens me posse ꝙ postea nō possū rūpere testamentū quasi iuri meo renunciasse videar. ff de inoffi. testa. l. si quis. §. fi. ⁊. l. nichil. et de le. prebē. bo. po. pe. l. fi. §. omnibus et de bo. liber. l. in secundū §. si quis. per quod videtur ꝙ si canonic⁹ sciebat priorem non canonice instituitum et prebendam de manu sua percepit percipiendo videt renūciasse iuri suo dando institutionem eius minus canonicam. E contra videtur ꝙ nichilomin⁹ possit dicere priorem non canonice institutum et petere eum remoueri. quia si consequor legatū ab herede qui erat indignus ex eo ꝙ defuncti necesse non vindicauit nichilomin⁹ possum postea eum dicere indignū ⁊ auferendam sibi hereditatē vt. ff. ad sil. l. p. ⁊. ar. ff. de pba. quidā. Item si

consequatur ab herede instituto in testamēto falso vł minus sollēni nichilominꝰ possum postea dicere testa mentū falsum vel minus sollemne consequit̄ heredi hereditatem auferendā vt.ff.de his quibus vt indig nis.l.post legatū.Sed vt ex premissis ar.soluit̄ que stio q2 si consequor legatum ab herede instituto in te stamento quod poterā dicere inofficiosum vel per cō tra tab.rumpere ideo excludit̄ q2 pendebat ex officio meo rumpere vel non rumpere testamentū vt in pri mis ar.sed vbi consequor ab herede indigno vel q2 in stitutus erat in testamento falso vel minus solemni: ideo excludat ꝙ ex facto meo non procedebat quo he res esset indignus vel quod esset filius vel non filius. Item quod testamentum esset falsum vel non falsū solemne vel non solemne.vt in secundis ar.sic ergo ꝛc. in proposito dicendū est ꝙ si defectus institutiōis fac cte de priore non pendebat ex facto canonici percipiē tis prebendā de manu eiꝰ ꝙ nō impediat̄ canonicus institutionē minus canonicā dicere vt dicta.l.p.ꝛ.l quidā.ꝛ.l.post legatū. sed si defectus institutōis pen debat ex facto vel ex voluntate canonici tunc si quidā sciebat eum non canonice institutū videtur renūciasse iuri suo vt dicta.l.si pars ꝛ.l.nichil ꝛ.l.filiū.§.om nibus.sed si ignorabat non videt̄ renūciasse et iō non excluditur vt.ff.de inoffi.tes.l.mater.§.certū ꝛ.l.eū qui et ar.ff.de acqui.pere.l.nec is.§.heres. et.l.si is apud quam.§.petant ꝛc.Quid enī de institutione ali cui ad cautelā facta vel tacite.vt cum sit collatū bene ficiū cuidam habili ad illud tenendū tacito fideiusso stante vt fructus restituat illegitimo cū illud benefi ciū tenere non posset an valeat dicit ꝙ non per ea que dici possūt in.l.ii.de pba.latissime etiā p doc.ī rlā iu

ris hic beneficiũ ecclesiasticũ. ¶ Decimo ante hec tē-
pora dubitari cõsueuit si apostolice sedis legatus tē-
pore legationis sue reseruauerit ĩ aliqua ecclesia be-
neficiũ alicui conferendum executores deputauerit ⁊
postea finito legatõis officio beneficiũ vacauit an exe
cutores possint beneficiũ taliter reseruatum canonice
conferre ⁊ cõsequenter possit per eũ cui cõfertur lici-
te obtineri. Et videbatur ꝙ nõ quasi auctoritas reser
uationis expirasset hoc ipso ꝑ legationis officiũ expi
rasset ar. de tes. mili. l. si certatum. §. fi. ⁊ de iure con-
dicil. l. cõficiũtur. §. similes ad le. fal. l. si post missio-
nem sicut in legibꝰ illis facta militia expirat sic au
ctoritas cõfirmatiõis codicillorũ in militia facta. Itē
pro hoc erat efficax argumentũ de iuri. om. iu. l. cum
qui. §. magistratus. Ecõtra videt collationē valere.
q: reseruatio collata erat in tempus quo vacare cõ-
tingerit et ideo quandoq; postea vacare cõtingat tra
hi videtur ad tempus reseruationis facte quia si con
traho sub conditione vel obligatione rem meã vel di-
sponendo de rebus meis instituendo heredē vel sub cõ
ditione legando et postea quandocũq; existat conditio
trahitur ad tempꝰ contractus ⁊ dispositionis retro
facte vt. ff. de periculo. et co. rei. ven. l. quod si penden
te. et qui po. in pi. ha. l. fi. §. titius ⁊ de tes. mili. l. quod
dicitur. sed per cõstitutionem nouã positã supra de of
leg. c. presenti li. vi. hic dubitatio est remota q: reser-
uationis auctoritas expiret officio legationis finito.
et ideo beneficiũ ꝙ postea valeat non potest conferri
canonice per executores nec licite obtineri. ad ar. con
traria põt cõsideri q̃s loquit ĩ eo trahebat ⁊ dispone-
bat de rebꝰ suis. ⁊ iõ euētꝰ cõdtõis trahit dispositõis
legatꝰ aũt nihil iure hēbat ĩ vacãtis ⁊ iõ nihil ad rē.

p

Possessor male fidei ullo tempore non prescribit

¶ Premittendum est ad evidentiã istius regule et ad intellectum quis dicatur male fidei possessor qui prescribere non potest: et consequenter videbitur quis sit bone fidei possessor qui prescribere potest: quia per intelligentiã unius contrariorũ percipitur alterius intellectus vt. ff. de accu. ser. l. qui accusare et de his qui sunt sui vel ali. iur. l. i. circa principiũ. et de preto. sti. l. i. §. stipulatio. et insti. de tuto. in pri. ¶ Male fidei autẽ possessor dicitur qui canonũ vel sciens interdictũ mercatur vt infra. eo. que contra ius et. C. de agri. et cen. l. quemadmodũ in fi. li. xi. ¶ Itẽ ille qui emit contradicente domino vt. C. de rei ven. l. si fundum. nam qui spreta conditione ad emptionẽ processit presumitur fraudis particeps esse. et consequenter bona fide carere vt. ff. que in frau. cre. l. ait pretor. §. si quis particeps et dele. pres. l. virile. §. si adierit. ¶ Item ille qui ad vendendũ venditorẽ induxit dolo dicitur male fidei possessor. C. de rescin. vt. l. si dolo et. l. dolus. Item ille qui emit ab eo quez sciebat vendere non posse vt a pupillo siue tutoris auctoritate vel falso tutore quem sciebat tutorez non esse vt. ff. de contrahen. emp. l. qz a qualibet et de puber. l. quecunqz. §. qui a pupillo. ¶ Bone fidei vero econtra dicitur qui fraude qualibet et fraudis suspitione caret. vt quia emit vel alio titulo accepit ab eo quem credebat dominũ esse vel putauit eum qui vendidit ius vendendi habere quia credebat esse tutorẽ vel procuratorem domini. ff. de verbo. sig. l. bone fidei. Est ergo hui9 regule intellectus duplex et vterqz continet veritatem.

¶ Primus dicit ꝙ ille qui habuit malam fidē tem-
pore possessionis inchoate et continuate nullo tempo-
ris tractu seu tēporis cōtinuatione non prescribit eti-
am si centum annis vel vltra possessionē cōtinuaret.
Secūdus est intellectus ꝙ si possessor tēpore inchoate
possessionis habuit bonā fidem ⁊ cōsequenter prescrip-
tionē inchoauit et postea tēpore procedente superueni-
at mala fides impeditur processus et effectus prescri-
ptionis inchoate ⁊ ideo illa verba nullo tp̄e determi̅a-
re possūt precedētia ⁊ subsequētia. Nam secūdū pri-
mū determinantur sequētia ⁊ subsequētia. l. verbum
prescribit secundū vero secundū determinabit prece-
dentia sed op. secundū primū iure cauetur ꝙ male fi-
dei possessio prescribit saltem spacio. xxx. vel. xl. an-
norum. vt C. de prescriptio. triginta annorum l.
cum omnes. Sed sciendum est ꝙ hic legislator con-
siderauit naturalē equitatē dispositioni diuine cōue-
nientē qua cauetur ꝙ cū alterius iactura locupleta-
ri non decet. ¶ Jus vero ciuile cōsiderauit rigorē ex
contractibus hominū suadentibus aliquib⁹ publicis
vtilitatibus procedentē id est vt dominia rerū non es-
sent omni tempore indistincta siue incerta vt. ff de v-
suca. l. i. et propter fi. facilius litibus imponendum vt
ff. pro socio. l. fi. nam ius ciuile supra vsuca. trienii q̄
procedit in rebus mobilibus et in qua requiritur ti-
tulus et bona fides queritur dominium directum vt
ff. de vsuca. l. iii. de acqui. re. do. l. i. Jtē in prescrip.
duodecim vel viginti annorū que procedit in immo-
bilibus et in iuribus et in corporalibus vt. C. de lon.
temp. prescrip. l. fi. et de vsufru. l. corruptione et de ser-
ui. et aqua. l. p. in qua requiritur similiter titulus ⁊
bona fides queritur dominium vtile cuius occasione

datur vtile in rem etiam contra dominiũ habẽs direc tum. vt. C de prescrip. xxx. annorũ. l. ii. quis emptõis in pri. & ibi nota. Itẽ prescriptione xxx. annorũ & eti am. xl. si possidere bona fide inchoauerit. quis querit dominũ vtile si mala fide inchoauerit queritur sola exceptio contra dominũ. vt dicta lege si quis emptio nis. si responso; Ideo. q2 male fidei possessor prescrip tionẽ inchoatã superueniens nihil preiudicat ĩ aliquo predictorũ. C. de vsuca. transfor. l. vna. Ratio vero di uersitatis predictorũ ẽ quia in vsuca. triennii ẽ indu cta in fauorẽ possidentis tantũ. et ideo per eã querit dominiũ directũ ad eo qꝫ nihil iure remanet penes do minũ primũ qꝫ ex eo patet qꝫ lex dicit qꝫ vsuca. trien nii queritur dominũ vt dicta. l. iii. de vsuca. & C. de pactis. l. traditionibus constat autẽ qꝫ simplex domi nii appellatio ad directũ refertur. vt. ff. si agi. t. nec. vel emp. l. i. et ideo fauor iste ampliatur vt infra eo. c odia prescriptio autem xxx. annorũ inducta est in o dium negligentiũ tantum non autem in fauorem ma lefi. possessorum quia ipsis nõ fauẽt iura. vt hic. & C de agri. p cen. l. quẽadmodũ et iõ odiũ illud restrin gitur vt dicto. c. odia. & l. cũ quidã; In prescrip. aũt x. vel xx. an. versatur gratia fauo. possidẽtis quia bo nã fidem habent. odiũ vero ex parte non petentis seu petere negligentis et ideo in ea eligitur quedã media via q2 ex ea parte qua dicitur inducta in fauorẽ pos sessoris queritur vtile dominium possessori ex ea vero qua dicitur inducta in odium negligentis facit direc tum dominũ remanere penes ipsum negligentem ra tione cuius agere posset actione in rem directã contra alium possessorem sed non contra eum qui prescibit.

vt dicta.l.si quis emptionis hec procedunt iuxta re-
gulam predictam odia restringenda et fauores con-
uenit ampliari. ❡ De iure vero canonico in vsuca-
pione trienniū et prescrip.x.vel xx. annorum idem
per omnia si bona fides fuerit continuata vsqꝫ ad fi
nem extremi momenti complete prescrip.sed si ma-
la fi.superuenerit quādocunqꝫ ante finē prescriptio-
complete impeditur inchoate prescriptionis continu-
atio et hic volunt dicere verba regule prout illa verba
vllo tempore determinat precedentia. Item videtur
casus quod nec dominiū nec exceptio queritur pres-
criptio x.vel xx.vel.quadraginta annorum. vel eti-
am centum vel etiam illo temporis spacio cum inter
uenit mala fides.et hoc intendit regula cum dicitur
vllo tempore determinate sequentia et hic vera sunt
in rebus laicorum. In rebus vero ecclesiarū licet o-
piniones sunt videtur tamen quod res īmobiles eccle
siarū prescribant a priuato et ab alia ecclesia spacio
xl.an.vt supra de prescrip.c.i.⁊.ii.et in autē.de nō
ali.in emphi.§.pro temporalibus.C. de sacro sanc.
eccle.aut.quas actiones. ❡ Idem in bonis vacanti-
bus que deferunt ecclesiis vel que fuerunt hereticorum
vel alia causa de qua habetur. Exemplū C.de sacro
sanc.ecclesia.l.fi.supra de prescrip.c.ii.li.vi.et ra-
tio est aperta qꝛ bona hereticorum ipso iure ex tem-
pore delicti intelliguntur cōmissa seu confiscata licet
occupari non debeant antequam sententia fuerit su-
per crimine promulgata vt supra de hereticis capi-
tulo cum secundum leges libro sexto.ff.de iure fisci.
l.i.§.cui bona ⁊.l.īperat et ff.de pupill.l.i ⁊ nec.l

an cōmissa.z.C.ad.l.iulianā.z.l.penul.in fi.z .C
vbi cause fisca.l.i. ¶ Sed cōtra fiscum prescribit mi
nori tempore quia si possideret cum titulo prescribit
eo tempore quo prescriberetur contra priuatuz vt.ff.
de vsuca.l.quamuis. Si sine titulo quidā velit pos-
sessor inchoare prescriptionē ex eo tempore quo cepe-
runt vacare prescribit.xx.annis. Sed si ex eo tempo
re quo fuerunt delata fisco prescribitur quattuor an
nis.ff.de iure fis.l.i.§.diuus z.§.prescriptio et de di-
uer.prescrip.s.inter quattuor et.l.in omnibos.C.de
quadrie.prescrip.l.i.et ibi nota. ¶ Res aūt mobiles
ecclesiarū vsuca.triēnio cum hic repertatur iure ci-
uili determinatum vt dicto.§.pro tēporalibus et au-
ten.quas actiones nec huius contrarium repertatur
inter canonicos determinatum nisi aliquis disputā-
do diceret quod videtur caueri per constitutionem ge
neralem que statuit simpliciter quadraginta annoꝝ
in rebus ecclesiarū. Sed ad illud respondet ꝙ statu-
tum generale non derogat speciali supra de consti.c.
i.li.vi. Sed qui sustinent opinionē auctentice contra
riā dicant ꝙ illud speciale et generale statuerent; eo-
dem iure, hic autem generale videtur de iure canoni-
co, speciale de iure ciuili quo casu nō potest in aliquo
derogare. Sed nichil est q̄ in dicto.c.i.de consti.scz
per summū pontificē inducebatur constitutio genera
lis et per alios consuetudo vel constitutio specialis et
tunc specialis generali derogat. Sed illud contingit
per specialem permissiōez summi pontificis alias lex
generalis superueniēs tolleret specialē precedentē vt
ff.de sepul.vio.l.iii.§.diuus. Sed adhuc videtur mi
chi inherendum prime opinioni quia cōstitutio que lo
quitur indefinite non equipollet vniuersali quando

non est eadem ratio et conditio omniū particulariu₃
in vniuerso comprehensorum vt ostensum est supra in
principio rubrice constat autem aliam esse ratione̅ ꝛ
conditione̅ nō mobilium ꝛ aliā mobiliū. Ergo consti
tutio prolata simpl'r reducat̄ ad distinctione̅ aute̅ Ro
mana vero ecclesia sola de iure cōmuni gaudet pre/
scrip. c. an vt supra de prescrip. c. ii. l. vi. ꝛ in aute̅.
vt ecclesia roma. colla. iii. ¶ Secundo opponitur qꝛ
videt̄ ꝙ l₃ mala fides ab initio interueniens īpediat
prescriptione̅ inchoari non tamen tollat effectum in/
choate quia que ab initio aliquid fieri impediunt ex
post facto superuenientia non tollunt iam factu₃ vt
in e. factū legittime. ff. eo. l. in ābiguis. §. nō est no/
uum. Sed solutio patet ꝙ si factum ē per factu₃ ca
sus superuenie̅s qui ab initio impidiret non tollit iā
factū vt in p̄dicta l'a factu₃ legittime. ꝛ in preal. §.
non est nouum sed vbi factū erat inchoatū ꝛ non per
fectum casus superuenie̅s qui ab initio īpediret īcho
ari impedit etiā perfici inchoatū ita loq̄tur hic ꝛ pre
dicta solutio probatur. ff. de verbo. ob. l. si sub vna
§. si quis fundum ꝛ. l. pluribus ꝛ. §. ꝛ si placeat de
serui. le. pro parte ꝛ de serui. rup. predi. l. via. §. que
cunq₃ ꝛ plene dicitur sufra. e. factum per quod pt₃
ꝙ ius canonicū rectius ꝓcedit contra tractatū pre/
scriptionum q̄ ius ciuile secundum generales ꝛ cō/
munes regulas. ¶ Tercio opponitur ꝛ videtur quod
quandocunq₃ omni tempore interueniat bona fides
prescriptio non possit procedere constat enim ꝙ equi
tas naturalis scripta in qua cauetur neminem cum
alterius iactura locupletari debere vt. ff. eo. l. natu/
re ꝛ de condi. inde. l. nā natura ꝛ de insti. l. si q̄s mā
cipium. §. ꝓculus cum ergo rigor iuris p̄scriptione̅

inducens simplr script⁹ reperiatur ꝓualerē dꝫ equi
tas naturalis. C. de iudici. le. placuit ꝛ ff. de pos. l.
bona fides. Sed dñ est vbi reperit equitas scripta
in gñe ꝛ rigor contrarius in gñe ꝓualet equitas. Sꝫ
vbi repitur equitas scripta in gñe rigor in specie sic
est in ꝓposito qꝛ equitas gñalis naturaliter dictat ne
minē debere cum alterius detrimento locupletari ri
gor vero dictat specialiter ꝓscriptiones ꝓcedere in al
terius damnum fauore bone fides possessoris in odio
negligentiū prefertur rigor qꝛ in iure nr̄o gñl grauis
per speciē derogatur vt infra e. gñi. ff. eo. l. semp in
iure cum multis similibus ¶ Querendū est aūt vtrū
de iure canonico requiratur in prescrip. titulus ꝛ bo
na fides etiam sine titulo nam de iure ciuili constat
qđ in vsucapione triennii. ꝛ in prescriptione decem
vel viginti an. requiritur titulus ꝛ non sufficeret bo
na fides vt C. de rei ven. l. nullo ꝛ de vsucap. l. cel
sus vel saltim error facti probabilis qui titulo equi
pollet vt ff. pro emptore quod vulgo ꝛ de vsuc. l. nō
solum. §. quia vulgo. ꝛ de iure dotium. l. proculus
pro legato et pro suo. l. si ancillam. §. fi. ꝛ notari so
let ad plenū in l. prealle. celsus in prescriptione autē
triginta vel. xl. an. titulus nec bona fides requiritur
cum in fures prescriberēt triginta vel. xl. vt. C. de
prescrip. triginta vel xl. an. l. omnes ꝛ hoc si agat
de prescribendis rebus priuatorum sꝫ si de rebus ec
clesiarum tunc etiam in prescriptione. xl. an. titulus
et bona fides requiritur sicut in prescriptione priua
torum spacio. x. vel. xx. annorum. aut. C. de sacro
sanc. ecclesiis aut quas actiones ꝛ in aut. de eccle.
titus. §. pro temporalibus. De iure vero canonum
iure veteri videbatur requiri bona fides ꝛ titulus lꝫ

in hoc fuerint opiniones vt supra de prescrip.c. si di
ligenti. Jure vero nouissimo distinguitur rõnabilr
quia in rebus ecclesiasticis que possunt possideri iu
re communi nec presumptio contra possessiones ha/
bere sufficit bona fides sꝫ in is que iure communi ne
queunt possideri vel contra possessorem est presump
tio bona fides non sufficit sed est necessarius titulus
qui possessori causam tribuat prescribendi nisi tanti
temporis allegetur prescriptio cuius contrariis me/
moria non existat vt supra de prescriptione c.i.tran
scursus enim temporis cuius memoria non existat
loco tituli habetur vt.ff.de aqua.plu.ar.l.i.§.fi. et
l.ii.⁊.l.fi.de aqua.co.⁊ esti.l.hoc iure.§.ductus
aque. ¶ Item nunquid in prescribendis rebus in
corporalibus sit necessaria bona fides ⁊ titulus vel
an sufficiat bona fides Et dicendum est etiam de iu
re ciuili quod sufficiat bona fides nec est opus pro/
bare titulum.vt ff. si serui.ven.l.si quis diuturno
quare autem in prescriptione rerum corporalium ti
tulus requiratur ⁊ non in prescriptione rerum ĩcor
poralium ratio est quia vbi maius periculum imi/
net cautius est agendum vt ff.de car.e.l.i.§.sed ⁊
si quis Sed in prescriptione rerũ corporaliũ maius
periculum ⁊ preiudicium paratur qꝛ rei dominium
ei aufert. Sed in pͥscriptione seruitutis non aufer/
tur dominium rei sed subicitur res speciei alicuius
seruitutis debite prescribenti. Nunquid autem sit
opus saltim titulum allegare ⁊ longenã quasi pos
sessionẽ probare videtur ꝙ sic vt ff.de vsuca.l.cum
de in rem verso. sed dicendum est quod non eẽt de
iure ciuili vt dicta.l. si quis diuturno ⁊ aqua plu.
ar.l.i. §. fi.⁊ ad .l. cum de in rem verso. respon/

dum erit q̄ ibi agebatur de persona astringenda seu obliganda ad aliquem prescriptionē τ propterea est necessaria saltim tituli allegatio cum ad obligationē personalem inducendā necessaria sit causa vera vel presumpta vt. ff. de doli. excep. l. ii. §. circa τ de probatio cum de indebito. §. ratione predicta scʒ qr vbi maius periculū τc. Item nunquid in prescribendo vsumfructum quod seruat in aliis prescribēdis fructibus vt. C. de prescrip. lon. tem. l. fi. in fi. Ecōtra videtur τ est verum de iure ciuili quod titulus nullo modo requiratur quia vsusfructus est dominii pars vt. ff. de vsufru. l. iiii. τ de fideius. l. si a reo vnde q̄ ratione in scriptione dominii queritur titulus vt dicta leg. nullos τ l. celsus τ eadem ratione τ in prescrip. vsufru. τ ad l. fide lon. tem. prescrip. dicenteʒ idem seruandum esse in vsufruc. quod in ceteris seruitutibus verum est q̄tum ad temporis limitationē hoc est vt eodē tempore prescribat quo τ cetere seruitutes non q̄tum ad alia hic. hoc de iure ciuili sʒ secus de iure canonico cum vsusfructus possideri possit de iure cōmuni vt. ff. de acqui. pos. l. naturaliter. τ l. possessor τ de vi. τ vi. ar. l. iii. §. iuncti. prescribi poterit etiam sine titulo dum tamē bona fides accedat vt in prealle. c. i. de prescri. l. ius transcursus tēporis a quo memoria non extet ¶ Item querendum est vtrum bona fides requiratur etiam tempore contractus et tempore traditionis τ tempore continuate possessionis. Et dicendum est de iure ciuili qđ in ti. emptionis et ven. requiritur bona fides vel probabilis error facti quia bona fides presumptionē inducat tempore contractus et tempore traditionis in ceteris vero req̄ritur tp̄e traditionis tm̄ vt. ff. de vsuca

l. si is q pro eptore. §. si et pro soluto. l. existimans et pro emptore. l. ii. in prin. Sed de iure canonico non requirit tempore contractus in hiis que de iure com muni possunt possideri cum sine titulo prescribuntur vt dictum est tpe traditionis et cotinuate possessionis vsque in finem coplete pscriptionis vt patet per verba regule In hiis vero que non possunt de iure commu ni possideri in quibus prescribendis requiritur titu lus dicendum foret quod bona fides non requiratur tpe contractus et tpe traditionis et continuate posses sionis in titulo emptionis in ceteris vero requiritur tempore contractus et tpe traditionis et continuate possionis nisi post tempe contractus mala fide cele brati error facti probabilis interueniat q mala fidei precedentis suspitione remoueat. ¶ Item querendu est si possessor errauit in facto vtrum dicatur malefi dei vel bone fidei possessor et dicendu est qp error fac ti probabilis prodest quia bona fides aperta presum ptionem inducit vt. ff. de vsuca. l. iusto errore. §. filius et. l. non solum. §. qp vulgo et pro emptore l. qp vulgo ¶ Item queri potest si errat in iure an dicatur bone fidei an malefidei possessor. Et dicendum est qp licet quantum ad fructos perceptos dicatur bone fidei in hoc scz vt ad restitutionem eorum non teneatur vt. ff de here. pe. l. sed et si lege. §. scire tamen quantu ad prescriptione pro male fidei possessore habetur vt. ff. de vsucap. l. fur. §. i. Juris ei ignorantia in vsuca. non tollatur vt ff. de vsuca. l. nunqz in prin. et de iu ris et fa. ig. l. iuriis ignorantia Item querendum est si errauit in iure et in facto simul vtru dicatur bone fidei vel malefidei possessor qsi magis attendi debeat

quod proficiat quam noceat ar. ff. de iure fis. l. intel
ligitur §. si quis palã econtra ꝙ malefidei ꝙ̃ si ma-
gis consideretur illa de pluribus causis simul con-
currentibus que nocent quam que prosunt ar. ff. ex
quibus causis inpos. ea. l. fulcimus. §. quid ergo si
duas ⁊ ad simile l. si quis in graui §. vltimo. ⁊. l.
qui postum⁹ Sed dici potest ꝙ bone fidei reputetur
⁊ ꝙ prescribere possit vt probatur. ff. de donatio. l. si
vir vxori ⁊ ibi plene nota ratio autem quod error fa
cti cum errore iuris concurrentes inducit bone fidei
presumptionem ⁊ eius oppositum remouet. Sed in
§. quid ergo si duas ⁊. l. si q̃s in graui. §. vlti. ⁊. l.
qui postumus constabat de mala fide ⁊ iõ p̃aliã cãz
cõcurrentẽ q̃ est de bone fide alias. iõ si mala fide nõ
cõstaret presũptionẽ induceret ⁊ nõ amouet̃ veritas
male fidei de qua constat cũ in incertis non incertis
locus sit coniecturis vt ff. de ver. ob. l. continuus. §
cum ita. ¶ Item queri possit si defunctus habuit
malam fidem ⁊ heres bonam vtrum bona fides he-
redis prodesse debeat. Et econtra si defunctus bonã
fidem ⁊ heres malam. an mala heredi nocere debeat
⁊ cum mala defuncti noceat heredi quia propter fic
tionem idemptitatis persone extimatur successor vi
ciorum et culpe defuncti vt. ff. de diuer. ⁊ tempo. pre
scrip. l. cum heres ⁊ de public. l. si ego. §. part⁹ vi
detur ꝙ bona procedere debeat accedens male cum
contrariorum eadem sit disciplina ⁊ respondetur pro
bari. ff. de publi. l. eum qui. §. in hac actione ⁊ pro
empto. l. ii. §. si defunct⁹ sꝫ verba regule huius que
stionem soluunt quia quocunqꝫ tempore mala fides
interueniat ante presumptionem impedit p̃scriptio-
nem compleri ⁊ ꝓpterea siue defunctus siue heres

habeat malam fidem sequitur quod impediatur prescriptio. Posset tamen aliquis dicere de equitate canonica quod si defunctus habuit malam fidem et heres bonam et vellet heres a se prescriptionem inchoare quod possunt prescribere in prescriptionibus rerum qui possideri possunt iure communi titulus nō requiritur vt dicto.c.i.supra de prescriptionibus li.vi. sicut dicitur de successione singulari volentem a se p̄scriptionem inchoare vt.ff.de acqui.pos.l.pa.̄p. §.cum quis. Sed rigor iuriscivilis qui per malam fidem defuncti male fidei prescriptionez in heredem transfundit. vt dicta.l. cum heres et in preallegato §.partus hic non patitur. Undecimo et vltimo queri potest an prescribenda libertate contra seruitutem sit necessarius titulus et dicendum quod non: quia fauorabilius est ius prescribende libertatis contra seruitutem quam libertatis prescribendi seruitutez vt.ff.de vsuca.l.sequitur §.vltimo cum igitur ī prescribenda seruitute non sit necessarius titulus vt in l.si quis diuturno et supra de prescriptionibus.c.i. multo minus necessarius erit in prescribenda libertate contraria seruituri. Item hic est quasi exemplum expressuz ff.de seruitu.vr.pre.l.si edes in pricipio.et ibi nota. ¶ Idem.

¶ Sequitur textus.

l Sine possessione prescriptio non procedit.

¶ Exemplum istius regule patet. Pone quod emi aliquam rem mobilem vel immobilem a quodā non domino bona fide. tamen possessionem adeptus non fui modo dubitatur an vsucapiam vel prescribam. Respondetur ꝙ non quia sine possessione prescriptio non procedit. possessione ciuili vel natnrali simul. vel saltim ciuili non autem naturali tantum si aliꝰ ciuiliter possideret vt infra ostenditur large ponitur vt tam vsucapionem triennii quam prescriptionē. x. vel. xx. an. xxx. vel xl. vl' etiā magis longeuam contineat licet enim in vera et propria significatione prescriptio ad immobilia vsucapio vero ad mobilia referat tamen legislatores promiscue vtuntur istis vocabulis referendo cōmuniter ad mobilia ⁊ immobilia vt. ff. de vsuca. quasi per totum ti. ⁊ maxime in. l. iii. ⁊ ibi plene nota Non procedit. i. non inchoatur lꝫ aliquando iuchoata mediante possessione continuat etiam sine possessione vt infra dicetur. Sed opponit ⁊ videtur ꝙ prescriptio sine possessione procedat certum est enim qđ incorporalia non possidentur vt. ff de acqui. pos. l. iii. in prin ⁊ de acqui. re do. l. seruꝰ §. incorporales ⁊ de vsuca. l. sequitur. §. si viam et tamen prescribūtur aliquando spacio decem vel. xx an. aliquando spacio temporis cuius non extat memoria vt. C. de serui. ⁊ aqua. l. i. ⁊. ii. ⁊ de prescrip. long. temp. l. vlt. ⁊ ff. de serui. ven. l. si qs diuturno ⁊ de aqua pluuiar. l. i. §. deniqꝫ ⁊. l. ii. in princi. cum similibus sed dic ꝙ in corporalibus est q̄dam quasi posſio q̄ illud operat vera posſio circa corporaliaꝙ

patet certum est quod interdictum vti. pos. nō datur alii quam possidenti vt. ff. vti. pos. l. prima. §. inter-dictum ꝛ tamen sicut datur interdictum pro tuēda vera pos. rei corporalis imobilis ita datur ꝑ tuenda quasi possessione rerum incorporaliū qui de numero imobilium reputantur vt. ff. de seruitu. ven. l. sic. §. aristo. ꝛ vti. pos. l. fi. sicut ergo in corporalibus non ꝓcedit sine vera possessione: ita in corporalibus non ꝓcedit sine quasi possessione ꝑ quod ostenditur hanc regulam in omni genere veram esse. Item opponit ꝛ videtur p̄scriptionem sine posse ione ꝓcedere constat enim hereditatem iacentem non possideri vt. ff. si q̄s ex testō li. eē ius fue. l. i. §. sceuola ꝛ tn̄ vsucapit vt. ff de vsuca. l. ceptam. ꝛ. l. nunq̄. §. vacuū ꝛ. l. iusto. §. nondum adite Item constat tignum ꝛ coniunctum domui non possideri vt ff. de vsuca. l. eum q̄ ꝛ de acq̄. pos. q̄ vniuersas in prin. ꝛ tamē vsucapit si tpe iunctionis pauci dies super erant ad vsucapionē cō plendam vt. ff. de vsuca. l. rerum mixtura. §. labeo. Sed dicendum est ꝙ sine possessione non pōt inchoari ꝛ ita loquitur regula aliq̄n mediante pos. ꝛ ita loquuntur contraria Sed contra hanc solutionem est valde ff. de vsucap. l. naturaliter vbi dr̄ ꝙ ꝑdita possessione interrumpitur vsucapio ꝛ eius effectus ergo non continuatur sine possessione sed dici posset ꝙ illud habet locū q̄n interuenit interruptio naturalis qua mediante possessor possessione priuatur quod mihi videtur quia in casibus supradictis possessor possessione priuatur. Sꝫ quandoqꝫ iniungit tignum domui vt. l. qui vniuersas ꝛ. l. eum qui. Item quando qꝫ moritur quia mors oīa soluit vt in auten. de nup. §. deinceps. ꝛ propterea supradicta non videtur pro

cedere. Sed dici potest quod hic priuatur naturaliter pos-
sessor possessione actu et habitu. et ideo interrumpitur
vsucapio et in predictis autem casibus. i. quando ming-
git et quando moritur priuatur actu tantum et non ha-
bitu. Sed certe immo si moritur priuabitur actu et ha-
bitu quia mors omnia soluit. Sed dicas quod heredem
qui est in eadem persona fictione iuris. vt. ff. de vsuca. l.
heres et in auten. de iure iuran. a mori. presti. est apta
immediate continuari si non fuerit apprehensa per a-
lium. nam si per alium apprehenderetur impediret
continuatio possessionis defuncti in persona heredis
vt. ff. de acqui. pos. l. pom. §. quesitum et de vsuca. l. pos
sessio testatoris et ideo si non fuerit apprehensa per a-
lium et inapta sit mediate incontinuari pro continua
ta debet haberi ar. ff. de testa. l. si filius et in auten.
vel ex actione instante dotis prime vel secunde circa
prin. et est ratio quare in vsuca. continuatur possesso
ri defuncto vt in. l. pecal. et patet. ff. qui ex causa ma.
l. cum miles circa prin. et pro herede. l. ii. §. filium. ¶ Item
opponitur quia constat captum ab hostibus nihil posside
re cum ab alio possideatur. ff. de acquiren. pos. l. cum
heredes. §. in his et tamen vsucapit. vt. ff. de vsucap.
l. iusto. §. vltimo. Sed dicendum est quod non vsucapiat per
se quia non possidet per se tamen vsuca. per alium quem
habebat in potestate tempore quo captus fuit vnde si
redeat postliminio videtur omni tempore potestatem
continuasse iuris fictione postliminii. et eiusdem fictio-
nis virtute vsucapionem continuasse et dominium per
vsucapionem quesiuisse sed vbi possideret per se et ca
pitur ab hostibus perditur possessio et licet postea po-

stiliminio redeat fictio postiliminii nõ extenditur ad possessionem que in facto consistit et consequenter nec ad vsucapionem que solet ex possessione procedere vt supra predicta probãtur a parte. ff. de cap. ex postu. reuer. in libello. §. fratre et de vsucapi. l. si is qui pro emptore et ibi plene nota et ar. qui ex ca. ma. l. sciendum. et. l. deniqz et. l. nec vtile. Item opponitur constat ignorantem possessionem non querere cum animus sit de substãtialibus que requiruntur in possessione querenda. vt. ff. de acqui. pos. l. licet. et cum prescribit vt. ff. pro soluto. l. ii. §. celsus. Respondeo et dico ꝙ ignorans nunquam querit possessionem per se et hoc simpliciter verum est tamen bene potest ignorans querere ministerio filii vel serui quos habet in potestate et ignorans vsucapere vt in. l. precallegata. Item per procuratorem querere potest possessionem ignorans sed non vsucapere nisi preter quam venit in noticiam domini vt. C. de acqui. pos. l. i. et. ff. de acqui. po. l. i. §. per procuratorem per negociorum vero gestorem qui caret mandato quereret possessionem et vsucaperet demum potest ratihabitionem vt. ff. de acqui. pos. l. cõmunis. §. procurator et de nego. ges. l. si ego. Modo querendum est que possessio sit necessaria ad prescriptionem vtrum ciuilis tantum vel naturalis tantum vel vtraqz simul. Ad cuius declarationem primo est querendum vtrum sint due possessiones differentes specie vel vna tantum que diuersificetur per accidentia. Johannes dixit ꝙ due sunt possessiones specie differentes vna ciuilis et altera naturalis. Azo. vna tantũ scilz naturalis que diuersifica-

per accidentia. Et glosatores iuris ciuilis in .C. tenent opinionem azonis in .ff. no. maxime in titulo de acquiren. pos. tenent opinionē. Jo. pro. Jo. argui et ostendi potest ꝙ sit duplex possessio dicit enim in .l. ꝙ si possidēs fundum naturaliter ciuiliter egrediatur de fundo et peregre vadat qđ si ego existente extra fundum alius ingrediatur fundum ingrediēs habz possessionem vt. ff. de acqui. pos. l. clam possidere. §. quid ad nundinas cum igitur impossibile sit duos eandem rem eandem specie possessionis insolidum possidere vt in eodem ti. l. iii. §. contrario et de predicta .l. duo manifestum est ꝙ due sunt possessionis species Item argui pōt ex eodem .§. q̄ dicit ꝙ ingressus fundum post reuersum non admissum possidet vi et clam sed violentia et clausula destinatas due sunt qualitates contrarie ergo choerere non possunt eidem subiecto vt. ff. pro suo .l. ancillam et pro emp. l. ii. §. vlt. si coherent diuersis sequitur ꝙ diuerse sint substantie siue spēs possessionis ¶ Preterea dicitur. ff. de vi. et vi. ar. l. i. §. deicitur ꝙ datur interdictum ei qui possidet naturaliter tantum. Item qui possidet ciuiliter tantum quelibet enim illarum possessionum vt ibi dicitur sufficit ad interdictum vnde vi. cum igitur interdictum vnde vi. nō detur nisi ratione possessionis vt in .l. i. §. interdictum hic. ff. vnde vi. manifestum ē ꝙ quelibet illarum est vera vna species possessionis per se. Item ibidem dicitur ꝙ naturalis possessio et pro suo ad interdictum pertinet cum igitur copula cadat inter diuersa manifestum est quod specie differant naturalis possessio et pro suo queritur cum idez sit pro suo possidere et ciuiliter possidere omēs opiniones apparēt vlterius quod ciuilis et naturalis pos-

sessio sunt due possessiones specie differentes.
Item interdictum. vñ vi. datur proprietario ⁊ vsufru ctuario vt. ff. de vi. ⁊ vi. ar. l. iii. §. vnde vi. Uterque ergo possidet quia aliter interdictũ non haberet vt in eodem ti. l. ii. §. interdictum hic. ⁊. §. deicitur in fine cum igitur non pñt insolidum eodem gñe possessionis possidere et vsufructuarius possideat naturaliter et l. possessio. ff. de acqui. pos. certũ est ꝙ proprietarius eodem genere possessionis nõ possidet quo vsufructua rius vt e. §. econtrario quare cum possideat ciuiliter apparet ꝙ ciuilis et naturalis possessio sunt due pos sessiones specie differentes Item si ponam proprieta rium ⁊ vsufructuarium esse extra fundum. et extra fundi conspectum haberent ambo eandẽ naturaliter ⁊ ciuiliter Item si in fundo ambo haberent eandem naturaliter ⁊ sic eadem qualitas possessionis eẽt a pud duos insolidum quod etiam Azo. negat posse cõ tingere. Necesse ergo habes ponere possessionis plu res spẽ differentes quibus eadem species vel diuerse hñt qualitates preterea due possidendi qualitates cõ trarie in eadem substantia possessionis cum currem non possum vt ostensum est. Sed ciuiliter possidere ⁊ naturaliter prosunt qualitates contrarie possiden di sed in ea que communiter dici solent vt. ff. de pca. l. ii. ⁊ vti. pos. l. si duo in principio non ergo concur runt in eandem substantiam si ergo non est eadẽ sub stantia naturalis et ciuilis manifestum est quod nõ sunt eiusdem speciei ꝙ esse idem in specie est eẽ idem in substantia ⁊ natura.

¶ Preterea quecunq; sunt eiusdẽ speciei producũt eundem effectum. ergo ad destructionem consequen tis que non producunt eundẽ effectũ non sunt eiusdẽ

speciei quasi cum ciuilis et naturalis possessio eun-
dem effectum non producant quia ex ciuili procedit
vsucapio ex natnrali non vt. ff. de acqui. re. do. l. ac-
quiritur. §. vltimo. manifestum est ꝙ ciuilis et natu-
ralis possessio sunt possessiones specie differētes. Pre
terea dicitur in. l. sicut nulla possessio acquiritur sine
animo et corpore ita nulla admittitur nisi in qua'v-
trum que in contrarium actū est vt. ff. de acqui. pos.
l. quemadmodū cum igitur hic signū nulla pro diuer
sis in natura videatur negare. Sequitur ꝙ omnes
possessiones non sunt eiusdem nature quare nec eius-
dem speciei. Preterea dicitur in. l. pupillus. ff. de ac-
qui. re. do. quod pupillus sine tutoris auctoritate nō
potest alienare et illam possessionem que est natura-
lis. Innuit ergo in hoc quod dicit etiam quod non
est eiusdem nature naturalis et ciuilis ergo nec eius
dem speciei. Preterea contra Azonem est ꝙ ciuilis
et naturalis non videntur ponere differentias acci-
dentales sicut etiam iusta et iniusta et hic patet. ff. de
acqui. pos. l. i. ii. §. econtrario nam ibi in secundo res-
ponso ponitur vnum posse possidere ciuili'er et aliuz
naturaliter et tercio responso. dicitur non posse vnuz
possidere iuste et alium iniuste per quod apparet ꝙ
ciuilis est iusta. Item naturalis et iniusta non soluz
non sunt idem imo nec equipollent. ergo nec ponunt
differentias sicut iusta et iniusta. si non accidentales
ergo substantiales ex quo sequitur ꝙ si diuersifican
tur in specie cum esse idem in specie sit eē idem in sub
stantia et natura vt de crimine supra eo. ¶ Preterea
contra Azonem ē. ff. de acqui. pos. l. iii. §. nerua filius
vbi dicitur me possidere rem mobilem hactenus qua-
tenus possem nam siue naturalem possessionem si

possideo et nichilominus postea nancitor naturalem ergo patet primo me habuisse aliam distinctam a naturali ex quo sequitur manifeste q parue sunt quarum nulla est altera pro opinione autem Azonis scilicet vna sit tantum que diuersificetur per accidentia arguitur sic primo quia rubrica dicit ne acqui. pos. in. ff. ¶ Item in. C. de acqui. et reti. innuit ergo quod vna est vera possessio et per consequens vna species sicut Azo dicebat aliter enim non singulariter sed pluraliter loqueretur et confirmatur ista ratio per textum in principio. l. i. ff. de acqui. pos. l. i. vbi dicit q possessio appellata est quasi pedum positio et singularis locus tio vno solo supposito contenta est. ergo etc. preterea pro azone dicitur in. l. q si aliquis exiat de fūdo omni desinendi possidere perdit omnem possessionem videtur q vna sit substātia possessionis cuius diuerse inhereant qualitates sicut Azo dicebat de acquiri. pos. l. iii. §. in amittenda et. l. si quis §. differentia.

¶ Preterea autem in vna est species possessionis tantum. aut plures si vna azo habet propositum si plures tunc vnus potest habere vnam alius aliam et sic contingit quod eadem res sit a diuersis simul et semel insolidum possessa q est contra. l. iii. parrapho ex contrario de acquisitiōe possessionum. Item sequeretur q ex qualibet specie procederet vsucapio et sic et sequeretur duos insolidum dominium querere quod est contra legem sint certo. §. duobus. ff. como. Preterea pro Azone est. §. qui ad nundinas in fine si bene īspiciatur: Nam secundum verba textus per violentiam superuenientem remouetur clandestinata scilicet precedens quare contrarie qualitates

⁊ illud contingit ideo quia due contrarie qualitates non compatiuntur se circa eandem possessionē vt dictum est si enim cēnt possessiones diuerse prima qualitas id est clam destinatas contra vnam. l. naturalem secunda violentia contra aliam. i. ciuilem deprehenderetur ⁊ per hoc paciuntur se simul nec vna ꝑ aliam tolleretur Sed intelligendo textum sicut in prin. glo. intelligitur non ꝓcedit ⁊ preterea per azonem est iusta vel iniusta sunt differentie accidentales possessionis secundum omnes non substantiales sed iusta dicitur ciuilis iniusta dicitur naturalis. ff. vti. pos. l. si duo ꝑncipio ergo ⁊ vltimo sequitur quod ciuilis ⁊ naturalis non ponit dr̄ias substantiales sed accidentales solummodo sic non sunt species differētes preterea pro azone est quia nulla possessio sine animo ꝑditur vt ff. de acqui. posse. l. quemadmodum de regulis iu. l. fere quibuscunqȝ Sed constat vnam solam possessionem ab absente retineri secundum omnes vna sola possessio ⁊ nulla perditur quia in nulla est animus perdendi necessario sequitur vnam solam esse preterea pro azone est quia quecunqȝ habēt eandem diffinitionem sunt eadem in substantia.
Sed naturalis ⁊ ciuilis eandem habent diffinitionem ⁊ secundum Johannem. vt nota. ff. de acqui. po. lege p̄ma. in principio ergo ciuilis ⁊ naturalis sunt eadem in substantia ergo ⁊ in specie.
Sed ad istud dici potestꝙ describuntur simul respectu cuiusdam tercium quo conueniunt ⁊ ideo non sequitur quod sint idem in substantia sicut nec sequitur homo ⁊ asinus est animal ergo homo est asinus sunt idem in substantia. Solutio tutius et probabile est tenere opinionem Johannis qꝛ textus po-

nit ciuilem ⁊ naturalem possessiones ⁊ duas species coequeuas ff. pro herede. l. iii. §. quod vulgo ⁊ confirmatur i dicta l. iii. §. nerua filius. ff. de acq̄. pos. Et ad argumenta contraria facile ēst respondere si quis diligenter inspiceret. Dico igitur reassumendo questionē p̄missam quia ad prescriptionē est necessaria ciuilis ⁊ naturalis possessio vel saltim ciuilis sola siue naturalis nam quod sufficiat ciuilis sola probatur q₂ l. cauetur ꝙ absens quem constat solam ciuilem possessionem animo retinere possidet quantū ad hoc vt vsucapio continuetur vt. ff. de furtis. l. serui ⁊ filii. §. vlt. ⁊ de diuersis tempori. prescripti. l. in accessione de acqui. pos. l. i. § . per seruum q̄ in fuga. ¶ Item ꝙ naturalis sola non sufficiat ad prescriptionem probatur p₂ mo per textum. ff. de acq̄. re do. l. acquiritur. §. vltimo. ⁊ ad exhiben. l. celsus §. iul. de acquiren. pos. l. i. §. penultimo. Item probatur per argumentum necessarium cui non potest comode responderi si nō is qui ciuiliter tantum posdet ⁊ vsucapit ꝙ est verum vt dicto. §. per seruum qui in fuga et dicta. l. serui ⁊ filii. §. vlti. abesset vel presens eēt ⁊ prescriptionem continuaret sequeretur ꝙ si ex naturali possessione sola procederet prescriptio ꝙ si eodem tempore naturaliter possideret ⁊ bona fide quod duo quererent insolidum dominum eiusdē rei eodem tempore quod nō est de iure possibile vt. ff como. l. sint certo. §. si duobus vehiculum de castrē. pecu. hereditate §. pater ⁊ de re. iuris l. quod contra §. vni duo. Sed potest istari quod s̄m hoc nunq̄ prescriptio contra absentem procederet quia contra possidentē p̄scriptio non currit C. de p̄scriptio. trigita an. l. ii. Item tūc non est modus ꝑdende possessionis

vt.ff.quibus mo.vsuff.l. si mulieri ergo contra ab-
sentem ciuilem posßionem animo retinentem nunq̃
procedit prescriptio fateor quod contra ciuiliter pos
sidentem prescriptio non procedit item fateor q̃ tem
pore tantum non est modusperdende possessionis ta
men iure cauetur q̃ tempore est modus inducendi
obliuionem et obliuio est modus inducẽdi dispositio
nem animi dispositio non est modus perdende posses
sionis vt legitur et nota. ff. de vsuca. l. furtum.§.
fundi et preterea dico quod si ciuiliter possidens neg
lexerit naturalem possessionem per.x.an. vel vltra
quod illa negligentia circa possessionem naturalem
priuat eundem possessione ciuili sicut alias cauetur
in iure quod negligentia commissa in adipiscenda
vel recuperandam possessionem naturalem induxit
admissionem ciuilem vt.ff.de acqui. pos.l.suo.§.si
forte dico ergo quod quamdiu absens retinet ciuilẽ
posessionem non inchoatur p̃scriptio duplici ratione
Prima quia contra possidentem ciuiliter nõ prescri-
bitur vt dicta.l.secunda.C.de prescrip.xxx.an.
Secunda ratio est quia qui ciuiliter possidet prescri
bit ergo alius non prescribit eodem tempore ne plu-
res simul insolidum q̃rerent vt dictum est s; ex quo
iuris presumptione possessionem ciuilem perdiderit
per obliuionem semper animi dispositionem que ex
obliuione procedit post absentiam longi temporis ex
nunc inchoatur prescriptio contra eum et hoc volue-
runt glosatores iuris ciuilis aliqualiter dicere licet
non plene C.de seruisfugi.l.prima per quod patet
q̃ ad prescriptionem est necssaria ciuilis et naturalis
possessio simul vel ciuilis sola naturalis aũt sola nõ
sufficeret eo casu quo poneremus aliũ ciuiliter possi-

dere vt supra ostensum est. ¶ Dynus

Peccatum non remittitur nisi restituatur ablatum.

Si rem meam surripuisti vel velociter abstulisti vel aliud a me extorsisti per vsurariã prauitatem nõ remittitur tibi peccatum ⁊ consequenter nec pena peccati nisi restituas rem ablatam ⁊ hoc intendit hic re regula ⁊ probatur supra de vsuris c. cum tu. ⁊ de cẽsibus c. ii. ¶ Nisi ponit sicut in. c. prox. ff. de ven. in pos. mit. l. extraneo ⁊ de feriis feriatis ⁊ de custo. re. l. ii. §. fi. Aliquando autem reperitur quod negat seu priuat vt C. de trãsac. l. iiii. ⁊. ff. de re. iu. l. quo tutela in prin. ⁊ ideo principium videtur qđ vbi ꝑcedit oratio negatiũ orationi si ponit vt dicta. l. extraneo ⁊. l. si feriatis ⁊. l. ii. §. vlt. ⁊ de auro ⁊ argen. l. iii. responso. de ali. le. l. stichum. §. ticia ⁊ in hoc. c. ⁊ se s; vbi procedit affirmatiua tunc negat seu p̃uat vt dicta. l. quo tutela in prin. ff. e. de diuer. p̃scrip. l. accessione. §. vlt. ⁊ ad turpil. l. i. §. plt. ⁊ de iure fisci. l. iii. §. multorum ⁊ §. vlt. non pñt ¶ Sed contra hoc videtur ff. de reg. iur. l. nemo ex his in prin. priuat et non ponit ⁊ tamen negatiua precedit Sed illa negatiua equipollet affirmatiue ⁊ ideo dictio nisi priuat sicut vbi vera affirmatiua precedit. Item cõtra predictam solutionem videtur ff. de manu testa. l. ticio. §. vltimo vbi videtur procedere negatiua et tamẽ dictio nisi ponit sed ibi negatiua non processit sed secuta fuit ⁊ ideo non videtur habuisse animum concedendi libertatem sed potius impediendi et propter illam presumptione; animi impeditur. datio libertatis

ar.ff. de adimen.le.l.legata inutiliter ꝛ de condi.ꝛ
demo.l.cum tale.§.vltimo. ¶ Restituatur ergo a
cōtrario si restituat ablatū remittitur peccatū cum
ar.a contrario sensu sumptum sit lex vt.ff.de testi-
bus l.ex eo ꝛ de testa.l.qui testamento.§.mulier Et
cum sublata causa finali alicuius rei tollatur effec-
tus vt ff. de dolo l.ii.§.vlt.l.ꝛ eleganter in prin.ꝛ
de excep.rei iudicate.l.ii.ꝛ de adimen.le.l.alumne
§.ab heredibus vt supra de p̄ben.ꝛ digni.c.si paup
clericus li.vi.cum ergo delictū sit causa finalis pe
ne imponende quod datet quia vbi non est delictum
non debet esse pena ff.de ver.sig.l.aliud.§.iter mul
ctam.C.de penis ꝛ.l.sancimꝰ bene sequitur qđ re-
stitutio ablatoꝝ sic reducta causa ad non causam re
mittitur peccatum.Sed contra hoc aperte ff. de fur
tis l. qui ea mente ꝛ vi.bono.rap.l.pl't.vbi restituta
re sublata ꝛ violenter ablata non remittitur peccati
pena.Sed illud secundum rigorem iuris ciuilis se-
cus autem de equitate iuris canonici quod diuinum
imitatur.Queri autem solet si fur vel raptor vel vsu
rarius habet facultatem rei restituende etiam si fiat
eius remissio absq; eo quod restituat rem an intelli-
gantur a peccato absolutus ꝛ quidam dicunt quod
sic absolutusq; soluere ꝛ cōsequi remissionē eius ꝙ
erat soluendum paria sunt.ff.de re iudi.l.iiii.§.sol
uisse ꝛ.l.autem dies et quia satisfactum accipimus
per eum modum quem creditor acceptauerit vt.ff.
de acti.si rem §.satisfact m autē quibus mo.pig.
vel po.sol.l.item liberatur in principio ¶ Alii dicūt
quod non liberatur quis verbis regule inherendum
est in dubio cum de peccato agatur Restituere autem
est rem in primo statu reponere vt.ff.de vsuris.l.vi-

deamus §. infamia et nequid in loco publico l. ii. §. vt restituas inquid et de verbo. sig. le. cum pretor et l. plus est in restitutione et lege restituere. ¶ Non absurdum tamen dici potest quod si res erat restitutioni parata periunxit ac si res esset restituta et postea per eum cui restitutio facta fuit dictatio sit restitueti ar. ff. de donatio. inter vi. et vxo. l. iii. §. sed si debitorem et §. vltio et de iure do. l. vir ab eo et ff. si cer. pe. l. singularia circa finem et de solutioni. l. pecunia et de rei ven. l. hoc si res alias non potest intelligi proprie facta restitutio cum quantum ad propriam significationē verborum aliud sit remittere aliud restituere vt dictum est sed si non habeat facultatem rei restituende tunc esset sibi impossibilis restitutio et tunc sine restitutione soluetur quia nemo potest ad impossibile obligari vt infra. e. c. nemo potest et ff. de reg. iur. l. impossibilium et quia ipsa non hn̄di necessitatē excusari vt. ff. de mun. et ho. l. circa §. in opes Licet forte sm rigorē iuris ciuilis non esset excusatus quia naturalis impossibilitas non persone difficultas debitorem excusat vt ff. de ver. ob. l. continuus. §. illud sed mihi videtur quod etiam sine rigore ciuilis posset excusari multum enim refert vtrum sit in obligatione datio vel factum nam sicut in obligatione datio difficultas persone non excusat debitorem vt in. §. illud Sed vbi est in obligatione factum persone casus cōtingens in persona debitorem excusat siue factum debeatur ex contractu siue ex promissione in iudicio facta. ¶ De contractu patet. ff. ad. l. ro. de iac. l. vlti. §. penultimo. ¶ De iudicio si quis cuati. l. si is Uerum est quia glosatores iuris ciuilis distinguunt inter

iudicia & contractus & nihil est quia idem & inter vtros
que quantum ad hoc vt in.l.preallegata ergo rem re
stituere sit factum sicut in rem tradere vt.ff.de ver
borum obligatio.l.vbi autem non apparet §.qui id
&l.stipulationes §.idem puto. sequitur quod impedi
mentum superueniens in personam debitoris quod restitu
tionem impossibilem facit debitorem excusat nisi cul
pa precesserit casum quia tunc non excusat propter ca
sum vt ff.so.ma.l.&.§.licet Item nisi delinqueret
sub specie venie consequende quia tunc videtur culpa
casum precedere & ideo excusari non debet ar.ff. de
damp.infec.l.fluminum.§.item apud &.§.seruus &
de actio.& ob.l.i.is quoque & comodati.l. in rebus.
§.quod autem ¶ Idem

Peccati venia non datur nisi correcto

¶ Hec regula concordat cum proxima precedenti quia
sicut in precedenti non remittitur peccatum nisi resti
tuatur ablatum ita hic non remittitur peccatum nec
peccati pena nisi interueniat mentalis correctio.i.animi peni
tentia & cordis contritio. Hiis enim interuenientibus
datur peccati venia. ¶ Sed queritur de iure cano.
propter solam penitentiam id est cordis contritionem datur
peccati venia et non de iure ciuili vt.ff.de edi.edic.
l.quid sit fugitiuus & de furtis l.qui ea mente cum
siliis. ¶ Responsio est aperta quia ea que facilius ligant fa
cilius dissoluunt seu que facilius dissoluunt seu que
facilius ligant facilius dissoluunt vt.ff.e.l.nihil tam
naturale &.l.fere.& de solu.l.prout quisque & de resin.
ven.l.emptio. Constat autem quod iure diuino facilius

quis ligatur quia ex sola mentis cogitatione si mo-
do fuerit huius propositi quod actione data id quod
cogitauit comissurus sit vt ff. de verbo. sig. l. fugiti
uus et ideo per contrariam animi pniam et cordis con
tricionem consequitur remissionem peccati et pene pro
pctō imponēde. ¶ Iure autem ciuili per solam animi
cogitationem ad actum non pcedentem penam non
meretur vt dicta. l. fugitiuus et de penis. l. cogitatōis
et ideo sola cordis contritione veniam non consequitur
¶ Correcto. i. penitenti et cordis contritōem habenti
correctio enim triplex reperitur vna verbalis alia rea
lis tercio mentalis tamen nec verbalis nec realis pro
dessent nisi mentalis interueniat quo ad deum cum
ad cor tantū inspiciat deus et quantum ad pcti cōmis-
sionē et quantum ad cōmissi remissionem consequendā.
¶ Iura vero ciuilia quantum ad commissionē consi
rant factum cōcurrens cum aīo et non factum tā
tum sine animo quia voluntas et propositum malefi-
cia distinguunt vt. ff. de iniur. l. qui iurie et de sic. l.
infans et. l. dpnus nec animū sine facto vt dicta l.
fugit. et. l. cogitationes. ¶ Idem.

Nemo potest ad impossibile obligari.

¶ Si pmitto alicui dareque est impossibile de natura
dari vt solam lunam et stellas non obligor vt. ff. de
ver. ob. l. si stipuler. ii. rñso. Item si promitto facere
id quod impossibile est de natura fieri vt celum digi
to tangere vel celum ascendere vt dicta lege. stipu-
ler. i. respon. ¶ Item etiam si pmitto id quod est

impossibile de facto vt montes alpium vltra mare de ferro ar. ff. de testatu. li. l. cū heres §. i. Itē si sti pulor id quod est impossibile de iure vt rem sacram mihi dari vt insti. de ver. ob. in principio et ff. de ver borum obligatio. l. inter stipulantem. §. sacram et l. stipuler. §. item qꝫ leges. ¶ Intendit ergo regula di cere qꝫ nemo potest obligari ad id quod de natura de facto vel de iure est impossibile et hoc in contractibus idem in vltimis voluntatibus qr nec auctoritas vl- time voluntatis qui excedit autoritatē contractuum vt. ff. e. l. in testamentis potest ad impossibile aliquo de predictis modis obligari argumen. ff. de le. i. l. si quis inquilinos. §. vltimo et l. seruo alieno §. vlt. et l. apud iuli. §. constat et de condic. insti. quidam et l. filius et l. que sub conditione ¶ Et idem sententiis et preceptis nam nec auctoritas sententie nec prece- pti potest aliquem ad impossibile obligare vt ff. que sententie sine ap. re. l. vlti. i. et iii. respon. ¶ Item in confessionibus quia confessio continens īpossibile de natura de facto vel de iure non est obligatoria vt ff. de inter acti. l. confessionibus §. in totum et ad l. ac- quil. l. inde neratius §. vlt. ¶ Nunquid autem legis auctoritas potest ad īpossibile obligare Dicendū est qꝫ non quia lex dꝫ eē possibilis et honesta alias pro nō est hñda vt in c. cuncta posita in princi. decretorum Est ergo effectus istius regule generalis videlicet vt nec auctoritate contractus vel vltime voluntatis nec sententie nec precepti nec confessionis nec legis quod possit aliquis ad impossibile obligari saltim ciuiliter Quia huius obligationis effectus per canones et per leges improbatur vt hic et ff. e. l. impossibilium. ¶ Alii aūt saltim naturalr obliget ex vigore pactus

vel vltime voluntatis impossibilitatem continentis ꝙ
prima facie videtur quia consensus adest ergo natu-
ralem obligationem parit cum nascatur ex conuen-
tione seu consensu vt.ff.e.l.cum amplius .§. is nam
debet ⁊ de solti.stichum.§.naturali.¶ Econtra vide
tur mihi ꝙ naturaliter etiam non obligatur. Primo
quia consentire non videtur super re impossibili scien
ter contrahendo vel disponendo vt.ff.de acti. ⁊ obli.
l.non solum.¶ Secundo quia si ignoranter contra
hat al's disponat credens possibile que erat impos-
sibilis videtur error adesse igitur ⁊ cõsensus abesse vt
ff.de iure om.in.l.si per errorem ⁊.ff. de iudic.l.ii
⁊ de aqua plu.at.l.si heremita ⁊.C. de iuris et fac.
igno.l.cum testamentum ⁊.l.non idcirco ergo defi-
ciente consensu non contrahitur obligatio naturalis
que solet ex consensu procedere. Item quia in regula
iuris impossibiliũ nulla est obligatio posita.ff.e. po-
nitur signum vniuersale negatiuum ⁊ posito ꝙ ponẽ
tur indeffinita equipollet vniuersali cum in qualibet
specie vniuersali cum quibus impediende sit eadem
ratio vt.ff.de le.ii.l.si pluribus in prin.et.l.si ita re-
lictum ⁊ dictum est supra in glo.rubrice. Sed op-
ponitur ⁊ videtur ꝙ quis possit ad impossibile obli-
gari ⁊ ꝙ impossibilitas non reddat obligationem in-
utilem. Sed reddit eandem presenti puram ⁊ vtilem
ff.de codic.insti.l.i.et condictio.⁊ demo.l.obtinuit eu
si.¶ Sed dicendum est ꝙ aut impossibilitas adicit
in modum conuentionis in contractibus vel disposi-
tionis in vltimis voluntatibus aut in modũ conditi-
onis si in modum conuentionis vel dispositionis ver-
bi gratia quia promitto vel lego rẽ quã impossibili-
tas impedit omnẽ speciẽ obligatõis cõtrahi. ⁊ ita lo-

quitur regula hic τ.ff.eo.t.l. impossibilium τ de ver-
bo.ob.l.ii.iii.τ.iiii.responso. Sed in modum condi-
tionis verbi gratia quia ꝓmitto vel lego si celum as
cendas vel digito tangas τ tunc aut ista conditio im
possibilis ponitur in ꝯtractibus aut in vltimis voluntatibus
Si in contractibus aut affirmatiue vel negatiue si
affirmatiue vt quia promitto si celum digito tangas
reddit contractum inutilem. Si negatiue vt qꝛ pro-
mitto si celum digito non tangas vꝫ ꝯctus et quia
affirmatiue est impossibilis ideo negatiua quia eius
contraria est possibilis τ necessaria facit contractum
de pñti naturalem τ obligationem parit vt ff.de ver
bo ob.l.īpossibis conditio τ ita intelligi dꝫ §.de actio.
τ obli.l.non solum. Et patet aperte insti.de inutili.
stip.§.sed impossibilis. Sed in vltimis voluntati-
bus si quidem negatiua idem quod in contractibus
si affirmatiua aut erat omni tempore impossibilis aut
a principio impossibilis Primo casu erat adiecta in
persona honerati.i.eius cui aliqd in testamento asscri
beretur τ tunc habetur pro non adiecta τ relicta va
let vt patet in dicta.l.optinuit de condi.τ demo.l.i.
de conditione insti.τ ibi nota. ¶ Si in persona hone
rati.i.cui onus prestationis in vltima voluntate im
ponitur vt damno heredem.x. dare si celum digito
tangat tunc reddit inutile vt insti.de liberis §.vlt.
¶ Sed si erat ab initio possibilis τ ex post facto de-
uenit ad impossibilitatem relictum τ sola impossibi-
litas remouetur vt.ff.de le.i.l.si michi. τ.§.si quid
autē si in conuentōe apponatur aliqd τ si id nō fiat
detur pena quam possibile est prestari, an sastim obli
gatio ꝯmittur in penā verbi gratia ꝓmitto dare hoīez
mortuum τ si non dedero ꝓmitto.x.noīe pene τ hō

postea moriatur ante moram glosatores iuris ciuilis aliqui determinant et male quod pena committitur per l. de ver. ob. l. in illa stipulatione si calendis aliquando determinant et bene quod stipulatio non cõmittatur ad penam vt de verbo. ob. l. si homo mortuus et. l. in illa stipulatione vbi nichil facit ad propositum quia ibi incipit stipulatio penalis a precedenti conuentiõe et ideo si res sit interempta a pri. pena non debet cõmitti quia rei impossibilis fuerat adiectio. Item si moriatur post promissionem et ante moram non cõmittitur pena quia interitu rei que in obligatione erat contingente an promissio ante promissionis moram excedit a pene promissione vt dicta. l. si homo mortuus et ibi nota. Sed cõtra hanc determinationem videtur ff. de noxa. si ad libertatem §. si quis nam et ibi seruus non erat in obligatione sed extimatio damni vt. ff. de re. iu. l. miles. §. x et tamen eius interitu contingit liberatio sed ibi est in obligatione extimatio propter delictum serui sicut ergo delictum morte serui delinquentis extinguitur ita et obligatio delictum occasione contracta. ¶ Dynus

Priuilegiũ personale psonã sequitur et extinguitur cũ psona.

¶ Potest poni exemplũ huius regule in priuilegio quod datur marito vt condemnetur in quantum facere potest deducto ne egeat Nam personam mariti sequitur et cum persona mariti extinguitur. Et ideo heres mariti extraneus insolidum condẽnatur non habita ratione ne egeat vt ff. sol. ma. l. maritum et. l. se et de re. iu. et si fideiussor §. si maritus et in l. sciendũ

idem in priuilegio personali quod datur patri et pa/
trono ꝛ militi vt condemnetur inquantum facere possunt
vt. ff. de re iu. l. sunt qui in id et. l. patronus et. l. item
miles. et. l. miles quia personam sequitur ꝛ cum per
sona extinguitur. vt ff. de regu. iur. l. priuilegia ꝛ. l. in
omnibus ꝛ de censibus. l. ena. §. vltimo. sed opponitur
et videtur priuilegium personale cum persona non
extingui sed ad successorem transire constat enim be
neficium restitutionis quod datur minori personale esse
quod sic probatur. omne beneficium reale proueniens
ex persona rei principalis competit fideiussori. Bene
ficium autem personale proueniens ex persona rei ad
fideiussorem non extenditur vt. ff. de excep. l. exceptio
nes que persone in principio. ꝛ. §. rei vero sed benefi/
cium restitutionis in integrum competens minori et
non deceptio aduersarii dolo non competit fideiusso/
res eo casu quo creditor est habiturus regressum con
tra alium vt dicta. l. exceptionesque persone in fine
vt. ff. de mino. l. in cause et. C. de fideiuss. mi. vt. l. i. ꝛ
ii. ergo sequitur ipsum psonale esse ꝛ tamen iure cauetur
quod non extinguitur cum persona sed ad heredes tran
sit. vt. ff. de in integ. resti. l. non solum et de mino. l.
minor ante. §. non solum interdum ꝛ. C. de temp. in
integ. resti. pete. ꝛ. l. ca que ergo videtur regula falsa.
Idem in beneficio vel. quod competit mulieribus pro a/
liis intercedentibus et quia ipsum personale et tamen
cum persona non extinguitur sed ad heredes transit
vt. C. ad velle. l. heredem. sed dicendum est quod aut per
sona est proxima et immediata causa beneficii perso
nalis vt patet in marito patre patrono et milite de
quibus superius dictum est et tunc beneficium per/
sonale cum persona extinguitur vt hic ꝛ. ff. e. l. priuil.

legium ꝛ.l.in omnibus. aut persona non est proxi-
ma et immediata causa sed lesio vt est videre in perso
na minoris qui in integrum restitui petit sibi enim li
cet non conceditur restitutio licet probet se minorem
nisi probet de lesione. Unde lesio est proxima causa
restitutionis cum persona minoris vt probatur. ff.
de iure mino.l.ne postea.§.si minor.ꝛ de mino.l.quod
si minor.§.non semper.ꝛ.l.non omnia.ꝛ tunc bene-
ficium personale non extinguitur cum persona vt di
cta.l.non solum.ꝛ.l.interdum. Ratio autem predic-
torum est aperta quia primo casu extincta persona ex
tinguitur priuilegium. In secunda extincta persona
non extinguitur causa finalis priuilegii concedendi.
et ideo extinguitur priuilegium in secunda persona
extincta non extinguitur causa finalis et ideo priui-
legium non expirat iuxta regulam qua cauetur ces-
sante causa finali cessat effectus et non cessante causa
durat effectus vt.ff.de do.l.ii.§.vltimo ꝛ.l.generali-
ter vltimo loco circa materiam regule potest plene di
stingui quia aut priuilegium cōceditur persone aut
conceditur rebus aut generi personarum aut ciuita-
ti vel loco. ¶ Primo casu aut persona ē proxima cā
priuilegii concedendi tunc cum persona extinguitur
priuilegium vt.ff.so.ma.l.maritum et.l.se.ꝛ de re.
su.l.sciendum ꝛ.l.si fideiussor.§.si maritus.ꝛ.C.de
excu.mu.l.maximarum.li.x.ꝛ ibi nota ꝛ de iure im
mu.l.i.§.personis ꝛ hic Aut vna persona est causa
remota et alia proxima ꝛ tunc priuilegium non extī
guitur cum persona vt.ff.de in integ.resti.l. non so-
lum ꝛ de mino.l.minor autem.§.si.ꝛ.l.se.et. C. de
temp.in integ.resti.petende ꝛ.l.ea que et ad vel.l.he
redes. Secundo casu scilicet quando conceditur rebꝰ

transit ad successorē in eandem rem siue succedat titulo vniuersali siue titulo singulari vt. ff. de aqua co. et esti. z. l. i. §. permittit et de censibus. l. etatem. §. rebus. z. ar. ff. de seruitu. vt. pre. l. via. §. quecunque Tertio casu quando conceditur generi personarum hoc expresso vel intellecto quod ad posteros transeat ad succedentes per lineam masculinam non autē ad descendentes transiuit vt. ff. de iure immu. l. i. §. vl. z le. imunitates z de mu. z ho. l. vacatio In quarto casu. i. quando conceperit ciuitati vel loco cum semper idem popolus videtaur vt. ff. de iudi. l. proponebatur ita concedi videt ꝙ ad omnes in eadē ciuitate vel loco successiue inhabitantes perpetuo extendat vt. ff. de censibus. l. forma. §. quamquā. ¶ Quinto casu scilicet quado conceditur cause vt est videre in causa depositi z similibus non extinguitur cum persona sed transit ad successores vt ff. c. l. in omnibus z. l. priuilegia. ¶ Idem

Semel malus semp presumitur esse malus

Exēplum huius regule sumi potest ex l. si cui ff. de accu. §. hiisdem vbi dicit ꝙ q̄ calumpniatus fuit accusatione prima calumniari ꝓsumetur etiā in scḋa. Idē ex l. non oēs. §. a barbaris. ff. de re mili. vbi dī ꝙ similes male se hꝫ in militia non ē ei plꝰ credendū qꝛ non est simile ꝙ in futurum bn̄ se habeat Ex q̄bus legibus ꝓgreditur ista gn̄alis ꝙ semel malus semp ꝓsumit malus. Et istius rl̄e z z exēploꝝ z eius rō ē gn̄alis qꝛ de p̄terito p̄sumit in pn̄ti. C. de ꝓba. l. si ne possidentis z ad exhib. nō ignorauit. Sed contra

etiam ꝛ exempla vt̃ p̃sumptio iuris ꝛ nature q꜄ quili
libet p̃sumitur bonus nisi probetur malus vt .C.de
inoffi.tes.l. omnino ꝛ.ff.de le.ii.cum q̃dem ꝛ.l.cum
tempore §.rogo. Sed dic ꝙ accidens na ure contra
rium remouet effectũ p̃sumptõis nature ꝛ iõ ex tem
poꝛe accidentis nature contrarium sp iudicare debꝫ
tanq̃ cõstitutus in quasi possessione malitie q̃ ꝓcedit
ex illius malitie actu accidentis natu e cõtrarii.
Quia quelibet res secundum p̃ñtem statum verũ vel
ex precedentibus vel p̃ñtibus p̃sumptum iudicatur
siue sit accidẽs nature contrarium vt seruitus vt.ff.
de li.cã.l.si cui §.licet ꝛ l.liberis §.p.ꝛ.c.seruis ex
poꝛ.l.moueoꝛ ꝛ de ingenua.l.penultima et supra de
sen.exco.c.si iudex li.vi. Siue accidẽs secundum na
turam et etatis incrementũ ꝛ libertas persone vt.ff.
de mino.l.minoꝛ.xxv.an.ex aspectu ꝛ C.de testa
mẽtis ꝛ l.i.ꝺ sen.l.si arbitris ꝛ insti.de testa.§.te
stes siue preter naturam vt dignitas ꝛ conditionis
persone militas vt.ff.de offi.preto.l.barbarius ꝛ lo
cati.l.si ignoꝛans ꝛ de iniuriis l.item apre.§. si q̃s
virgines. ¶ Sed opponitur ꝙ cum nature presum
ptio scit quamlibet bonum eẽ vt dictum est presum
tio autem ꝓcedit ex actibus nature contrariis ergo
magis sequi opoꝛtet p̃sumptionem naturam quam
nature contrariam quia verisimilioꝛ est ꝛ in dubiis
verisimilioꝛa sequenda sunt vt infra .e. inspicimus
in obscuris ꝛ ff.de regu.iuris l.semper in stipulatio
nibus ꝛ de testibus .l.ob crimen.§. si testes sed di
cendum videtur ꝙ posterioꝛa prioꝛibus derogant vt
ff.de adimen.lega.l.iii.§.vlti.ꝛ de iure codocilloꝝ
l.diui §.licet ꝛ ideo potius standum est presumptio

ni contra naturam ex posterioribus precedentẽ quã presumptionis nature precedenti. ¶ Item opponi-
tur ꝙ si de natura est quodlibet bonum esse ergo est immutabile vt insti. de iure naturali. §. sed natura-
lia et de capi. di. l. eas obligationes ergo per actus subsequentes non est possibile tolli. Sed dicendum vi
detur ꝙ quidam procedunt ex necessitate seu ex qua dam necessaria constitutione iuris naturalis et illa
sunt immutabilia vt in contrariis, quedam vero ex presumptione vt aliquem bonum esse et illa tolluntur
per facta contraria presumptioni nature quia in in-
certis non incertis locus est coniecturis vt in. l. con tinuus. §. cum ita. ff. de verbo. obli. Item opponit ꝙ
qui olim fuit in possessione vel quasi alicuius rei nõ presumitur esse hodie vt plene determinatur. C. de p
ba. siue possidentis ergo qui olim fuit in actu quasi possessionis malitie non debet presumi esse hodie. Sz
dicendum est ꝙ malitie vitium connexum est perso-
ne cõmittentis malitiam et ideo presumendum est ꝙ super cõmitteret personam possessio autem alterius
rei non coheret persone. ¶ Et ideo non est presumen dum personam cõmittari sed contra hoc est quia etiã
alterius rei possessio vel quasi persone coheret q₂ ani mo cum corporeo actu queritur. ff. de acqui. pos. l. iii
i. responso. et. l. quemadmodum ꝛ animo sola reti-
netur vt in. e. l. iiii. §. in admittenda et. l. clami possi-
dere. qui ad nundinas et. l. si id. §. ꝙ autez quare er-
go magis presumitur animi perseuerentia in conti-
nuatione malorum morum ꝙ in continuatione posses
sionis vel quasi alterius rei. Et si dicatur ꝙ possessio et quasi possessio consistit in rebus separatis a corpo
re possidentis et quasi possidentis. Continuatio vero

malorum morum consistit in aio vt dicto §. in admittēda in prin. ꝛ C. de acqui. pos. l. l3 sola aio l3 res possa ꝛ quasi possa extra corpus ꝛ animam discernatur Item ꝛ vicinum consistit in animo vt. ff. de edi. l. edi l. ea que §. ani de homīe tamen p̄sumitur per actus extrinsecos extra aniām declaratos vt C. de iīuriis l. si non cōuicii ꝛ de sicca. l. i. §. i. de tu. ꝛ cura. dā. ab his. l. his q̄ §. diuus pius ꝛ ar. de condi. insti. l. quidam. Sed mihi videtur ꝙ ratio sit quia possio auferri pōt facto alterius etiam sine consensu spon- tanei animi possidentis vt patz ff. de vi. ꝛ vi. ar. per totum Ideo de preterito non p̄sumimus in presenti vicium animi auferrii non potest p alium sine corru ptione animni delinquentis ꝛ iō semp p̄sumitur con i nuata quasi possessio in existentia quasi malitie si contrarium non probatur. ¶ Et ad hoc tendit huius regule conclusio. ¶ Dynus

Ratum quis habere non p̄t qd̄ ipsius noie non est gestum.

Si vulnerasti vel occidisti clericum noie tuo ꝛ ego cuius nomīe factum non fuit ratum huiusmodi non sum innodatus vinculo excōicationis quia ꝙ modo noīe non est gestum ratum habere non possum vt su pra de sen. ex. cum quis li. vi. Aliud autē exemplū traditur de iure ciuili. ¶ Pone qd̄ gessisti ne- gotium filii mei contemplatione ipsius filii licet ha bendam ratum non ppterea teneor tibi non eo modo quo tenerer ꝛ si ratum non haberem id est ad quan titatem peculii quia quod modo noīe non est gestuz non possum habere ratum ff. de nego. ges. si pupilli

sed si ego ibi nam ⁊ seruum ⁊c. Item pone q̄ filius
meus rogauit rem precario nomie suo licet ratū ha
beā nichilominus teneor de interdicto de precario pe
culio tenus sicut tenerer si ratum non haberē. Eādē
ratione quia non meo nomie gestum non possum ha
bere ratum vt ff. de preca. l. si seruus. Eadem ratio
ne dici ꝑt q̄ si occidisti hoiem nomie tuo ⁊ ego habeo
ratum non teneor vel aliud cuiuscunq̄ generis deli-
ctum commisisti vel contractum celebrasti nomine
tuo ⁊ si ego habeo ratum non teneor quia q̄ meum
non est igitur non possum habere ratum vt ꝓpterea
ꝓpter ratificationem sim obligatus vel possim age-
re contra alium vt in c. ⁊ l. preall. ⁊ ar. a contra-
rio sensu sumpto. ff. de calump. l. ii. in fi. Unde er-
go si rem meam vendidisti nomie tuo ⁊ precium per
cipisti ⁊ ego habeam ratum quod operabitur ratiha
bitio nihil videtur secundum tenorem istius regule
quia non nomine meo gestum ⁊c. ¶ Sed dicunt
quidam ⁊ bene q̄ si habui ratum quasi vendideris
nomie meo ⁊ tunc nichil preiudicat michi qr videor
in causa ratihabitionis errasse ⁊ ꝓptera non consen
sisse vt. C. de iu. ⁊ fac igno. cum testamentum ⁊ l.
non ideo sed si ratum habui quia vendidisti nomine
tuo non habiturus ratum si scirem me precium pe-
tere non posse ratihabitio non inducit actionem ne-
go. ges. quia nomine meo non est gestum vt. §. sed si
ego facit tamen me dominium perdere. vt. C. de rei
vendi. l. mater agam tamen contra possessorem sed
si recipiatur de ratihabitione potero replicare de do
lo. ar. ff. de pac. lege si cum te in principio tamen cō
tra hoc videtur manifeste qr iure cauetur quod er-
ror communis non impedit translationem dominii

vt.ff.de acqui. re do.l.cum in corpus item alio iu-
re cauetur quia falsa causa et falsa demõstratio nõ
viciat legatum ff.de con. ⁊ demon.l. demonstratio
in principio nec ergo debet impedire confirmationẽ
dicte venditionis. Item quia iure cauetur quod si
trado rem seu pecuniam credens me debitorem cuꝫ
non sibi transfero dominium ⁊ datur conditio inde
biti vt per totum titulum de condi.inde.ff.⁊ C.sed
dicendum de rigore iuris dominium transferre ve-
rum quia error probabilis non debet erranti nocere
ideo contra possessorem excipientem conceditur repli
catio doli vt dicta.l.si cum te quia non erat ratum
habiturus nisi credidisset sibi competere per ratiha
bitionem acti.ne.ges.ad precium ⁊ ideo merito da-
tur replicatio quia ⁊ in legatis falsa causa viciaret
legatum si testator alias legaturus non foret vt.ff.
de condi.⁊ demo.l.cum tale §.falsa ar.de here.in-
sti.l.fi. ¶ Sed opponitur ⁊ videtur quod ven-
ditionem rei mee licet non meo nomine factam ratã
habere possum ⁊ per ratihabitionem competit mihi
actio nego.ges.vt C.de rei vendi.l.mater ⁊ de ali.
⁊ non ali.lege prima.ff.de nego.ges.l.fi.⁊ si cer.
pe.l.si eum seruum sed dicendum est quod aut iste
qui vendidit rem meam nomine suo ⁊ precium per-
cepit habebat causam a me aut ab alio aut a nullo:
si habebat causam a me competit michi actio ad pre
cium in re extante vt.ff.de condi.inde.l.si non for-
tem.§.libertus.⁊.lege in summa.§.si seruum.
si ab alio aut habebat causam lucratiuam aut non
lucratiuam : si non lucratiuam etiam re perem-
pta non tenetur ad precium nisi culpa vel mora

sua intersit ff. de rei ven. l. iuli. scribit li hoīem. Ra-
tio autem est quia qn̄ habet cām non lucratiuam nō
videtur locupletari cuȝ aliena iactura quia tantum
sibi abest quantum adest ar. insti. de le. §. si res alie
na ꝛ. ff. de le. i. plane. §. ꝙ si rem amissam sed si ha-
beat causam lucratiuam tunc in subsidium. i. re per
empta vel prescripta tenet mihi ratū hn̄ti ad p̄cium
p̄ceptū acti. ne. ges. vt. ff. de ne. ges. l. fi. ꝛ si certum
pe. l. si eum seruum in tercio casu . s. quando a nul-
lo habet causā re extātē ꝛ si ratum habeo nullo mō
tenetur quia ꝙ meo nomīe non est gestum sed consu
litur mich contra possessorem ad rem in subsidium
tamen re perempta vel prescripta consulitur michi
ratum habenti ad precium pceptum acti. nego. ges
vt ff. de ne. ges. l. vlt. ꝛ C. de rei vendi. l. mater ꝛ de
ali non ali. l. i. ꝛ hoc si is qui vendidit erat bonefidei
possessor alias tenetur ad iustum precium ꝛ non libe
ratur soluendo acceptum vt. ff. de petitione heredita
tis l. si possor §. fi. Item contra exempla in princi.
posita contra verba regule vē qr l. cauetur ꝙ si pat
vel dominꝰ ratum hȝ contractum a filio vel seruo ce
lebratum obligatur insolidum ff. ꝙ cum eo l. i. §. si
ratum de in rem ver. l. si res §. p. ergo ratum habe-
re potest ꝙ non suo noīe gestum est ꝛ aliter obligat
quia si ratum non habere teneret de peculio tantuȝ
ratum habendo tenetur insolidum. ¶ Solu. dicunt
glo. iuris ciuilis aliquandoꝙ aut hn̄t ratum contra
ctum serui vel filii ꝛ tunc tenetur insolidum vt ī di-
cto. §. si ratum cum dicta lege si res. §. i. ꝙ seruus
aut habet ratum contractum vel quasi ab alio cele-
bratū nomine filii vel serui ꝛ tunc ratihabitio nichil
operatur vt in lege si pupilli.

¶ Que solutio tolli potest per.l.si seruus.ff.de preca
nam ibi contractus precarius celebratus erat ab ip-
so seruo.et tamen dominus ratum habēs tenetur de
preca.tantū Sed dici possʒ a volentibus solutonē istā
sustinere quod in lege.si seruus textus non exprimit
quod dominns ratum habuerit licet suppleat ꝑ glo.
et ideo remanet valida solutio prima. ¶ Ad cuiuscō
firmationē accedit qđ seruꝰ personā domini represē-
tat vt.ff.de opti.le.l.si a panfilo ¶ Item filius repre
sentat personā patris insti.de inu.stip.§.post mortē
et C.de impu.et ali.sub.l.fi. Et ideo si ratum habue-
rit quod est gestū a filio vel a seruo ipsius filii vel ser
ui nomine ratum habere videtur illud quod quadam
iuris presumptione gestū est nomine sui ipsius sʒ et
per hoc si gestum est ab alio nomine filii vel serui dici
potest ꝙ ratum habere videtur ꝙ gestum est noīe sui
ipsius ⁊ ideo dēret obligari per talem ratihabtōēʒ si-
cut si ratū haberet ꝙ sui patris vel domini noīe gestū
esset ꝙ tamē falsū est vt.l.si pupilli.§.sʒ si ego ibi nā
si seruū ⁊c̄ Et ideo vereor so.videtur ꝙ aut ratū habʒ
tanquam pat̄ aut tanꝙ alius Aut dubitatur primo
casu tenetur.insolidum vt.ff.ꝙ iussu.l.i.§.si ratū et
de in rem ver.l.i.§.ꝙ seruus In secundo casu nihil
operatur ratihabitio vt.ff.ꝙ cum eo.l.ii.§.fi. In ter
tio idem ꝙ nec operat̄ ratihabitio.ff.de preca.l.si ser-
uus ⁊ prealle.§.sʒ si ego Sicut alias distīguitur fa-
cit aliquid tanquam pater vel tanquam alius vt.ff.
de adop.si pater.§.qui duos Item ptʒ ꝙ quando cō
uenitur pater nomine filii quia est administrator le-
gittimus vt.ff.de bo.ma.l.i.releuatur a can.tu.sol.
C.de admi.tu.l.fi.§.defensionem. Sed qn defendit fi

lium tanq̄ aliusnecesse hab; ca.iu.so.ff.q̄ satisdare
co.l.paulus ꝛ ita solet notari C.de bo.q̄lib.l.fi. §
vbi autem ꝛ facit ad p̄dictam solutionē confirman-
dam.ff.so.ma.si vero.§.idem quicquid ꝛ de ca.pe.
l.in hereditate in prin.cum multis si. Queri autem
poss; ꝛ d; an heres pōt habere ratum q̄ gestum est
noīe defuncti.ꝛ si consideremus veritatem.i.q̄ vere
est alia p̄sona iuxta verba istius r̄le non poterit h̄re
ratum. Item q̄ iure cauet exp̄sse q̄ bona fide poss;
petitam defuncti nomine heres non pōt ratum h̄re
vt.ff.de bo.pos.l.iii.§.acquirit in fi.ꝛ.ff.rem ra.
ha.l.si is cui ꝛ.l.bonorum. Econtra vr̄ si considere-
mus fictionem iuris q̄ fingit p̄sonam heredis eand
cum p̄sona defuncti vt.ff.de vsuca.l.heres ꝛ ī aut.
de iure iuran.quod am.pre.in prin.dicemus q̄ pos
sit habere ratum q̄ gestum est noīe defuncti.item q̄
exp̄sse iure cauet q̄d heres non pōt ratum h̄re q̄ ge
stum est noīe defuncti.ff.rem ra.haberi.l.si sine.§
si p̄curatori. Dicendum est q̄ aut agit de eo iure q̄
non est agnitum p defunctum q̄ non sol; ad heredē
trāsmitti ꝛ tūc heres non pōt habere ratum q̄d ge-
stum est noīe defuncti vt in dicta.l.iii.§.acq̄rere ꝛ
hoc apte per verba illius text⁹ colligit ꝛ dic.l.si is
cui ꝛ.l.bonorum rem ra.haberi sed si agatur de eo
iure quod non est agnitū per defunctum ad heredes
transit tunc heres pōt h̄re ratum vt in p̄allega.l.si
sine.§.si p̄curatori. ¶ Item queri pōt an successor
p̄lati potest h̄re ratum q̄ gestum est nomīe p̄decesso
ris ꝛ dicendum vr̄ q̄ aut est gestū nomīe p̄lati tanq̄
singularis p̄sone aut contemplatōe eccl̄e aut dubita
tur p̄mo casu non potest habere ratū per verba isti⁹
regule ꝛ eius simi.nisi eo casu quo eccl̄ia p̄lato suc-

cederet q: tūc idem seruaretur quod dictum est fore seruandum in heredem supra in ꝓxima questione. Secūdo casu pōt habere ratum q: adhuc durat ec clesia cuius ꝑsonam repñtat ꝓlatus secundus sicut ⁊ p̄mus in tercio presumendum est in dubio ecclesie contemplatione gestum ⁊ ꝓlati ministeriū solum in seruum C. de anna. le. l. annua. §. fi. ⁊ de condi. ⁊ demon. l. filio ⁊ ideo ratum habere potest. Item q: quesitum per prelatum in re dubia queruntur eccle vt in auten. de eccle. ti. §. interdicimus. ¶ Dynus

Ratihabitionē retrotrahi mā dato non ē dubium cōparari.

¶ Licet q͛ meo noīe non est gestum non possum hr̄e ratum vt in rl'a p̄cedenti tamē si ratum habeo quod meo nomīe gestū est ratihabitio retrotrahit ⁊ ꝓinde obligor ac si mandassem ⁊ hoc intendit regl'a p̄ns ⁊ eius exempla multa patent ⁊ in cōtractibus ⁊ in de lictis in ꝯctibus vt si aliq̄s emerit rem sine mādato noīe meo ⁊ ꝑ traditionē receperit ⁊ ego postea ratā habeo emptionē perinde querit michi dominiū ⁊ pos sessio ꝑ ratihabitionē sicut q̄retur per verū ꝓcurato rem q̄ mandatū haberet ⁊ ratihabitio retrotrahitur ⁊ comparat mandato ar. de ne. ges. si ego de acqui pos. lege. cōis. §. ꝓcurator ⁊ idem confirmatur. ff. de solu. l. si quis offerenti ⁊. l. vero procuratori. §. fi. ⁊. l. qui cum. x. §. fi. ¶ Item patet in delictis q̄ p̄nt

per alium cõmitti q2 si vulnerasti clericum nomine meo ⁊ ego ratum habeo perinde sum excõmunicat9 ac si mandassem a principio vulnerari vt supra de sen. excõ. c. cum quis. li. vi. ¶ Item si deiecisti aliquem de possessione nomine meo ⁊ ego ratum habeo perinde teneor interdicto. vnde vi ad possessionem restituendam ⁊ alia damna illata sicut tenerer si a principio mandassem capittulo. cum ad Sedem de resti. spolia. ff. de. vi. et. vi. ar. l. i. §. sed et cũ qs et. §. quotiens et. §. deiecisse et de reg. iur. l. hoc iure dicitur et idem in omni genere delictorũ que possũt explicari per alium cum reg. generalis sit tradita in p̃s al. §. sed et cum quis quia in delictis ratihabitio cõperatur mandato In hiis autem que non possunt per alium explicari vt adulteriũ et similia persone coherentia dicunt ratihabitionẽ nihil operari vt ar. C. de ca. tol. §. ne autem Sed opret videtur ꝙ ratihabitio retro non trahitur quia si aliquis petat bonorũ possess. mihi delatam nomine meo infra tempus legittimũ et ego ratam habeam petitionem post tp̃s ratihabitio nihil operatur per quod patet ꝙ nõ retrotrahit ff. rem ra. ha. l. bonorũ Sed dicendũ est ꝙ aut ratum habenti potest ĩputari culpa tacite repudiationis verbi gracia quia appellatione interposita noĩe meo ratam habeo post tempus quod datur ad appellandũ vel ad appellationem prosequendã vel si bonorũ possessionez petitam noĩe meo ratam habeo post tempus quod datur ad bonorũ pos. petendã et ratihabitio nihil operatur vt in dicta. l. bonorum. Ratio autem est quia patiẽdo tempore labii in quod conpetebat ius bono. pos. petende vel ius appellandi vel appellationis prosequendi vel aliud quodcũque videtur tacite illi iu

ri renunciasse ar. ff. si ta. te. nulle esse di. l. i. §. ita autē et i auc. de hiis qui ingre. ad ap. §. si vero et ideo frustra per ratihabitionē cōatur rediri ad id quod semel renunciasse videtur vt C. de rebus cre. l. si quis ius iure et de codi. inser. l. fi. et ff. qui sa. co. l. de die. §. fi et nota ff. de neg. ges. l. si ego aut culpa tacite renunciationis non potest imputari ratum habenti. et tunc habet locum regula quod ratihabitio retrotrahatur et mandato comparatur. ¶ Item op. et videt quod ratihabitio non assimuletur mandato qz mandatuz parit actionem mandati vt. ff. de pcura. l. licet §. ea obligatio sz ratihabitio parit actionem ne. ges. de ne. ges. si pupilli. §. idem ait. Sed dicendum est q aut habere ratum gestum a presente et tunc datur actio mandati. ff. man. si renumerandi. §. si passus et. l. q̄ patitur et. l. qui fidem alterius aut hab tur ratum gestum ab absente et tunc datur actione nego. ges. et non man. vt in preall. §. idem ait et. ff. man. ex mandato. §. si fideiussori tunc ergo comperatur ratihabitio mandato in effectu sed non q̄tum ad speciem actionis Sicut dicimus cum q̄ dolo desiit possidere possessori assimulari vt infra e. c. pro possessore et ff. e. qui dolo et. l. qui pares et tunc differt quantum ad spēm actionis quia ille qui possidet tenetur directa ille vero q̄ dolo desiit possidere tenet vtili. ff. de nox. l. electō §. si ex pluribus et. §. si is et l. si plurium. Item propter hoc quod ratihabitio comperatur mādato patet nō esse mādatū cum nil sibi simile idem sit. ff. de po. l. quod nerua ergo non dz prestare actionem mandati que pcedit ex manda. tantum tacito vel expresso.

¶ Tria ergo sunt quorum nullum est alterum.

¶ Primum est mandatum tacitum vel expressum.

Secundum est ratihabitio. Tertiū est ꝓhibitio. Pri
mum inducit actionem mādati vt dicta.l.l3.§.et dic
to.§.si passus et.l. qui patitur et.l.qui fidem secūdū
acti.neg.ges.vt.l.si pupillus§.idem ait Tertiū im-
pedit acti.man.vt.ff.man.l.et si pro te et.l.qui fidē
item impedit actionem neg.ges.C.de neg.ges.l.vlti
et ff.de ne ges.l.si duobus an autē actio ne.ges.que
datur contra ratum habentem nascatur ex administ
ratione precedenti vel ratihabitione sequenti nota ꝙ
doctores ex ratihabitione tantum sequenti mihi vide
tur ꝙ cum quatuor sunt genera negociorum Unum
quod est meum cura et sollicitudine Secundū re ip-
sa Tertium ipso gestu Quartū ratihabitione vt ple-
ne nota ff.de.neg.ges.l.si pupilli.§.qui ergo quod ī
tribus primis casibus generalibus nascatur actione
ges.ex admīstratione precedēti mediante ratihabitōe
sequenti spontonea vel coacte sicut alias dicitur in ca
su simili C.de rerum permu.vt placito quia posito ꝙ
nulla ratihabitio interueniret nihilominus datur ac-
tio ne.ges.cum pro rato esset habendum ꝙ vtiliter es
set gestum vt.e.ti.l.pomp.scribit in ꝟ.si quemad-
modum et inconueniens videtur dicere ꝙ in illis tri
bus generibus nascatur ex ratihabitione cum eo non
interueniente competere posset actio ne.ges.in quarto
vero genere.l.in eo quod est meum ratihabitione di-
co verum esse ꝙ ex ratihabitione nascatur vt dicta.l.
si pupilli.§.Item queritur alia questio est ad deter-
minationem tendens an acti.ne.ges.pendeat ex volū
tate ratū habētis et in hac videtur mihi similiter ꝙ ī
primis tribus generibus non pendeat ex voluntate
ratum habentis quia datur contra gemitum vt dic-
ta.l.pomp.et.l.si pupil.§.si tieti et.l.in si cum puta

rem In quarto vero genere l. in eo quod est meũ ra
tihabitione a prin. pendet ex voluntate man. quia si
ratum habeo nascitur acti. ne. gest. si ratum non ha-
beo impeditur natiuitas vt dicta l. si pupilli §. itẽ q̃-
ritur et. §. idem ait sed ex post facto non pendet ex vo
luntate man. quia si semel habeo ratum non possum
voluntate contraria tollere actionem iam natã Item
si reprobaui quod gestum erat et per hoc ĩpediui na-
tiuitatem eius non possum postea licet velim habere
ratum facere quod nascatur acti. ne. gest. cuius natiui
tas fuit ab initio impedita et ita loquitur si bene inspi
ciatur. ff. de sol. l. si dispensatorem et in hiis duabus
questionibus confuse loquũtur legiste Item queri po
test circa materiam regule q̃dam q̃o dubitabilis et se
pe occurrens videlicet si ratũ est contra delinquẽtem
et est condẽnatus et satisfecerit sententie an possit agi
nihilominus contra ratum habentem vel contra mã
dantẽ Et ꝙ non possit potest sic probari q̃d. l. caueat
quod cum apparet cuius ictu quis perierit ille solus
de occiso punitur vt ff. ad. l. acquil. item mela §. sed si
plures Sed in proposito apparet quis fecit igitur de
bet puniri ille solus ⁊ non mandans vel ratũ habẽs
Item ꝓbatur. ff. de hiis qui deiecit vel effu. l. i. §. fi.
⁊. l. f. Item vĩ casus ff. de vi. ⁊ vi ar. l. i. §. quotiens
vbi dicit apte ꝙ vno soluente liberatur alius. E con
tra ꝙ nichilominus punitur q̃ mandauit vel ratum
habuit. C. de accu. l. non ideo ⁊ ad. l. iul. de vi. l. ser-
uos. ff. de iniuri. lege non solum. §. mandato ⁊ §. pro
culus ⁊ ad tur. l. prima. §. fi. et expressum videtur
ad simile l. ⁊ si percussor ⁊ de iure fisci. lege secunda
§. diuus pius ⁊. l. non tantum. Item quia non agit

de pena delicti ergo vno de delinquentibus soluente non liberatur alter C. de condi. fur. l. i. et ff. si te. li. cē ius. l. i. §. fi. C. de admini. tu. l. tres tutores et de iu. o. iu. l. adeo. Ass ibi vr distinguendum q2 aut ac tum est rōe delicti ad iteresse aut ad penam pecuniariam vel corpolalem. Si ad interesse vno soluente liberat alter vt dicta. l. i. §. quotiēs ff. de vi. et vi. ar. et de eo p quem factum erit l. i. §. si plures Si vero ad penam pecuniariā vel corpalem tunc vno soluente vel penam sustinente non liberatur alter de iure o. iu. l. adeo et dicta lege. tres tutores et de iure fis. l. ii. §. diuus pius et l. non tantū cū aliis iurib9 allegatis. Et per hanc solutionē soluunt contraria excepta. l. item mela §. sed si plures ad quā dici debet q ibi erant plura facta diuersarum psonarū et distincta et iō aliter ponitur vnus et aliter alius. Sed in q̄stione pmissa vnū tantū est factum quod necesse est occidentis vel vulnerantis vel alias delinquentis ex interpretatione reputatur mandatis vel ratuz hñtis et iō eandem penam portare dz et vno soluente vl sustinente non liberatur alius vt dictum est. ¶ Item queri pōt econtra si delinquens est absolutus an absolutoria prosit mandati vel ratum hñti et videtur q psit sicut dicitur in cā communi appellatio vni9 et victoria pdest alteri si eadem cā fuerit defensionis oīm vr. ff. de ap. l. si quis separati. §. quod est rescriptum. ¶ Econtra videtur q non psit quia res inter alios acta non nocet nec pdest alteri vt. ff. de re. iudi. l. sepe et de excepti. l. modestinus et C. res inter alios acta per totum. ¶ Distinguendum videtur q aut absolutus fuit ideo q2 pnunciatur delictum non commissum aut ideo quia non fuit i cul

pa primo casu victoria pdesst scdo non ar. ff. de iure iur. l. duobus. §. a fideiussore et §. ei qui et ad ar. contraria dic quod locuntur quando iura diversarum personarum sunt diversa et separata sed cum eadem est causa defensionis omnium ex eodem facto sumes originem tunc non absurdum est victoria vnius alteri prodesse ar. l. palle. si quis separatim §. fi. et dicta. l. duobus §. a fide iussore. ¶ Idem

c Um sunt partium iura obscura reo fauendum est potius quam actori

¶ Si actor et reus pariter probauerint de iure suo quod intelligitur vel per numerum testium equalem vel per instrumenta publica eiusdem auctoritatis fauendum est reo quia debet absolui a petitione actoris cum iura partis vtriusque sint obscura et hoc intendit dicere ar. ad idem ff. de manumiss. l. lege. et ff. e. l. fauorabiliores Item si neuter nec actor nec reus aliquid probauerit iura partium sunt obscura et ideo fauetur reo quia debet absolui vt insti. de interdic. §. comode. et C. de edendo l. qui accusare et de rei vendi. l. fi. Item apertum exemplum est si duo iudices ordinarii de causa cognoscentes et vnus condemnat alter soluit iura partium sunt obscura et ideo fauetur reo quia preualet absolutoria vt ff. de iudi. l. inter partes et arg. ff. de acti. et ob. arrianus item si ago ipothecaria contra ticium et probo rem mihi obligatam a domino die calendarum augusti et econtra titium probat eandem rem sibi a domino obligatam eadem die nec apparet quis prius et cui posterius iura partium sunt obscura et ideo

fauetur reo quia dȝ absolui vt. ff. de pig. l. si debitor
ꝛ de inoff. te. fin. pars cum si Quidam vero legiste
ponunt exemplum regule cum reus ꝛ actor sunt in
pari causa turpitudinis quia tunc reus absoluitur
C. de con. ob cau. l. cum te. ꝛ. l. mercalem sȝ hoc exē
plum non cōuenit regule quia iura partiū non sunt
obscura immo certa ꝛ paria ꝛ ideo non habȝ locum
ꝓprie regula sed in illa in qua cauetur ꝙ in re pari
melior est conditio conuenti vt. ff. e. in pari re. ꝛ. l. p.
ꝛ de verbo ob. l. si seruum §. sequitur ꝛ infra e. c. cum
in re pari sed quia ista duo sunt equipollentia in ef-
fectu scȝ iura partium esse obscura ꝛ eē paria ꝛ ecō-
tra quia vtroq; casu reus absoluitur ꝛ ꝓpter parita
tem conditionis vt dicta. l. si seruum. §. sequitur ꝛ de
doli. excep. l. apud celsum. §. marcellus ꝛ de dolo. l.
si duo ꝛ de cōtrahen. emp. l. dominii ꝛ so. ma. l. iura
ꝛ. l. cum mulier Possunt excusari qui dictum exem
plum ponunt quia considerant effectum finalis non
est autē in origine aut in habitudine ꝓpria est exeqn
tia exemplorum alii ponunt exemplum in eo ꝙ plu-
res dilationes conceduntur reo ꝙ̄ actori. C. de dila.
l. si quando de tē. in inte. re. l. petende ꝛ. ff. de feriis
l. vltima sed hoc exemplum non ꝓprie congruit re-
gule quia hoc exemplo iura partium non sunt obscu
ra sed certa Sed ideo constituit ius ꝙ plures dilatio
nes concedantur reo ꝙ̄ actori quia in potestate acto-
ris fuit quando ꝓuocare vt dicta. l. si quando ꝛ ff. de
excep. l. pure. §. fi. Sed op. ꝛ videtur qđ iure obscu-
ra potior sit causa seu conditio actoris ꝙ̄ rei quia si in
libello contineantur verba obscura statur interpreta
tioni actoris vt ff. de iudi. l. si quis intentione de ver-
bo. ob. inter stipulantem. §. ii. de reg. iur. l. in contra

hendā. §. i. ⁊. l. in ambiguis orationibus. Sed dicen-
dum est: ꝙ leges ille loquuntur in hiis que pertinent
ad cause ꝑparationem in illis enī magis fauent ac-
tori quam reo ⁊ quantum ad interpretationem ver-
borum in libello expssorum vt in. l. precalle. et quantū
ad alia que in libello exprimuntur sed eorū dispositio
partium ad officiū iudicis et vt in die apponenda in
stipulatione iudicio sisti vt ff. qui sat. co. l. de dic ī pri
Ratio autem est apta quia reus semper īpediret ne
posset contra eum experiri vt dicta lex inter stipulātē
§. i. Item opponitur et videtur potius eligendū ꝙ ob-
stet reo quam quod prodest quia l. cauetur qd si reus
cauit de dāno infecto et damnū contingat vicio edifi-
cii fortuito casu ꝙ tenetur reus ad emendationem dā-
ni ex cautione damni imfec. et tñ casus fortuitus erat
pro eo licet debilitas edificii contra eum et sic partiū
iura sunt obscura vt ff. de dā. īfec. l. fluminū §. seruus
et §. idem pāp. Sed tūc dicēdū ē ꝙ ibi non erant īpa-
ri causa reus et actor quia reus erat in culpa eo ꝙ rui-
nam edificii poterat prouideri. Actori autem nulla
culpa poterat īputari ⁊ ideo quia preponderat culpa
rei deterior ē eius conditio ar. ff. ad l. acquil. l. Itē si
obstetrix et l. si putator alias si esset īpari dolo vel īpa-
ri culpa lata vel leui vel leuissima fauendū ē reo poti-
us quam actori vt dicta l. fauorabiliores ⁊ l. pari ⁊
l. petende do. et. l. penultima apud celsum. §. mar-
cellus ⁊ de verbo. ob. l. si seruum §. sequitur ⁊ infra
§. in re pari. ¶ Idem.

In iudiciis non est habēda acceptio personarum.

¶ Inter litigatores dz iudicii equitas obseruari siue litigatores sint pares quia vterqz vilis vel vterqz cō ditionis honeste sunt siue non pares quia vn⁹ vilis conditionis ⁊ alter constitutus in dignitate nec dz iudex ptestu dignitatis alicui⁹ litigatoris ptextu lucri vel gratie vel odii in alteram partium declinare sz vtriqz parti quod iustum est pstare ⁊ ius suū vnicuiqz tribuere. ⁊ eqtatem in omibus obseruare vt in autem iniuſ. iure. quod pstatur §. . ⁊. §. ecōuerso ⁊ §. ⁊ primum ibi nequaq̄ sub inclinato ⁊c. ⁊ vt iu. sine quoqz suf. §. deinde ꝑpter ⁊. §. ꝙ autem ⁊ de defen. ciuita. §. vsus est iudices enim debent se habere circa subiectos sicut pater circa filios vt in aūt. vt iudi. sine quoqz suf. . ⁊ eos. ⁊ ius iu. qđ psta ab hiis §. deuotos autem pietas aut paterni noīs non in atrocitate sz pietate cōsistere dz ⁊ concilium pro liberis cape vt ff. ad. l. iul. de pari. l. diuus ⁊ de adulte. ⁊. l. nec mea. §. pe. ergo qlibet iudex vel platus superior hr̄e se dz circa subiectos pie atqz piū conciliū ac iustum cape pro subiectis sicut pater ꝓ filiis Itē dz in iudiciis equalitas obseruari qꝛ si vn⁹ litigatorum sit p̄uilegiatus alter non p̄uilegiū vni competēs extendi dz ad alterū . C. de fru. ⁊. li. exi. l. fi. ⁊ de px. sacrorum scri. l. in sacris ⁊ l. vnicuiqz li. xii.

¶ Istud aūt contigit ꝓpter ineqtatē vitandā q̄ile. latores vitare studēt nō solū in iudiciis sed etiā inter bitriis ⁊ ī aliis actibus extra iudicialib⁹ ⁊ arbitria contigentibus ff. de arbi l. si de meis circa pncipiuz

.τ.l.pedius.§.in seruum τ.l.si cū dies.§.p.τ de vul.
τ pu.sub.l.iā hoc iure τ.l.lucius τ.C.de rei ven.l.
ratas τ de re militari.l. in testō τ de impu. et aliis
sub.l. hereditatem τ.l.quamuis. Sed certe falsum
vr̄ quod p̄uilegium concessum vni debeat extendi ad
alium cum persona illius cui concessum esse ꝓbatur
egredi non debeat vt insti.de iure naturali.§. sed qð
principi. Dicunt quidam aut agitur de priuilegiis
pertinētibus ad litis executionem .τ tunc priuilegiū
cōcessū vni litigatoris ꝓdest alteri.C.de fru.τ li.ex le
gesti.τ.l.in sacris τ.l.vnicuiqꝫ de prox. sacro. scri.
li. duodecimo. Aut agitur de priuilegiis pertinenti-
bus ad litis decisionem τ tunc priuilegiū concessum
vni non prodest alteri vt §.si quid prin.lꝫ p̄ma facie
videbatur ꝓbabiliter dictum ostendi non potest non
esse verum quia p̄uilegiū resti.in inte.qð minori con
ceditur ꝑtinent ad litis decisionem tamen aduersa-
rio ꝓdest.C.ad vers.trans.l.i.τ.ii.τ de repu.q̄ fiūt
in iudicio re.in inte.l.vnica alii dicūt quod aut p̄uile
gium concessum est ad postulationem aut sine postu
latione si ad postulationem ꝓdest si sine postulatione
non ꝓdest vt ff.ꝙ quisqꝫ in alter sta.l.iii.in princ. q̄
so.quantum ad ꝓpositum parum valet q2 in p̄alle.
l.fi.C.de fru.τ li.ex pc̄.loq̄tur etiam de priuilegio
ꝓpria libertate principis etiā sine postulatione con
cesso vt ibi nota in prima glo.τ patet in textu.
Et ideo dicendum videtur ꝙ aut p̄uilegium continet
ius iniquū vt q2 in alterius lesione concessum τ tunc
distinguitur q2 si ad postulationem cōceditur dꝫ vti
īpetrans eodem iure si sine postulatione tūc non cō-
pellitur eodem iure vti vt.ff.quisqꝫ iuris.l.i.τ.ii.si
nō continet ius iniquū sꝫ fauorem illius cui concedit

⁊ aliquam iurisdc̄ois relaxationē siue ad postulatio
nem conceditur ꝓdest īperanti tm̄ ⁊ alii cū non cō
tingenti vt. in §. sed quod p̄ncipi Item ꝓdest non so
lum ei cui concedit̄ sȝ etiā cū litiganti occasione con
trouersie inter eos versat̄ etiā inequalitatis vitande
vt̄ eum contigere ⁊ ita loq̄tur lex. ff. de fruc. ⁊ li. ex
. l. sacris ⁊. l. vnicuiqȝ ⁊ hec connexitas ⁊ exceptio
p̄uilegii ex eo ꝓcedit quia non est hn̄da in iudiciis ac
ceptio personarum sicut in hac regula continetur ⁊
hoc aliquantulum tangitur in dicto. §. sed quod pri
cipi. ¶ Idem.

i Gnorātia facti non iuris ex cusat.

¶ Conuenienter pōt exemplū poni istius regule ī eo
qui in iure confessus ⁊ confitendo errauit nam si er
rauit in facto iuste excusat error ⁊ non nocet confes
sio. si errauit in iure error non excusat ⁊ ideo nocet
confessio vt. ff. de confessis . l. non fatetur verbi gra
cia si credebam te esse coheredem meū confessus sū
in iudicio errando iste error non p̄iudicat vt C. de iu
ris ⁊ facti ignorantia l. si post diuisionē ⁊. ff. fami
her. l. cum putarē sed si confessus fui errando ī iure
quia credebam testamentū valere factum coram te
stibus non rogatis vel factum non solemni numero
testiū error nocet vt probatur C. de confessis . l. non
fatetur. Item simpliciter poni potest exemplum si
soluatur illud quod est naturaliter debitum ⁊ ciuili
ter indebitum. Nam siquidem per ignorantiā facti
excusatur soluens ⁊ ideo nō potest repetere vt C. de
iu. ⁊ fac. ignorantia. l. cum quis ⁊ ad le. falci. l. er
ror. ¶ Sed opponitur ⁊ videtur qđ ignorantia facti

non excusat Nam si pscriptum erat vt non contra-
hatur cum eo qui taberne positus erat is qui cōtra-
xit ignorans prohibitionem factam non excusatur
& ideo non potest agere contra dominū vt ff. de in-
sti. l. s3 & si pupilli §. proscribere. Sed dicendū est
quod erat publice notum & tunc non excusat vt in
contrario quia videtur errans in lata culpa que do
lo assimulatur ex eo quod ignorat ꝙ omēs intelligūt
ff. de verbo. sig. l. credere diē §. vlt. l. late & l. mag
na aut non erat publice notum & tunc excusat vt hic
& in preallegata l. non fatetur. Sed opponitur & vr
quod ignorantia facti etiam non publice noti. nō ex
cusat vt. ff. ad vel. quamꝙ Dicūt quidam quod aut
errat in facto alieno & tunc si non erat publice notū
excusat vt in. §. ii. l. non fatetur. Aut in proprio &
tunc non excusat vt dicta. l. quanꝙ. ¶ Sed contra
hanc solutionem est quod iure cauet q2 si crederes
me pmisisse tibi cum non pmisissem & soluam repe
to. Item si ex conuentione inter me & te inita debui
tradere predium īposita seruitute & tradidi liberum
condicere seruitutem possum ꝙ tempore traditionis
debui īponere vt. ff. de condi. inde. l. s3 & si me pute
in prin. §. cum inter & de acti. emp. l. si tibi liberum
per quod patet ꝙ etiam in ꝓprio facto tollerabilis ē
ignorantia. Quidam dicūt quod aut ago de damno
vitando et tunc tollatur vt in dictis legibus aut de
lucro captando & tunc non tolleretur que solutio ꝙ
tum ad propositnm nulla est quia in lege quamꝙ
ff. ad velle. fideiussor certabat de damno vitando et
tamen ignorantia facti non excusat.
¶ Sed dic ꝙ vbi allego ignorantiam facti proprii
in iniuriam alterius id est illius cui promiserā & ex

promissione mea obligatus eram error facti proprii non excusat licet contendam de damno vitando vt i l. quanquam secus vbi non est in iniuriam alterius Si volens mihi subuenire aduersus damnū quod incurri ad per ignorantiā facti proprii excusat et tollerat et ita loquitur prealle. lex sed et si me putem in prin. §. cum inter et de acti. emp. et ven. l. si tibi liberum Item op. de. l. erro. C. de iu. et fac igno. Sed dicendū est quod ista regula reducatur ad distinctionē illius quia si confitendo in iudicio erraui i facto error facti excusat vt hic et corrigi potest vsque ad prolatioe3 sententie et non potest vt l. contraria Ulterius opponit circa ignorantiam iuris videtur enim ꝙ ignorantia iuris excusat quia si soluo illud quod erat omni iure indebitū vel ciuiliter tantum debitū per ignorantiam iuris repetere possū ff. de condic. inde. l. si nō sortem. §. indebito et. §. adeo et l. cum is. §. fideiussore et l. si fideiussor et de iu. et fac igno. l. error in fine Dici potest ꝙ in. l. illa erratum fuit in iure extra iudicium et ideo iuris error excusat si de damno vitando agat vt. l. preallega. hic autem et in. l. non fatetur erratum fuit in iure et in iudicio et ideo iudiciorum operatur et vt error iuris reuocari non possit Sed contra hāc solutionem est quod iure cauetur ꝙ etiam error in iudicio interueniens potest reuocari vt. ff. de inter actio. l. de etate. §. qui iusto et. §. celsus Dicendum est ꝙ secundum eos qui intelligūt predictos. §. in errore facti proprii oppsito non procedit sed secundū illos qui intelligunt predictos. §. in errore iuris dici debet ꝙ error iuris in iudicio ante lit. contest. excusat vt. in illis. §. post vero lit. contest. non excusat vt in. l. nō fatetur et hic Item opponitur et videtur ꝙ ignorantia

iuris excusat ſi de lucro captando agatur vt. ff. de
bo. poſ. l. in bonorū ⁊ de iuris ⁊ facti ignorātia. l. re
gula. §. ſed iuris. Sed dicendum eſt ꝙ aut lucrū qḋ
ꝑcipi poterat ſine alterius iniuria ⁊ tunc excuſat ⁊
tollatur ſi non potuit peritiores conſulere vt. ff. de
iuris ⁊ facti ignorantia. l. iuris ignorantia ⁊ de vſu
ca. l. nunquā ⁊. l. ſi fur. ¶ Item opponitur circa
p̄miſſa ⁊ vr̄ ꝙ iuris ignorantia non tolleret etiā ex-
tra iudicium licet de damno vitando agatur vt. ff. de
acqui here. l. ſi duo ſed dicendum eſt ꝙ ibi cā de qua
agebatur originem ſumebat a lucro ⁊ ideo l[illegible] ſubſe-
quenter damnum iudicat iuris ignorantia non ex-
cuſat cum magis originem quā caſum poſt originē
incidenter conſiderari oporteat vt. ff. de donationib⁹
l. q̄ id ꝙ in p̄n. ⁊ de acquir. poſ. l. clam poſſidere cir
ca p̄ucipium ⁊ de fideiuſ. l. tutor in p̄n. ¶ Item op
ponitur ⁊ vr̄ ꝙ ignorātia iuris excuſat vt. ff. ď cre.
ab. or. fa. l. fi. ⁊ ff. ad ſil. ſi q̄s in graui. §. ſi q̄s igno-
rans dicendum eſt ꝙ in illis. ll. q̄ dolum requirūt ig
norantia iuris excuſat. Certum eſt eī ꝙ in aperiente
tabulas teſtamenti ante iudicatā defuncti neceſſe re
quiritur dolus vt in e. l. ſi quis in graui §. ꝙ ad cā
⁊ iō ignorantia iuris excuſat a pena vt in e. ti. ⁊. l.
§. ſi quis ignorās in illis vero. ll. q̄ dolo non exigūt
ſiquidem ius per eas inductum erat publice notum
vere vel iuris preſcriptione quia a tempe conſtitutio
nis publicare concurrerunt duo menſes vt in autē.
vt facte noue conſti. ignorantia non tolleratur vt. ff. de
publican. l. vlti. §. licet. Sed vbi non eſt publice no-
tū vel iuris īterpretatione ignorantia tolleratur vt ff.
de decre. ab or. fa. l. vltima. Tū contra p̄dictā ſolu-

tionē est. ff. ad. l. cor. de fal. l. diuus claudius ¶ Certum est enī ꝙ lex cornelia dolum requirit ⁊ tamē sicut ibi dicitur ignorantia edicti seruetitatem non excusat. Sed responderi pōt ꝙ aut lex requirit dolum verum aut est contempta dolo p̄sumptio ex qualitate facti vbi requiritur dolum verum ignorantia iuris excusat vt in §. si quis ignorans vbi vero contēta est dolo p̄sumptio ex qualitate facti quod. s. p̄sumatur dolo dolus ex qualitate facti ē vbicunqꝫ quis faciat quod scit vel scire debet de se facere non debere vt C. de iniuriis. l. si non conuitu ⁊ ad. l. cor. d sic. l. i. ff. de doli exceptione. l. i. iuris ignorantia nō excusat vt hic et in p̄allegata lege diuus claudius.
¶ Ratio autem est quia qui ignorantiam p̄tendit eiꝰ quod est publice notum vr̄ esse in lata culpa vt d. l. credere diem ⁊ lege lata culpa dolo p̄sumptio equipollet. Et ideo iuris ignorantia non excusat. Item opponitur contra p̄dicta ⁊ videt̄ quod ignorantiam non excusat, etiam vbi de damno vitando agit̄ vt. ff. ad. l. iul. de adul. lege si adulterium. §. stuprum ⁊ C. de in ius vo. l. venia. Sed dicendū est ꝙ aut p̄cedit ignorancia iuris ciuilis ⁊ tunc locum hr̄t omnia supradicta vbi p̄tenditur ignorancia iuris naturalis vt quia p̄tendit filius se ignorasse quod nō debuerit iniuriā inferri patri quod deberet pr̄i puidere in necessariis alimētis quod non deberet furtum cōittere vel homicidiū vel certa delicta iure naturali ꝓhibita non tolleratur licꝫ sit de damno vitando vt dicta. l. si adulteriū. §. stuprū. Idem si quasi iuris naturalis ignorantia p̄tenditur vt quia dicit libertus se ignorasse ꝙ patrono reuerentiam exhibere deberet cum enī ab eo consecutus fuerit p̄miū liberta

tis quasi naturali iure teneretur vt iure compensa-
tionis eidem debeat reuerenciam exhibere et ideo igno
rantia iuris non excusat a damno quod incurrit pro
pter reuerenciam non exhibitã C. de in ius vo. l. ii.
¶ Ultimo distingui potest circa materiã regule quia
aut errat in iure aut in facto. Si in iure aut ciuili
aut naturali aut quasi naturali Et si in ciuili aut in
iudicio et extra iudiciũ si in iudicio siquidẽ ante lit.
cont. error excusat probata causa erroris legittima vt
ff. de inter. acti. l. de etate §. qui iusto. et §. celsus si
post l. contesta. ignorantia non excusat vt hic et di.
l. non fatetur si erratur extra iudicium aut agitur
de dãno vitando aut de lucro captando et si de dãno
vitando aut errat in eo in quo requiritur dolus ve-
rus aut in eo in quo sufficit dolus p̃sumptus vel la-
ta culpa vel leuis et multo fortius si leuissima Et si
in eo in quo reqritur dolus verus ignorãtia iuris ex
cusat ff. ad sille. l. si quis i grau. §. si quis ignorãs
Sed si erratur in eo in quo requirit dolus p̃sumptus
vel lata culpa tunc si quidem erat publice notum v re
vel iuris presumptione vt quia a tẽpore publicatõis
cõcurrunt duo menses iuris ignorantia nõ excusat
vt C. de legibus et sena. consu. l. leges sacratissime
et de iuris et facti ignorantia l. constitutionea et ff.
de publi. l. vltima. §. licet et ad l. corneliam de fal.
lege diuus claudius in principio sed si non erat pu-
blice notum vere vel presumptione iuris ignorantia
excusatur ff. de cre. ab or. fa. lege fideiussor.
¶ Sed si agatur de lucro captando lege siquidem
cum alterius iniuria vt per vsucapionem iuris igno
rantia non tolleratur nec excusat siue potuit siue

non potuit peritiores consulere iuris ignorantia non excusat vt. ff. de iuris et facti ignor. l. iuris ignoran-
tia et de vsucapionibus. l. si fur et. l. nunquam. Sed si
sine alterius iniuria si quod non potuit peritiores con-
sulere iuris ignorantia tolleratur et excusat sed si po-
tuit peritiores consulere iuris ignorantia non excu-
sat vt. ff. de iuris et facti ignorantia. l. regula. §. sed
iure et. §. si quis de bonorum pos. l. in bonorum et quis or
do in bon. possessio seruetur. l. ii. §. vltimo. §. allit. ff. de
de acquirenda hereditate lege. si duo propter rationem
quam supradixi si erratur in iure naturali ignoran
tia iuris non excusat vt. l. si adulterium. §. stuprum si
erratur in quasi naturali iuris ignorantia non excusat
vt. C. de iius. vo. l. ii. si errat in facto aut proprio aut
alieno. Et si alieno aut erat publice notum aut non
erat publice notum Si erat publice notum ignoran
tia non excusat vt ff. de instito. actio. l. sed et si pupil
lus. §. prescribere. Si non erat publice notum ignoran
tia excusat vt. ff. pro suo l. finali et infra eodem. c. pro
ximo si in facto proprio aut errat de damno vitando
aut de lucro captando si de lucro error non tolleratur
in proprio facto si de damno aut cum alterius iniuria
et tunc error in facto proprio non tolleratur vt ff. ad velle
. l. quamquam Aut sine alterius iniuria Et tunc error in
facto proprio excusat et tolleratur vt. ff. de conditione
indebi. l. et si me puté. in principio. et. §. cum inter et de acti.
empti. et vendi. lege si tibi liberum. Et ita oportet in
telligi qua notatur ff. de lega. primo si res obligata

¶ Dynus.

Qvom q̄s succedit ī ius alterius iustam ignorātie causam habere presumitur

¶ Pone quod ꝓmisisti dare bouem in calendis augusti. si non dares ꝓmisisti centum nomine pene ꝺecedis ante calendas augusti haberes ignorans promissionem factam non soluit. Dubium est an possit cū effectu conueniri ad penam Et respondetur ꝙ nō quia iustam habuit ignorantie cām vt hic ⁊. ff. eodē le. qui in alterius Sed contra est apte de verborum obligatio. l. ad diem. Ubi dicitur quod mortuo promissore ante diem penā nichilominus cōmittit adueniente die quo dare debuit lꝫ ꝓmissoris hereditas non sit addita Et idem dicit de nautico fenore. l. vl. Sed dicas de rigore iuris penam cōmitti contra heredem ignorantem vt dicta lege ad diem ⁊ de nautico fenore. l. vltima Sed ꝑpter ꝓbabilem ignorantie causā postulare potest successor beneficii restitutiōis inintegrū ⁊ eo impetrato non pene commissio vt hic ⁊ dicta lege qui in alterius nocet ergo ipso iure ī cōtrariis. Sed propter probabilē ignorantie cām restitutio datur vt hic. Item opponitur ⁊ videtur ignorantiam non tollerari in personam successoris ⁊ penam cum effectu committi nisi successor fuerit pupillus vt. ff. de verborum obligatione l. si cum fili⁹. §. in hac stipulatione ¶ Sed distingue vtrum successor agat vel conueniatur quia si agat vel aliuꝫ inquiret pena cōmittitur cum effectu licet ignorauerit promissionem factam ab eo cui sucessit vt in dicto §. in hac

stipulatione ¶ Sed si conuenlatur tunc pena cōitti
tur de rigore iuris vt in. l. ad diem de verborum obli
gationibus ⁊ de nautico fenore l. vltima Ratio autē
est que redditur in textu vt dicta. l. qui in alterius q2
qui agit plene certus esse dꝫ cum sit in potestate ei⁹
q̄ndo velit experiri ⁊ ante dꝫ rē diligenter explorare
⁊ tunc ad agendum ꝓcedere que ratio non extendit
ad eum qui conuenit vt. ff. de doli exceptione l. pure.
l. vlti. ⁊ ideo alius est effectus vnius ⁊ alius alteri⁹
¶ Queri autem potest an heres emphiteote qui sol
uere cessauit ecclesie canonē p biennium vel ꝑuato p
triennium excusari possit ⁊ debeat pretextu ignoran
tie Quod videtur per verba istius regule vt. ff. codē
l. qui in alterius quia in tempore non solet cedere ig
noranti. vt. ff. quando appellandum sit l. i. §. dies ⁊
§. si aduersus ⁊. ff. de calumni. l. annus ⁊ de edilitio
edicto. le. cum sex. ¶ Econtra videtur cadere a iure
suo in dicta l. cum ad diem ⁊ de minoribus l. emili⁹
de nautico fenore l. vltima Dicendum videtur quod
de rigore iuris possit deici a iure emphiteotico vt di
cta l. ad diem cum similibus Sed ꝓpter iustam ig
norantie causam restitutio concedi debeat vt hic ⁊. ff
eodem qui in alterius ¶ Item q̄ri potest quare est ꝓ
mortuo stipulatore sine herede vel relicto herede cui
non potest de iure solui pena non cōmittitur ipso iu
re vt. ff. de vsuris l. pecunia fenebris. in fine ⁊ l. seuꝫ
quidam. §. si pupillo sed econtra mortuo ꝓmissiore
committitur licet restitutio concedatur vt dictū est.
Ratio est quia casus contingens in ꝑsonam credito
ris non debet extendere obligationem debitoris arg.
ff. eodem le. omnis hereditas §. nunquam ⁊ ad legē
acquiliā. l. qui occidit. §. vltimo. Sed contra contin

gens in persona debitoris non debet variare obliga-
tionis conditionem. vt ff. de verborum obligationib9
l.ii. & de ptoris stipula.l.ii. ¶ Idem:

Odia restringi fauores conue
nit ampliari

¶ Casus istius regule supra de elec.c. statutū libro
sexto vbi dicitur q statutū de his qui ad parrochia
lium ecclesiarum regimē assumentur promouendis
ad sacerdotium infra annum aliquando ipsis eccle-
siis sint priuati ad collegiatas ecclesias extendi nō
dz.q2 cum sit odiosum restringi conuenit potiusquā
laxari. Exemplum etiam aptum ponit ff. de liberis
& postumis.l.cum qdam q2 si pater instituat filiuz
ex re certa valet institutio Sed si exheredet a re certa
non valet exheredatio quia in institutione versat fa-
uor quem cōuenitur ampliari in exheredatione odi-
um quod contra oportet restringi. ¶ Item pbatur
quia cauetur in iure quod pactum liberatorium.i.
de non petendo tollit ipso iure naturalem obligatio-
nem vt ff. de solutionibus lege stichum. §. natural.
Pactum vero de petendo quod est obligatorium nō
tollit ipso iure vt.ff.de pactis le. si vnus §. pactus
ne peteret. Et hic contingit pter rationem istius
regule scilicet quia in pacto predicto de non petendo
versatur fauor quem cōuenit ampliari in pacto pre
dicto de petendo versatur odium quod oportet restri
gi vt.ff.de actionibus & obligationibus .l.c. arria-
nus Sed contra regulam videtur ff. de his q notā
tur infamia lege secunda §. exercitum vbi odium am

pliatur ⁊ non restringit sed dicendum est quod aut ex vtraqꝫ id est fauoris ⁊ odii versat ius ꝑuatum. Aut ex vtraqꝫ publicum Aut ex altera ꝑuatum. Et ex altera publicum. Primo casu ⁊ secundo amplia tur fauor ⁊ restringit odium qꝛ cum iura sint hinc inde paria certum est in re dubia fauorabiliorē cau sam potius assumi debere quam odiosam vt in pre allegata. l. cum ⁊ argu. ff. e. l. quotiēs §. idem ser mo. ⁊. l. quotiēs nihil. ¶ In tercio casu prefert ius publicum siue versetur ex pte odii siue ex parte fa uoris. Et de isto tercio casu loquit ff. de hiisq̄ notan tur infamia ⁊ lege. ii. Et ratio huius est quia fauor publicus ꝑferri dꝫ vtilitatibus ꝑuatorum vt. C. de ꝑmipilo. l. vtilitas ⁊ in autentica de resti. ⁊ ea que pa. xi. menses §. quāobrem collatione quarta. Sed hoc falsum esse posset aliquis ostendere euidenter. Certum est ꝙ in maleficiis puniēdis fauor public⁹ versatur vt. ff. de publicanis le. licitatio. §. ꝙ illicite ⁊ ff. de fideiussoribus lege si areo . §. quod vulgo ⁊ ad legem acquiliam l. ita vulneratus et tamen iure cauet ꝙ interpretatione . le. pene delictorum potius sunt molliende q̄ exasperande vt. ff. de penis lege si preses. le. interpretatione legum. ¶ Sed dicendum est fauorem publicum desiderari ita vt maleficium non remanet impunitum. Ex quo constat cōsiliū nō autem in re dubia. i. cum incerta est criminis quali tas pene exagerentur sed vt potius minuantur Cū potius clementie q̄ seueritati nos iudicantes ꝑ nos esse oporteat vt. ff. de penis. le. respiciendū circa ꝑn cipium ¶ Item contra predictam distinctionem est ff. de suspec. tutoribus lege secunda. § quid ergo vbi si non apparet causa remotionis ex causa leuiori re

motus videtur Et tamen remotionē tutoris suspecti suadet publica vtilitas vt in eodem l. prima. §. consequens Immo non est contra quia ibi non suadetur sed psumitur in dubio minus fuisse delictum cū sit incerta delicti qualitas. Et ideo ad sententiam condemnatoriam sequitur minor pena. Cum pena moderanda sit secundū qualitatem delicti vt. ff. de offi. prefecti vrbis l. prima. §. cum patronus et de iure patronatus. l. prima. ¶ Idem.

Decet concessum a principe beneficium esse mansurum

¶ Clarissime patet exemplum istius regule in autē. constitu. que de digni. §. illico vbi dicitur q si filius famili. pter dignitatem sibi delatā fuerit sui iuris q nihilominus dignitatis sue administratione finita remanet sui iuris et retinet omnium cognatorum et agnatorum iura. ¶ Sed contra regulam videtur. ff. de le. ii. l. ticia §. scio et. §. vsuras vbi dicitur quod finita minori etate cuius occasione puilegium cōcedebatur finitur puilegium a pncipe concessum. Sz dicendum est quod ibi finita erat finalis causa priuilegii concedendi et ideo finitur pu legium iuxta regulam generalem cessante causa cessat effectus. C. de episcopis et clericis. l. generaliter et de hereticis l. i. et de tes. mili. l. penultima et de resti. inin. le. fi. c cū cessante. de appel. et in pposito autem non erat finita puilegii causa et iō priuilegium durat vel si erat finita fuerat causa impulsiua et non finalis et iō finita causa non finitur puilegiu3 vt ar. ff. de vsufru.

l.generaliter §.duos ¶ Et huius occasione distin-
gue aut constat causam priuilegii cõcessionis alicui⁹
vel probationis facte esse finalem Aut constat eē im
pulsiuam Aut dubitatur et si constat eē finalem aut
ea sublata remanet alique reliquie p̃cedentis cause.
Aut omnes tolluntur ꝛ si alique reliquie remanent
reliquiis eis remanētibus durat effectus vt pꝫ exem
plum ff. de questionibus l.vni vt.§.seru⁹.x̃.seruus
a domino distracto in memoriā p̃oris dignitatis non
dꝫ vt.ff.de decuri.l.vlt. ¶ Item contra que desiit eē
vxor non instituitur actio temporis in honorem pre-
cedentis matrimonii vt ff. rerum amo.l.ii.ꝛ iii. sed
vbi nulle reliquie cause finalis remanet sublata cau
sa tollitur totaliter effectus vt supra de preben. c. si
pauper li.vi.ꝛ ff.de actio.ꝛ ob.l.qui cum herede
Argu.ad confirmationem huius distinctionis quia
iure cauetur ꝙ sublato testamento paterno de iure ci
uili in totum tollitur pupillare qui a nulle remanēt
reliquie paterni.ff.de inoffi.tes.l.pap̃.§.sed nec impu
beris ꝛ de vul.ꝛ pupil.sub lege in substitutione ꝛ.l.
ex duobus.§.vlt.ꝛ l.si contra tab.ꝛ ibi nota Si cõ
stat esse impulsiuam tunc finita causa non finitur ef
fectus vt.ff.de do.l.ii.§.vlt.ꝛ.l.se. Et quod dici solꝫ
vulgariter de calumnia. ff.de postula.l.i.§.sexum.
Sed si dubitatur vtruꝫ fuerit finalis vel impulsiua
presumitur in dubio impulsiua.ꝛ ideo ea finita¹ si
finitur effectus vt de condi.ꝛ demon.l.cum tale.§.
falsam causam ꝛ.l.titio.§.si cum ante nuptias ꝛ de
vsufruc.le.l.generali.§.duas ꝛ de donatio.inter vir
ꝛ vxo.l.sed si duos §.finali.C.d̃ iure do.l.si mulier
¶ Idem

Indultū a iure beneficium nō est alicui auferendum.

¶ Indulgetur reo a iure quod possit plures excepti ones pponere vt infra e. c. nullus pluribus & ff. de ex cep. l. is qui dicit & l. nemo. Et ideo non potest aufer ri per hominem item indulgetur reo per. l. q omnes exceptiones dilatorias & declinatorias pponere pos sit vsq ad lit. contes. C. de proba. l. exceptionem & de excep. l. vlt. & p. & de pcura. l. ita demum & ideo non debet auferri per hominem Item indulgetur reo per . l. quod possit opponere peremptoria quandocunq ante sententiā vt C. de se re. non posse. l. pemptorias & ideo non debet auferri per hominem quia indultū a iudice beneficium non est alicui auferendu3 vt hic & in auten. de nup. §. si non solum col. iiii. ¶ Item a iure indulgetur condemnatio ad condemnationem soluendam tempore quatuor mensium C. de vsuris rei iudicate lege secunda Et ideo non deb3 nec potest auferri per iudicem sine cause cognitione vt ff. de re. iudicata. l. iii. & . ii. §. si quis condemnatus. ¶ Item indulgetur filio a lege q habeat legittimam de bonis patris vt in auten. de trien. & se. §. i. colla. iii. & ideo non potest auferri per patrem nisi in casibus a iure pmissis. i. in quibus licet filium exheredare in illis enim in quibus exheredare l3 nihilominus relinqre tenetur vt in auten. de heredi. & fal. §. exheredatos collatione. i. & de immen. do. in filios fac. §. vltimo. collatione octaua . que est. C. de libro. pred. autem non licet. ¶ Item indulgetur a iure illi contra quem sententia lata est tempus decem di-

rum ad appellandū vt in auten. de ap. circa princi. col. iiii. Item indulgetur appellanti ad ap. proseq̄n-dam annus ex causa bienniū vt in autē. de his qui ingre. ad ap. col. v. ꝛ ideo ei non est auferendum vt hic ꝛ finita etiam istius regule alia inueniuntur exē-pla regulam confirmantia. Tamen est contra regu-lam qꝛ pater a iure vsuf. habꝫ in bonis aduenticiis filii vt C. de bonis q̄lib. l. cum oportet ꝛ. l. fi. ꝛ tamē pōt auferri ꝑ hoīem relinquentē ea conditione ne ad patrem perueniat vsuf. vt in auten. vt liceat marti et auie in prin. Sed illud fit legis auctoritate ꝛ ideo non videtur auferri per hominē sed per legem que auferendi potestatem concedit vt C. vbi ꝛ a ꝑ quos in inte. re. agi. l. vl. ꝛ ff. quod cuiusq̧ vniuer. no. l. itē eorum. §. si decuriores ꝛ dele. ii. l. vnū ex familia. § si de falcidia Et constat quod vna lex potest tollere ꝛ multo fortius ꝯtenuare vires ꝛ effectum alterius cum cui plus licet liceat ꝛ quod minus vt infra .e. c. cui licet. ¶ Item a lege datur marito administra-tio bonorum parafernalium vxoris ꝛ tamen potest auferri per hominē .i. per mulieris prohibitionem vt probatur C. de pac. conuen. l. hac lege Sed eadem responsio potest habere locum Ad materiam autem regule ꝛ dictorum exemplorm in regula positorum pertinet querere. ¶ Primo si iudex statuat tempus certum ad dilatorias vel declinatorias exceptiones opponendas an post illud tempus ꝛ ante lit. contes. possit opponere Item si statuat certum tp̄s ad oppo-nēdas peremptorias an post illud tempꝰ ꝛ ante sen-tentiā possint ꝑponi et videtur quod sic quia benefi-cium proponendi dilatorias vsq̧ ad lit. con. est a iu-re indultum. Item ꝓponendi ꝑēptorias vsq̧ ad sen-

tentiam est similiter a iure indultum vt dicta l. exce
ptionē .ꝛ. l. vl. ꝛ p. ꝛ l. peremptorias ergo non pōt au-
ferri vel extenuari per iudicem vt hic ꝛ ff. de re iudi.
l. iiii. §. si quis condemnatus ꝛ in auten. de nuptiis
§. si non solum Econtra videtur ꝙ possit quia iudex
potest limitare tempus ꝛ post illud tempus a iudice
limitatum excluditur litigator vt ff. de accu. tu. l. cū
ticio. immo plus quia non ꝓsequendo infra tempus
a iudice prefinitum desistere videtur ꝛ iuri suo renū
tiare vt ff. ad turpi. l. ab accusatione. §. destitisse Itē
pro hoc est C. qui accu. non pos. l. si ca ꝛ de īge. ma.
l. diffamari ff. de opti. le. l. mancipiorū ꝛ de cur. bo.
dan. l. i. ꝛ de bo auc. iu. pos. l. iiii. Et quia iure cauet
ꝙ iudex potest denegare iurisdicti. vt. ff. ex q̄bus ca.
ma. l. sed ꝛ si per emptorem §. sed ꝛ si cum decreto.
Sed hoc ar. nihil ad ꝓpositum quia cum locuntur
omīa in actore cui post tempus cum causa a iudice
prefinitum agendi potestas denegatur, questio autē
ꝓponitur in reo volente post tempus a iudice ꝓfinitū
exceptionem ꝓponere ꝛ ideo cum fauorabiliores sint
rei q̄ actores vt in regula iuris constat non ꝓcedere
argumentum ꝓdicta q̄ inducuntur a simili vel pari.
Tamen ꝓbabiliter dici potest quod aut iudex limi-
tauit tēpus cum cause cognitione aut sine Et si cum
cause cognitione non possit, post tempus limitatum a
iudice exceptiones ꝓponere ar. ff. de re. iu. l. ii. nisi
quod vbi tempus quod indulgetur reo per. l. limita-
tari potest per iudicem cum cause cognitione Si si
ne cause cognitione ꝓponere potest etiā post tempus
vt infra. c. l. iiii. §. si quis condemnatus ar. ad ꝓdic
ta. ff. de hiis qui nota. infa. q̄d ergo. §. pena grauior
vbi de hoc. Item queri pōt an tempus .x. dierum ꝙ

datur ad appellandū possit per iudicem minui ⁊ vi-
detur ꝙ non per hanc regulam ⁊ ꝑ iura ꝑalle. Ecō
tra ꝙ possit ff. de re iudi. l. ii. ⁊ omnes . ll. superius
allegate in questione ꝓxima precedenti que inducū
tur prout ponit actorem appellare cū is sit actor in
causa ap. qui fuit reus in causa ꝑncipali vt dici so-
let i nauten. de hiis qui ad ap. ingre. §. illud quoqꝫ.
colla. v. et ptꝫ ex eoꝝ pendente ap. nihil est innouan
dum ff. innouari per totū ⁊ C. de ap. l. iiii. ¶ Item
quia inre cauetur ꝙ dilationes sunt arbitrarie vt. ff
de iudi. l. non nunꝗ ⁊ C. de dila. l. i. ⁊. l. siue pars
tamen communiter dicitur ⁊ teneturꝙ cum hoc tem
pꝰ. x. dierum concedatur a lege sine aliquo ministe
rio iudicantis tacito vel expresso ꝙ non possit per iu
dicem minui ar. istius regule et in auten. de nup. §.
qui non solum ⁊ de re iudicata l. iiii. §. si quis con
demnatus. Ad contraria patet responsio quia omīa
locuntur in tempore quod datur tacito vel expresso
id est per legem intellecto cum iudex non statuit mi
nisterio iudicantis. ¶ Item queri pōt an legittima
que debetur filio in bonis patris possit auferri vel di
minui per legem municipalem ⁊ videtur ꝙ non qꝛ
cum beneficium sit a iure concessum sequitur ꝙ nō
possit auferri vt hic ⁊ ꝑalle. §. si non solum. Item
quia lex municipalis est ius ciuile vt. ff. de iusti. et
iure. l. ius ciuile ⁊. l. omēs populi ⁊ iure ciui. iura
sanguinis non possunt dirimi vt. ff. eod. l. iura ergo
nec legittima que iure sanguinis debetur potest auf
ferri preterea ius agnationis non pōt tolli ꝑ actum
vt ff. de pac. l. ius agnationis Ergo nec per statutū
siue legem municipalem quia in hiis demum valet
lex municipalis in quibus ⁊ pactum vt nota. C. de

decuri.l.decurionum.li.x.super ipsa rubrica Pre-
terea si verum est q in hiis demum valet.l.munici
pal'.in quibus ꝛ pactum vt dictum est de necessita
te sequitur q non possit debitam iure nature tollere
vel minuere quia nec pactuz potest vt.C.de inof.te.
l.si quando.§.illud Item ex eodē argumento con-
cluditur quia cum sit quasi pactum super futura
successione disponendo minuendo vel tollendo ī to-
tum sequitur q non valeat pactum vt ff.de pactis
l.pactum ꝛ.l.fi.ꝛ de col.l.pactum ꝛ de suis ꝛ l.he
redi.l.fi.Preterea legittima de bonis parentū debe
tur iure nature vt in auten.de heredi.ꝛ fal.§.pmū
itaq col.i.ꝛ vnde li.l.scripto in fi.ꝛ de bo.damp.
l.cum ratio sz ius naturale est immutabile vt insti.
de iure naturali §.p.ꝛ.ff.de capi.di.l.eos ergo ius
consequendi legittimā de bonis paternis erit conse
quenter immitabile. ¶ Oppositum huius ostendit
quia certum est quod vnum ius ciuile tolli posse per
aliud vt insti.de iure naturali.§.penultimo.ff.de le
l.de quibus ꝛ.l.non est nouum c.pmo de consti.su
prs eo.li.vi.sed quod portio patronorum bonorum
liberis debeat iure positiuo ciuili est indultum non
naturoli vt C.de legitti.here.l.lege xii.ta.ꝛ in au-
ten.de trien.ꝛ se.§.i.Item patet in auten.de here.
ꝛ fal.§.pmum ꝛ.§.si quis autem. Nam ibi
dicit q lex necessitatem imponit relinquendi legitti
mam ꝛ legem constat esse iuris ciuilis speciem vel
potestatem vt ff.de iusti.ꝛ iure l.ius ciuile ergo ius
ciuilis necessitatem īponit relinquendi legittimā er
go per oppositum ius ciuile tollitur absurdum enī
videtur q ius naturale scdm q ni hil pprium erat
cū iure gentium dominia stat distincta vt.ff.de iu-

sti. ꝛ iure l. ex hec iure patrē ad relinquendū astrin-
gat Item cum iure naturali et gentium ius testandi
fuerit incognitum ꝙ pȝ q̄ꝛ iure ciuili ꝙ est posteriꝰ
est inductum vt insti. de testamentis. Item cum ad
p̄rna bona vocentur filii ꝑ legē iure veteri constatꝙ
ꝑ heredis petitionem vt. ff. de hereditatis petitionem
l. i. ꝛ. iii. Sed ipsa tolli potest quia iure ciuili induc-
ta vt in eodem titulo lege itē veniunt §. cum autem.
¶ Ergo sublata via per quam venitur ad bona ꝛ ip
sa bona tolluntur quia sublato medio quo ad ex-
tremum peruenirí non potest ꝛ ipsum extremuȝ in
effectum sublatum videtur. Nam sublata querela ꝑ
quam venitur ad hereditatis petitionem ipsa heredi
tatis petitio sublata videtur vt C. de inoffi. testamē.
l. sancimus §. vltimo. Item sublato iure restitutioīs
per quod ꝑuenitur ad rescissoriam ꝛ ipsa rescissoria
sublata videtur vt ff. de acti. ꝛ ob. l. in honorariis. §.
si cum rescissa. Item sublato iure offerendi per quod
ꝑuenitur ad pignoraticiam ꝛ ipsa pignoraticia sub
lata videtur vt. C. de p̄scriptioni. xxx. vel. xl. an. l.
cum nouissimi ꝛ nota ff. de dam. infec. l. si finita. §.
postea autem. Et quod dicitur de debito iure nature
debet exponi et intelligi iure ciuili persuadente natu-
rali coniunctionem constituto vt alias exponitur. ff.
de verbo. sig. l. pnunciatio. §. familie ꝓpter que vide
tur dicendū quod de rigore iuris legittima possit di-
minui ꝛ auferri per. l. municipalem sed equitas in
genere tradita videtur suadere contrarium.
Et ideo rigor preualet vt dixi supra eodem capit. ii.
¶ Dynus

N On firmat tractu tpis q̄ de iure ab initio non subsistit.

Si duo minores.vii.an.contraxerunt sponsalia nō tenent ab initio de iure nec solo tractu tēporis con firmantur Item si duo īpuberes vel vnus pubes & alter impubes non pximi puberati & in quibus eta tem malicia non suppleat contraxerūt matrimoniū per verba de presenti non tenet ab initio de iure nec confirmatur solo temporis tractu supra de sponsa. impu.c.i.li.vi. Item si aliquis impetrauit beneficiū cum cura eo tempe quo non erat ī etate legittima lz postea fiat etatis legittime impetratio non cōfirma tur sed tempus date litterarū solum attendit supra de rescrip.si eo tempore li.vi. Item snīa que nulla est ipso iure non firmatur aliquo temporis tractu.ff de ap.l.si expssum. Item institutio heredis que ab initio est inutilis pter personam testantis quia for te erat impubes non conualescit licet postea fiat pu bes vel si erat seruus non conualescit licet postea fi at liber. Uel si erat filiusfa.non conualescit licet po stea fiat sui iuris Item si erat furiosus non firmat lz postea fiat sane mentis Item si erat captus ab ho stibus non firmatur licet postea redeat vt hec omia pbantur.ff.de testa.l.si filius c.l.eius & de le.iii.l.i §.i. Item si erat inutilis propter personam heredis scripta quia erat non capax non firmatur lz postea fiat capax Et hoc vult dicere regula posita ff.e.l.pa Item & testamentū et omnis voluntas alia q̄ est ab initio falsa tractu temporis non firmatur vt. C. de

fal.l.sicut. Item legatum quod est ab initio inutile ꝓpter ꝑsonam legãtis tm̃ vt qꝛ non poterat testari ꝛ consequenter nec legata relinquere vt ff.de le.i.l.ii vel ꝓpter ꝑsonam legantis ꝛ legatarii. vt quia le/gat testa or seruo suo vel legat heredi a se ipso vel ꝓpter ꝑsonam legatarii et eius a quo p̃standum re linquatur vt quia legat seruo heredis vel ratione rei lega e vt quia legantur marmora ꝛ columne edi bus iniũcte non firmatur tractu tempis ꝛ si causa impedimenti remoueatur vt.ff.de regula cato.l.i.i p̃n.ꝛ dele.i.l.cetera.§.i.ꝛ C.de le.l.seruis ꝛ insti. dele.§.an seruo item in stipulatione qua si stipulor rem sacram stipulatio non firmatur licet fiat ꝓpha na. Item si stipulor hominẽ liberum non firmatur stipulatio licet tractu temporis fiat seruus vt.ff.de ver.ob.l.inter stipulantem §.sacram ¶ Sed contra regulam vident multa obstare ꝛ maxime.ff.de ser/uit.vr.pre.l.ꝓfundum ꝛ communia p̃dicta.l. rece ptum vbi constitutio seruitutis facta per vnum so/ciorum non tenet ab initio postea tamẽ confirmatur aliis cõsentientibus quandoqꝫ Item C.de contracti bus iudici.l. vna vbi dicta inofficialem inutiliter co lata tractu temporis firmatur vt C.de nup.ꝛ si cõ tra mandata ꝛ ff.de ritu.nup.l.si quis in senatorio item dele.l.i.§.sed si filius vbi legatum ꝙ est ab in itio vtile firmatur temporis tracti. Item de here.in sti.l.qui soluendo vbi institutio que erat inutil' con firmatur tractu tempis item de cõdi.insti.l.mulier §.p̃mo vbi manumissio que ab initio fuit inutilis cõ firmatur temporis tractu. ¶ Ad que omnia dicunt legiste volentes sosuere generaliter ꝙ illud ꝙ ab ini tio de iure non tenet non firmatur temporis tractu

solo ꝛ ita intelligunt regulam. ff. e. l. quod ab initio ꝛ. l penultima. Sed aliis adminiculis concurrentibus quod non valet ab initio ex post facto firmatur. Et ita intelligunt omnia supradicta iura que videntur regule contraria que solũ licet communiter teneatur per omnes non procedit de iure quia si testatur impubes ꝛ moritur factus pubes adminiculum superuenit et tamen testamentum non confirmatur Si testatur filiusfa. ꝛ postea fiat sui iuris adminiculum superuenit ꝛ tamen testamentum non confirmatur.
Idem in furioso licet postea fiat sane mentis.
Idem in capto si postea redeat ab hostibus. Idem in re mea que mihi pure legatur nam licet adminiculum superueniat quia desinit esse mea non firmatur legatum. Idem in re sacra que postea fiat prophana. Et in homine libero qui postea fiat seruus. Nam in his omnibus superuenit adminiculũ quia cessauit causa impedimenti ꝛ tamen quod ab initio fuit inutile non confirmatur temporis tractu et ideo clarius potest dici ad omnia quod aut durat causa impediens aut cessat ꝛ nulla superuenit confirmans aut sic cessauit ꝛ superuenit confirmans. Primo enim casu regula simpliciter est vera quia quod ab initio non valet tractu temporis non firmatur vt hic ꝛ. ff. e. l. quod ab initio ꝛ. l. penultima. ꝛ C. de fal. sicut et ff. de appellatio. lege si expressum.
¶ Secundo casu scilꝫ quando solum cessauit causa impediens ꝛ non superuenit causa confirmãs idem quia quod non tenuit non confirmatur. vt. ff. de verborum obligatione. lege inter stipulantem. §. sacram. ꝛ de testato. lege eius. ꝛ lege si filius.

⁊ de le. i. l. cetera. §. i. ⁊ C. de leg'. l. seru⁹ insti. de le. §. an seruo ⁊ supra de p̄scrip. c. si eo tēpore. In ter- tio casu quando cessauit impediēs ⁊ supuenit confir mās tūc regula locum non habet vt ptz si quis bene inspexerit in omnibus contrarius supradictis Nam in lege pfundum ⁊. l. receptum defectus consensus socii reddebat constitutionem seruitutis inutilem ⁊ ideo quia cessauit defectus ⁊ superuenit consensus confirmatur constitutio seruitutis Item C. de cōtra iudi. impedimentū donationis erat officium idō quia cessauit officium ⁊ superuenit voluntas expressa vel tacita ex temporis diuturnitate p̄sumpta confirma tur donatio ⁊ idem in lege ⁊ si contra mandata ⁊ i l. si quis in senatorio ⁊. l. i. de le. iii. §. sed si filius ⁊ in. l. si deportati seruo ⁊. l. mulier. §. i. ⁊ de condi. insti. l. si qn̄ ⁊ C. si maior factus fuerit ⁊ in. l. q in rerū. §. i. ff. de l. l. i. legata inutiliter e. ti. ⁊ supra de despō. ipu. c. i. qr ibi cessauit cā impediēs. i. minor etas ⁊ superuenit causa confirmans. i. consens⁹ no uus p verba expressa vel per alios nouos actus ex- trinsecos declaratos Et idē in lege tribunus. §. vl. ⁊. l. si filius ff. de testa. mili. ⁊ in oībus aliis in q̄bus cauetur quod inutile a principio tractu temporis cō firmatur Item cōtra regulam vr. ff. de regula cato. l. i. ⁊. ii. Scribunt legiste ff. e. l. qd ab initio qd spe- cialia sunt tamen nihil est quia tex. aliter soluit in prealle. l. in. v. que diffinitio ff. de regula cato. dicit enī q multū refert vtrū aliquid pure concipiatur in utiliter ⁊ tunc tractu temporis nō firmatur aut sub conditione ⁊ tunc pendente conditione non pōt dici inutile cum sit nullū ⁊ idō nō impedit effectū assume re p conditionis euentum cum quod nullum ē vicia

ri non possit vt. ff. de iniusto te. l. nam ꝛ si sub con-
ditione. Idem.

NOn ē sine culpa q̄ rei que ad se non pertinet se immiscet.

Si q̄s asserit se iurisperitum cum canonici ꝛ ciuilis sit iuris ignarus ꝛ p̄textu assertionis fuerit assumptus in iudicem ꝑ impericiam male iudicauit videtur fuisse in culpa quia se immiscuit rei ad se non pertinenti ꝛ ꝓpterea iure cauet ꝙ ipse tenetur actione in factum inq̄tum religioni iudicantis videbitur equū ff. de var. cog. l. si iudex ꝛ de acti. ob. l. ex maleficiis §. si iudex ꝛ insti. de obli. q̄ ex quasi delic. in prin. Et idem dico in eo qui se asserit medicum cū medicinam ignorat ꝛ ꝑ impericiam aliquem ledit vt. ff. de offi. p̄si. l. illi. §. sicuti ꝛ insti. ad. l. acquil. § īperitia. Item in quolibet artifice asserente se peritum cuꝫ sit imperitus quia culpa est immiscere se rei ad se non ꝑtinenti vt ff. loca. l. si quis fundum. §. celsus ꝛ. l. item quare §. si gēma ꝛ ad. l. acquil. l. idem iure in fi. fallit in messore qui de dolo tantum tenetur. ꝛ si imperite versatus fuerit sibi enim imputari debet q̄ eum adhibuit nisi fuerit in lata culpa que dolo assimulat vt ff. si men. fal. mo. di. l. i. §. hec actio. Item in eo qui inuadit posſionem vacantem quia cū sciat eam ad se non pertinere videtur fuisse in culpa ꝛ propterea tenetur C. vnde vi. l. fi. Sed nunquid ille qui potuit impedire ne alius lederetur ꝛ non impediuit teneatur. De iure canonico planum est ꝙ tenetur q2 non impediendo cum posset videtur participasse delictum seu fauorem prebuisse delinquenti vt supra de

sen.exc. de delicto de iure autē ciuili videtur prima facie idem quod de iure canonico quia iure cauetur quod si seruus sciente domino et prohibere nolente occidat dominus occidisse videtur .ff. de noxa. l. ii. in prin. Itē qui prepositum suum non protexit cum posset in parte causa facinoris est habendus vt ff. de re mili. l. omē delictum. §. qui prepositum. ¶ Sed contrarium huius determinatur .ff. e. l. culpa caret qui scit et prohibere non potest textus tamen illius .l. est in contrarium ar. a contrario sensu sumpto quia si culpa caret qui prohibere non potest ergo si prohibere potest videtur eē in culpa tamen pro illa opinione induci posset quia iure cauetur quod seruus qui potuit opem ferre domino et non tulit capite punitur vt .ff. ad sill. l. i. §. eodem autem tamen libero homini vel proximo ex causa si deicō. liberando non imputatur si opem ferre potuit et non tulit vt in. e. l. pma. §. sed in eo. Item videtur ista regula impedire officium tractatus de neg. ges. quia cum gerens aliena negocia sine mandato sit in culpa debet sibi actio denegari tamen consueta est et facilis solō quia cum naturaliter homini officium debeat vt ff. de seruis ex por. lege seruus ea lege magis suum officium videtur adimplere quā culpabiliter rei aliene se immiscere quia appellās pro damnato dicitur facere rem suam quasi sua intersit ratione illius officii et cogitationis quod inter homines natura constituit vt .ff. de iusticia et iure. l. vt vim et de ap. l. non tantum et quando ap. sit lege secunda. §. fi. ¶ Dynus.

Nullus pluribus uti defensionibus prohibetur.

¶ Nam si negaui me debitorē ad mei defensionez et sic pposui exceptionem facti siue intentionis nihilominus possum postea pponere exceptionem pacti et rei iudicate et alias vt in regula iuris nemo ex hiis in prin. ff. e. Item si pmo pposui exceptionem pacti vel iuris iurandi possum postea pponere exceptionē rei iudicate vt. ff. de excep. l. is q. Item si simul possum pponere plures exceptiones vt pacti iurisiurandi et rei iudicate vt. ff. de except. l. nemo prohibetur. Est ergo effectus regule quod simul et diuersis temporibus pponere possum plures defensiones quibus omnibus mediantibus vel altera eorum excludetur intentio actoris Sed op. et videtur q si pposui vnam non possum pponere aliam Si enim conuentus actione noxali negaui me seruum habere in ptāe et cōuictus de mēdacio volo melo dicere seruū hre i potestate et cōueniri noxialiter non sum audiendus vt ff. de noxa. l. quotiens §. ptor et. l. si seruus deposit. §. si negauerit Item si conuentus de paupie negaui quadrupedem meū esse et conuictus mendacio volo dicere meum esse et dare pro noxa. non audior ff. si quadru. pau. fe. di. l. i. §. interdum. Item si rei ven conuentus negabam me possidere et conuictus de mēdacio volo me dicere possidere et paratum me suscipere iudicium non audior. Nam possessio nihilominus transfertur ad actionem vt ff. de rei vendicione lege. fi. ¶ Item si conuentus ypothecaria nego rem debitoris et postea probato dominio debitoris

volo dicere mihi primo obligatum fuisse non audior vt in auten. de trien. et semis. §. illud quoque col. iii et. C. qui po in pig. ha. auten. item possessor Item si negaui scripturam meam que contra me producebatur vel negaui numreationem et conuictus volo postea confiteri scripturam meam et numerationem et allegare solutionem non audior quia nihilominus condemnabor in duplum vt in auten. de trien. et se. §. studium quoque et. C. de non nu. pe. auten. qui propriam
¶ Sed in omnibus hiis dicunt quod specialia sunt ratio autem specialitatis est vt mendacium puniatur vbicunque ergo deprehendetur in proponente defensiones mendacium idem erit dicendum per omnia cum vbi eadem ratio idem ius debeat statui. Sed vbi proponuntur exceptiones contrarie necesse est inesse mendacium quia si vna est vera eius contraria necessario erit falsa. Cum ad positionem vnius contrariorum sequatur remotio alterius. ff. de ver. sig. l. hec verba et de insti. l. sed et si pupillus. §. si institoria Et propter hoc opinio illorum qui dicunt elcere proponere exceptiones contrarias non procedit ¶ Unde mihi videtur clarius distinguendum quia dico aut exceptiones que videntur contrarie proponuntur conditionaliter aut simpliciter et si conditionaliter proponi possunt etiam contrarie verbi gratia quia dico me debitorem non esse sed si contingat probari me debitorem esse propono exceptionem pacti de non petendo vel solutionis vel aliam similem vt C. de excep. l. siquidem in fi. sed si proponuntur simpliciter aut est possibile primam conuerti assercionem concurrere cum secunda aut non in primo casu quando est possibile primam cum secunda concurrere. i. possibile id quod in vtraque continetur simul verum

esse tunc licet plures ꝓponere simul ⁊ diuersis tem
poribus ⁊ ita loquitur ista regula ⁊.ff.eo.l.nemo ꝓ
hibetur. Sed si non est possibile ꝑmam conuerti asser
tionē cum secunda concurrere.i.non est possibile si
mul verū esse quod in vtraq; continetur qꝛ in vna ne
gat in altera affirmat ⁊ affirmatio ⁊ negatio sunt di
recte ꝯria tunc dico quod non audiet vt in auten.de
trien.⁊ se.§.studium vero ⁊ §.illud quoq; ⁊ C.de nō
nu.pe.autē.qui ꝓpriam de cōpen.l.fi.⁊ qui do.in
pig.ha.autē.l.item possessor ⁊.ff.de rei ven.l.fi.⁊ si
quadru.pau.fe.di.l.i.§.interdum de noxa.l.fi.⁊.l.
si seruus.§.si negauerit Item op.quia iure cauetur
ꝙ reus in exceptione est actor vt ff.de excep.l.i.⁊ de
ꝓba.l.in exceptionibus in prin.sed actor non potest
plures actiones ꝓponere sed vnam de pluribus deb;
eligere.ff.e.l.nemo.§.quotiēs ⁊ de tribu.l.ꝙ in he
rede §.eligere ergo nec reus poterit opponere plures
defensiones vt videtur. ¶ Rn̄deo ⁊ dico ꝙ quamuis
plures actiones actor non possit simul ꝓponere plu
res tamen exceptiones reus potest ꝓponere siue ex
eadem siue ex diuersis originem sumentes vt hic ⁊
ꝑlle.l.is qui dicit ⁊.l.nemo Ratio autem est quare
aliud in vno ⁊ aliud in alio quia fauorabiliores sunt
rei quam actores vt in regula iuris ratio rōis est qꝛ
in potestate est actorū qn̄ prouocent nō in ptāte reorꝫ
quando prouocentur vt ff.de doli exceptione l.pure
§.fi. ¶ Sed an per viam cumulationis ꝓponere po
terit plures actiones Quidam non intelligentes cu
mulationis materiam dicunt simpliciter ꝙ non [illegible]
predicto §.quotiens ⁊ ideo contractus decumulatioē
communiter valeat ⁊ sit vtilis apud canonistas sicut
apud legistas quia secundum canones debet expri

mi res et cā licet non actio nunq̄d pendente primo iu
dicio licebit eandē rem ex alia causa petere vel licebit
aliam rem petere ex eadem causa hec enim est cumu
lationis natura ¶ Ad huius declarationem ⁊ intel
lectum querendum est an cumulatio sit admittēda
⁊ in quibus casibus Et circa hoc p̄mo inquirendū
est an p̄ncipia siue regule que de cumulatione tra
duntur sint vere quia principiis ignorantis ignorari
oportet ⁊ ea que sunt post principia ar. in auten. de
non ali. §. si minus. Regula autem que de cumula
tione p̄mittenda tractat tradi debet copulatiue hoc mo
do vbi plures sunt actiones non contrarie ⁊ que ele
ctione non tolluntur ⁊ in p̄ma quarum absolutoria
late non parit exceptio. rei iudicate in secūda ibi ad
mittitur cumulatio Sed cum tractatur de cumlatio
ne impedienda debet tradi regula disiūctiue ⁊ hoc
modo vbi plures sunt contrarie actiones vel que ele
ctione tolluntur vel in quarum p̄ma absolutoria la
ta parit exceptionē rei iudicate in secunda ibi repel
litur cumulatio q̄ autē p̄dicta regula copulatiue po
posita sit vera ostendo sic p̄mo per illud generale nō
debet expectari casus cuius nihil operatur euentus
vt. ff. de fideiusso. l. pe. ⁊ ad velley. l. aliquando. §. fi.
Sed certum est quod absolutoria lata in petitione p̄
ma non parit exceptio. rei iudicate in secunda quan
docunq̄ mutatur persona vel causa petendi vel res
vt. ff. de excep. rei iudi. l. cum de hoc ⁊. l. cū quare er
go non dʒ impediri cum secunda pendente p̄ma. p̄te
rea in spe dubia constitutus non dʒ esse melioris con
ditionis quam is qui est in spe certa vt p̄bari pōt ex
l. vl. ff. de compen. ⁊ ex l. eum qui duobus de acqui.
here. ⁊ dele. ul. l. i. in prin. sed nondum absolutus in

prima est in spe dubia sed absolutus est in spe certa. Si ergo dicimus petionem secundam ex alia causa ppositam vel ad aliam rem ex causa eadē impediri pendente pma et concedi absolutoriam latā in pma iam non absolutus est melioris conditionis ꝙ absolutus quod eē non debet vt dictū est maxime q: non solet actor litē contestando facere conditionē suā deteriorē vt in regula iurisff. e. non soli. ꝛ. ff. de nouat. illa Preterea pbatur alio mō certum est ꝙ aupellone pnunciatum extinguitur ꝛ ad eum statum reducit in quo erat post litē contestatam ꝛ ante sententiam vt pbatur per. l. ita demum de procura. C. ꝛ per. l. qui cum maior. §. accusasse de bonis lib. ff. de iiusto. te. l. si quis exheredato. §. hi autem omēs ꝛ de pen. l. ii. in si. Unde paria videntur litē pendere ꝛ appellationem interpositam eē sed appellatione īterposita licitum est plures causas contingere seu cumulare ex quibus ostenditur appel. iusticiam continere ergo pendente cā pncipali licet videtur plures causas cumulare ex quarum omnium vel vnius pbatione apparcat rem deductam in iudicio debere deduci in condemnationem vt. l. scio. §. vlt. ff. de ap. pterea pro hoc potest induci insti. de acti. §. siminus intelligendo textum vt iacet de doli. excepti. apud celsum. §. item queritur item pt probari p legem vltimam ff. de ap. nam ibi licitum est petere ex eadem causa ad aliam rem extendere ꝛ sic ex his duabus probatur ꝛ ex. §. item queritur pma pendente posse ex eadem causa agi ad id quod plus est ꝛ l. scio probatur ad candē rem agi posse ex alia causa.

Ex duobus pmis argumen. concluditur vtrum que communiter preterea probari pot per legem sed si

ante de exceptioni. nam ibi prima et secunda petitio
candē causam habent considerato effectu et ad diuer
sa pponuntur et quia absolutoria lata in pma non
parit exceptionem in secunda etiam admittitur cu
mulatio ergo etc. preterea potest probari per. l. pma et
§. q aūt. ff. quorum legatorū dum dicit intelligendo
litterā generaliter vt iacet quemadmodum solemus
facere quod incertum est q̄ actio potius teneat nam
duas dicamus etc. ergo concluditur ex eo quod due
actiones ex diuersis causis possunt eodem tempore
ad idem pponi et hoc excluditur cumulationes con
cedi Item secunda regula tracta disiūctiue similiter
vera quia constat q vbi sunt plures actiones contra
rie proposita vna repellitur alia ratio enī contrario
rum est que est vt pposito vno alterum intelligatur
remoueri ad hoc fac. C. de fur. l. i. et si seruus extero
l. vnica et de codicil. l. fi. ff. de insti. l. sed et si pupill9
§. institutoria et de ver. sig. l. hec verba. item si electio
ne tollitur vna electa pcluditur alterius via vt. ff. de
noxal. l. electio et de tribu. q in heredem. §. eligere itē
vbi sunt due in quarum prima sententia lata parit
exceptionem rei iudicate in secunda repellitur cumu
latio ff. de excep. l. fundum et. l. fundi apparet ergo
q pmisse due regula quarum pma pmittit cumula
tionem secunda denegat vere sunt. Contrarium aūt
predictorum arguo sic falsum et inofficiosum non sūt
contraria nec electione tolluntur nec absolutoria la
ta in vno parit exceptionem rei iudicate in alio vt
hec colligi pūt ex. l. eum qui de peti. heredi. l. lutius.
ff. de excep. et. l. contra maiores. C. de inoffi. te. et tū
ab eodem proposite impediunt se concursu ergo regu
la prima cumulationem admittenda est falsa. item

noxal. a ctio detracta noxe deditione id est insolidu; quandoq; competens τ cum noxe deditione .i. noxa liter quandoq; simul pponuntur nec impediuntur concursu τ tamen absolutoria lata in vna parit ex⸗ ceptionem rei iu. in alia vt i. l. in delictis §. si detra cta. ff. de noxal. ergo r̃la. ii. cumulationē impediēs est falsa Preterea petitorium τ possessorium nō sunt opposita vt pz in. l. i. § huius autē. ff. vti. pos. nec electione tolluntur τ cumulantur vt in l. cum fundū §. fi. de vi. τ vi. ar. τ in. l. generaliter. §. nihil de ac qui. pos. τ tamē absolutoria lata in petitorio parit ex ceptionem rei iudicate in possessorio vt determinatū est in lege. ii. τ. iii. §. quidam ff. de interdictis ergo predicta regula secunda cumulationem impediēs est falsa Preterea ypothecaria τ psonalis sunt diuerse ita q non contrarie nec electione tolluntur τ tamen absolutoria lata in personali parit exceptionē in ypo thecaria vt. ff. qui bo. mo. pi. vel. ipo. sol. l. si deferē te τ nihilominus cumulantur τ simul pponunt vt in auten. de fideius. §. sed neq; colla. i. ergo regula est falsa. Preterea ibi conceditur cumulare i. diuer sas actiones ex diuersis causis ad idem pponere se cundum intellectum verum vbi actor est icertus pro pter factum aduersarii que potius comperat vt i. l. i. §. qui autē. ff. quorū leg. τ ibi nota ergo vbi ppter factum aduersarii non est incertus non permitti⸗ tur actori ex diuersis causis plures actiones ad idē pponere ergo regula pma cumulationem admittēs est falsa prete rea si peto rem legatam rei ven. τ suc⸗ cumbo si postea peto personali actione ex testō. si q̄⸗ dem in pma pronunciatum fuerit rem non fuisse te⸗ statoris nō obstat exceptio rei iudicate ar. ff. de exce.

rei iudi.l.fi. ꝛ tamen si ꝓposita vna eadem penden
te vel in ꝓponere aliam non possum vt in lege cuꝫ fi
lius.§.varius.ff. de le.ii.cum ergo hec non sunt cō
trarie sed diuerse nec electione tolluntur ꝛ possibile
sit absolutoriam latam in pᷓma non parere exceptio
nem rei iudicate in scđa et tamen impediunt se con-
cursu apparet pᷓmam esse falsam pᵗerea ciuilis ꝛcri
minalis ex eodem facto ꝓcedentes non sunt contra
rie quod patet quia vna posita non pōt excludi alte
ra nec tolluntur electione nec sententia lata in vna
parit exceptionem rei iudicate in altera vt.C. qñ ci
uilis actio cri.pre.ꝛ.ff. de tabulis exhi.l.locum §.si
quis dolo ꝛ de li.ho.exhi.l.iii.ꝛ tamen impediunt
se concursu et non cumulantur vt.l.interdum de pu
bli.iu.ꝛl.ii.§.i.vi bonorum rap.ergo relinquitur pᷓ
ma regula falsa pᵗerea actio de peculio que datur
contra venditorem serui ꝛ que datur contra empto
rem non sunt contrarie nec electione tolluntꝛ nec vno
conuento alter liberatur ꝛ tamen vna posita impe-
ditur altera vt in.l.quoc.§. si creditor ff. de pecul.
Si ergo contra diuersas ex eadem causa ꝛ ad diuer
sa impediuntur cumulari multo magis quando cō
tra eundem ꝛ ex eadem causa lꝫ ad diuersa impedi
antur ergo regula cumulationem inducens non pro
cedit Item contra regulam cumulationem inducen
tem est.l.si quis libertatem ad fi. ff.de peti.her.nã
ibi inchoata petitione libertatis ex vna cã non ꝑmit
titur ꝓbari cōpetere libertatem ex alia ergo apte im
pediunt cumulationem ad idem ex alia cã preterea
ꝯ regulam est.l.si duo §.iul' ideꝫ in fine.ff.de iur.
nam ibi non ꝑmittitur secunda petitio in qua secun
da ꝓpter diuersitatem ꝑsonarum non obstet excep-

tio rei iudi. absolutoria lata in p̄ma Item contra cu
mulationem est. l. non est nouum. ff. de acti. ēp. Ibi
enim non ꝑmittit plures ex diuersis causis eodem
tp̄e ad idem ꝓponere sed dicit vnam deberi proponi
in qua vtriusq; comodum veniat p3 ergo ex p̄missis
cumulationem non ꝓcedere nec ꝓcedere posse regu
las q̄ de cumulatione tradunt. ¶ Regulas concedo
ad opposita singulariter respondeo ⁊ p̄mo ad p̄mū
quia q̄dam sunt contraria in origine ⁊ in effectu ⁊
illa tolluntur electione. vt in. l. i. de fur. ⁊ si seruus
exte. ⁊ de codicil. l. vltima. C. ⁊ in hiis cumulatio
ꝓcedit q̄dam sunt contraria in origine ⁊ ī effectu cō
uenientia quia ad vnum finalem effectum tendentia
vt falsum ⁊ inofficiosum ⁊ ista non tolluntur elec
tione nec sn̄ia lata in vna p̄iudicat in altera vt dcā
l. cū q̄ s3 nō paciunt se cōcursu rōe ꝯrietatis q̄ est in
origine ⁊ in hiis sil̄r cumulatio non ꝓcedit vt dic. l.
contra maiores q̄dam sunt nec in origine nec in effe
ctu ⁊ electione non tollūtur ⁊ absolutoria lata ī vno
non p̄iudicat in alio ⁊ in hiis ꝓcedit regula que cu
mulationem ꝑmittit. ¶ Ad secundum respondeo q2
in. §. si detracta nihil cumulatur non enim ibi peti
tur aliud sed idem nec ex alia causa sed eadem sed
solum agitur de quodam beneficio a lege ꝑmisso ex
cedendo vel denegando vnde ibi nichil agitur quod
specialiter detractionem aut augmentum inducatur
quantum ad formam sententie vt in. l. miles. §. ii.
ff. de re iudicata. vnde ad materiam de cumulatione
nihil facit. ¶ Ad tercium respondeo quia credo
quod non sit verum simpliciter quod sententia ab
solutoria lata in petitorio pariat exceptionem rei
iudicate in possessorio et tali ratione ; quia

sicut causa dominii separata est ab vsufructu forma
li ita causa proprietatis separata est a possessione vt
colligi pôt ex.l.naturaliter.§.nihil.l.et.l. permisceri
ff.de acqui.po.et de rebus eorum. Sed si forte con-
stat quod lata in dominio non parit exceptionem rei iu
dicate in vsufructu formali vt in.l.si cum argentũ
§.pe.secundo responso.ff.de exce.rei iudi.ergo lata
in proprietate non parit exceptionem in possessione
et hec determinantur C.de interdictis l.incerti.Et
quia determinationes contrarie reperiuntur iõ ple-
ne dices vt infra e.ti.qui ad agendum.

¶ Ad quartum dico .s.ad.§.sed neque disputationis
causa quod pposita personali non possit ex post facto p
poni ypothecaria quia absolutio lata in psonali parit
exceptionem in ypothecaria vt dicta lege si deferẽte
licet ergo coniungere ab initio vt in .§. sed neque sed
non cumulare ex post facto quia et al' in simili cõce
ditur ab initio quod ex post facto denegatur vt in
l.et ancillarum.§.illud et.l.quotiẽs.§. si creditor.
ff.de pecul. ¶ Ad quintũ.i.ad.§.qui autem Respon
deo quia lz ibi positio actionũ sit copulatiua tamen
conclusio petitionis alternatiua est vt patet dum di
cit prestari ex altera etc.si alternatiua ergo incerta
et ratione illius incertitudinis regulariter non pce-
dit vt in l.ptor.§.qui in auten.de iniur.ff.magis ei
conclusio petitionis spectari dz quam petitio vt ar. de
libe.leg.l.aurelius §.sticho et de penis .l. si preses
sed in cumulatione petitio et conclusio copulantur et
sic non repellenda quia qua ratione potest ex pluri-
bus causis deberi pôt ex pluribus causis separatis
et non contingentibus peti distinctio ergo copulatio
nis oppositum tollit ¶ Ad sextum respondeo quia ibi

põt esse vtriusq eadẽ causa ⁊ alia in eo quod in eadẽ q: si ꝑnunciatur non legatũ sententia lata in vna parit exceptionem rei iudicate in altera Item potest esse alia vt si pͥmo agat rei vendi. ⁊ ꝑnuncietur rem non fuisse testatoris ⁊ ꝓpterea non competere rei vẽdicationem eo casu exceptio non obstaret in persona li ex testõ tñ lite pendente in pͥma ꝓpter futuruz dubium ꝑnunciationis euentum cumulatio repellitur vt infra ostendam. ¶ Ad septimum respondeo quod absolutoria in ciuili lata parit exceptionem in criminali ⁊ econtra quando pronunciatur super facto. i. delictum non fuisse commissum. Eo enim casu effectus ꝑnunciationis ad totum extenditur ar. ff. de iure iuran. l. si duo. §. idem iul. ⁊ l. si duobus §. colonus ⁊ ꝓpterea se non compatiuntur concursu ⁊ sic oppositio non procedit ¶ Ad octauum respondeo . i. ad. §. si creditor quod ibi absolutoria qua pronunciatur indebitum parit exceptionem in altero ⁊ iõ vna non potest alii cumulari. Sed contra hoc est apte quia ibi dicit ꝙ pendente iudicio contra emptorem non potest agi contra venditorẽ et tñ constat ꝙ lata ꝑ emptore non parit exceptionem venditori vt . l. si a te. §. iul. ff. de excep. rei. iudi. Sed respondeo verũ est non ꝓdesse nisi ꝑnunciet non contractum tũc eadem ratione lata pro fideiussore ꝓdest reo principali vt in. l. duobus. §. a fideiussore ff. de iureiurando licet fideiussoris non intersit non peti a reo principali vt in. l. fideiussoris. ff. de pac. Eadem ratione lata ꝑ emptore per eundẽ modum extendatur ad venditorẽ et sic procedit responsio. Ad. l. si quis respondeo ibi non erat cumulatio sed de vna causa ꝓposita ad al-

alterā non ppositam improba trāſgreſſio. Et eodem modo reſpondeo ad. l. ſi duo §. idem iul. nam ibi nō erat cumulatio ſed quedam petitionis p̄me de vna perſona in alterā improba ⁊ illicita tranſgreſſio.

¶ Ad. l. non eſt nouum reſpondeo quia ibi dici poteſt ꝙ poteſtati cōmittitur neceſſitati non ſubicitur vt. l. non quicquid. ff. de iudi. ⁊. C. quō ⁊ quando iudex l. p̄ma et ad hanc reſponſionem probandam induci poteſt de iureiurando. l. p̄tor. §. ſi mihi plures. ff.

¶ Quia igitur regule vere ſunt reſtat videre in quibus caſibus ſecundū eas cumulatio procedat.

Aut enim petitur aliud ex cauſa alia ⁊ tunc nullo modo ē dubia cumulatio quia ſimpliciter petitiōes diuerſe ⁊ ſe non contingentes quantum ad rem vel cauſam ſunt. Et ideo pcedunt vt in. l. ſi diem cū eodem. ff. de iuriſdi. om iudi. ⁊ C. de an. excep. fi. cuȝ ſi aut petitur itē ex alia cā ⁊ tunc cum certum ſitꝙ abſolutoria lata in p̄ma cauſa non parit exceptioneȝ in ſecunda vt in. l. lutius §. ſemprono de le. iii. ⁊ l. aurelius §. fi. de lib. l. videtur ꝙ cumulatio pcedat ſecundum regulā ⁊ pro hoc. l. illa ſcio §. vlti. de app. inducendo eam vt oſtenſum eſt ſupra. ⁊ ad. §. quia autem reſponſum eſt Aut agitur ex eadem cauſa ad id quod plꝰ eſt ⁊ tunc ex quo r e vere ſunt ēſt valde dubia cumulatio ⁊ ꝙ pcedat oſtenditur ſic p̄mo per l. ampliorem in fi. de ap. C. Sed ad illam antequā pcedam vlterius reſpondeo quia ibi loqtur in iudicio vniuerſali ꝙ de ſui natura omnia in vniuerſitate comprehendit vt in. l. ſi quis cum totum in fi. ff. de exce. rei iudicate dum dicit nam cum hereditatē peto ⁊ corpora ⁊ actiones que in hereditate ſunt videntur in petitionem deduci vnde ibi non videtur na

ua petitio sed potius per quandam declarationē pri
me petitionis extensio ar. ff. de peti. here. l. iiii. et l.
item vendendū §. si quis et. l. si quo tempore Oñten
do ergo per alia argumenta hoc modo vbi ex aliqua
causa que plus debetur et minus petitur ipso iure in
reliquū obstat excecceptio vt l. apud celsum. §. item
queritur. ff. de doli exce. et ar. l. i. §. q̄d ergo de con
tra ta. ac. et C. si aduer. rem iudi. l. i. et ibi de hoc er
go secundum regulā dz posse peti eodem iudicio cu
mulando preterea si p̄mo peto totum et postea partē
obstat exceptio sed non econtra licet ex eadem causa
vt in lege si quis cum totum et de pecul. l. hinc que
ritur in pri. ergo admittitur cumulatio p̄terea si ab
solutoria fertur super eo q̄ sui potentia continet alte
rum non nocet in contento vt ecce lata super actu nō
nocet in itinere vt determinatū est in. l. si mater §. si
quis iter ff. de exce. rei iudica. sed ad hoc respondeo
statim q̄ ibi non determinatur in littera et dato q̄d
diceretur adhuc respondeo non est verum q̄ actus
contineat iter p̄ut iter est species distincta seruitutis
coequeua ad actum vt. ff. de adimen. le. l. i. et ibi no
ta et iō ar. non procedit ostendo ergo per aliud abso
lutoria lata in sorte non nocet in vsuris vt. ff. de cō
inde. l. fi. §. lutius et tamen vsure ita se habēt ad sor
tem q̄ non p̄nt mihi deberi nisi sors debeatur vel de
bita fuerit ergo licet id quod est plus in actione fur
ti manifesti non possit deberi nisi verum sit processis
se rapinam cuius occasione debeatur tamen senten
tia lata in vi bonorum rap. non videtur parere
exceptionem in actione furti si non parit beue

hiis

concluditur vlterius quod cumulatio admittitur Preterea hoc opatur absolutio q condemnatio satis factione secuta vt. l. si quis cum totum. §. plane sed condemnatio satisfactione secuta non tollit aliam ac tionem ex eadem causa conpetentē in id quod plꝰ ē vt. ff. de acti et obli. l. cum ex vno ꝛ. l. qui seruum ꝛ arborū fur. ce. l. i. ꝛ l. si colonus et vi. bo. rap. l. i. er go nec absolutio tollet ꝛ si non tollit seqꝛ secundum regulas quod cumulatio admittatur Preterea; di uersitas rerum ita īpedit exceptionem rei iudi. sicut diuersitas psonarū. vt in. l. cum queritur ꝛ. l. scum pater de excep. rei. iu. ꝛ ibi de hoc ergo sicut ibi sunt diuerse psone licet eadem questio ꝛ eadem cā defen sionis non obstat exceptio vt. l. si cum vno ꝛ. l. iii. de excep. rei iudi. ita; vt ibi est diuersitas rerum lʒ ean dem causam petitionis habentium obstare non debʒ si non obstat sequitur quod cumulatio pcedat. Item si lex ponit ita substantialem rem vt causam cū tra ctatur de pmittenda ꝛ impediēda exce. rei iudic. quod verum est. vt dicta lege cum queritur ꝛ lege an eadem ꝛ lege cum de hoc. Et constat quod vbi ē causa alia licet res eadem exceptio non obstat vt in lege aurelius §. vlt. ergo ꝛ vbi est alia res lʒ eadem causa obstare non debet si non obstat bene sequitur quod cumulatio admittitur ex eadem causa in idq plus est. Preterea ex parificatione predicte cause ꝛ rei pcedit etiam aliud quia si expressio cause ī reali non patiꝛ vltra cām extendi expssam vt in. l. si mr §. si qs vero ꝛ tn̄ alꝛ. ad totū. i. ad oēm cām extende retur vt in. e. l. §. eandem ergo expssio quātitatis cer te non patitur exceptionem vltra illam quantitatē extendi ꝛ consequenter. nec cumulationē impediat

Preterea lex dicit quod vbi ex eodem facto plures ac
tiones nascuntur vna in plus altera in minus vna
alterā non tollit et licitū est oībus agi. ergo vt aliq̄s
sit legis effectus videtur dicendū ꝙ etiam absolutoria
lata in prima agitur in secunda vt. ff. pro socio. l. rei
cōis et de tu. et ra. dis. l. i. §. in tutela et de acti. et ob.
cū ex vno ¶ Contrariū autē huius probatur sic snīa
absolutoria lata in eo quod continet alterū ꝙ non est
pars eius parit exceptionē in contēto quod non ē ps
primi petit verbi gracia vsusfructus causalis nō est
pars dominii vt in. l. si ita stipulatus. §. i. ff. de verbo
ob. et de exce. l. p iusiurandū. §. illud et tamē absolu
toria in dominio lata parit exceptionē rei iudi. in vsu
fructu cāli vt. ff. de excep. rei iudi. l. si cū argentū. §
si fundū et illud ideo q2 impossibile est secūdū petitū
. i. causalē vsufructū cōpetere nisi primū id est domi
niū competat sic ergo et si pronūciatur factū non esse
effect9 pronūciationis trahitur ad id totū ꝙ non pōt
de iure deberi non precedente facto super quo pronū
ciatum fuit Et per hoc apte induci pōt l. i. ii. et. iii. ff de
exce. rei iudi. Item hoc idē probatur q2 lex dicit qui
primo domū petit secūdo cementa q̄ non sūt pars do
mus exceptione rei iudi. repellitur. Item qui primo
petit nauem secundo tabulas que non sunt pars na
uis exceptione repellitur et. hoc ideo q2 primū petitū q̄
dam totalitē sui et integritate cōprehendebat secūdū
vt in. l. si quis cum totū. §. i. et. ii. et de pactis si vnus
§. item si pactus ergo cū totum factum deductum in
primum iudicium non solum comprehendat ꝙ in se
cundū deducitur immo idem sunt restat ꝙ pronuci
atum in primo absolutorie exceptionem pariat ī scđo

⁊ consequenter facta relatione ad regulā cumulatio
nem impediat Item patet hoc aperte ex eo ꝙ lex di
cit res hereditarie nō sunt hereditatis pars et tamē
sententia absolutoria lata in petitione hereditatis parit
exceptionem rei iudicate in petitione singularium re
rum vt in .l. iulianus ⁊ in .l. si quis cum totum .§.
penultimo ⁊ de excep. rei iudicate plus fortifico ar.
si actum sit personali ex contractu hereditarium de
bitorem absolutus sit si postea agatur contra eundē
petitione hereditatis vniuersali licet secunda petitio
plura comprehendat incorporaliter ꝙ priatum quia
obstat exceptio rei iudicate vt dicta .l. si quis cuȝ to
tum §. vltimo ⁊ .§. generaliter ⁊ §. diffiniri ꝙ potest
sic ergo si pmo actum fuerit in bo. rap. pro rapina
⁊ absolutoria lata in secundo pro eadem rapina aga
tur furti cum idem factum ⁊ idē dubium in secundū
iudicium deducatur constat qđ exceptio rei iudicate
obstaro debet si obstare dȝ exceptio bene restat vlte
rius referendo ad regulam quod cumulatio impedia
tur ex eadem causa in id quod plus est preterea con
stat patrem ex contractu filii teneri in minꝰ quia de
peculio atntum ⁊ ipsum filium in plus quia insoli
dum vt in .l. si quis cum filio ff. de pecul. et tamē si
pater iurat super facto .i. filium dare nō oportere in
solidum queritur exceptio filio vt l. q̃ iurasse §. si pa
ter ff. de iureiurando ⁊ est ratio quia obligatio vtrius
ꝙ ex eadem causa descendit idem ⁊ eadem ratione si
inducatur pro domino conuento ex contractu serui
vt in .l. si cum argentum §. fi. de exceptione rei iudi
cate ergo patet quod cum agitur ex eadem causa in
id ꝙ plus est cum idem sit facto quod deducitur in
vtrumꝙ iudicium obstare debet exceptio rei iudicat

⁊ consequenter cumulatio ĩpediri p̃terea si ad idem agit̃ ex eadem causa constat q̃ omnis questio deduc ta fuerit in p̃mum iudicium ergo ĩ totum dꝫ obstare exceptio igit̃ ꝑ regulã cumulatio ĩpediri dꝫ q̃ sic of tẽdo si rei vendicatione simpliciter ꝓposita in prose cutione certa exp̃mit̃ absolutoria lata pariet excep tionẽ in totum vt in .l. iferante in prin. ff. de exce. rei iudi. ⁊ solꝫ allegari ꝑ glo. ⁊ .l. an eadẽ §. actiones rei secũm verum intellectum nihil facit sicut ergo nichil opatur exp̃ssio cause quominus exceptio rei iudi. ob stet in totum ita ⁊ in ꝓposito facto ex quo ius agẽdi ꝓcedit nil opatur exp̃ssio q̃titatis sed ad hoc statim respondeo quia refert inter gñalitatem rerum ⁊ cau sarum Plus enĩ opatur exp̃ssio rei in ꝓcessu quam exp̃ssio vt .l. si ex testo ⁊ ibi nota ff. de excep. rei iudi. Et est ratio quia petitio vnius rei non hꝫ communẽ finalem effectum cuꝫ petitione alterius secus si bñ aduertatur perpendi potest in pluribus causis con currentibus circa acquisitionem alicuius rei vt scrip si circa §. actiones Sed hec responsio nil facit ad pre sens propositum quia sicut in rei vendicatione plu rium causarum. concursus plurium actionum ex eadem causa descendentium tendit ad eundem effec tum id est ad idem factum puniendũ Item rei ven dicatione si ab initio vna causa exprimitur nõ patit̃ exp̃ssio exceptionem vltra illam causã extendi vt in .l. si mater §. si quis vero petat Sic ergo ⁊ hic non pa titur expressio quantitatis exceptionem extendi vl tra quantitatem expressam Et sic est ar. pro cumula tione p̃missa sciꝫ ex eadem causa in id q̃ plus ẽ non econtra preterea in ypothecaria est vna causa id est obligatio rei in rei vendicatione alia .i. indñium vt

l. alienā ⁊. l. alienā rem. ff. de pig. ac. ⁊ sententia ab-
solutoria lata in rei vendicatione sciente creditore ob
stat exceptio o in ypothecaria. vt in. l. ege: sepe de
rei iudi. ⁊ tamen p rei vendicationē aduocat plus q
dominiū per ypothecariā minus q possessio vt in. l.
in rem actio. ff. de rei vendi. ⁊. l. si cum venditor. ff.
de euic. ergo bene sequitur q vbi est eadē cā duarum
actionū alterius in plus alterius in minus competē
tium ex eadem causa q sententia absolutoria lata in
vna parit exceptionem in totum in altera, et conseqn
ter impedit cumulationem secundum regulam pmis
sam pterea absolutora lata in re debitori nocet inq-
tum minoris et econtra eo casu quo contingit eadem
cā eas continere vt in. l. si is qui heres ff. de except.
rei. in. §. est in ptāte licet cōiter diuersas habeat cās
⁊ sepatas ergo ⁊c. Concludo vlterius sed hoc tollo
statim quia. §. ille est i potestate loquitur quādo con-
u. niebant in re ⁊ causa quia nil plus in vna q in al-
tera. Sz quando differunt sententia lata in vna nō
nocet in altera vt. l. si tamen §. i. ff. de edil. edi. Dico
igitur q cum ex vna causa plures actiones compe-
tunt vna in plus ⁊ altera in minus duplex pōt esse
modus pnunciandi potest enim pnunciari super fa
cto id est factum illud de quo aditur iudex non pces
sisse et tunc si agatur alia certum est exceptionē rei
iudi. obstare. Item potest pnunciari super actione
pposita id est eam non competere ex pcedenti facto
⁊ hoc casu exrei iudi. non obstat in alia verbi grā a-
go furti non manifesti cōtra aliquem ⁊ dico ;rapuis
se rem ⁊ pnunciatur rapinam non factam si agatur
postea vi bo. rap. pprer eadem cām obstat except. rei
iudicate. Sed si pnuncietur furti non manifesti ac-

Ead. cā duar. actionū

quando differunt

tionem non competere vt q: constat rem ratam fuis
se interueniente vera violentia exceptio non obstaret
quia videtur absolutio facta p petitionem ineptam.
Item exemplum aliud si ago contra aliquem ceden
tem arbores actione ex locato τ absoluitur siquidez
absoluatur ideo q: pnunciatur cum non incidisse ob
stat exceptio si ar.fur.ce.postea agatur in id ꝙ pl⁹
est sed si pnuncietur actione ex locato non cōpetere
quia non pcessisset locatio excep.rei iudi..non obsta
ret in ar.fur.ce.τ in.lege acquil.τ hec similia colligi
possunt τ .l.si duo §. idem iul.τ ex.l.duobus §.a si
deiussore τ.§.sc.τ§.exceptionem τ.§.si quis iurauit
τ.§.si quis colonus ergo eo casu quo exceptio rei iu.
induceretur in totum certum est cumulationem im
pediri secundum regulam Item quia lite pendente
incertum qualiter debeat iudicari .i. vtrum super
facto an super actione consequenter an sit obstatuta
exceptio rei iudicate vel non dico tamē cumulationē
impediri quia cum futurus dubius euentus se habe
at pariter ad duo id ad impediendum τ ad pmitten
dum iudicatur de eo vt de impediente dum pendet.
vt colligi potest ex.l.pecuniam ff.si certum pe.τ per
similitudinē legati relicti pure τ sub conditione adē
pti vt in.l.si legatū pure ff.de adimē.le.cū si τ ͥ ex.l.
quotiens de noua vbi ergo separate sunt cause ꝙtuz
ad numerum licet eedē in specie absolutio lata in vna
non parit exceptionem in altera τ sic nec cumulatō
impeditur vt perpendi potest ex.l.si cum ex testō.
τ ex.l.si cum argentum ff.de excep.rei iu.Sed vbi
est eadem causa numero p omnia lȝ plus vel minus
in vna ꝙ in altera contineatur absolutio in vna lata
parit exceptionem in altera τ sic impeditur cumula

tio cum eadē questio p oīa in iudicium deducat vt in .l. si cum argentum. §. si petiero gregem vt dicta. l. si quis cum totum §. generaliter et. §. diffiniri qdem potest et. l. singulis ff. de excep. rei iudi. ¶ Ad oppo sita vero posset responderi singulariter ad singula et vniuersaliter ad omīa vt sollicitus indagator inqui rere poterit si recte rationē connexitatis et supatiōis rerum et causarum aduertat Idem.

Quod semel placuit amplius displicere non potest.

¶ In snīa potest poni exemplū huius regule nā ex quo semel placuit iudici certam ferre snīam non pōt vlterius displicere vt p hoc possit ea mutare siue sit equa siue iniqua vt ff. de re iudi. l. iudex et l. paulus et. l. plus rem et. l. cum querebatur et de questionibus l. i. §. fi. et de penis l. diui fratres. Sed scōm hec op ponitur de l. si p̄ses. C. quō et quando iudex cum si milibus sz dici solz et dz referre vtrum snīa non te neat ipso iure et tunc ipse idem si ē ordinarius potest secundo pnunciare si delegatus pnunciabit delegās vt. C. quō et quando iudex l. si p̄ses et lege. si vt pro ponis et de accu. l. iii. sed si teneat ipso iure lz iniqui tatem contineat non potest per eundem iudicem re uocari vt in. l. pallegata et. ff. de re iudi. l. q iussit et C. de sen. l. post snīam tamē pōt appellari et per iu dicem appellationis de iniquitate cognosci et cogni ta iniquitate snīa corrigi vt. ff. de re iudicata. lege p̄ses. et lege cum prelatis. et de appellationibus l. i.

¶ Item poni potest in confessione tam in iudicio

cum causa vel sine causa vtraq; enim est obligatoria vt. ff. de interroga acti. l. i. q extra iudicium cum cā tamen legittia. vt C. de non nu. pe. l. generaliter sat. appellatur indiscreta & non obligatoria vt ff. de proba. l. cum de indebito §. fi. & de doli excep. l. ii. §. contra Sed opponitur contra hoc quod valet extra iudicium etiā sine cā ff. de pac. tale pactum in pn. sed dicas aut ad liberandum aut ad obligandū procedit talis confessio si ad liberandū valet etiam sine causa vt in. l. tale pactum si ad obligandū non valet si causam non habeat annexam vt dicta. l. cum de indebi. & dicto. §. contra. Sed opponitur q etiam ad obligādum valeat & indebito soluto quasi tacite videatur habere causam donationis annexam quia promissio & solutio paria sunt vt. C. ad. l. fal. l. fi. & de donati. l. si patronus. §. de illo sz solutio eius quod est indebitum a sciente procedens inducit psumptionē donationis vt. ff. de regulis iuris l. per errorez ergo & promissio. Sed distingue quia aut vterq; sciebat causaz non subesse & tunc non inducitur donatio quia i pari causa melior est causa conuenti q agentis vt. ff. de ver. ob. l. si seruū §. sequitur vt infra e. §. in pari. Sed quando soluo sciens indebitum ei qui similiter sciebat indebitum donare videor & repetitio denegatur. ¶ Diceret aliquis quare cum vterq; scit causā non subesse facilius denegatur repetitio q concedatur petitio. ¶ Respondeo propterea est quia in pari causa melior est causa conuenti q agentis vt dictum est Cum ergo sint in pari scientie causa reus & actor sequitur quod & repetitio soluti denegatur et petitio promissi. sed quando creditor crederet subesse causam reus qui confitetur sciret non

subesse vt ex cā donationis confiteri ꝛ iō efficaciter obligatus ar. ff. de op. libe. cā pari ꝛ non in p̄alle. §. contra ¶ Item opponitur ꝙ displicere possit ꝙ semel placuit etiā ī iudicio confitendo vt. ff. famil. here. cū putarē ꝛ de iuris ꝛ facti igno. l. error Sed dicendū est ꝙ aut constat confitentem errasse aut constat non errasse aut dubitatur. Primo casu aut erravit in facto aut in iure vt plene distinctū ē vt supra e. in. c. ignorantia Secundo casu non potest revocari cōfessio ꝛ ita loquitur regula. Tercio casu p̄sumitur in dubio non errasse quia nemo extimandus est dixisse ꝙ non mente cogitavit. ff. de suppel. leg. l. la beo. §. idem tubero Item poni potest exemplum regule in cōtractu ꝙ ei semel placuit in contrahendo amplius displicere non potest vt. C. de acti. ꝛ obli. sicut ꝛ de rescin. vendi. l. de contractu sed tunc obstat. ff. de cō di. ob cām. l. si pecuniā vbi contrahenti lꝫ penitere. Sꝫ dicendū erit ꝙ differentia est inter cōtractus nominatos ꝛ innoīatos nam in contractibus noīatis non licet regulariter penitere lꝫ fallat in casibus qui nota in. l. prealle. sicut in cōtractibus vero innominatis aut res est integra ex vtraqꝫ parte ꝛ tunc vterqꝫ contrahentium penitere licebit aut ꝯctus ē vestitus per alterutrā partiū ꝛ tunc vestienti licebit penitere alteri non vt plene tractatur in dicta. l. si pecuniam ff. de condi. ob cām. Item potest poni exemplū regle in electione nā postꝙ in scrutinio non in aui aliquem ꝛ electio non fuerit subsecuta vel postꝙ p̄stiti cōsensū electionis ab aliis celebrare non possum vlterius impugnare nisi ex causis postea emergentibus vel nisi moreselecti antea celati de novo pandatur īprobitas seu alicuius alterius latentis vicii vel defectus queꝫ

verisimiliter ignorare potuerit veritas; reueletur vt supra de elec. c. nulli licere li. vi. et apparet ff. de le. i. l. serui electione et l. huius. §. stichũ et de le. ii. sta- tu. libe. §. stichũ et de ope. li. l. apud officiũ et de de- cur. l. si. et ar. de confir. tu. l. in confirmando cũ. l. se sz contra hoc ē ff. de le. ii. l. vnũ ex familia et l. cũ pater. §. a filia sz in illis ius. eligẽdi non cõpetebat de pñti sed totaliter erat in tpe mortis ideo non con sumit p pmã electionẽ vt ibi apparet Item pt poni exemplũ hereditatis aditione nam ex quo semel he- reditas placuit adeundo non põt postea displicere re pudiando vt. C. de repudian. here. l. cũ maior et hoc verum est de iure cõi sed p restitutionẽ in integrum repudiari pt a minore vt. ff. de acqui. heredi. l. si mi- nor et l. si necessariis et de minoribus. l. qꝫ si minor §. restitutus. Item poni posset in delatione iurisiu- randi vt C. de iureiur. l. si quis iusiurandũ Itez in consensu habito ad confirmandũ alterius factuz vt ff. de aqua plu. arcenda. l. in diem et ẟ diuer. et tẽp. pscrip. l. de accessionibus sed contra rłam vr. ff. de iure codicillorũ. l. diui. §. l3 et de le. i. si mihi et tibi §. in legatis et de le. iii. l. si qs in pn. testi vbi qꝫ semel placuit instituẽdo heredẽ vel legando pt postea dis- plicere institutionẽ vel legatũ reuocando sz dicas qꝫ aut voluntas pma fuit obligatoria aut alicuius iu- ris volentis cõpetere exclusoria Primo casu hz locũ simpliciter regula quia sufficit semel velle ita quod penitere non licet vt dicta lege sicut et ibidem nota et lege de accessionibus et quorũ legato. lege pma. §. pdest. Secundo casu regula non vendicat sibi locũ vt. l. palle. §. licet. et §. in legatis et l. si quis in pnci- pio testamenti sz nunquid poterit testãtor ita dispone-

re q̄ non liceat reuocare quia dicit in testamento pri mo q̄ secundū non valeat nisi fuerit ibi dever. ad ver bū posita salutario. Uirginis Marie postea fecit secundū et reuocauit oēm aliam volūtatem et oīa ver ba derogatiua vsitata que continentur in eadem du bitatur vtrum valeat primum vel vltimum et videt q̄ preualet vltimum q: voluntas posterior licet ei vi- deatur per priorem derogari quintū ad verba in pori prolata preualet prin. et iureiuran. l. diuus. §. licet ergo licet in testamento p̄mo derogatoria verba pla- ta fuerint vltimo tn̄ ex quo apte apparet de volunta te tstantis in vltimo expressa videtur vltimum p̄uale re p̄terea id opatur reuocatio generalis quantum ad omnia quod specialis opatur in speciali cui foret ap plicata ar. ff. de admi. tu. l. si duo et de acqui. heredi §. si seruus eius. C. de precrip. xxx vel xl. annorū. l. omnes et de quadri. prescrip. l. ii. sed cōstat quod re uocatio specialis facta de p̄mo faceret secundū vale re vt. l. si quis in prin. testamenti de le. iii. ergo reuo catio gnāl expressa in vltimo vr̄ tollere p̄mi testamēti effectū preterea verba derogatiua in p̄mo testamento prolata generalia fuerunt item prolata in vltimo si- militer sunt generalia vnde q: in pari causa genera- litatis sunt videntur in dubio posteriora preferenda et preualere prioribus vt ff. de lega. si mihi et tibi §. i legatis et de adimē. lega. l. iiii. §. si. C. de fideicō. l. dari. et de vulga. et pupil. et substi. l. i. si q̄s eū et de ma. te. l. si peculiū. §. i. Preterea quantum ad tollen dam substantiam et effectum substantie precedentiū ita se habet posterius testamentum ad p̄us sicut pos terior stipulatio que nouat ap porem nouatam quod

patet quia stipulatio que novat ipso iure aliam tol-
lit. §. pactus ne peteret sic et posterius testamentum
tollit primum vt de iniusto. testa. l. ii. et innuitur in. l.
hac consultissima. §. si quis autem. et. l. sanctimus.
sed posterior stipulatio ita se habet ad priorem quod in
generalitate concepta omnem priorem et omnem eius
effectum tollit. vt. ff. de accep. l. et vno. §. et eius rei et
insti. qui modis tol. ob. §. est. et preterea ergo poste-
rius testamentum ita se habet ad primum quod sub
generalitate verborum primum et omnem eius effectum
tollit. preterea licet argumentari de contractu ad vlti-
mam voluntatem quasi de minori ad maius affir-
mando. vt de lc. iii. qui cirographum sed in contractu
licet sub generalitate verborum omnia precedentia tol
lere vt. ff. de transac. l. non est ferendus et de ver. obli.
qui rome. §. duo fratres. ergo multo fortius licebit
sub generalitate verborum tollere effectum preceden
tium in vltima voluntate. Preterea ita se habet testa
mentum posterius ad prius sicut lex posterior ad pri-
orem quia voluntas testatoris lex est. vt in auten. de
nup. §. disponat. sed lex posterior ita se habet quia tol
lit priorem licet sub generalibus verbis concipiatur si
cut si conciperetur specialibus. vt in preallega. lege
de quadri. prescrip. lege secunda et dicta. l. omnes et de
prescripti. triginta vel quadraginta annorum ergo
ita tollat vltimum testamentum primum.

¶ Preterea facilius reuocantur que dependent ex
voluntate vnius quam plurium. vt. ff. eo. quotiens
vtriusque. Sed que dependent ex voluntate plu-
rium vt contractus renocantur etiam per generalita
tem verborum vt dictum est ergo et cetera.

¶ Item pro hoc. §. locator. ff. locati. l. cum plures.

¶ Econtra q͂ p̃mum valeat videtur q͂ quando p̃ma voluntas est derogatoria vltime p̃ma p̃ualet nisi fue rit specialiter reuocata sz hec non fuit reuocata spe cialiter sed gn̄aliter ergo videtur q͂ p̃ma preualeat. Et p̄ hoc est apte. l. si mihi ꝛ tibi. §. interdū videtur enī aperte dicere q͂ oporteat specialem mentionem fieri de p̃mo et qualitate eius p̄terea illud appellatur speciale quod est a gn̄alitate abstractū. vt. ff. de le. iii. l. seruus vrbanus. §. fi. ꝛ de triti. vi. ꝛ oleo. le. l. iii ꝛ de suppell. lega. l. legata. ꝛ. l. si quis in ius. l. i. ꝛ si quis cau. l. si quis. §. quesitum ꝛ de iureiur. item apud. §. hoc edictum ꝛ de publi. l. i. §. dixerit aliq̄s ꝛ. §. vnde queritur. Ad idē facit q͂ nota de flumi. l. quo minus ꝛ de appel. l. si expressum. Si ergo lex requirit q͂ specialiter se penitere dicat videtur req̄rere quod descendere debeat ad specialitatē verborū ꝛ a gn̄alitate discedat. ¶ Determinando videtur di cendum quod si quis diceret secundum valere forte erraret quia in autē. de testa. imperfecto §. ꝛ si q̄dem non videtur requirere q͂ p̄cedens testamentū specia liter reuocetur sed videtur sufficere exp̄ssa reuocatio per gn̄alia ꝛ per conditionalia verba siue dubitatiua ꝛ non assertiua dum dicit hoc ipsum exp̄ssum signi ficare quia si fecit quidam talem voluntatz non ta men eam vlterius valere vult. Tamen ego dicerem quod requiritur reuocatio specialis testamenti p̃mi sequentis derogatorii vt p̄dicta l. si quis in principio testamenti ibi nisi specialiter dixerit ꝛ cetera Sed si specialiter reuocaret p̃mum vltimi derogatoriū nō est questio quod vltimum p̄ualeret quia non potuit sibi legē imponere a qua discedere non liceat vt di. lege si quis in p̄ncipio testamenti. Sed si non staret

in finibus vltime voluntatis sed transiret ad naturā contractus tūc esset irreuocabilis vt. ff. de dona. causa mor. l. vbi ita donatur quod aūt fieri possit illud in testamēto quod in contractu patz de assignatione liber. §. assignare ꝛ nota de testa. heredes palam. §. finali. Si ꝙ donaret vel vendit heredi pñti vel eo absente alteri pro eo recipienti sub ea conditione si testamentum reuocari contingat habebit donatio vel venditio effectum irreuocabiliter in eū casum ī quo testamentū reuocari contingeret ¶ Dynus.

Non debet aliquis alterius odio pregrauari.

¶ Exemplū istius regule ponitur C. de inoffi. testa. l. si quis in suo. §. legatum vbi dicitur qꝺ mater nō dʒ exheredare filiū ꝓpter delictū a marito eiusdem filii patre commissum. Item. ff. de bono. posse. contra tabu. l. iii. §. si emancipitus vbi dicitur quod si pater exheredat filium propter causam ingratitudinis ab eo commissam illa exheredatio non debet obesse nepoti qui causam ingratitudinis non commisit si aliquo casu contingat in officiosi querelam ad nepotē deuolui. Sed videtur falsum esse quod continetur in secundo exēplo quia exheredatio facta legitime de filio nepotē excludit quia si instituto vel exheredo filium meum non habeo necesse mentionē facere de nepote nato ex filio ff. de lib. ꝛ postu. l. si qs postumos. §. si qs filium. ꝛ l. gallus. §. in oībus ꝛ de cōiun. cū eman. li. l. i. §. si pater in potestate. Respondeo ꝛ dico verum eē quod quamdiu filius exhe

redatus viuit et post ad querelam vocari excluditur nepos ex eo natus, nec potest aliquo iure rūpere testamentum aut licet ab eo fuerit preteritus ex quo filius vixit post annum vt in prealle. lege. §. filium. Sed si filius exheredatus excluditur a querela p repudiationem tacitam vel expressam nepos vocatur ad querelam ex vigore edicti successori quod habz locum in querela vt ff. de inoffi testa. l. si is qui et. l. pater Item si filius exheredatus moritur, antequaz excludatur a querela aut ante aut post: si ante vocat nepos ad querelā ex persona patris exheredati. Si post vocatur nepos ex sua persona per editum successorium et ita debet intelligi prealle l. si quis postumos §. si filium et de contra ta. l. iii. §. si emancipatus et de coniugē. cum eman. li. l. i. §. si pater in potestate et C. de inoffi. te. l. si quis filium et in autē. cū de appel. cog. §. si conuictus fuerit. Item clare patet exēplum vbicumque cauetur ꝙ propter delictū patris filius puniri non debet nec aliquam maculam filio infligere argumen. ff. de penis. l. crimen. et de decu c. i. §. in filiis licet fallat ī crimine lese maiestatis et hereticos C. ad. l. iul. maiesta. l. quisquis et de hereticis autē. gazaros ¶ Sed contra hoc videtur quod iure cauetur ꝙ filii puniuntur propter iniusticiam patris vt in autē. vt omnes obedi. iudi. prouin. §. i. colla. quinta sed ibi habuit respectum ad iusticiam diuinam que aliquando punit filium propter delictū patris sicut ibi notari solet Itē contra regulam videtur quia iure cauetur ꝙ si pater exheredat filium exheredatio nocet non solum filio sed etiam nepotibus ex eo natis et in eius ptāte constitutis p quō patet ꝙ alterius odio alius pregrauatur vt de bo. li. l. queritur. Sed

dicendū est quod aut agitur de hiis que mediāte ministerio filii pñt acquiri patri aut de his q̄ mediante ministerio filii nō acquirunt patri. Si de hiis que possunt acquiri patri mediāte ministerio filii tūc habet locum regula indistincte sed in hiis que mediāte te filii ministerio non queruntur patri distinguendum est quia aut obueniebāt ab ipso patre aut a genere vlteriori aut a ciuitate vel a rerum natura Primo casu delictū patris nocet filio In secundo & tertio non nocet vt. ff. de interdic. & rele. l. iii. & de iure patro. l. diui fratres & ita d3 intelligi C. de q̄stioni. l. diuo marco ff. ad. l. cor. de fal. l. si quis patris sui Et pp̄ter hoc soluta est questio de qua dubitari sol3 sc3 an filius debeat priuari successione feudi pp̄ter delictum patris q2 si erat paternum p̄uat si a rerū natura vel a gn̄e vlteriori obueniens non priuatur per palle. l. iii. ¶ Idem

Sine culpa nisi subsit causa nō est aliquis puniendus

¶ Ubi non est delictū non p̄t īponi pena nisi quādo causa rōnabilis subest & sic r'lam ponit & expositionem a regula que exceptio regule contra iuris auctoritatem videtur dicere quia ibi non reperitur subesse culpa non debet īponi pena ff. de ver. sig. l. aliud est fraus in prin. Sed dic q̄ aliquando suadente publica vtilitate & sic causa interueniente punitur quis sine culpa vt ecce aufertur aliquando res possessori vt assignetur militi qui in bello se habuerit virtuose vt. ff. de euic. l. lutius & de rei ven. l. itē si verberatū

§ idē si forte itē seruus ꝑpter laudabilis fidei exem plum admittitur ad vindicandum necem domini vt pro p̄mio libertatem consequatur ꝛ ita p̄nte domino sine culpa sua ex causa p̄dicta tamē dominū suum aufertur vt. C. de p̄ci. impera. offe. l. i. ꝛ in quibus cau. ser. pro p̄mio libertatem ecce. l. i. item pꝫ in ser uo qui ꝑpter publicam vtilitatē id est vt erogatur ad ulterii veritas torquetur ꝛ tortus dn̄o non restituit ꝛ sic punitur dn̄s sine culpa ex causa tamen in hoc scꝫ ꝙ p̄uatur īuitus domino serui lꝫ p̄cium cōsequa tur vt. ff. de adul. l. si stipulatus ꝛ nota de calump. l. penultima. ¶ Sed videtur etiam ꝙ vbi non ē cul pa nec causa ꝙ pena imponitur vt. ff. qui ꝛ a quibꝰ ꝑspex. legisla. sed ibi erat causa scꝫ adulteriū cōmis sum licet non culpa serui qui torquetur item oppo nitur de teste qui torquetur ꝑpter culpam ꝛ delictū alterius etiā sine culpa vt. ff. de questi. l. vnius. §. te stes ꝛ. l. ex libero in prin. sed ibi subest cā. s. ꝙ facto interuenisse ꝓbatur itē est culpa scilꝫ quia vacillauit in testimonio al'. si quod p̄dictorū deesset non deberꝫ torqueri vt prealle. l. Item opponitur de filio dam nati crimine lese maiestatis qui punitur propter de lictum patris nam infamia notatur ꝛ a paterna ꝛ extraneorum successione priuatur vt. l. si quis. C. ad. l. iul'. maie. idem de filio heretici vt C. de hereti. auten. gazeros sed in illis est causa ap a nō culpa nam quia sunt de genere improbato est presumptio continuationis paterni criminis contra eos vt dicta lege quisquis. ff. filii vero. ꝛ ff. de edil'. edi. l. quod si velit. §. qui mancipia. ¶ Dynus.

Quod quis mandato iudicis facit dolo facere non videtur cum habeat necesse parere

¶ Regulam ponit et rationem regule. Regula enim est quod ille qui facit mandato iudicis non videtur esse in dolo ratio autem est quia necesse habet parere necessitas autem facit cessare presumptionem doli vt. ff. de bonis libe. l. qui cum maior. §. si pater et C. de calum. l. mater et inducit presumptionem contrariam .s. fraudis et doli non presumendi vt. ff. de solu. l. si stipulatus. §. si lancem et de aqua plu. ar. l. quamquam in pri. et que in fraudem cre. l. qui autem. §. labeonem. Exemplum autem regule est pone quod mandato iudicis destruxi sepulchrum quo mediante aqua pluuia nocere poterat non teneor actione de sepulchro violato quia iudicis auctoritas me excusat vt dicta. l. quamquam. item pone quod is qui deposuit penes me decedit relictis quattuor heredibus et ego restitui vni tantum iudicis auctoritate de cetero non teneor aliis actione depositi quia iudicis auctoritas omnem fraudis suspicionem cessare facit vt dicta. l. si stipulatus. §. si lancem. Et idem dici potest in executoribus et apparitoribus exequentibus precepta et iudici. sententias iuste latas vt ff. de regulis iuris non videtur §. qui iussu. ff. ad sill. l. si quis quasi per totum. Sed opponitur et videtur quod qui facit aliquod illicitum mandato iudicis non excusetur immo quod est plus quod imputatur ei qui non resistit iudici precipienti aliquod illicitum fieri vt ecce si percipiat decurionem torqueri non solum non debet officialis ob-

dire immo dz resistere ꝛ si non resistit punitur vt. C.
de decu. l. omēs li. x. etiam ꝓbatur in alio casu simi
li de excusatione numerum l. euidenter C. li. x. ꝛ de
magistra sacra scri. l. i. in fi. li. xii. ꝛ ad idem. C. de
appel. l. quoniā iudices Et ideo distiguendū est aut
pceptum est apte contra legem aut. apte secundū le
gem aut est dubium. Primo casu non dz obedire im
mo resistere pōt ꝛ dz per officiales vt. C. de decu. l.
omēs li. x. ꝛ de excu. mu. l. euidenter ꝛ de magistra
sa. scri. l. i. ī fine vt omēs tam ciui. ꝙ mili. l. i. §. offi.
ꝛ de appel. quoniā mili. non pos. l. eis ꝗdem ꝛ in au
ten. vt mili. iudi. §. quoniā col. ix. immo etiam p pua
tos resisti pōt quando aperte apparet iudicem pro
cedere contra legem vt. C. de iure fisci. l. ꝓhibitum
ꝛ. l. defensionis facultas li. x. et de meta. l. deuotum
li. xii. t. ff. de re iudicata l. contumatia. §. vlt. Scdo
casu punitur qui non paritvt. ff. si quis ius di. non
ob. lege pma ꝛ de re iudicata. l. contumacia in pri.
Tercio casu pareri debet vt. ff. de iudici. l. si quis ex
aliena ꝛ hoc ppter iudicis sententie ꝛ precepti aucto
ritatem pro quorum iusticia est in dubio presumen
dum vt. ff. ad trebel. l. seruo inuito. §. cum pretor ꝛ
de iudiciis. l. si pretor ꝛ ne quid in loco publico. l. fi.
et patet quod ꝗ paret si presumitur in dolo. vt. ff. de
regulis iuris lege non potest videre dolo carere ꝛ e
contra ab eo qui paret abest omnis suspicio fraudis
presumende vt hic ꝛ. ff. eodem l. non videtur §. qui ius
su ꝛ de solu. l. si stipulatus. §. si lancem. ꝛ de aqua
plu. arcen. l. quamꝙ ꝛ que in fraudem credi. l. qui
autem. §. apud labeonem. ꝛ de iuris omn. iu. lege si
quis id quod. §. doli. ꝛ de his. qui nota infa. l. furti.
§. iussu. Idem.

¶ Et ecce si debitor est in mora soluendi erit sibi nociua quantum ad plura quia quantum ad rei interitum ⁊ csau contingentrm vt. ff. si certum petatur l. qd te ⁊ depositi lege si in asia §. fi. ⁊ de verborum obligatione lege si ex legati causa ⁊. l. si seruum ⁊ de le. i. l. apud iulianum §. ipsius quoq ⁊ lege cuz res §. fi. item quantum ad fructus de quibus tenetur ex die more quando petitur aliquid per actionem bone fidei vel per actionem ex testamento que bone fidei actionis sapit naturam vt ff. de le. ii. l. apud iulianum §. fructus. l. si quis bonorum ⁊ de le. ii. lege qui solidum §. que ⁊ lege si si quis seruo ⁊ ad trebel. l. fideicommissaria in principio ⁊ de acti. ⁊ empt. l. iulianus. §. si fructibus. Sed si agatur actione stricti iuris siquidem peto restitui quod est meũ veniunt fructus a die more sz si peto qd est alienum venisit a die litis cõtest. ff. de vsuris l. videamus circa prin. ⁊ in §. in fauiana ⁊ §. si actionẽ itẽ est nociua mora qntuz ad interesse qd peti potest ⁊ auget a die more in odiũ debitoris morosi vt ff. de acti. emp. ⁊ ven. l. ratio §. si per venditorem ⁊ de re iudicata. l. qui chalendis.

¶ Huius autem occasione queri potest an interesse sit in obligatione post moram ita quod peti possit per libellũ iure actionis vel an deducatur in condemnationem per iudicis officium tantum opinio est inter iuris prudentes determinant. n. aliquando scilz. ff. de re iudicata lege si quis ab alio. §. vltimo quod interesse non possit per libellum peti sed per iudicis officium in condemnationem deducatur ar. ff. de ver.

ob.l.si seruū.§. vltimo ⁊.l.eum qui ita ⁊ de consti.
pecu.l.promissor hominis quod posset habere locum
vbi esset in obligatione rem dari sꝫ vbi ē in obligatio
ne factum tūc post morā est etiam ī obligatione in
teresse debitum ex tacita promissione si non fuit qđ
in cōuentione deuenit vt ff. de ver.obligatione.l. sti-
pulationes non diuidunt.§.celsus ⁊ ibi nota ⁊ ī.l.
si pecuniā vbi dicitur ꝙ interesse in stipulatione ve-
nit ⁊ ideo bene sequitur ꝙ possit per libellum peti
An autē interesse ꝙ debetur propter debitoris morā
sit vnicū tantum ⁊ singulare vel an triplex sꝫ sin-
gulare cōmune ⁊ conuentū questio est. Et ꝙ sit vni
cum ondo quia lex dicit qđ si res vendita non tradat
in id qđ interest agitur hoc aūt interdictū egreditur
⁊ cetera.si igitur excessus est diuersorū sicut ⁊ quali
tas patet qđ differt interesse ab estimatione cōmuni
⁊ conuenti vt.ff.de acti.emp.l.i.⁊ ꝑ eundem modū
pōt induci. C.de senten.que pro eo.l.vnica quia ibi
dicit ꝙ interesse potest ascendere vsqꝫ ad duplū esti-
mationis cōis vel conuente Cum ergo excessus sit di
uersorū patet qđ cōis estimatio vel conuenta rei non
est interēe. Cum ergo remoueatur cōmune ⁊ conuen
tum relinquitur vnū tantū sꝫ singulare. Preterea
lex dicit quod ad interesse ad ꝑsonam refertur ⁊ sic ī
suo iure constituitur ꝑ relationem ⁊ refertur ad per-
sonam vt.ff.de ver.ob.l.ii.§.vltimo ⁊ de noui oper.
nuncia.l.si stipulatio.§.quesitum ⁊ de regulis iuris
.l.quatenus ⁊ estimatio non refertur ad personam
sed ad rem ergo sequitur ꝙ non habeat substantiam
interesse preterea quotiens duo sunt quorum vnum
refertur ad aliud constat non idem esse relatum ⁊ id
ad quod fit relatio licet ex commixtione relati ⁊ eius

ad quod fit relatio idem resultet effectus vt patet in codicill. ad testamentum relatis ex quorũ duorũ iuri bus cõmixtis idem insurgit effectus vt. l. ii. §. codi cillorum ꝛ. l. q̃dam de iure codicil. ꝛ de condi. insti. l. inscius ꝛ de heredi. insti. l. asse. ff. ꝛ C. de [illegible]cil. l. si idem. Si ergo interesse referatur ad estimationem rei vt in. l. stipulatio. §. vltimo. de operis noui nun. ꝛ. l. qui tabulas de furtis ff. restat rei estimationem non esse interesse item interdictũ vti possidentis datur ad interesse ꝛ refertur ad estimationẽ rei vt. l. si duo §. penultimo. ff. vti. possi. ergo sequitur q͛d estimatio rei non sit interesse cum relatum ꝛ id ad quod ꝛc. sint diuersa sicut dictum est. ¶ Preterea disponens ꝛ depositum non cõpaciuntur se sub eodem gñe vt. ff de fundo instructo ꝛ instru. le. l. vltima. Sꝫ commu nis estimatio ꝛ conuenta si excedit. cõem disponit vt limitat interesse quod patet quia non patitur ipsum excedere duplum sui vt. C. de sen. que pro eo quod in terest. l. i. ergo absurdum est dicere ꝙ cõis vel con uenta estimatio rei sint per se distincte species sub eo dem genere interesse singulari p̃terea a quo remouet genus ꝛ quelibet e us species vt. ff. de fundo instru. ꝛ instru. leg. l. fundi. §. vltimo. Sed si conueniat in ter emptorem ꝛ venditorem quod non agatur de eui ctione illa conuentio operatur ꝙ interesse non petatur ꝛ tñ petit p̃cium rei conuentũ cũ ergo conuentio illa remoueat petitionem interesse ꝛ non remoueat peti tionem p̃cii patꝫ ꝙ p̃cium rei conuentum non ẽ spẽs interest vt ꝓbat de act. emp. et vẽ. l. eptorẽ. §. ꝙ aũt. ¶ Oppositum ꝑ̃do sic actio legis aquilie dat ad id quod interest hic autem interesse est cõis estimatio rei Primum patet. ff. de furtis. l. quidam tabulas.

§. de lege acquilia maior questio est scdo apparet qr illud interesse ad quod datur actio legis acquilie ex ponitur. ff. ad legem acquil. l. si seruum meum & di-citur ibi q non estimatur affectio sed quanti ombus communiter valet cois ergo estimatio rei est interesse item lex dicit q ad estimationem refertur interesse vt ff. de furtis. l. qui tabulas in principio. Item alibi si legatum est mihi relictum sub conditione & petam ta bulas testamenti exhibere & non exhibentur conde-natio fit ad interesse illud autem refertur ad estima tionem legati si agatur pro legato item hereditas si agatur pro hereditate vt ff. de tabulis exhiben. l. lo-cum. §. condemnatio item quod interesse constituatur in suo esse per relationem factam ad estimationem rei vt patet. ff. de furtis lege si vendidero §. cum autem Ex hiis patet quod non est vnicum tantum interesse item dicitur in lege q doli estimatio non ex eo quod interest fit sed ex eo q in litem iuratur vt. ff. de iudi. lege non a iudice sed constat interesse iurari. vt lege penultimo de in litem iurando & de admini. tu. lege tutor qui repertorium secundo responso ergo necessa rio sequitur aliam esse speciem interesse de qua loqui tur lege non a iudice id est commune aliam de qua loquitur lex penultima de in litem iurando id est sin gulare. ¶ Preterea constat in litem iurari ob dolum tantum non ob culpam vt in. l. in actionibus §. sed in hiis omnibus &. l. secunda in fine de in litem iurando & tamen iuratur interee vt dicta l. penulti ma. Cum ergo ratione doli quia maius delictum maior fiat estimatio et ratione culpe minor quia mi-nus delictum & tamen constat ratione culpe ad inter esse agi vt. l. ii. §. interdum vn sequitur vlterius cum

alia sit extimatio doli ꝛ alia culpe ꝛ vna maior ꝛ altera minor ꝛ quelꝫ appellatur interesse ꝙ non sit idē sed diuersum cum excessus sit diuersorum vt dictuꝫ est. Preterea constat stipulationem iudicio fisti committi quanti ea res vt in. l. ii. §. vltimo qui satisda. cog. ꝛ illa appellatur vera extimatio rei vt in. l. hec verba ff. de verborum sig. ꝛ illud appellatur intereē vt in lege vltima si quis in ius vocatus nō ierit vt. l. quotiens de verborum obligatione. Cum ergo vera ꝛ communis extimatio rei appelletur interesse ꝛ illā constat differre ab extimatione singulari vt. ff. de le. i. l. si ex quo ꝛ de le. ii. l. si cui fundus sequitur quod illud commune differat a singulari ꝛ non sit idem sed ꝑ se distinctum et per eundē modum possꝫ induci l. arbiter in prin. §. non tamē ff. de dolo. Ad euidentiorem intellectum huius videndum est an extimatio rei sit intereē vel extimatio damni vel lucri in illis casibus in quibus habetur ratio lucri ꝛ quod sit extimatio lucri ꝛ non damni ꝓbatur sic. q2 vbi non est damnum venit interesse vt patꝫ in legato sub conditione relicto ff. de tabul. exhi. l. locum §. cōdemnatio Item si peto caueri pro legato sub conditione relicto ꝛ non cauetur petitur interesse. Interesse autē dicit extimatiā eius quod est relictum Patꝫ ergo quod extimatio rei est interesse vt. ff. qui ex cau. in pos. ea. l. penul. ꝛ. ii. responso. ꝑterea patet ꝙ leges dicūt interesse referri ad extimationē rei. vt. ff. de furtis. l. qꝫ tabulas ꝛ. l. si venditi. §. cum autem Oppositū vero quod extimatio vel ꝑcium rei non sit interesse patꝫ sic q2. l. cauetur ꝙ in actione furti non quadruplatur interesse sed tantum ꝑcium rei patet igitur ꝙ ꝑcium rei non esse interesse vt ff. de furtis l. furti. item

lex dicit ꝙ preciũ rei venit intereẽ vt.ff. de religi.l.
liberum. Conſtat autem id quod deducitur in alte-
rum non eſſe id in quo deducitur quia ſi ouis dedu-
citur in gregẽ non eſt grex ſed in grege continet̃ iteꝫ
ſi tignum deducat̃ in domũ non eſt domus ſed in do
mo continetur vt.ff. de vſuca.l.eum qui ⁊ .l.rerum
mixtura item ſi bos deducatur in ſnĩam ptꝫ oĩbus
ꝙ non eſt ſnĩa ſed in ſnĩa comprehendit̃. Uere ergo
concludit̃ ſi p̃cium venit in intereſſe quod non eſt in
tereſſe item ſi vnum duorum ſui in poteſtate compre
hendit aliud comprehendens et comprehenſũ ſunt di
uerſa vt ecce actus ſui potentia comprehendit iter vt
ff. de nouatio.l.ſi pupillus §.fi.⁊ de verbo.ſig.l.qui
vſumfruc.⁊ tamen certum eſt iter non eſſe actum ſꝫ
ſpẽm ſeruitutis diſtinctam ab actu vt .ff.ſi ſeruitus
vẽ.l.loci corpus.§.i.⁊ de adimẽ.le.l.i. itẽ iter com-
prehendit facultatem eundi ⁊ agendi tamẽ facultas
illa non eſt iter quod ptꝫ quia põt eſſe in itinere vt.in
l.ſi fundũ ſub conditione .§.per fundum dele.l.⁊ ſi
vſuſfruc.pe.l.i.⁊ de vſufruc.l.i.itẽ actus comprehẽ
dit facultatem eundi agendi tamen facultas non eſt
actus item vſuſfructus comprehendit facultatẽ vtẽ
di fruendi vt.in.l.i.de vſufructu ⁊ tamẽ facultas il
la non eſt vſuſfructus ꝙ ptꝫ qꝛ eſſe põt vbi ius vten-
di fruendi non eſt vt.ff. de iure dot.l.ſi vſuſfructus
⁊ ſo.ma.l.ſi vſuſfructus ergo bñ ſequitur ad modũ
quod lꝫ extimatio intereẽ comprehendat extimationẽ
communẽ vel conuentam rei ꝙ ipſa communis vel
conuenta non ſit intereſſe. Preterea probatur ꝙ ſit
extimatio damni ⁊ non rei quia ipſum intereẽ in cõ
demnationeꝫ deducitur vt.ff.de admi.tu.l.ſi minorẽ
⁊ de in litẽ iurando.l.penul. Conſtat aũt extimatio

damni in condemnationem deduci q2 vbi pt verti ex timatio dāni non rei ibi fit condemnatio in interesse vbi non pōt non fit. ff. ad. l. acqu l. l. si quis testamē tum Cū ergo pbatū sit ꝙ intereē in condemnationē deducatur item ꝙ extimatio damni ratione cōcludi tur ꝙ interesse ꝛ extimatio damni sint idem. Idem quia lex dicit iurari in litem in intereē vt dicta. l. p. ꝛ alia. l. dicit ꝙ in iuramēto in litē deducitur exti matio in quantitate consistens vt in lege videamus §. si tamen ꝛ. §. iurare ff. de in litē iurando. Sic er go patet ꝙ ex hoc ꝛ precedenti ꝙ interesse ē extima tio damni in quantitate consistens itē q2. l. acqlie actio datur ad interesse et alia. l. dicit qd per. l. ac quiliā consequimur damnū ꝛ dāni extimationē er go euidenter apparet ꝙ extimatio damni est intereē item pone ꝙ stipulor rem tradi vel prestari non pre cedente contractu de cuius natura debeat transferri dominium vel possessio certum est qd si non tradat vel prestetur qd non estimatur pprietas nec possessio sed illud habet quod nihil abest quia res tradita vel prestita non fuit ꝛ illud appellatur interesse. ff. de vebor. obligatione l. si. fundū prestari ꝛ. l. si rē tra ditem pone qd rem que valebat centum ꝛ erat ob ligata pro decem stipulor liberari quia non fuit libe ra ago ad interesse illud autem dicitur ꝙ mihi abest vnde si decem solū mihi absunt quia illa solui ꝛ ha beo rem ꝛ pt3 ꝙpcium rei non est interesse s3 extima tio eius quod mihi abest q2 non fit quod fieri debuit vel fit quod fieri non debuit vel non fieri conuenit itē si stipulor mihi satisdari pro. c. si non satisdatur. peto intereē illud autem aliquando equipollet quan titati pro quo satis dandū est aliquando ab ea exce

dicit vt ff. de ver. ob. l. si quis stipulatus . §. vltimo. et de re iudi. l. si quis ab alio in principio Per hoc ergo patet qd interee non est idem qd extimatio rei. sz diuersum quia in diuersis non in eodem inuenitur equalitas excessus . Ad hanc questionem dico q extimatio conuenta cois & singularis non est interee licet veniat interesse communiter vel singulariter extimado Et hoc ostendo sic lex dicit q hec verba quanti ea re esse non ad id quod interest sed ad rei extimationem referuntur ff. de verborum significatione. l. hec verba secundum leges. n. indefinita equipollet vniuersali vt. ff. de le. ii. l. si pluribus et ff. de leg. iii. l. hoc legatum & lege si plures et de reb⁹ dubiis lege. si is qui ducenta §. vtrum. Cum ergo indefinite dicat qd non ad id quod interesse intelligam vniuersaliter qd sufficit ad extimationem & cetera. vt sic primu comprehendat omnem speciem interesse secundum omnem speciem extimationis hoc idem scilicet quod rei estimatio non sit interesse patet ff. de tu. & cu. datur ab hiis lege prima. §. considerandum.

¶ Nunc redeo ad primam. nunquid est vnum interesse vel triplex & dico quod cum damnum possit extimari singulariter. vt. ff. de bonis liber. l. libertas. §. qui soluendo & si quis in fraudem patro. l. prima §. & al. item & communiter vt lege si seruum meum ff. ad legem acquil. ibi dum dicit quanti oibus &c. Item ex conuentione quia procedere potest conuentio super dubia futura estimatione damni vt. ff. rem ra. ha. lege procurator ad exhib. lege. fi. & de preto. stipu. lege fi. & hoc appello conuentum. lege conuentione extimatum & limitatum & hoc potest excedere singulare & commune & ab eis excedi

ergo non est idem cũ excessus sit diuersorum sȝ est ꝑ se distincta spẽs ab intereẽ assumendo enim nouam formam per hoc ꝙ ex conuentione additur vel detrahitur non remanẽt in singulari vel communi sȝ assumit speciem nouam et appellatur conuentum vt dicitur ĩ stipulatione ꝑtoria que per mutationem extra formã ꝑtorie nouã spẽȝ assumit et appellaṫ cõuentionalis vt ff. d ver. ob. l. in cõuentionalib⁹ itẽ et ꝑ eund modũ constituiṫ noua species iuris vt ff. de iusticia et iure. l. ius ciuile ergo ⁊ noua spẽs intereẽ non ergo dico quod conuentũ preciũ rei sit intereẽ conuentum nec quod commune sit intereẽ cõmune nec quod estimatio singularis sit intereẽ singulare sed dico quod damnum singulariter extimatũ est intereẽ singlare et extimatum communiter est ĩtereẽ cõe et estimatũ conuentione ẽ ĩtereẽ cõuentum et sic triplex et secundum hoc ad ar. primũ patȝ responsio et cõcedo qd cõmune vel cõuentnm ꝑcium non est intereẽ licet ĩ estimatione intereẽ deducatur vt dictum est item et si teneres opinionẽ malam qnod precium rei sit ĩtereẽ nihilominus pateret responsio qꝛ verum est nihil exꝫ id a quo et ex quo excediṫ scȝ numero cũ aliter ipsuȝ vel idem genere diuersum spẽ esse põt vt ecce si dicã martinus non excedit seipsũ sed martinus bene põt excedere petrum ⁊ ab eo excedi ⁊ asinus põt excedere bouem ⁊ ab eo excedi. Secundo cõcedo ĩ eo qd dicit intereẽ cõstituiṫ ꝑ relationem ad ꝑsonam sȝ subdiũgo quod persona duobus modis põt intelligi scȝ singulariter ⁊ cõiter relatũ ergo ad personam sĩgulariter diciṫ singulare ⁊ relatũ ad ꝑsonam cõiter diceretˀ cõe ꝙ ãt relatio intereẽ possit fieri cõiṫ ad ꝑsonã pȝ ꝑ illd ꝙ .l. acquil. ad intereẽ daṫ illd autẽ refertur ad

id quanti omnibus valeret vt dicto. §. de.l.acql. ma ior qđ est et dicta l.si servum meū terciū et quartum concedo quia probatur ꝙ extimatio rei non sit itereē ad quintum eodem modo respondeo qꝛ concedo ꝙ es timatio rei non est distincta spēs interesse vt proba- tum est et ideo non est sub eodem genere cum inter- esse singulari item nocet mora quantū ad causaruz estimationem tam ex parte actoris quā ex parte rei si enim iudex cū cause cognitione statuat tempus ac tori intra quod agat vel reo intra quod exceptiones opponat repellit post illud tēpus quasi lapsꝰ tempꝰ tacitum renunciationem inducat vt.ff.de. heredi.in sti.l.si quis instituatur §.item si conditioni et C.q accu.non pos.l.si ea et dixi plene supra e.c.indultū Sed opponitur et videtur ꝙ etiam qđ sua mora non nocet alicui constat enim mora rei principalis fide- iussori noceret vt.ff.de ver.ob.l. mora rei et.l.si ser- uum §. nunc videamus et de fideiusso.l.si a colono §.i.item mora vnius de duobus reis debendi nocet alijs quando sunt socii vt ff.de duobus reis l.penul tima sed quando non essent socii non nocet vt de vsu- ris l.mora §.vltimo sed ibi iputare debet ꝙ alteriꝰ obligationem suspiciendo item causali in obligatione participādo cogitare debuit quid poterat euenire vt ff.de condi.indebi.l.indebitam et locati l. si qs fun- dum.¶ Dynus

e A que fiunt a iudice si ad ei us non spectant officium iuri bus non subsistunt

¶ Ut si iudex laicus condēnat aliquem quez cōstat clericum esse et nō de iurisdictione sua nam non valet

ipso iure sententia item si iudex laicus condẽnat ali-
quem laicũ quem constat nõ esse de iurisdictione iu
dicantis ⁊ tunc non valet ipso iure sententia; q2 a nõ
competẽti iudice lata vt C. de decu. l. dominiũ ⁊ si
a non competẽti iudice .i. ꝑ totum et maxime in .l.
fi. ⁊ de iuris. om. iudi. l. vlti. ⁊ de offi. prefec. vt. l.
vlt. ⁊ de iniusto rup. ⁊ ir. testa. l. si quis exheredato
⁊ l. si quis ⁊ de penis l. ii. §. fi. itẽ pone ꝙ iudex pro-
cessit tempore feriarum vtraqꝫ parte non cõsẽtiente
nam non valet ipso iure sñia vt. ff. de feriis l. ii. §. si
vero Uel q2 dilatione cõcessa procedit extra tempus
dilationis nam non valet processus vt C. de dila. l.
siue pars vel pone quod dedit tutorem aliquem sibi
non subiectum vel alicui pupillo sibi nõ subiecto nã
non tenet datio ipso iure vt ff. de excus. tu l. scire o-
portet §. fi. ⁊ de tu. ⁊ cu. datis ab hiis l. ius dandi
¶ Sed opponitur ⁊ videtur ꝙ si faciat illud qđ non
pertineat ad eius officiciũ valeat Nã si citet aliquẽ
sue iurisdictioni non subiectũ necesse habet cõparere
⁊ si non cõpareat potest puniri vt contumax vt ff. si
q̃s in ius vocatus nõ ierit l. ii. ⁊ de iudi. si q̃s aliena
Sed dic ꝙ aut constat actũ spectare ad officiũ faciẽ
tis aut cõstat non spectare aut dubitatur primo casũ
factũ valet etiam si inique discernat vt ff. de iusti. iu
re l. penul. ⁊ de re iu. l. preses ⁊ .l. cũ ꝓbatis Secũ
do casũ factũ ipso iure non valet vt ⁊. ff e. l. factũ et
de re iudi. l. contumatia §. contumax non videt̃ tcis
casũ valet ratione dubitatonis vt dicta. l. ii. ⁊ l. si q̃s
ex aliena ⁊ ad muni. l. de iure debet ergo intelligi rła
qñ cõstat ea que facta sunt non spectare ad officium
facientis idem.

Scienti et consentienti nõ fit iniuria neqꝫ dolus.

Duas ponit regulas Prima est ꝙ scienti ꝛ cõsentienti non fit iniuria Secunda ꝙ scienti ꝛ, cõsentienti non fit dolus. Prime autẽ regule exemplũ põt poni quia iure cauetur ꝙ si vẽdo hoĩem liberũ volẽtem nõ teneoꝛ actione iniuriarum vt ff. de iniuriis l. i. § vsqꝫ adeo item exemplũ secunde regule poni põt qꝛ dicit in iure si detineo liberũ hoĩem volentẽ et consentientem non teneor interdicto da libero hoĩe exhibendo vt ff. de libe. ho. ex. l. iii. §. si quis volentẽ itẽ ad vtriusqꝫ predictarum regularũ confirmationem accedit. C. de transac. l. cum donationis ꝛ de resci. ven. l. venditoꝛ. ff. de in ius vo. l. quamuis ꝛ de aqua plu. ar. l. in diem ꝛ que in frau. cre. l. que autẽ. §. ꝑterea et de furtis. l. inter omnes §. penult. ꝛ de regulis iuris l. nemo videtur. ¶ Sed opponitur ꝛ videtur quod iniuria fiat etiam volenti quia si rapio virginem etiam volentem teneoꝛ vt. C. de rapi. virginum. l. vna ꝛ in auten. de rapi. muli. ꝛ ar. ff. de seruo coꝛ. l. i. §. persuadere et. §. vltimo sed dicendum est quod cum ex vna parte interuenit voluntas et ex alia persuasio dolosa regula non habet locum quia is qui decipitur pꝛo non volente habetur ꝛ hoc ex eo procedit quia dolosa persuasio plus est quã violẽta coactio ff. de libe ho. exhi. lege. iii. §. si quis volẽtem. ii. responso ꝛ de seruo coꝛru. l. i. §. persuadere sed vbi dolosa persuasio in altera non pꝛobatur scia cum consensu inducit presumptionem ꝙ non interueniat iniuria neqꝫ dolus ꝛ ita loquitur regula ꝛ. ll. superius ad regu-

lam confirmandam ¶ Item opponitur ꝛ videtur ꝙ scia interueniens obligationem non minuat vt.ff.de edil.edic.l.iustissime Dicendum est ꝙ aut scia interuenit tempore contractus aut alterius actus de cuius comprobatione tractatur et tunc habet regula locum vt ff.de edil.edic.l.i.§.si intelligatur ꝛ de acti.emp.l.i.in fine et dicta.l.qui autem §.preterea. ¶ Itē videtur facere regula ad q̄onem que sepe occurrit videlicet si aliq̄ compromiserūt in aliquē tamq̄ ī arbitratorem ꝛ amicabilē compositorē ꝛ promiserūt laudum non petere reduci ad arbitriū boni viri sub certa pena an is contra quē fuerit inique pronunciatum possit petere reduci ad arbitrium boni viri itaque nō cadat in penam videtur enim ꝙ in penā cadat propter generalitatē istius regule ꝛ legum prealle. item si conueniam ꝙ non agam actione depositi valet pactum lꝫ inducat tacitam remissionē futuri doli vt ff de pactis.l.iurisgentium §.sed ꝛ si pacificatur ꝛ l.si vnus §.illud ¶ Econtra ꝙ possit reduci renunciatōe non obstante videtur primo qꝛ pena quorū occasione vel p̄textu quis inuitatur ad delinquēdum nō tenet vt.l.cōuenire ꝛ l.pomponius ff.de pac.do ꝛ de ver.ob.l.si plagii sed ꝑ tale pactū pōt arbitrator facile ad male pronunciādum promoueri ꝛ propterea non videtur pactum valere Propterea vbicumqꝫ promittitur aliquid nō fieri ꝛ pena si cōtrafiat tacite videtur agi q̄d pena cōmittatur si nō obseruētur ea q̄ debuerūt de iure seruari vt.ff.loca.l.quarto §.iter locatorē Cū ergo actū videatur ꝙ arbitrator de iure pronunciaret si non de iure sꝫ iniq̄ pronūciauit videt dicēdum penā nō debere cōmitti. Preterea si promit-

to filium non exheredare ꝛ pmitto penam si exhere-
dauero tacite videtur ineē cōdicio qꝙ pena nō cōmittat
si exheredari meruerit vt. ff. de verborū ob. l. quidā
cū filium. §. sed videamus ꝛ in glo. ibi posita ergo si
promittam qꝙ non petam reduci ad arbitriū boni vi-
ri si pena reduci potest ad arbitrium boni viri. illud
quod est iniuste pronunciatū non incidam in penā
sicut nec incido in penā exheredando cū q̄ exhereda
ri meruit Preterea ꝛ pactum quod non reducit ad
arbitrium boni viri a iure cōi remotum ē cū de iure
cōi reduci possit ꝛ debeat si iniquitatē cōtineat vt. ff
pro socio. l. verum ꝛ. l. quid enim ꝛ de cōtrahē. emp
ꝛ vendi. l. hec venditio si remotum ergo non videtur
tenere vt in. l. iurisgentiū §. ꝛ generaliter secūdū ex
positionem que veritatem cōtinere videt. Preterea
iure publico ꝛ publica vtilitate suadente inductū qꝙ
iniqua arbitramenta per boni viri arbitriū corrigāt
ergo pactum qꝙ nō corrigatur non videtur tenere ar.
ff. de admi. tu. l. quidam decedēs ꝛ de suis ꝛ legi he
re. l. vlti. ꝛ de regu. iuris. l. neqꝫ in pignus §. priua-
torum ꝛ ad l. fal. qꝙ de bonis §. i. Preterea leges nō
cōcedunt iniquū arbitrium habere effectū qꝺ appa-
ret quia parant viam per quam iniquitas remouea
tur vt in. §. arbitratorum ꝛ de arbi. l. ita demum. ꝛ
C. e. l. arbitratorum Si ergo pactum fiat qꝙ valeat
videtur factum cōtra leges ꝛ preterea non valere vt
in l. non dubium. si enim ī vltima volūtate que ma-
ioris est auctoritatis quā cōtractus caueri nō pōt vt
locū nō habeāt leges vt ff. de le. i. l. nemo multo min9
caueri non poterat in contractibus. Preterea cuius
cūqꝫ arbitrii libertas quātumcūqꝫ generalis ꝛ larga
ad id restringitur ꝛ limitari videtur quod de iure cōi

licet vt. ff. de condi. inde si procurator ꝛ que in frau- cre. l. si pater filio ꝛ ad municipa l. lucius. §. penul ꝛ C. de mu non continuãdis l. i. §. pro infãte Unde nemo sani capitis diceret ꝙ arbitratori videatur con cedi quod inique ꝛ contra iuriscõis prohibitionẽ pro nunciare possit. Idem.

Que a iure communi exorbitant nequaquam ad sequentia sunt trahenda

¶ Exorbitant. i. deuiant vel discordant seu ea q̃ sũt contraria iuri cõi oportet enim ea restringi quasi o- diosa non autem ampliari ꝛ ad cõsequentiam trahi quasi fauorabiliora. ¶ Uerbi grã im petrauit aliq̃s non legittime natus vt non obstante defectu nataliũ valeat promoueri ad beneficium etiam si curam ha beat animarum nam virtute illi⁹ dispensationis nõ poterit nisi vnicum beneficium obtinere supra. de fi. presbi. c. i. ratio est qꝛ ea que sunt contraria iuri cõi licet alicui in priuilegio sint cõcessa odiosa sũt ꝛ in dubio restringenda ff. de acti. ꝛ obli l. in honorariis §. sed cum recisa ꝛ de testa. mili. l. eius militis §. mi litia missus ¶ Sed cõtra regulam videtur ꝙ benefi- cia principum latissime impetrari debemus vt. ff. de const. prin. l. fi. ꝛ C. de bonis vacan. l. si quando sꝫ dicendum ẽ ꝙ aut beneficia cõcedunt secũdũ iuris cõis ꝑmissionẽ aut contra si contra iuris communis permissionem aut cõceditur ei qui iuris erat capax aut ei qui non erat de iure cõi capax si conceduntur ei qui erat de iure cõi capax videt aliquid supadde-

re supra ius cõcvt. ff. de bonis libe. l. etiam. §. i. ⁊ ad municip. l. i. in fi. si conceduntur et qui non erat capax videtur reduci solũ ad formã iuris cõis vt. C. de inoffi. testa. l. si quando ⁊ si verba sunt ambigua potius debent restringi vt hic ⁊ dicto. c. i. supra de fi. presbite. vnũ tamen pretermitti non debet quod cui priuilegia dispensationẽ continentia conceduntur con/cedi videntur secundum conditionem personę cui priuilegia cõceduntur Vñ si priuilegiũ concedit militi vt concedit vt militi si laico vt laico si clerico vt clerico vt. ff. de iniusto rup. ir. testa. l. si quis exheredato §. sed et ⁊ si quis ⁊ de testa. mili. l. ex mili. sed si concedatur secundum iuris cõis permissionẽ latissime interpretari debemus vt dicta. l. vlt. de cõ. pñ. ⁊ de sen. pas. l. i. ⁊ de bo. vacan. l. si quando siue iniuria tamen cuiusque semper cõcessa intelliguntur nisi in concessione contrarium exprimatur vt. ff. ne quid in loco publico. l. ii. §. si quis a principe. ¶ Idem.

Quod omnes tangit debet ab omnibus approbari

¶ Istius regule exemplũ poni potest In omni eo quod est cõe pluribus tanquam singulis vt ecce si plures habent fundum cõem ⁊ volunt constituere seruitutẽ in fundo oportet oĩm consensum interuenire alias defectus vnius reddit constitutionem inutilem vt. ff. de serui. ru. predi. l. receptum item si plures habent seruitutẽ aque ducende ex eodem fonte ⁊ dominus velit cõcedere alii cũ diminutione iuris primorũ non poterit sine consensu primorũ alias si ius primorum non constitueretur deterius non requireretur eorum consensus vt ff. de ser.

ru. predi.l.i.§.si aqueductus et l. per quem locum et cōia pre.l.qui p certum et de aqua pluu.ar.l.in cō cedendo et.l.in diem et.l.sin āt itē pz exemplū. C.de auc.prestanda l.vl. Sz op.et vr q sufficiat consens maioris partis vt.ff.ad municip.l. quod maior et de regulis iuris l.aliud.§.refertur et. C.d decu.l.noīa tionis forma. Sed facil est solutio qr in eo qd est cōe pluribus vt vniuersis statur voluntati maioris ptis vt in.l.in contrariū all. In eo vero q est cōe plurib vt singulis requirit singulorū consensus vt hic et di cta.l.p fundum et.l.receptum cum suis siībus Tñ fallit ista secunda pars solutionis ff. de pac.l.maio rem et de reli.l.si plures et de cur.fur.l.cōsilio.§.fi. ¶ Dynus.

In obscuris minimū est sequendū

¶ Si promitto tibi decem libras et pecunia multi plex in regione versatur vna maior altera minor et altera minima nec apparet de qua sit actum mini mam videor pmisisse item in legato. Nam si legem pecuniā nec appareat de qua minimā videor legasse vt.ff.de le.iii.l.si ita relictum et.l.minus item si ali cui lego quantam partem hereditatis habet vnus he redum et pres heredū sint inequales minimā videor legasse vt.ff.de le.iii.si ita relictum et.l. qui concubi nam.§.est ita et ad idem de ver.ob.l.si ita stipulat et.aut.xv.et.l.inter stipulantem. ¶ Sed videtur qd in obscuris non sit sequendū nimium sz verisimilius vt infra.e.inspicimus et ff.e.semper in stipulatione et l.quando militabat.§.lucio Dicendū est q regula dz exponi secundum pmissa contraria nam pmo debe mus inspicere verisimilius vt ĩfra c.inspicimus In

defectu vero similium sequimurq; est minimum Et ideo hic dz exponi in obscuris .i. cū verū vl' verissimi lius non non apparet verissimilius autē mulplr apparere pōt vt dicat infra c. inspicimus Et hec regla locum habet in contractibus vt dicta l. de verborum ob. in vltimis voluntatibus vt dicta. l. q̄ concubinam §. cum ita et. l. minus et in delictis vt ff. de penis. l. si plures et. l. penultima et in sententiis vt l. dic̄ proferre. §. si plures. ¶ Sed opponitur contra regulā multipliciter per ordinem Primo videtur q; falsū dicatur in contractibus quia non minimū sz mediocre dz p̄stari vt C. de donat. si quis argentum. §. si vero redditū Item falsū videtur in vltīa volūtate qz mediocre dz prestari sicut in 3ctu ff. de le. i. l. legato gn̄aliter Itē falsū in delictis qz in delictis .i. cū delinquentis anim9 non apparet interp̄tamur eos voluisse delictum cōittere et per hoc si cōtrariū non appar; durius puniendos vt C. ad. l. cor. de sic. l. i. et de iniuriis si non conuicii et nota. ff. de iniuriis illud relatū item cum constat delictum cōissum et ignoratur per quē de pluribus assumimus quod malus est .i. oēs delinquisse et sic oēs puniri vt. ff. ad. l. acquil. l. item mela. §. si plures et nota. C. ad. l. iul'. de vi. publi. l. quoniā multa et ad. l. corne. de sicca. l. fi. ergo vel regula falsa vel male exposita ¶ Ad p̄mū de contractibus dic aliud eē in quātitatibus et in hiis q̄ quantitatibus equipollent vt in vniuersitatibus qz tunc minimū in dubio est sequendū vt ff. man. l. fideiussorem vt. ff. e. semp in stipulatione in fi. et de edil'. edic. si quid venditor in fi. et in his locū hz regula aliud i speciebus et in hiis que speciebus equipollent vt artificia quia tunc mediocre vt dicta. l. si quis argentū

§.similiter modo et dicta l.si quid §.ff.i.responsio et in his regula non procedit quia in generibus similiter non procedit quia aut promittitur in eo genere in quo est et potest aliquid euenire quod habere est prorsus inutile et tunc promissio potius iudicatur inutilis a principio quam specificetur effectus diuisorius qui sequitur ex ea vt.ff.de ver.obli.l.ita stipulatus in prin.et de iure do.cum post.§.gener. aut in eo genere in quo nihil est euenire prorsus inutile vt in boue equo asino et hominibus et similis tunc debetur mediocre vt dicto.§ similiter modo ergo quo ad contractus regula procedit in quantitate tantum et in his que in quantitatibus equipollent. Sed contra hoc est valde.§.ille si vero redditum vbi mediocres sit prestatio et tamen quantitas frumenti vel vini erat ex causa donationis promissa sed non est contra quia ibi non dicit quantitatem promissam mediocrem deberi vnde illud quasi iuri comuni quod est vt possit prestari vilissima relinquam sed dicit quantitate donationis promisse deduci ad designationem specierum ex quibus percipi possit quantitas ex causa donationis promissa et ideo designantur species mediocres, sicut si ab initio species vel genera promitterentur. ¶ Ad secundum de vltima voluntate respondeo quasi idem quod in generibus quod regula non procedit quia aut legatur genus generalissimum et tunc inutile est legatum aut subalternatiuum et tunc si habet fines sola distinctione patrisfami.legatum inutile est vt.ff.de le.i.l.si domus in principio sed si habet fines a natura debetur mediocre vt dicta lege legato generaliter et insti.de le.§.si generaliter vnde patet hanc regulam cessare in quantitatibus et in his que quantitatibus equipollent vt in vniuersi

tatibus regula procedit vt in .l. si ita relictum i pri
cipio in fine de le. ii. et de le. iii. qui concubinam §. cum
ita et .l. minus. In speciebus autem aut constat de
certa et tunc cessat regula quia debetur vt in lege si
domus §. cum alicuius ff. de le. primo aut non con-
stat de certa et tunc si testator nomen speciei in lega-
to non expressit cessat regula quia est electio legatarii
vt. ff. de le. primo qui duos aut expressit nomen tamē
ignoratur de quo et tunc minus est in legato vnde re
gula locum hʒ vt ff. de le. i. l. apud iulianum. §. scio.
Posset tamen heres si vellet maiorem eligere cuʒ ad
ipsum pertineat declaratio vltime dubie voluntatis
defuncti vbi certum expressit et ignoratur quod vt. ff. de
le. i. l. si quis. §. si quis plures. Contra predicta de
vltima voluntate est aperte de le. ii. si quis seruum. §
si vero vbi dubie voluntatis interpretatio committit
heredi et ideo regula semper cessare videtur respondeo
illud verum est cum voluntas est dubia circa perso-
nas legatarii predicta procedunt circa rem legatam
item non videtur procedere regula in vltima volun-
tate quia dubie voluntatis interpretatio ad iudicem
pertinet ergo non videtur reducenda ad minimuʒ et
C. de fideicō. l. voluntatis respondeo iudex interpre-
tatur quod verisimile est ex coniecturis .i. inspecta
cōditione psone legatarii et cōsuetudine religionis lo
q̄ntis et munitate scripturaruʒ precedentiū vt. l. si
seruos plurium. §. vltimo. de le. i. et de testa. heredes
§. sed si notam si verisimile non potest perpendi tūc
locum habet regula vt. ff. de le. iii. minimis et infra
eodem inspicimus seruato tamen ordine quem ibi di
cam item videtur obscuritas reddere voluntatem in
utilem vñ cessat regula vt ff. de regulis iuris. lege si

quis de pluribus ⁊ de man. testa. l. cum ex pluribꝰ
et de test. tu. duo sunt tieu. Sed in illis non potest ap
parere minimū quia in personis duabus licet esti-
matio proprietatis seruorum possit esse inequalis co
tamen ꝙ in legato versabatur libertas in persona om
nium pariter est inestimabilis vt. ff. de le. ⁊ sena. cō.
l. singulis. §. indefinita. vnde in lege duo ⁊. l. tutele
datio vel delatio non plus vel minus in personā vni
us quā alterius extimatur ⁊ periculum pupilli cui
intendebat prouidere testator posset in delatione tute
le versari ⁊ ideo non mirum si non conceditur electio
heredi sed defectus probationis redditur inutilis dis
positio testatoris tamen arguitur contra responsio-
nem predictam de l. si quis de pluribus nam ibi erat
incertitudo persone legatarii ergo recurri debet ad e-
lectionē heredis non vtr ūq; īpediri vt dicta. l. si qs ser
uum §. si inter. dele. ii. item erat incertitudo rei lega
te ⁊ nomen erat exp̄ssum ergo interpretatio concedi
tur heredi vt. l. si quis a filio. §. si quis plures. Respō
deo non est dubium ꝙ uis heres manumittere posset
vnum si vellet s; necessitas non imponitur sicutꝰ nec
eligendi vnum de legatariis vt de rebus dub. l. si fue
rit ista responsio sufficiēs est ad. §. si inter sed non ad
§. si quis plures Unde dici potest quod plus operet
incertitudo duplex circa annulandum relictū ꝙ vni
ca vbi ergo incertitudo rei in spē tantum relicte pro-
prio nomīe expresso legatum valet et compellitur he
res eligere vt in. §. si quis plures vel si non elegat mi
nimum est in electione vt in. l. apud iulianum §. scio
vbi persone tantum legatum non est in se inutile sed
propter probationis defectum vnde potest heres eli
gere sed non compellitur vt in. §. si inter ⁊ ibi no-

ta vbi vero rei ⁊ persone tūc prorsus inutile vt in.l.
si quis de pluribus ⁊.l.cum ex pluribꝰ ratio autē in
ter ꝓdicta p3 vbi est incertitudo rei tantu3 persona
superest cui potest obligatio queri ⁊ iō si non eligat
heres obligatio minimi contrahitur iuxta regulam
nostrā sed vbi persone tantum et non rei obligatus
est heres ad rem sed quia non apparet si nollit elige
re redditur legatum inutile vt dicta.l.si fuerit si ve
ro rei ⁊ persone non est cui possit obligatio queri nec
est res de qua constet ⁊ ideo relictum prorsus est in
utile itē in contractibus nullo modo videtur procede
re quia interpretatio facienda est contra proferente3
vnde non est verum simpliciter q minimū debeatur
s3 id quod est contra animū ꝓferentis vt in.l.veteri
bus ff.de pactis ⁊.l.cum in lege ⁊.l.labeo ff.de con
trahen.emp.⁊ infra e.contra eum. Glosatores iuris
ciuilis dicunt q si dubium est ī re super qua contra
hitur tunc regula locum h3 si in accessoriis tunc con
traria ꝑmum vt dixi simpliciter h3 locum in quan
titatibus vt in.l.iter stip.§.diuersa ⁊.l.si stipulatꝰ
fuero.x.aut xv.de ver.ob.ff.⁊ loca.l.si tibi.x.in spē
c̄bus vero vt dictū est mediocris debet ⁊ regula cessat
vt nota ff.man.§.fideiussor vnde quantum ad istam
partem glosa est falsa nisi glosam sustineas eo casu
ꝓcedere quo in contractu deducitur vnū in certum
de pluribus certis tunc enim cōsistit electio debitoris
minimū dare potest vt.l.qui ex pluribus ff.de ver
borum obligatione.secundum vero.i.de accessoriis nō
videtur simpliciter sc3 quod contra proferentem fiat
interpretatio vt.ff.de acti.emp.⁊ ven.l.si seruus.§.fi.
⁊ de contrahen.emp.l.comprehensum ⁊.l.si in emp
tione vnde dicas q aut pactū in accessoriis est obscu

rum circa qualitatem ⁊ quantitatē rei vendite ⁊ tūc
sit interpretatio contra venditorem vt.l.labeo ⁊.l.si
cum in lege ⁊.l.veteribus ⁊ serui.vr.prec.l.si arborē
§.hec lex aut circa electionem rerum electioni accedē
tium ⁊ tunc interpretatio venditoris non est contra
eum vt l.si in lege ⁊.l. comprehensum de contrah.
emp.⁊ l.penult.§.fi.⁊ de acti.empti.tunc enī quasi
in genere debitor electionem habet vt dicta.l. qui ex
pluribus ⁊ insti.de acti.§.hic ⁊ nota in di.l.compre
hensum.Ad tercium id est circa delicta dico quod si
certum est delictum id est quod delictum sit commis
suz regula locum habet sequitur enim quod est mi-
nimum quia non puuimus sz absoluimus enī vt.l.
absentem.ff.de penis item vbi certum est delictuz sed
in certa delicti qualitas locum habet vt si constat a
liquē commisisse vim ⁊ sic delictū certum est sz igno
ratur vtrum cum armis vel sine armis ⁊ sic quali-
tas est incerta nam sequimur minimum.i.presumi-
mus sine armis vtl mitius puniatur vt .l. si p̄ses ⁊
⁊.l.interpretationem.ff.de penis ⁊ de suspect.tu.l.
hoc enim ius §.quid ergo.Ad vbi certum est delictū
⁊ certa delicti qualitas incertus vero animus delin
quentis non presumimus minimum id quod nō fuit
animus quia atrocitas amouet presumptionem ani
mi presumendi ex quo persona est ad delinquendum
vt C.de sicc.l.i.⁊ de iniuriis si non conuicii item ibi
certum delictum et certa qualitas sz incerta perso-
na vt si nullus deprehenditur fuisse in actu delinq̄n
di ⁊ ignoratur q̄s deliquerit tūc non sequitur quod
est minimū quia omnes puniuntur vt.§. si plures.
⁊ nota.ff.ad.l.cor.de sicca in rubrica Et ratio huius
est quia omēs deprehenduntur in culpa quia omēs

fuerunt in actu delinquendi Item q2 ratio publica q̄ suadet maleficia puniri vt. l. licitatio §. illicite. ff. de pub. ꝛ de fideiussore. si a reo. §. ꝙ vulgo et ad l. aquil. ita vulneratus est contra eos qui priuatam defensionem pretendunt ꝛ ideo preferenda est publica vt. ff. pro socio. l. actione. §. labeo ꝛ in auten. de nouali. §. quia vero. ¶ Idem.

Cum qui certus est certiorari vlterius non oportet.

¶ Cauetur in iure quod vēditor q̄ sciuit seruitutē deberi a predio vendito certiorare dʒ emptorem alr. tenetur actione excepto ad interesse emptoris hoc verū est si emptor ignorauit seruitutē deberi sed si certus fuit seruitutem deberi non oportet eū certiorari vt. ff. de ac. emp. l. i. §. vēditor ꝛ §. si itē qui mācipia vendūt certiorare debent ēptores de morbis ꝛ vitiis alr. tenētur actione redibitoria vel quanto minoris sʒ si ēptor intelligat vel intelligere possit non est certificatio vēditoris necessaria vt. ff. de edil. edic. l. i. §. aiunt ꝛ §. si intelligatur et l. si. tamen. §. qui ei seruum. Quid autē si venditor sciēs seruitutē vel viciū dixit se nolle teneri nomine seruitutis vel viciorū dicendum est hoc generale pactum non trahi ad ea q̄ venditor sciuit sed ad ea q̄ ignorauit venditor et. ff. de acti. emp. et ven. l. quero ꝛ ar. de heredi. ven l. hec autem Sed op. ꝛ videtur ꝙ inscięti denūciare oporteat quia dicitur in iure ꝙ qui vult habere liberā potestatē īchoandi accusationeʒ de adulterio vel ab adultero vel adultera et postquā adultera nupsit denūciare dʒ adultere ne nubat q2 intendit ꝓponere accusationē de adul

terio q̄d ꝫ si adultera sciuit et postea nupsit sine de nunciare non nocet ei scientia vt. ff. de adulte. l. denū ciasse circa prin. Dici posset ꝙ ius illud quod per de nun. iationem riseruare intendebat erat odiosum et ideo sola scientia sine denunciatione non ꝓdest Sed contra hanc solutionem ē. ff. de peti. heredi. l. itē ve- niunt §. petitaꝫ nā ⁊ ibi agebatur de re odiosa. l. de bone fidei possessione consentindo male fide et tamē scientis denunciationis operatur illud quod operare- retur denūciatio quare dicendū videtur quod ī hiis in quibꝰ denūciatio est de substantia nō sufficit sim plex scīa vt in. l. denunciasse ⁊ ideo est necessaria de nunciatio in his autē sola scīa est de substantia non est necessaria scienti denūciatio vt dicta. l. i. in fi. de acti. emp. ⁊ de edil. edic. l. i. §. intellegatur in dubio autem ꝑsumendum vr̄ potius sciam de substantia q̄ꝫ denunciationem cum denunciationes fieri soleāt ad hoc solum vt q̄d erat incertus certificetur ⁊ in isto du bio loqtur ista regula ⁊ dicta. l. item veniunt. §. pe- titam ⁊ quod in autē. l. aut q̄ aliter §. si forte Idem

Non licet actori quod reo lici tum non existit

Legiste ponunt exemplū istius regule quia si actori petenti datur dilatio ꝓpter testes ergo ⁊ reo q̄d exem plum locuꝫ haberet si regula poneretur affirmatiue videlicet q̄d licet actori licere dꝫ reo ⁊ multa plura patent in exceptionibus opponēdis supra e. c. nullꝰ ⁊. ff. e. l. nemo. ex hiis ⁊ in numero dilationū vt. C de tem. in integrū resti. l. petende ⁊. ff. de feri. l. in

pecuniariis ꝛ in pluribus aliis ¶ Est ergo exemplū regule couueniens vt si denegatur reo potestas producendi testes post dicta testificata ergo ꝛ actori vt in aute. de testi. §. illud tamen col. vii. quia cōmuniter loquitur de vtroqꝫ quia rei condicio fauorabilior est quā actoris item si reo non licet reuocare procuratorē post litē cont. ergo nec actori vt. ff. de procur. l. post litem ꝛ l. q̄ omnia ¶ Opponi autem potest ad regulam dupliciter ꝛ de duobus queri potest primo quia videtur ꝙ plus liceat actori quā reo certum ē ꝙ reus non pōt ordinarium suū recusare vt C. de iurisdi. om iudi. l. nemo ꝛ tamen actor eligere potest vnū de pluribus ordinariis rei ꝛ cōsequēt alium recusare vt C. de epi. ꝛ cle. l. cum clericū in p̄n. Sed dici oportet ꝙ cū omnis diffinitio in iure nostro periculosa sit sicut p̄les que fallunt quandoqꝫ ꝛ hec ita ¶ Item oppoīt ꝙ actor pōt auferre reo iudicem suū p rescriptum ad extra ordinariū iudicē vt C. de dila l. si quādo et tamen reo non licet sup hoc rescriptū impetrare vt i auten. vt omnes obe. iudi. §. hec considerantes col. v ꝛ C. vbi dē cri. agi opor. autē. qua in puintia solutio vt prius ¶ Queri autē potest si actor sit paratus probare de iure dominii rei de qua agit ꝛ eius codē tēpore super iure dominii pbationes offert q̄s eorū p̄ferendus sit in pbando ꝛ videtur ꝙ reus quia ī re pari fauorabilior est eius causa vt infra. e. c. in re pari ꝛ. ff. de ver. ob. l. si seruū §. sequitur ꝛ de doli. excep l. apud celsū. §. marcellus ꝛ videt expressum C de inoffi. testa l. liberi ꝛ ff. de proba. l. loca ꝛ de libe. cau l. cum necessitas sed credo sequendam esse opinionē azonis videlicet ꝙ ex ordine primo recipiantur probationes actoris postea probationes rei ar. C. de fal

l. si. ¶ Item solet queri nunquid in qualibet causa audiatur reus si velit probare rem ad se pertinere actore in probatione deficiente et videtur quod non quia cum in vtroque casu consequatur absolutoriam vt C. de ede. qui accusare de rei ven. l. vlti. et insti. de interdictis §. commodum videt sua non interesse et propterea non audiendus vt C. de proba. l. ad probationem sed dicendum est sua interesse quia si probat rem suam esse consequitur ius agendi alias consequitur solum ius excipiendi vt. ff. de iureiuran. l. sed si possessori et ideo audiatur ar. supra. C. de proba. l. contra et quia regulariter quod licet actori licere debet et reo vt dictum est ¶ Idem.

Mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum.

¶ In eligente commode poni potest exemplum qui non potest mutare consilium in detrimentum electi post scrutinium publicatum cum per electionem quesitum sit electo ius petende confirmationis vt supra de elec. cum publicato et de elec. c. nulli licere li. vi. et. ff. de optio. leg. l. apud aufidium item poni potest in iudicante et contrahente et in confitente de quibus omnibus plene per omnia dictum est. vt supra eodem. quod semel et ideo ibi dicta hic repeti possent. ¶ Sed opponitur et videtur quod liceat mutare consilium quia certum est quod licet reuocare mandatum re integra ergo licet mutare consilium vt. ff. mand. l. si tibi mandauero. §. sicuti sed dicendum est quod reuocatio procedit sine detrimento alterius quia si ignoratur reuocatum reuocatio non affert damnum ignoranti vt. ff. de solu. l. cum quo

§.si debitorem ꝛ de dona.l hoc iure §.si quis dederit si sciuit damnum sua culpa sentit ꝛ iō ficte iuris sē-tire non videtur vt in regula iuris ¶ Item op.ꝛ vi-detur ꝙ liceat variare ꝛ cōsequenter mutare cōsiliū vt.ff.de colla.bonorum.l.non nunꝙ ꝛ rerum amo-tarum l.de rebus ꝛ de acti.emp.ꝛ ven.l.si sterilis §.vlti.ꝛ de liber.lega.l.aurelius.§.penulti.sed dicē dum est ꝙ aut varietas deprehenditur circa eandem rem aut circa diuersas que nullā connexitatem ha-bent aut circa diuersas que ratione connexitatis ha bentur eiusdem loco primo casu est ꝓhibita variatio vt hic ꝛ supra e.c.quod semel ꝛ.ff.de le.i.serui elec tione ꝛ l.huius.§.stichum ꝛ de.l.ii.statu liberū.§.stichum ꝛ de bo.libe.l.nam absurdū fallit ī filio cui fauetur circa hereditatem paternam licȝ videatur se mel repudiasse vt.ff.de colla.bo.l.nō nunꝙ ꝛ de iu re deli.l.si quis seruus ꝛ C.de repu.here.lege.fi.in secundo casu variatio admittitur vt dicta.l.si steril.§.fi.ꝛ rerum amo.l.de reb⁹ tertio casu reprobatur vt.ff.de procur.l.in cāe ꝛ de vsuca.l.gaius ꝛ de dā infec.l.pretor.§.vnde queritur ꝛ de admi.tu.l.cuȝ queritur.¶ Idem

g eneri per speciem derogatur

¶ Exempla istius regule poni possunt in legatis ꝛ i substitutionibus ꝛ contractibus ꝛ in legum latorib⁹ et in rescriptis. In legatis qꝛ si testator legauit vni speciem ꝛ alteri gen⁹ generi p speciem derogatur vt ff.de legat.iii.l.vxorem.§.felicissimo ꝛ l.seruis vrba nis.§.penult.itē si legat libertis alimēta ī gñe ꝛ vni libertorū legat alimēta ī spē ille cui legat in spē non

admittitur ad legatum vt. ff. de alime͂ lega. l. alime͂ §. basilice et. l. stichus in prin. ¶ Sʒ op. ꝛ videtur ꝙ generi per spe͂m non derogetur nam si testator legat vni genus ꝛ eidem spe͂m per enumerationem spe͂ruʒ non derogatur legato generis vt ff. de fundo instruc l. quesitum. §. penulti. dicu͂t quida͂ ꝙ aut legat vni genus ꝛ alteri spe͂s ꝛ tunc generi per spe͂m derogat aut legatur vni ꝛ eidem genus ꝛ spe͂s ꝛ tunc generi per spe͂m no͂ derogatur quasi spe͂s ex abu͂danti videatur apponi vt in l. quesitum quod falsum e͂e aperte apparet quia in. l. cum delanionis §. cui fundum ꝛ §. quida͂ ꝛ §. sepe in prin. eidem legauerat genus ꝛ speciem ꝛ tamen generi ꝑ spe͂m derogatur q: legatum generis restrictum videt ad spe͂s enumeratas ꝛ idem probatur de suppl. le. l. legata ꝛ io͂ videt la cius distinguendu͂ ꝙ glosatores iuris ciuilis distinguunt quia aut testator legat vni genus ꝛ alteri spe͂ʒ aut legat eidem gen⁹ ꝛ spe͂ʒ si vni gen⁹ ꝛ alteri speciem generi ꝑ speciem derogatur vt dicta. l. vxore͂ §. felicissimo siue primo genus ꝛ postea spe͂s siue prius spe͂s ꝛ postea genus legatur vt. ff. de peculio l. manumissio ꝛ dicta. l. quesitum §. vltimo in secundo casu scilicet quando legat eidem genus ꝛ spe͂ʒ aut extra legatu͂ g͂nis enumerat spe͂m aut enumerat i͂diuidua que sub certa spe͂ eiusdem generis co͂tinentur si enumerat iudiuidua enumeratio operatur ꝙ legatu͂ generis non extenditur ad alia indiuidua que sub eade͂ spe͂ co͂tinentur siue precedat legatu͂ generis et sequat enu͂eratio i͂diuiduoru͂ siue eco͂tra Uerbi gra͂ lego ticio duas statuas marmoreas ite͂ o͂me marmor ꝛ l3 si mile 3 statuas marmoreas habea͂ nl͂la͂ cedit i͂ legatu͂ preter duas vt. ff. de le. iii. l. heres meus §. i. ꝛ ꝺ fi

do inſtru.l.cum delanionis.§.ſi cui fundũ ⁊ ď auro
et argẽto lega.l.i.§.itẽ ſi duo. Si vero enumerat ſpe
cies indiuidua continentes aut primo ſpecies et po/
ſtea copulatiue genus aut econtra ꝑmo genus ⁊ po/
ſtea ſpecies primo caſu vr̃ ampliare legatum ⁊ non
reſtringere vt.ff.de le.iii.l.hoc legatum⁊.l.ea tamẽ
¶ Sed contra iſtud membrũ diſtinctionis vr̃ apte
ff.de vi.tri.⁊ ole.le.l.ii.§.cui dulcia.nam mihi pri/
mo enumerantur ſpecies ⁊ poſtea genus⁊ tamẽ per
enumerationẽ ſpecierum reſtringitur ſignificatio ge
neris ſ; illud ibi non contingit ꝓpter enumerationẽ
precedentem ſpecierum ſed ꝓpter naturam copulan
tem et rei copulate vt ibi apparet dum dicit ex collec
tione vini ⁊c.⁊ ar.ff.de fundo ĩſtruc.⁊ ĩſtru.lega.
l.ſepe.§.gaio ſecundo caſu quando primo genus ⁊
poſtea ſpẽs⁊ tunc habet locum diſtinctio gloſatoru;
iuris ciuilis poſita in ꝑallegata.l. quantũ.§.penl.
quia aut ſpẽs enumerantur ab errante aut a ſciẽte
ſi ab errante enumeratio nihil oꝑatur ⁊ ideo legato
gñali relicto non videtur detractũ vt.ff.de ſuppl.le.
l.legata in prin.ſi a ſciente aut cauſa dubitationis
tollende aut cauſa limitationis aut dubitatur primo
caſu ſpecies ex habundanti enumerantur quia po⁊
tius ad maiorem euidentiam videntur enumerari ꝙ
vt derogetur legato gñis vt.ff. de aur.⁊ argen.le.l.
pediculis§.labeo et.ff.e.l.que dubitationi tollende ſe
cundo caſu legatum videtur reſtringere ad ſpẽs enu
meratas ⁊ ideo genus ex habundanti exꝑmitur cu;
ci⁹ exꝑſſio nihil oꝑetur vt.ff.de fundo ĩſtru.⁊ ĩſtru.
lega.l.cũ delanionis §.q̃dam ⁊.l.ſepe in ꝑi.ď ſup.
le.l.legata.ii.⁊.iii.reſponſo. Tercio caſu quãdo du
bitatur dicendum eſt potius ꝙ gratia tollende dubi

tationis videatur exprimere species et ideo legatum generis non diminuitur vt dicta. l. quesitum §. si q̄s fundum qui proprie loqui videtur in casu dubio.

¶ Quid autem si vni legaret sub nomine vniuersa-liori alii sub nomine minus vniuersali dico q̄ vni-uersalius habetur loco generis minus vniuersale habetur loco speciei ⁊ ideo per minus vniuersale de-rogatur vniuersaliori sicut gn̄i per spēm verbi gra-tia si filio legat ortum instructum filie vero argentū muliebre quod in orto habuit illud ad filiam pertine-bit vt. ff. de fundo instructo lege quesitum. §. quesitū et ar. de le. tercio. lege vxorem parapho. codicil. et de peculio lege seruo manumisso et de auro et argento. le. l. pⁱma parapho idem cum alteri.

¶ Item opponitur ad regulam ⁊ videtur quod spe-ciei per genus derogetur et non econuerso q̄ si p̄mo lego alimenta quibusdam libertis postea lego alimē-ta omnibus per generale videtur esse recessum a spe-tiali vt. ff. de alimen. lega. l. libertis. Dicendum est quod aut generale et speciale exprimuntur in eadem voluntate aut in diuersis si in eadem voluntate tunc sp̄alis derogat generali siue precedat siue sequatur. vt. ff. de alimē. lega. l. legata. §. basilice ⁊ . l. stichus in prin. si in diuersis posterius derogat priori vt di-cta. l. libertis in prin. secundo casu siue exp̄matur in eadē voluntate siue in diuersis item siue precedat ge-nerale siue speciale speciale derogat generali vt. ff. de le. iii. l. vxorem. §. codicil. in tercio casu videtur neu-trum alteri derogare vt ff. de alimen. lega. l. alia in fi. et de adime. lega. l. ticia. §. qui in archa. ¶ Item op-ponitur et videtur q̄ specierum expressio generalis nihilominus operetur quia quod operatur expressio

singularum specierum operatur sola expressio generis sub qua species continentur vt.ff.de le.iii.l.si chor9 in prin.et de vsu.et ha.l.si ita in princi.respondeo et dico q vbi solum genus exprimitur tunc per inde habetur ac si exprimerentur singule spes in gnere comprehense vt in preallegata lege sed vbi exprimitur genus et species habet locum distinctio supradicta.¶ In substitutionibus autem posset poni hoc modo exemplum pone testator instituit patrem et filium pro parte et eos inuicem substituit secundo instituit alios heredes ex reliquis partibus tercio dicit hos omnes inuicem substituo ista enim substitutio generalis non extenditur ad patrem et filium qui erant inuicem substituti vt ff.de vulga.et pupil.substi.l.coheredi.§.qui patrem Sed contra hoc videtur.ff.ad trebel.l.l.vltia.vbi per substitutionem specialem non derogatur generali sz ibi erant species substitutionis diuerse quia prima specialis erat vulgaris siue reciproca secunda generalis erat et fideicommissaria sz in §.qui patrem specialis et generalis erant eiusdem generis quia vtraque vulgaris siue reciproca et ideo generali derogatur per speciale In contractibus autem patet exemplum.ff.de verbo.ob.l.doli clausula et.l.stipulationes comodissime quia si stipulor ab aliquo librum scribi de die et non de nocte per se et non per discipulum suum et dolum generaliter non committi et ipse scribebat per alium eque malum non per discipulum committitur stipulatio ex gnali clausula de dolo sz ad casum in stipulatione expressum non pertinet In legum latoribus pz exemplum ff.de penis.l.sanctio legum item supra de consti.c.primo.li.sexto vbi per constitutionem generalem editam a romano pontifice non derogat spe-

cia libus statutis rationabilibus aliorū locorum nisi in constitutione generali contrarium caueatur expres sus. ¶ Sed contra videtur. ff. de sepulchro violato l. iii. §. diuus vbi per rescriptum imperiale sequens derogatur consuetudine speciali alicuius loci. Sed prout variis modis textus intelligatur pōt varie re spondere. Uel pōt dici ꝙ supra de constit. ē ius nouis simū iure canonum introductū ꝛ rationabiliter qꝛ statuta locorū et consuetudines in facto consistunt ꝛ verisi̾le est romanū pontificē ignorare ea que ī alie no facto consistunt ꝛ ideo non videtur voluisse con stitutionē extendi ad ea tollenda q̄ ignorauit cū con stitutio extendi non dꝫ ad tollenda ea de quibus con stituens non cogitauit vel non est verisimile cogitasse ar. ff. de transac. l. cum acqui. ꝛ. l. qui cum tutorib⁹ §. i. ꝛ. §. fi. ꝛ. l. non est ferendus ꝛ de contrahen. ēp. ꝛ vendi. l. in lege ꝛ de acqui. here. l. ne quis ꝛ. l. si is ad quem. ¶ In rescriptis patet etiam responsio ꝙ speciale derogat generali vt supra de preben. c. du dum ꝛc. quamuis tibi li. vi. que dicta superius alle gatis trahi possunt facile ad rescripta ¶ Dynus

Plus semꝑ in se continet quod est minus.

¶ Ut ecce si testator ītendēs legare quartam partē bonorꝫ scripsit dimidiam debet ei quarta qꝛ dimidia inest vt. ff. de leg. i. l. que quartam ꝛ here insti. l. quo tiēs. §. ꝛ si maiorem Item si volens stipulari ꝛ inter rogo de. xx. ꝛ interrogat⁹ respondeat de. x. valꝫ stipu latio de. x. quia maiori summe minor inest vt. ff. de ver. ob. l. i. §. si stipulant Item in sententia quia si

vnius condẽnat in xv. alius in. x. ꝛ alius in. v. va lꝫ sententia in quinqꝫ cum in quinqꝫ omnes consensisse videntur ex eo quod plus semꝑ in se continet ꝙ est minus vt hic ꝛ. ff. de arbitris. l. diẽ ꝓferre §. si plꝰes ꝛ supra de arbi. c. ii. li. vi. Item si sum absolutus a petitione tocius fundi absolutus videor a qualibꝫ eiꝰ parte vnum in qualibet eius parte obstat exceptio rei iudicate vt. ff. de excepti. rei iudic. l. iulianus. ꝛ. l. si quis cum totum ꝛ. ff. de regulis iuris. lege. in eo ꝙ plus ꝛ. l. in toto itẽ si absolutus sum a petitione vniuersali vt hereditatis petitione obstat exceptio rei iudicate vendicanti res singulas ex eadem causa vt ff. de excep. rei iudi. l. iulianus ꝛ. l. si quis cum totum ꝛ. l. eadem ratione quia plus semper in se continet quod est minus. ¶ Sed contra regulam est quia si interrogo vtrum ꝓmittas stichum aut pamphilum ꝛ respondens de pamphilo tantum stipulatio est inutilis quia interrogatio non videtur processisse ergo plus non semper continet qđ est minus vt. ff. de verbo. obligatione l. inter stipulantem. §. i. responso. Sed respondeo ꝛ dico quod ibi non impeditur stipulatio valere ex eo ꝙ non videatur interrogatio precessisse de pamphilo precessit enim cum plus contineat ĩ se minus sed ideo impeditur quia concepta alternatiue interrogatione de quolibet videtur concepta sub conditione scꝫ si alterum non detur vt ff. de opt. le. l. cuꝫ ita in principio ꝛ ideo si respondetur ad alteram partem videtur inter interrogationem ꝛ responsionem in qualitate diuersitasque diuersitas qualitatis reddit stipulatõem inutilem vt. ff. de verbo. obligacione. l. i. §. si quis simpliciter. ¶ Item contra regulam est quia si concedatur alicui merũ imperium vt latrun-

culatori cui non videtur concedi cognitio de re pecu niaria ergo merum imperium quod est plus non cō tinet in se cognitionem causarum ciuilium quod est minus vt. ff. de iudi. l. solemus. §. latrunculator sed dicendum est quod merum imperium ⁊ iurisdictio sunt species distincte ad inuicem separate vt nota ff. de iurisdi. om. iudi. l. imperium ⁊ ideo vna concessa nominatim potius videtur altera denegata vt in. §. latrūculator ar. C. de pcur. l. marit⁹ ⁊ de pac. cōuē. l. si. ⁊. ff. de vul. ⁊ pupil. substi. l. si ita qs ⁊. l. si cuꝫ ex filio. §. filio ⁊. l. ex facto. §. item quero hic autem loquitur de illo pluri sub quo minora continētur vel comprehenduntur vt species velut partes ⁊ eodē mo do responderi pōt ad. c. cui de non sacerdotali supra de preben. quia posito etiam ꝙ non sacerdotalis eēt maior ꝙ̄ sacerdotalis concessa non sacerdotali videt̄ sacerdotalis potius denegata quia non se habent vt pars ⁊ totum de quibus loquitur regula sꝫ habent se vt distincte species inuicem separate Idem.

P Ro possessore habetur qui do- lo desiit possidere.

¶ Si dolo desisti possidere rem quam a te petebam vel petere proponebam perinde teneris rei ven. sicut teneris si possideres vt ff. de rei ven. l. si aūt. §. sed ⁊ is qui ⁊. ff. e. l. qui dolo ⁊. l. parē cum multis simi libus ¶ Sed op. ⁊ ōnditur ꝙ non habeatur pro pos sessore vt patet quia tenetur vtilis. ff. de noxalis. l. electio. §. si is qui ⁊ si possideret teneretur directa sꝫ dicendum est quod vtilis ⁊ directa non differunt in

substantia vt. ff. de nego. ge. l. a ticio et ideo effectus pro possessore habetur ¶ Item opponitur contra idē quia possidenti fit cessio vt. ff. de rei ven. l. si res et tamen si dolo desiit possidere non fit cessio vt in eodem ti. l. si is qui dolo. et. l. nec quasi. Sed dicendum est quod pro possessore habetur quantum ad damnū suum non quantum ad comodum item cuz semper presumatur abesse dolus si adesse non probetur vt. ff. de proba. l. quotiens. §. qui dolo et dele. ii. l. cum ita legatur vni. §. species. ¶ Dubitari posset rationabiliter si dolus pōt probare Et dicendum est ꝙ dolus ꝓbatur ex coniecturis. c. ii. de renun. in vi. Nam si iam erā litem litem contestatus vel dederam solum libellum vel denunciauerā sibi ꝙ erā datur⁹ libellū et ipse desinat postea possidere presumitur dolo desinere et iō perinde conuenitur ac si possideret ar. ff. de rei ven. l. si fundum et. ff. de edē. l. quedam. §. nihil et qui ex cau. in pos. ea. l. ii. et nota. e. titulo. l. fulcini⁹. §. quid sit latitare Queri aūt posset circa materiaz huius. c. de pluribus quorum quedam nunꝙ reperiuntur sufficienter determinata Primū est an ei qui dolo d̄siit possidere conueniatur et extimationē soluat debeat d̄ euictione caueri et dicendum quod aut habuit causaz ab actore aut non si habuit caueri dz vt ff. de donati. inter virum et vxorem l. si donauerit in prin. at si nō habuit cām non debuit de euictione caueri vt ff. d̄ rei ven. l. ex diuerso §. peritor et decōdi. fur. l. si seruus. §. cauere. Secundo queritur an eo casu quo non cauetur possz nihilominus de euictione agi reuicta contra actorem cui extimatio soluta est. Et potest dici ꝙ sic quia qui extimationem soluit emere videtur ff. rerum amo. l. si propter res ergo licet non fuerit dictū

de euictione agatur nihilominus poterit agi vt. C. de cuic.l.non dubitatur. ¶ Tercio queritur an per actorē debeant actiones cedi ei qui dolo desiit posside re ꝛ videtur ꝙ cedi non debeant vt.ff.de rei vendi.l. si is q̄ dolo ꝛ.l.si quasi econtra ꝙ cedi debeant vt.ff. de re iudi.l.in depositi. ¶ Mihi videtur esse differen tiam inter eum qui possidet ꝛ eū q̄ dolo desiit posside re q̄ qui desiit possidere aut culpa interueniente aut dolo. Si culpa debent actiones cedi ff. de reg.iu.l.in depositi sed si non habeat causam ab actore non de bent cedi vt dicta.l.si is qui dolo ꝛ ibi nota Si vero possidebat licet per contumaciā non restituat ꝛ ꝓpte rea iuramentum in lite delatū fuerit actori extima tione soluta actiones debent cedi vt.ff.de rei ven.l.si res. Et ratio est quia actor sibi imputari dꝫ cū pos set petere precise compelli possorē restituere vt ff. de rei vendi.l.qui restituere ꝛ non petiit sꝫ cuꝫ dolo pos sidere desierat hoc sibi imputari non potest ꝛ ideo fa cilior est cā excusandi eum a necessitate cedendi nam cum possidebat ꝛ actor petere poterat precise compel li ꝛ non petiit sed magis extimationē voluit sua spō te alienasse vf et ideo cedere compellitur vt.ff.de rei ven.l.eius rei ꝛ.l.si res sed cum dolo desierat possi dere non sponte sed ex quadam necessitate et ideo ce dere non tenetur vt dicta.l.is qui dolo Quarto querie tur an is qui dolo desiit possidere ꝛ extimationē sol uit habeat actionem in rem sine aliqua cessione tex tus enim dicit.ff.rerum amo.l.si ꝓpter res ꝙ in rē actio ei danda est sꝫ non apparet vtrum ipso iure an per cessionem ꝛ ideo videtur dicendum si res erat pre sens.i.si possessor extimationem soluens habeat pos sessionē tempe extimationis solute ꝙ statim queritur

sibi dominiū ꝛ ideo statim habet rei vendicationē in habitu vt dicta. l. eius rei ꝛ si cer. pe. l. certi conditio §. vltimo licet in actu non habeat nisi desinat possi-dere vt nota C. de here. vendi. l. fi. ꝛ hoc apparet qꝛ estimationis solutio pro emptore habetur vt. ff. rerū amo. l. iii. ꝛ. l. iiii. sed si vendo tibi rem meam penes te constitutā stati transfert in dominiū quasi videat tradidisse vt insti. de re. di. §. nihil. ꝛ. ff. de acquirē. re do. l. qua rōe §. interdum ergo si extimationē re-cipio a te possessore statim tibi possessori dñiuʒ acqui retur sed si possessio non erat penes eum q̄ estimatio nē soluit quia forte dolo dsierat possidere sicut cauet in texu regule tūc remanet dominiū penes me dñʒ q̄ estimationē recepi ꝛ ꝯtir in rem actio quaʒ cedere teneor si culpa dsiit possidere secus si dolo vt dictuʒ est supra in proxima questione ꝛ hoc in rei ven. dicte quid autem inutili in q̄one vi. dicetur Quito que ri potest quid si res rediit ad actorem qui extimatio nem recepit ꝛ is qui estimationē soluit velit rem re-uocare ꝛ actor paratus sit restituere extimationem an excludat eum qui estimationē soluit a petitione rei ꝛ videtur ꝙ sic ar. ff. como. l. in comodato §. fi. ꝛ l. rem mihi in prin. ꝛ de condi. sine causa l. si fullo. ¶ Econtra videtur ff. de rei vendi. l. si culpa ꝛ iō glo satores iuirs ciuilis variant qꝛ dicunt in. l. in como dato. §. fi. ꝙ est in electione illius qui estimationem recepit vtrum restituat rem vel estimationem ꝛ ꝓp ter hoc est quia cum alternatione teneatur ad alte-rum vt ibi patet in textu ergo secundū regulam de-bet esse electio debitoris conuenti vt. ff. de iure dotiuʒ . l. plerumq̄ ꝛ infra . e. c. in alternatiuis alii distin-guunt quia si estimationem soluit ille qui habet cāʒ

a dño vt comodutarius ꝛ depositarius ꝛ fullo ꝛ simi
les tunc est in electione sua petere rem vel estimatio-
nem al'. sit electio domini ad quē redit possessio quia
ꝛ al'. si dolo comodatarii vel depositarii res absit ꝛ
mihi eo nomine condēnetur teneoꝛ sibi cedere actiões
mihi competentes vt. ff. de re iudi. l. in depositi secus
si non habere causam a me vt. ff. de rei vendi. l. is qui
dolo ꝛ ita glo. in. l. iii. ff. de condi. sine ca. ꝛ de rei vē.
l. si culpa ꝛ ista distinctio videtur satis rationabilis
¶ Mihi tamen videtur aliter distinguenduꝫ qꝛ aut
tempoꝛe estimationis solute possessio rei erat penes eū
qui estimationem soluit aut non si erat penes euꝫ do
miniū cepit ꝑtinere ad eum vt ff. de rei ven. l. eiꝰ rei
ꝛ consequenter desinit pertinere ad dominū qui esti
mationem recepit quia non potest esse apud plures
insolidum vt ff. como. l. si vt certo §. si duobus ꝛ de
castren. pecu. l. in hereditate §. pater Si ergo is qui
cepit esse dñs petat ab eo qui desiit in totū dominus
esse ꝛ possidere necesse habebit restituere rem tūc nec
audietur si velit restituere estimationem ar. ff. de rei
vendi. lege qui restituere qꝛ cum sponte semel estima
tionem recepit cum possit pꝛecise consequi rem conse
quenter videtur renunciasse rei ar. ff. de l. cōmis. l. si
fundus ꝛ de pac. intercemp. ꝛ ven. l. commissoꝛie ꝛ iō
frustra postea conatur retinere rem illam cui semel
renunciandum putauit ar. ff. de sta. ho. l. liber homo
ꝛ C. de rebus cre. l. si quis iusiurandum Sed si nō
erat possessio penes soluentem tp̄e estimationis solute
tu ne dico aut appꝛehendit possessionē inutilem ante
quam rediret possessio ad dominum aut non. Si ap-
pꝛehendit statim est ei quesitum dominium ꝛ desiit ꝑ
tinere ad eum qui estimationē recepit qꝛ rem habere

non poterat probabiliter et poterit habere locū distic
tio posita in prealle. l. ii. de condi. sine. ca. vt distin-
guatur aut ille qui estimationem soluit habebat cau
sam a domino aut non vt dictum est sed si nō appre
hendit antequam rediret ad dominum subdistingue qr
aut dominus cederet actionem soluenti aut non si ce
deret habet necesse restituere rem vt. ff. de rei vendi.
l. si culpa circa finem si noncederet ē in electione sua
restituere rem vel estimationez quā percepit vt dicta
l. in comodato §. fi. et hoc casu potest proprie locū ha
bere glo. ibidem posita quē concepit electionem con-
uento ¶ Sexto queri potest an ille qui soluit estimatio
nem cum non possideret quia culpa forte vel dolo pos
sidere desierat habeat vtilem in rem sine aliqua cessi
ne quod non videtur quia lex dicit actionē cedandaz
vt dicta l. hec si res et. l. culpa et ff. de re iudi. l. inde-
positi ergo sine cessione non datur quia si ipso iure si
ne cessione daretur superuacua foret cessio et propte-
rea non facienda vt. ff. vt le. noīe non ca l. hec stipu
latio. §. diuus azo autem dicit in glo. que est in codē
t. l. huius rei et predicta l culpa quod vtilem in rem
habet quia ius actoris emisse videtur dādo litis esti-
mationem vnde tanq̄ hz actor vtilem vt. C. de here
ven. l. fi. emptorem autem constat habere vtilez sine
aliqua cessione. vt eodem. t. l. emptor et. l. postquaz
et. l. vero et nota. C. dele l. ex legato ergo qui dolo de
siit possidere habet vtilem estimatione soluta sine ali
qua cessione Ad ar. q̄ cessio sit supuacua dz repōsio
qr p cessionē icipit habere directā noīe cedētis quod
sine cessione nullo modo habet ergo nō est supuacua
Item contra azo. est q̄a secūdū hoc nō videtur differēs

tia inter eum q̄ desiit culpa possidere ⁊ eū q̄ dolo cuȝ vterqꜫ habeat vtilem estimatione soluta sine aliqua cessione et tamen lex notabiliter ponit differētiam q̄a vni dicit actionē cedendam alteri non. vt in p̄ll.l. culpa ⁊ l. is qui dolo Sȝ dicas non esse differētiam quo ad vtilitatem que ex ficta venditione datur qꝛ illam vterque hȝ estimatione soluta sȝ dr̄ia remanet quātū ad directum eius exercitiuȝ ꝙ per cessionē trāsfertur quia cū cessio non fiat dolose ab actore cum causam non habeat ergo vterque poterit intentare directam. item contra azonem quia non ē dr̄ia inter directaȝ ⁊ vtilem immo vtilis ⁊ directa ē eadē in substātia siue eadem substantia vtilis et directe vt. ff. de nego. ge. l. actio et nota C. de actione ⁊ obligatione. l. ii. Sed respondeo pro azone quia licet sit eadem substantia vtriusque tamē differre possūt in accidente sicut homo ab homine accidere enī pōt ꝙ directe obstet exceptio et non vtilis et econtra ꝙ obstat vtili et non directe ar. eorum que leguntur. ff. de pactis. l. si cum ēptore ⁊ de transac. l. fi. ⁊ de solu. l. si duo Et ppterea expedit aliquādo habere plus vnā quā alterā et per hoc apparet effectualem remanere dr̄iam īter eū qui culpa et eū qui dolo desiit possidere ⁊ cōsequēter opi. domini azo. absurditatem non cōtinet Septimo queri potest an ille cui ceditur vel venditur in reȝ actio habeat dominium vtile sicut econtra qui estimationem pro re soluit habet vtilem in rem vt dictum ē in proxima questione ⁊ videtur primo quod cessat actione in rem dominium transeat quia cessio actionis ⁊ traditio instrumentorum paria vidētur vt. ff. de le. i. l. seruum §. eū q̄ ⁊ de le. iii. l. eū qui cirographum sed traditio instrumentorum inducit translationem

dominii vt C. de dona. l. l. ergo cessio actionis in rē
¶ Econtra videtur quod non transeat quia ad acq-
sitionem vnius iuris non sequitur acquisitio alteri⁹
in cuius acquisitione factum verum non requiritur
vt. ff. de acquirē. pos. l. cum heres in prin. cōstat āt
ꝙ in acquisitione dominii requirit̄ verum factū. i.
apprehensio possessionis vt. ff. de pac. l. in traditioni
bus ⁊ de rei ven. l. penultima ⁊. ff. de rei ven. l. si a-
ger ⁊ de acti. ⁊ obli. l. obligationum substantia ergo
licet ꝑ accessionē acquiratur vtilis in rem non ꝓpte
rea sequitur ꝙ acquiratur vtile dominium dico igit̄
ꝙ transferendo dominium transferre videor actionē
in rem que pro dominio datur vt dictū ē supra ī qō
ne proxima. sed econtra cedendo actionem in rem
non propterea transfertur dominium. Et ē ratio q̄
dominium est causa rei vendicationis vt digestis de
rei vendica. l. in rem actio. econtra videtur scilicet ꝙ
rei vendicatio non est causa dominii sed ex dominio
procedens. et ideo translato dominio translata vide
tur rei vēdicatio que ex dominio procedit ⁊ sequitur
sed non econtra quia principale trahit ad se accesso-
rū vt. ff. de fundo instru. lege fundi. parapho. fi. sʒ cō
tra accessorium nō trahit ad se pricipale vt ff. de vul
ga. ⁊ pupilli. substi. lege ex pupillari et quibus mo.
pig. vel ipothe. sol. lege. lucius. Quomodo ergo intē
tat rei vendicationem. qui dominium non habʒ cuʒ
rei vendicatio detur domino tantum vt ff. de rei vēdi
l. in rem actio Respondeo intentat vtile ex persona ce
dentis propter dominium quod ad cedentem ꝑtinet
nomine tamen suo qui experitur directam vero ex ꝑ
sona ⁊ noīe cedentis intentat ¶ Idem

Utile non debet per inutile viciari

¶ Huius regule innumerabilia inueniuntur exem-
pla vt ecce iure cauetur q si precedat canon ca elec-
tio non viciatur per quãcumqz confirmationem quo
quo iure inutilez vt supra de elec. c. si cõfirmationez
Item si damno heredem meum ꝛ regez francie .x.
dare tenetur heres licet regem francie damnare non
poterim' vt. ff. de le. i. l. si duob'. §. hiis Item si pu-
pillo contrahenti prebuit autoritatem vnus tutor ve-
rus ꝛ alius falsus valet nichillominus contractus ea
rõe vtile per inutile non viciatur vt. ff. q cũ falso tu
auc. l. i. §. pomp. Item si donatio fiat vltra quigen-
tos solidos quatenus excedat modum viciatur qua-
tenus non excedit non viciatur vt C. de dona. le san
cimus ꝛ ar. ff. de consti. pe. l. sz si. x. ff. de vsuris. l.
placuit ꝛ. l. pecunie ĩ prin. ꝛ. l. vsuras ꝛ de iure do.
l. siue generale ꝛ de ver. ob. l. que extrinsecus et . l.
i. §. sz ꝛ si mihi. ¶ Sz contra regulam videtur. ff. de
arbi. l. parui refert vbi si cõpromittatur in quendã
liberum ꝛ quendam seruum compromissũ est intile
in personam liberi propter adiectionez serui Item vi
dentur obstare. ll. in quibus cauetur q vtile legatuz
viciatur propter translationem inutilem. ff. de le. i. l.
plane in prin. ꝛ de adimẽ. le. l. legatum §. pater ꝛ l.
ꝛ si transferam e. t. ꝛ. ff. de aqua quoti et esti. l. i. §.
item queritur vbi per institutionem inseparabilez vi
ciatur vtile per inutile sed dicunt doctores aliquan-
do qd hec sit regula cetera sint specialia que solo est
plana et expedita sz in omnibus spãlibus esset rõem

spālitatis probabilē assignare alii dicūt qđ aut vtile ab inutili separari possit, aut non primo casu vtile p inutile non viciatur secundo casu viciatur vt. ff. de aqua quot. ꝛ esti. l. i. §. item queritur ꝛ. §. trebacius ꝛ nota. ff. de vsuris l. pecunie fenebris ꝛ de cōdi. fur l. si seruus §. bone ꝛ. C. de agri. ꝛ cen. l. queādmodum vbi determinatur aperte quā parte īdiuidui irritata totum irritatur Contra quam solutionem videtur. ff. cōmunia predi. l. predium sed dicēdum est ꝙ licet ius seruitutis excepte esset īdiuiduū persone tamen a quibus excipiebatur erant diuidue et iō facta relatione ad personas diuidas vtile nō viciatur p inutile quia per relationem predictam possibile ē vtile ab inutili separari. ¶ Sed contra hanc responsionem videtur. l. prealle: parui. §. sed si in seruum. ff. de arbi. vbi erat ius indiuidui scilicet ferende sententie et persone diuidue ꝛ tñ vtile per īutile viciatur sꝫ ibi agebatur de iure quod non cadebat insolidum in personam cuiuslibet separati al'. secus vt ext. l. sed si ita ꝛ ideo ibi vtile per inutile viciatur in. l. predinm agebatur de iure quod insolidū in personam cuiuslibet separati cadebat ꝛ iō vtile p inutile non viciatur cum sit diuiduitatem reperire circa personas latius tamen dici possit ꝙ oportet tres casus distīguere nā aliquando duo sūt cōcurrenda ad cōfirmationē vni⁹ act⁹ quorū vnū ē vtile alterū īutile tūc si vnū per se sufficeret valet qđ agitur vt ff. ꝙ cū fal. tu. au. l. i. §. sed pomponius ꝛ de arbi. l. sed si ita al'. si vtrūque requiritur non valet vt. ff. de arbi. l. pedius §. sed si in seruum aliquando vnū solū est factū ex plurib⁹ cuꝫ q̄busdā vtilib⁹ ꝛ q̄busdam īutilibus commixtum ꝛ tunc habet locum distinctio aut potest. vtile ab inuti

li separari aut non vt dicta. l. i. §. item queritur ⁊ §. trebacius ff. de aqua quoti. ⁊ esti. aliquando plures sunt actus distantes prorsus ⁊ separati ⁊ quorum secundus accedere videtur ad reuocacationem primi ⁊ tunc secundus omnino inutilis est non tollit primum sed si quid vtilitatis licet non perfecte contineat tollit primum vt ff. si certum petatur l. certi conditio § quoniam ⁊ insti quibus mo. tol. obliga. §. preterea ⁊ ff. de le. i. l. si seruus legatus §. si seruos ⁊ de le. iii. l. si iure ⁊ de iniusto rup. ⁊ irri. testa. l. ii. ⁊ de hiis quibus vt indig. l. cum quidam ⁊ de le. primo l. plane ⁊ de adimē. le. l. legatum. §. pater ⁊ l. si transferam iste tamen tres vltime videntur solutionem destruere sed nō destruunt quia ademptio legati que per eas inducitur poterat sine translatione vtiliter separatim procedere ⁊ eodē modo respondendum est ad l. iii. §. minor de fū. instru ⁊ instru le. Idem.

Ex eo non debet quis fructū consequi quod visus est īpugnare

¶ Si testamentum in quo mihi legatum erat relictū dixi falsum vel inoffitiosum non possum petere legatum in eo mihi relictum quia aut pronunciatum ē cōtra testamentum ⁊ tunc ideo non debetur quia ex testamento falso vel inofficioso legata non debentur vt ff. de inoffi. testa. l. papinianus § si ex causa ⁊ l. ticia de peti. here. l. si testamentum falsum aut pronunciatum est pro testamento ⁊ tunc ideo non debetur quia visus extitit impugnare ⁊ ideo non debeo consequi fructum ex eo vt hic et dicta l. papinianus §. meminisse et C. de hiis quibus vt indig. l. alia ¶ Sed oppo

nitur et videtur quod etiam ex testamento quod nisus sum impugnare consequor legatum quia si dixi testametum minus solemne licz succumbā petere possum legatum mihi in eo reilctum vt.ff.de his qbus vt indig.l.post legatuz Sed dicendum est quod ibi destitit ante sniam et ideo petitur ei vt dicto .§. meminisse et l.alia vel si peruenit vsque ad sniam. Dicendum erit dfiam esse inter eum qui dixi falsum et cuz qui dixit inofficiosum et dicendo succubuit ex parte vna inter eum qui dixit minus solemne ex parte altera. Nam qui dixit falsum vel inofficiosum perdit relictum vt in.l.palle.et hic qui dicit minus solemne non pdit vt.l.post legatum Ratio autem est quia dicendo falsum impugno non solum istitutionē sz etiā legata. Secus si dico minus solemne cum etiam ex non solemni voluntate.i. non sufficiente ad institutionē psit legata deberi item cum dico inofficiosuz videor dicere testatorem non sane mentis vtff.de inoffi. testa.lege.ii.et .l.ticia et de le.iii.l.pronus §. fina.et psir nec heredem instituere nec legata relinquere posse idem.

Omne quod phibetur prohibētur omnia que sequuntur ex illo.

¶ Due sunt regule que videntur equipollere p oīa Prima cum quid prohibetur & omne id p quod peruenitur ad illud videtur phibitum vt.ff.de spon. l.oratio et & fideiusso.l.cum lex C. de natural. libe. l.legem in fine secunda est cum quid prohibetur prohibentur et omnia que sequuntur ex illo vt hic et.C.& legi.l.non dubium et tamen sunt oio diuerse qz pmo

loquitur de consequētia ꝓhibitionis mediorum ꝑ q̄ ꝯuenitur ad extremum secunda loq̄tur de consequē tia prohibitionis extremorum que ꝓcedunt ex primo ꝓhibito Uerbi gratia de p̄mo si prohibetur mr̄imo niū inter aliquas personas videntur prohibita spon salia ꝑ q̄ ꝯuenitur ad matrimoniū vt di. l. oratio Itē verbi gratia de secundo ꝓhibetur venditio fundi do talis vt in. l. rem in pñti §. ⁊ cum lex ⁊ insti. quib⁹ modis ali. licet in prin. ⁊ ideo si vendat̄ ⁊ tradat̄ tra ditio que ex venditione sequitur vr̄ prohibita ⁊ prop ter dominiū iō transfert vt insti. q̄bus mo. ali. l3 cir ca prin. itē ꝓhibet̄ venditio ascripticii sine gleba ⁊ iō si vendatur ⁊ tradat̄ traditio q̄ ex venditione sequit̄ videtur prohibita ⁊ propterea dominiū non transfer tur vt C. de agricol. ⁊ censi. l. quemadmodum li. xi item prohibetur alienatio rei ecclesiastice nō seruata solemnitate que a iure statuitur supra de rebus ec cle. non ali. ⁊ C. de sacro. sanc. eccle. l. iubemus ⁊ au ten. hoc ius porrectum ⁊ xii. q. ii. c. sine exceptione ⁊ ideo si vendatur ⁊ tradatur dominiū non transfertur Imo ipse prelatus vel iconomus ad vendicandū ad mittitur vt dicta l. iubemus. Sed contra p̄mam re gulam videtur ff. de ritu nup. l. si quis officiū. vbi l3 matrimonium sit prohibitum non videntur esse pro hibita sponsalia per que ꝯuenitur ad matrimonium sed dicas quod aut causa prohibitionis matrimonii erat perpetua aut temporalis si perpetua videntur esse ꝓhibita sponsalia vt in. l. oratio si tēporalis non videntur esse prohibita vt in. l. si quis officiū ¶ Cō tra secundam regulam videt̄. ff. de fundo do. l. pen ultima et de vsuca. l. cum iure predium vbi erat prohi bita venditio fundi dotalis et non valebat et tamen

ex ea secuta traditione postea dominiũ transfertur irreuocabiliter sed dicas aut causa prohibitionis durabat ꝛ tunc habet locum hec regula vt. C. de legi. l. non dubium aut erat finita puta qꝛ matrimonium erat solutum ꝛ fundus desierat eẽ dotalis ꝛ cessaret lucro mariti ꝛ tunc habent locum leges contrarie regula ergo dꝫ intelligi causa prohibitionis durante contraria vero causa prohibitionis cessante. Idem.

Pluralis locutio duorum numero est contenta

¶ Uerbi gratia si libertas seruo legetur p annos de biennio intelligitur ff. de manu. testa. libertas §. post annos. Item si promittitur vel legatur post dies de duobus intelligitur vt ff. de ver. sig. l. inter illam. §. illa legata. Item vbi requiritur numerus testium si certus non adicitur sufficiunt duo vt ff. de testi. l. vbi numerus ¶ Sed videtur ꝙ pluralis locutio requirat tria ꝛ non sit contenta numero duorum vt. ff. de opec. lega. l. i. sed dici põt vt ibi per glo. notatur.

¶ Item econtra videtur ꝙ sit contenta vno tantum ꝛ non requirat necessario duo qꝛ si lego tibi stichum ꝛ pamphilum sub conditione si mei erunt cum moriar ꝛ vnus tantum sit meus tpe mortis valet tantuꝫ in eo legatum vt ff. de condi. ꝛ demon. l. falsa. §. fi. sꝫ ibi non dicit ꝙ pluralis locutio sit vno contenta sed dicit ꝙ geminat significationem singularis id est operatur illud quod due singularitates diuisim plate sicut patet. ff. de le. iii. l. qui concubinam. §. si stichus

⁊ C. de impu. ⁊ ali. sub. l. quamuis ⁊. ff. si quis cau. l. si seruus. §. i. ¶ Idem.

Imputari non dꝫ ei ꝑ quē non stat si non faciat qđ per eū fuerat faciendum.

¶ Proprie ꝓcedit istius regule intellectus in condi tione potestatiua que pendebat ex facto legatarii tan tum vel heredis scripti vel alterius cui fuerat relicta Nam si impediatur ea impleri per casum nihilomi nus debetur relictum quia non stat per eum quo mi nus faciat quod per eum fuerat faciendum vt. ff. de condi. insti. l. q̄ sub conditione §. quotiēs ¶ Item in ea q̄ pendet ex facto illius cui ascribitur et alterius si ĩpediat̃ ꝑ eū ex cuius facto pendebat. Sꝫ si impedia tur ꝑ casū in sua vel alterius persona contingentem relictū non debet̃ ⁊ tñ non stat per eū quo min⁹ fa ciat quod ꝑ eū fuerat faciēdū vt ff. de condi. ⁊ demō. l. in testamēto ⁊. l. titio. §. si cū ante nuptias ⁊ ideo meli⁹ ꝓcedit in conditōe vere potestatiua. l. q̄ pēdet ex facto illius tantum cui ascribit̃ ¶ Sed regule supra dicte videt̃ multa obstare Primo quia iure cauet̃ qđ si legatum mihi relinquatur sub conditione q̄ ĩpen det ex facto meo ⁊ alterius ⁊ ĩpedior ꝑ casū in alteri⁹ persona contingentē legatum non debetur vt. ff. de conditionibus ⁊ demon. l. in testō ⁊ supra ꝓxime di ctum est. ¶ Item si relinquitur mihi sub conditiōe si infra decem dies ascendero capitolium ⁊ ĩpediar quo minus ascendā conditio non habetur ꝓ ĩpleta

licet dies quibus fui impeditus non computentur vt ff. de conditionibus et demonstratio. l. quibus dieb9
¶ Preterea vt hec et alia contraria ad presentis re-gule materiam pertinentia soluantur distinguendũ videtur quia aut erat implendus modus aut implenda conditio primo casu siue impediar per casum contingentem in personam meam siue contingentez in personam alterius pro impleta haberi debet vt. ff. de leg. primo lege si fundum per fideicom. §. iulianus et de le. ii. l. lucius §. quisquis Secundo casu aut erat conditio potestatiua aut erat casualis aut erat mixta si potestatiua aut pendebat ex facto meo tantum aut ex meo et alterius si ex meo tantum aut impedior per eum cuius intererat non impleri aut impedior per casum aut per quendam tercium. ¶ Primo casu pro impleta debet haberi vt ff. eodem lege iure ciuili et de verborum obligatione. l. in executionibus § fi. et de conditionibus et demonstratio. l. iure ciuili et quando dies lega. cedit lege. si post diem. §. item si qua secundo casu idem qz pro impleta debet haberi si casu impedior vt. ff. de condi. insti. l. que sub conditione §. quotiens in tercio casu tenetur ille qui impediuit conditionez impleri vt ff. ad. l. acquil. lege inde neratius §. i. et de conditionibus et demonstrationibus. l. quibus diebus in prin. Sz si ex meo et alteri9 aut impedior per me aut per eum ex cuius facto pendebat aut per casum Primo casu non habebitur pro pro impleta secundo casu pro impleta habetur tercio casu aut conditio adiecta in fauorem meum aut illi9 in cuius personam contingat casus aut vtriusqz aut dubitatur primo casu habetur pro impleta secundo videtur deficere et ideo non habetur pro impleta

tercio quando vtriusq̃ſi impediat per caſum in al-terius perſonam contingentem non habetur pro im-pleta quarto quando dubitatur preſumitur ĩ fauorẽ illius cui aliquid erat ſub conditione aſcriptum ꝛ id caſus in alterius perſonam contingẽs nocet vt pro-batur C. de inſtitutionibus ꝛ ſubſtitutionibus q̃ ſub conditione l.i.ꝛ.ff. de conditionibus ꝛ demonſtrati. l.ticio.§.ante nuptias ꝛ.§.ſequenti ꝛ.l.in teſtamen to.ꝛ de adimẽ legatis.l.ſcio in prin.ꝛl.menia ĩ prĩ. ꝛ de alt.lega.l.gaio.§.p̃mo ꝛ de conditionibus ꝛ de monſtrationibus.l.illi. ſed ſi erat caſualis conditio expectatur euentusconditionis lʒenĩ impediatur im pleri per caſum non habebitur pro impleta vt.C.de caducis tollendis l.i.§.ſin autem ꝛ nota.ff. de con-ditionibus ꝛ demonſtrationibus in rubrica ſi mix-ta dicendum eſt ꝙ mixta preſumitur duobus modis nam in vno caſu dicitur mixta que pendet ex facto meo ꝛ ex caſu ꝛ in illa ſeruatur idem ꝙ in conditio-nali vt notatur ff. de conditionibus ꝛ demon.in ru brica. Alio modo dicitur mixta que pendet ex facto meo ꝛ alterius ꝛ in illa quid iuris ſeruetur dictum eſt ſupra. Idem.

Acceſſorium naturam ſequi cõ gruit principalis.

¶ Si alicui conceditur gratia ꝛ executores dẽtur ſi cut non finitur gratia morte concedentis ita nec fini nitur executoris officium quia acceſſorium naturaʒ ſequi congruit principalis vt ſupra de offi. de le. ſi ſuper gratia li.vi.ꝛ videtur hec regula obtinere ſiue

tractetur de principali inducendo siue tollendo siue confirmando De inducendo ꝓbatur in dicto.c.si sup gratia de tollendo probatur ff.de penul.leg.l.iii.& de pecu.lega.l.i.ii.iii.&iiii.& de fundo instru.& instr.le ga.l.fundi & de eo quod cer.lo.l.centum capue.§.fi. & C.de vsuris.l.eos & in regula iuris ciuilis cum in principio confirmando in preallegato.c.si super gra tia ¶ Obstare tamen videtur ff.de eodem ꝙ cer.lo. l.centum capue.&.l.fi. vbi accessorium naturā non sequitur principalis sed dic ꝙ aut in accessorio reꝑit prouisio vel dispositio specialis aut non primo casu habent locum contraria secundo habꝫ locum regula & concordantie regulam confirmantes Eodem mo do responderi potest ad.l.si cui fundum de fundo in structo.& instru.lega. Et ratio est quia ꝓuissio & di spositio specialis derogat illi que virtute iure vel sig nificatione verborum intelligebatur & in clausula vt C.de pactis cōuen.l.fi.& de vulgari & pupillari sub stitutione.l.coheredi.§.qui patrem Idem.

Qui tacet consentire videtur.

¶ Infallabiliter locum habet regula in illis q̄ con tradicendo poterant impedire ꝙ agebatur vt supra de accu.c.ii.li.vi. Nam ibi poterant īpedire ne ad in quisitionē ꝓcederetur infamia non precedente & ideo si presens fuit & tacuit & non impediuit consensisse videtur & ꝓpterea frustra postea nititur infirmare idē in patre quo presente filius citatur decurio.nam si non contradicit consentire videtur vt.ff.ad muni. l.quotiens & de decu.l.honores.§.pater Idem in fi

de commissore a tutore nominato qui patitur nomen suum scribi in actis τ non contradicit ꝙ videt consentire τ per solemnē stipulationē se obligare vt. ff. de fideius. tu. l. iiii. §. vlt. idē in eo qui se pñte rem suam patitur obligari τ non contradicit quia consentire videtur. ff. de pig. l. fideiussor. §. pater Idem in ea filia qua presente τ non contradicente cum cām contradicendi haberet pater experitur de dote quia consentire vr. ff. solu. matrimo. l. ii. §. voluntatē Idē gñaliter in quocunqꝫ qui patit aliū experiri d iure ad se ptinente vt pꝫ p plura exempla vt. ff. d re iu. l. sepe. Sꝫ contra vr. ff. de fur. l. q̄ vas §. vetare sꝫ ibi contradicendo forte non poterat īpedire τ ideo pro cōsenciēte non habetur vt. ff. de le. ii. l. ticia. §. lucia τ ff. de pig. ac. l. gaius τ ibi nō et in. l. preallc. sepe de re iu. ¶ Preterea contra regulā vr apte ff. de re iur. l. iure autem et de arbitris. l. si cuncti vbi pñs non videtur consentire lꝫ contradicendo poterat īpedire Sed dici pōt ꝙ aut agitur de preiudicio generando pñti aut alteri extra personam presentis et tacentis primo casu habet locum regula secundo contraria sicut pꝫ per simile in persona tutoris qui licet presens sit is que cum pupilo aguntur non videtur ꝓpterea consentire nec auctoritatem prebere nisi expsse loquatur ff. de auctorita. tu. l. i. in fi. τ. l. ii. et. l. iii. ¶ Item cōtraria vr rla que īmediate subicitur is qui tacet τc. sꝫ solues vt ibi. Idem.

IS qui tacet non fatetur sꝫ nec vtiqꝫ negare videtur.

¶ Duo dicit primo ꝙ ille qui tacet non videtur fa-

teri secundo quod ille qui tacet non videtur negare re
sponsio autem regule est ꝙ tacere est medium inter il
la duo extrema ⁊ expressum consensum et expressaꝫ
contractionem huius autem exemplum ꝓprie col-
ligitur ff. de tribu. lege prin. §. scientiam naꝫ ibi do
minus expresse consentit contractibus secundum; te
netur in solidum vt ibi. vbi contradicit tenetur de pe-
culio ⁊ deducit quod sibi debetur. ff. de peculio. si qs
seruum parapho etiam ⁊ l. quotiens sed vbi tacet et
non consentit nec contradicit ⁊ eo sciēte contrahitur
⁊ eligitur quedam media via quia tenetur tributo et
concurrit vna cum aliis creditoribus vt in preallat.
l. i. § scientiā sed videtur hec regula directe contraria
precedenti ⁊ ideo solent aliqui dicere maxime. ff. de ꝓ
cur. l. si iussa. §. īuitus quia vbi tractatur de aliquo
obligando taciturnitas non operatur consensum vt
dicto §. īuitus et hoc fallit propter fauorem pu. ī pa
tre quo presente et tacēte filius creatur decurio vt. ff
ad municipa l. ii. et de decur l. honores. §. fi. item fal
lit fauore pupilli in fideiussore tutoris qui patitur no
men suum scribi vt. ff. de fideius. tu. l. iiii. et C. vlti.
sed vbi agitur de aliquo preiudicio vel exceptione qui
tacet consentire videtur vt in regula precedenti C. ꝙ
nulli non pos. l. super seruꝰ de epis. et cle. auten. si ser
uus et. ff. de pig. l. fideiuss. §. pater tamen contra pre
dictam solutionē est. ff. de fur. l. qui vas §. vetare vbi
tractatᵉ de exceptione paranda et tā qui tacet proinde
haberetur ac si non consentiret item ob ꝑ eundē mo
dum. ff. de le. ii. l. ticia. §. lucia et de pig. ac. l. gaius.
Modo conueniētius circa secundū articulum. l. vbi
tractatur de exceptione paranda vel ꝑiudicio dicen-

dum est sicut cauetur ista regula iuris. s. q qui tacz non videtur consentire etiam nec contradicere qz tacere est medium inter consensum et contradictionem sed aliqn illud medium fuerit effectu vnuz extremorum aliquando alterius nam si contradicendo poterat impedire tunc tacite assimulatur conditioni vt. l. gaius et. l. ticia §. ticia. et de re iu di. sepe. et hec vera sunt vbi non pprie inueniret effectum dispositionis medii ita quod distinguatur dispositione cuiuslibet extremorum Sz vbi est inuenire tuc medium no trahitur ad extrema. i. tacere non trahitur ad consensu vel contradictione sed quadaz via media disponitur vt patet in dicta. l. i. §. scientia ff. de tribu. et hoc casu proprie intelligitur hec regula et eius exemplum ¶ Idem.

Inspicimus in obscuris quod e verisimilius vel plerumqz fieri consueuit.

¶ In hac regula continetur certitudo et declaratio eius quod est obscure prolatum quod percipitur dupliciter. Nam pmo ex verisimilitudine verbi gratia vendo tibi libru pro. x. et ego venditor dico me sensisse de. x. libeℓ. turon. et tu emptor de. x. libris pucsinorum sensisse te dicis Dubitaℓ de qua pecunia videaℓ actu et dicitur q pmo inspicere debemus id quod e verisilius nam si libra valeat. x. libeℓ. turon. actum videaℓ verisilr de turon. si. x. pucsinoru tunc videaℓ actum de puisinis Sz si comunis estimatio libre medium teneat ita quod non apparebat cui esset proxi

mor tunc sequimur consuetudinē regionis vt.ff.co.
l.semper in stipulationibus ⁊ ad idem. ff. de rebus
du.l.⁊ l.verum §.quesitum ⁊ ad trebel.l. quotiens
Item si lego tibi .x.⁊ non apparet deqͣ pecunia
senserim īsdicimus quod ē verisimilius ⁊ ex vicitaꝫ
te scripturarum precedentium vel sequentinm vt.ff.
dele.i.si suus plurīū §.fi.⁊ de testa.l.heredespalā
§.sed et si notā ⁊ de here.insti.l.qui nō militabat.§
lucio¶ Sed contra regulam videtur supra.e.c.ī ob
scuris vbi dicit ꝙ in obscuris mīmum ē sequēdū di
cendum est ꝙ illa secundum istam intelligitur quia
sequimur quod est minimū in obscuris.l.vbi qđ est
verisimilius non apparet vt ibi dixit. Ordo igtur se
cundum intellectum scripturarum obscuritatem cō
tinentium hic seruandus videtur quia primo sequi
mur voluntatem si de ea potest apparere vt.ff.de cō
di.⁊ demon.l.pater in prin.⁊ §.conditionem verba
de re.du.l.in ambigua ⁊ .ff.de libe.prete.l.iii. In
secundo seqͣmur id quod est verisimile vt hic ⁊.ff.e.
.l.semper in stipulationibus et de re.dub.l.cum in
testamen ⁊ de le.i.l.cū res ii.respōso Uerisimilitudo
autem percipitur aliquādo ex cōparatione rerum ad
inuicem vel compatione rei ad preciū vt dictum ē su
perius in exemplo ⁊ ff.de re.du.l.i.⁊.l.vtrū §.cuꝫ
quidā Aliquando ex vicinitate scripturarū vt dicta
l.si seruus plurium in fi. aliquado ex dignitate ꝑso
naruꝫ vt.ff.de ar.le l.ticia §.seia ⁊ de alimē le.l.cū
alimenta aliquādo ex caritate⁊ necessitate personaꝝ
vt dicta.l.si seruus §.aliquādo ex consuetudine loqͣ
mur regionis aliquando ex cōsuetudīe loquentis vt
dicta l.si seruus plurium ⁊ hic in fine istius regule
tercio vbi verisimilius non apparet recurritur ad ꝑ

priam significationem verborum vt §. de le. iii. l. nō aliter Quarto si verborum significatio non est certa sequimur quod est minimū vt supra e. in obscuris ꝛ de le. i. l. si ita scriptum ꝛ. l. apud iul. § scio ꝛ de le. iii l. minimis ꝛ l. qui concubinam §. cum ita Quinto si non apparet quid sit minimū iudicatur non valere vt ff. de re iu. l. duo sunt ticii ꝛ de re dub. l. si fuerit ꝛ l. si quis de pluribus ꝛ de manu. te. l. cū ex pluribꝫ Idem.

SI quis succedit in ius alterius eo iure quo ille vti debebit.

¶ Et de iure agendi ꝛ de iure excipiendi loquitur regula ꝛ ꝓbatur ff. e. l. inuitus §. plerumqꝫ in successore vniuersali ꝓcedit per omnia proprie tam actiue ꝙ passiue actiue quia ius agendi quod competebat defuncto siue erat reale siue personale siue mixtuꝫ siue in rem scriptum competit heredi passiue qꝛ ius agē di quod competebat contra defunctū competit ꝯ herede vt insti. ꝺ ꝑpe. ꝛ tēp. circa ꝑn. item ius excipiendi quod competebat defuncto competit heredi ꝛ ecō tra quod competebat contra defunctum competit cō tra heredem ꝛ ideo ad regule declarationem ꝛ coruꝫ que dicta sunt pro regula exponenda dicendum est qꝺ quidam dicuntur successores vniuersales vt heredes bonorum possessoris ꝛ ex trebel. successores et isti appellantur ꝓprie successores iuris quia in ius vniuersum quod defunctus habuit succedunt. ff. de heredi. insti. lege quotiens §. heredes ꝛ colligitur de verborum significa. l. mihi qͥdam vero dicūtur successores singulares vt ēptores singularium rerum

⁊ dotarii ⁊ legatarii ⁊ isti appellantur ꝓprie succes
sores in rem qꝛ non in ius vniuersum sed in ius sin
gulare succedūt vt. ff. de eodē. l. q̄dā. §. his. aūt ⁊ ḋ
iureiur. l. etiā si in rē ⁊ quorū le l. i. §. illud tenenḋ
¶ His p̄missis dicendū est ꝙ ius agenti quod com-
tebat defuncto cōpetit vniuersali succcessori ⁊ econ
tra quod competebat contra defunctū cōpetit cōtra
heredem vniuersalem successorem item ius excipien
di ꝙ cōpetebat contra defunctum contra heredem
cōpetit in singulari autem successore dicendum est
ꝙ ius excipiendi transit ipso iure in singularem suc
cessorem vt. ff. de contrahen. emp. l. dolea. §. cum ⁊
de iureiuran. l. etiam si in rē ⁊ de here. ven. l. empto
ri ⁊ de excep. rei vē. l. si ante. §. iul. ⁊. l. si mr̄ §. itē
iul. ⁊ de regulis iuris. l. inuitus §. plerūqꝫ. Itē con
tra singularem successorem sunt ipso iure vt. ff. com
muni. di. l. in hoc iudicium. §. si inter socios ⁊ pro so
cio. l. idemqꝫ in fine ⁊ de pigno. l. si superatus in fi.
⁊ de except. rei iu. l. exceptio et hoc est intelligenduꝫ
de iure excipiendi coherente rei in iure autem excipi
endi ꝑsone distinguit qꝛ si successor singularis habe
at titulum lucratiuum vel quasi obstat supra ibi ex
ceptio que obstabat actori sed si habeat titulum lu-
cratiuum tunc non obstat nisi vteret accessione ex ꝑ
sona actoris vt. ff. de excep. l. si in rem legatam ⁊ de
doli excep. l. apud celsū §. de auctoris ⁊. §. si cū vlti
ma ⁊. §. si quis aūt ⁊. §. auttoris ius aūt agēdi me
re personale non trāsit ad singularē successorē sine
cessione vt. ff. de pecu. l. quisergo in fi. ⁊ vsufru. quē
admodū caueatur. l. omnes autem casus §. si heres
⁊ de contrahen. emp. l. quod sepe §. si res ⁊ de edi.
e. l. sciendū. §. deīn ⁊ ḋ pe. le. l. peculio de. ver. signi.

l. sciendum §. vlt. item nec contra successorez singula rem vt ff. de edē. l. quedā §. is autem ꝛ ad trebel. l. l. §. si heres C. de ac. ꝛ ob. l. cum ius psonale in rez scriptum transit in singularem successorem sine ces sione vt ff. de aqua. plu. arcen. l. si tercius si qͣs pꝰ ꝛ de iti. actuqꝫ priua. l. apparet §. i. ꝛ l. se. itē cōtra singularem vt ff. de aqua. plu. arc. l. emptor ꝛ. l. pꝰ venditionem ꝛ dicta. l. apparet §. i. l. quorum le. l. i. §. aliud sed opponitur ꝙ successor non vtatur eo. iure quo vtitur ille in cuius locum succedit vt patz in mu liere q̄ priuilegiata est in personali de dote. ꝛ tñ he res eius extraneus non vtitur eodem ꝑuilegio vt C. de pri. do. l. vnica ꝛ qui potiores in pignore habeāt l. si. §. exceptis. item pater in extraneo herede mari ti vt ff. soluto matrimonio l. maritum ꝛ l. se. ꝛ de re iu. l. sciendum Sed dic quod aut id erat coherens ꝑ sone ꝛ in fauorez persone inductum aut erat coherēs rei vel cause nam primo casu regula nō procedit se cundo ꝛ tercio habet locum simpliciter vt ff. e. l. ꝑui. ꝛ l. in orationibus ꝛ distinctum est plene supra e. ꝑ uilegium item opponitur de ac. iniuriarum que suc cessori et vniuersali non datur vt ff. de iniuriis l. iīiu riarum sed dic quod aut actiones sunt prodite ad vī dictam aut persecutionem rei vel pene primo casu non transeunt ad heredes lite non contes. vt in dicta l. iniuriarum ꝛ ad l. fal. l. penales ꝛ d colla. bo. l. cū emancipati secundo transeunt ad heredes si continēt rei persecutionem item contra heredes vt ff. de ac. et ob. l. in honorariis sed si continent persecutionem pe ne idem per ōnia quantuz ad heredes actoris qꝛ trā seūt ad eos vt īsti. d ꝑpe. ꝛ rēp. ac. §. sꝫ heredibꝰ In

heredibus aũt rei distinguitur nã si pena debet ex
ꝯtractu transit ad heredes vt. ff. de nau. fc. l. fi. de
ver. ob. l. ad diẽ ⁊ nota ff. de priua. delic. l. i. in p̃n.
si aũt debet ex delicto tunc non transit contra here-
dem nisi lite contra heredẽ cum delinquente vt. ff. ð
accu. l. ex iudiciorum §. fi. ⁊ de re iu. l. scienti ⁊ l. pe
nalia ⁊ C. ex delic. defunc. inq̃tum heredes conuẽi.
l. i. ¶ Queri aũt possit an exceptio excõica ionis que
obstat actori possit opponi singulari successori vt do
natario vel emptori ⁊ vr̃ ꝙ sic per verba gñalia hui⁹
rl̃e vt. ff. e. l. qui iniius ⁊. l. in hiis §. non debeo ⁊. l.
inuitus §. plerumq; econtra ꝙ non in. l. apud celsũ
§. de actoris ⁊ §. sicut legittima Mihi aũt vr̃ ꝙ cum
exceptio excõicationis persone coheret ⁊ nõ rei quid
aut successor singularis hꝫ titulũ lucratiuũ vel quasi
⁊ tunc obstat aut hꝫ titulũ non lucratiuũ nec quasi
⁊ tunc non obstat vt d. l. apud celsuꝫ §. si quis auteꝫ
ex cã legati ⁊ i §. de auctoris ⁊ §. sicut legittima Itẽ
queri põt an exceptio cõpensationis que obstat ven-
ditori possit opponi emptori ⁊ questionẽ hanc mouẽt
glo. iuris ciuilis ff. de periur. si quis in rem suam sꝫ
non determinant Et ideo p̃ria facie vr̃ dicendũ qð
non possit opponi cum habeat titulũ non lucratiuuꝫ
vt. d. §. de auctoris ⁊ §. sicut legittima ecõtra vr̃ ꝙ
possit opponi vt. ff. de excep. rei ven. l. fi. ⁊ cõi diui. l.
in hoc iudiciũ ⁊ §. si inter socios ⁊ pro socio l. idemq;
§. sꝫ sane Mihi aũt videtur ꝙ possit opponi q² om-
nis exceptio coherens rei que poterat opponi vendi
tori põt opponi ⁊ emptori vt dicta l. fi. de excep. rei
ven. ⁊ di. l. in hoc iudicium ⁊ l. idemq;. Quod autẽ
excepto compensationis rei cohereat sic ostendit iu-
re cauetur quod exceptiones persone coherentes nõ

cõpetunt fidiussoribus ex persona rei coherentes rei competũt ff. de exce. l. exceptiones q̃ persone in pri ci. τ §. rei vero sed exceptio cõpensaitoinis ex psona rei datur fideiussori vt ff. d compẽsat l. si q̃d ergo seq̃tur ꝙ rei cohereat τ propterea possit emptori opponi Idem.

Presumitur ignorantia vbi sciẽtia non probatur.

¶ Licet hec regula gñaliter loquatur restringenda est tñ ad ignorantiã facti vt patet per exẽpla ¶ Primum enim exẽplũ poni põt in curatore qui p̃sumitur si ignorasse tutorẽ datũ vt ff. de admi tu l. hec aũt Secundum patet quia presumitur ignorasse rem quã legauit eẽ alienam vel obligatã vt ff. de porba l. verius item in dominio cuius seruus militiã suscepit quia p̃sumitur ignorasse vt C. qui mili. non pos. l. super seruis que exempla oĩa pertinent ad ignorantiã facti in iure autem non presumitur ignorantia nec τ tolleratur vt C. de iuris τ facti ignorantia. §. l. constitutiones τ de leg. i. l. leges sacratissime τ. ff. ad l. cor. de fal. l. dyuuscirca drin. τ supra. e. ignoratnia ¶ Sed opponitur τ videtur qđ presumitur scientia τ in facto quia si defunctus sciuit rem alienam et heres presumitur scire rem alienam vt. ff. d diuer. τ tẽ pre. l. cũ heres τ de pupli. l. si ego §. ptus s3 ibi precessit scĩa rei aliene in persona defuncti q̃ cõtinuata videtur in persona heredis cũ personã defũcti represente t i auten. de iureiurã. amo presti s3 cõtra hoc est apert supra e. cũ quis τ ff. e. qui i alteri⁹ s3 dicas ꝙ

aut heres contēdit per allegationē ignorantie lucrū captare aut damnū vitare primo casu presumit̄ scia defuncti continuata in persona heredis vt dicta. l. cum heres ꝛ dicto. §. partus scdo non p̄sumit̄ vt sua pra e. cum q̄s ꝛ. ff. eo. q̄ in alterius vltimo distingui posset aut allegatur ignorantia facti aut iuris Et si facti aut proprii aut alieni ꝛ si proprii aut proximi aut dudum remoti si alieni aut dudum extranei aut defuncti in cuius locū succedit ꝛ si defuncti aut cer tat de damno vitando aut de lucro captando. aut potuit peritiores consulere aut non vt plene distinxi supra e. c. ignorantia Idem.

Locupletari non dꝫ aliq̄s cū alterius iniuria vel iactura.

¶ Verba istius regule ponuntur disiunctiue ꝛ ideo sufficit īteruenire alterum de disiunctis vt impediat̄ locupletatio qꝛ nam disiunctiue ita se hꝫ q̄ non req̄ rit vtrumqꝫ sꝫ sufficit alterūū vt ff. de condi. ꝛ demon. l. cum pupillus §. disiunctiue sꝫ e. iure nature verba ponuntur copulatiue ꝛ ideo requiritur omnia copu- lata concurrere seu simul vera esse ff. de conditi. isti. l. si heredi plures ꝛ de ver. ob. l. si quis ita duo ergo dicit hec rl̃a p̄mū est q̄ aliq̄s non dꝫ locupletari cuꝫ alterius iactura siue damno exēpla vero huius rl̃e plana sunt si. n. p̄sbiter vel aliq̄s clericus morit̄ in- testatus bona eiusdē ptinent ad ecclesiā exceptis reb⁹ q̄ censibus vel iuri patronat⁹ vel alii iuri erant ascri pte in illis. n. non succedit ecclesia qꝛ locupletaretur cum alterius iniuria q̄ esse non dꝫ vt C. de epis. ꝛ cle. l. si quis p̄sbiter item in pupillo q̄ vendit rem suam

sine tutoris auctore ꝛ ꝓcium recepit nam si recupat rem non dꝫ lucrari preciū cuꝫ iniuria emptoris ꝛ iō quatenus locupletior apparet restituere tenet̄ vt C. de vsuca. pro ēptore. l. vl. ꝛ idē dici pōt in eccl'ia q̄ te netur ad estimationem precii quatenꝰ locupletior ap paret facta cū eccl'a pupillo assiletur vt C. de epi. ꝛ cle. l. orphanorū trophos ꝛ ad predictorum confir/ mationem accedunt .ff. de insti. l. si quis mancipiis §. ꝓculus ꝛ de condi. ꝛ demon. l. naturalr in fine ꝛ l. nam hec natura cū multis similibꝰ Sꝫ contra re gulam vr̄ id quod scu de vsuca. ꝛ p̄sciptione tracta tur iure canonico ꝛ ciuili cum. n. hec eq̄tas ꝛ ille ri gor scripti reqeriantur hec equitas deberet preferri ꝛ effectum vsucapionis ꝛ prescriptionis impediri vt C. de iudiciis. l. placuit sed ad plene responsum est supra c. eodē possessor ꝛ ideo responsione vlteriꝰ non indiget item solet opponi de expēsis in re aliena ma la fide factis que cedunt lucro dn̄i cū damno impen dentis vt ff. ad l. acquil. si seruus §. si oliuā ti. rn̄so ꝛ de doli exceptione paulus sꝫ dicendū est ꝙ ibi non ē iniuria impendentis cum iniuria non fiat volenti vt supra e. c. scienti ꝛ. ff. de iiuriis. l. i. §. vsqꝫ adeo it nec dānū cū damnū ꝙ̄s culpa sua sentit sentire nō vi detur vt. ff. e. l. damnū p̄terea si damnū eēt isqui im pedit vr̄ esse in culpa scienter impendendo in rem ali enam vt ff. e. l. culpa supra e. c. non est sine culpa ꝛ ideo cum īpediens culpa p̄ponderet sequitur ꝙ eius conditio deterior esse debeat vt. ff. in lege acquil.

¶ Item videtur obstare regule qꝛ qui non opponit exceptionem nō numerate pecunie intra biēniū obli gatur cum effectu vt C. de non nu. pec. l. in contrac tibus ꝛ. l. si ex cautione ꝛ insti. de litte. obli. vt ergo

aduersarius eius locupletatur cum iactura et ꝑstur sa non opponentis sed de iure ciuili respondetur q᷑ cuꝫ fiat legum auctoritate non videtur iniuria fieri sed negari non potest quod nō fiat cū dāno veritate in specta et ideo si is qui cōfessione recipit sciat se non numerasse dicerem quod de equitate canonica excepꝰ tio nō nume rate pecunie non excluderetur biēnio cū malefide possessor nullo tp̄e non ꝑscribat vt supra.e t.possōr idem

IN penis benignior est interpretatio facienda.

¶ Si constat aliquem deliquisse nam si ignoratur vtrum cum armis vel sine armis interpretamur benignus reū fecisse violentiaꝫ sine armis ꝓ vt hoc minus puniatur vt.ff.de penis l.si preses et l.penultia item si constat tutorem suspectum fuisse et ob suspicionem remotum si ignoramus vtrum ꝓpter dolum vel ꝓpter culpaꝫ benignius interpretamur vt ꝓpter culpam remotus ꝑintelligatur et ꝓpterea non fit infāis vt ff.de suspec tu.l.hec §.quod ergo ¶ Sꝫ obstare vr regule ff.de his q̄ no.infan.l.ii.§.exercitiū vbi nō interpretamur in partem que penaꝫ restringat sꝫ in illa que ampliat sed ad hoc responsuꝫ ē supra c.c odia item opponitur si vulnero aliquē licet non occidā presumitur in dubio quod habui aīum occcidendi si cōtrariū non probatur C.de iiur.l.si nō cōuicti ꝗ nō īterꝓtamur in benigniorē ꝑtē.i.cā que inducat euitatione pene iteꝫ si certū est plēs fuisse ī deliquēdi actu nec apparett q̄s eorū deliq̄rit nō īterꝓtamur ī ꝑtem enigiorē q: dici? oēs puniri debē vt.ff.ad.l.acq̄ itē

mel. §. sꝫ si plures et nota ad l. cor. de sic. l. si. in tixta. C. ad. l. iul. de vi. publi. l. qm multa facinora ergo videtur regula falsa sꝫ distinguendū est sicut plene distinctum fuit supra e. c. in obscuris quia si incertū est vtrum delictuꝫ fuerit commissum regula locum habet quia interpretamur minus commissum ⁊ propterea minorem penam imponendā vt dicta l. si pres ses ⁊. l. penul. sꝫ vbi certum est delictum ⁊ certa delicti qualitas animus vero delinquentis incertus iteꝫ vbi certum delictum et certa qualitas sꝫ incerta persona regula locum non habꝫ vt latius est ostensum supra. e. in obscuris. Idem.

Actus legittimi conditionē nō recipiunt neqꝫ diem.

¶ Dicuntur actus legittimi omnes quicunqꝫ iuris scripti parte inuenti iuri aūt scripti partes sunt vii. videlicet lex plebiscita senatusconsulta decrecta principum rñsa, prudentiū ⁊ magistratuū edicta vt insti. de iure naturali §. constat ff. de iusti. ⁊ iu. l. ius autē exemplū aūt regule probabiliter poni potest in electionibus et postulationibꝰ que sunt legittimi actus ⁊ idō neqꝫ electio neqꝫ postulatio pōt sub cōdi. fieri et si fiat pro non facta hr̄ vt supra de elec. c. in electionibus li. vi. itē in datione tutoris a iudice facta que non recipit conditionē expssam ⁊ si adiciatur reddit dationem inutilem ff. de tutelis. lege. muto quia si dico emācipo filium meū sub cōditione si imperator in italiā venerit vel si dn̄s noster de vrbe recedit emancipatio nulla est item in aditione hereditatis quia si dico adii. hereditatem sub conditione si nauis ex azia

veniet aditio nulla est vt. ff. de acqui. here. l. eũ q̃. §. i
vl. item in tutoris auctoritate quia si dicat tutor pres
to auctoritatem pupillo si titius ascenderit capitoliũ
auctoritatis impensio nulla est vt ff. de auct. tu. l. et
si conditionalis ⁊ probant̃ per ordinẽ ista omnia ff.
e. l. actus legittimi, vbi dr̃ eadẽ regula poni sꝫ si hec
rẽ̃la vera est ꝙ actus legittimi conditionem non reci
piant ergo ẽptio ⁊ venditio q̃ est actus legittimꝰ non
recipit conditionem qđ falsũ est vt ĩsti. de contrahẽ.
emp. §. emptio ff. de in diẽ adiec. l. ii. ⁊ de pi. ⁊ cõ: rei
vendi. l. necessario ⁊ pro ẽptore l. ii. §. si sub conditõe
item locatio ⁊ conductio ẽ actus legittimus ergo nõ
recepit conditionem itẽ societas mandatũ stipulatio
⁊ ceteri contractus sunt actus legittimi ergo non re
cipiunt conditionẽ vel diẽ ꝙ tñ falsum est vt ꝑ infini
ta iura probatur item heredis institutio est legittimꝰ
actus ergo non recipit conditionem ꝙ tñ est falsum
licet enim non recipiat diem certam vt ff. de here. in
sti. lege hereditas ⁊ insti. de hered. insti. §. heres in
diem tamen bene recipit conditionẽ ⁊ diem in certam
vt ff. de here. insti. l. si q̃s instituatur ⁊ l. sub condi
tione ⁊ l. q̃ filio ⁊ C. de here. insti. extraneũ l. ratio
aũt quare recipat conditionẽ ⁊ diẽ incertũ est aper
ta q: illud quod non recipit diuisionem in partes in
se nec recipit diuisionez in tpes tp̃m ⁊ econtra vt ff.
de te. mili. l. mili ⁊ ita heredem §. ⁊ quia diximus ⁊
de vsufr. l. vsumfructum ⁊ ab initio Sed institutio
heredis non recipit diuisionẽ in se quia non põt ali
quis pro parte testatus decedere ĩmo cã testati trahit
ad se cãm intestati vt ff. e. lege ius nr̃m ⁊ iõ testatur
si pro certa tpis ꝑte instõ tpis non valet ẽt pro toto
tempore ⁊ limitatio tpis habetur pro non adiecta vt

d.l.hereditas et §.in diē sz vbi testatur sub conditio-
ne vel in diē incertam euuntus cōditionis et diei in-
certe que conditioni assimulatur trahitur ad tp̄s re
tro vt ff.de re.mili.l.q̄ df et ideo non videt pro par
te intestatus sz exſte conditione videtur in totum te
status ea deficientē in totum testatus videtur ergo
q̄ istud c.corrigit omēs li.in quibus cauet in legit-
timis actibus posse adici cōdi.et diē sz dicendum vt
qz promptū ē et expedit iura iuribus concordare vt su
pra de elec.cum expediat.li.vi.C. de inoffi.do.lege
vnica et quia iuriū correctiones in dubio sunt euitan
de vt dic.cum expedit et in auten. q̄ mo.na.effi.sui
§.tribus et quia non est verisimile romanū pontifi-
cem qui iura tuetur huius modi breuitate verboruz
totum obseruationē iuris alias multis vigiliis cogi-
tata vel euertere C.de inoffi.testa.l.si qñ et q̄ hec ge
neralitas restringenda sit ad casus enumeratos vt
hz in textu et in glo.ff.c.l.actus legittimi et verba isti
us regule debēt exponi actus legittimi scz q̄dā sicut
et ibi pprie in verbis textus īnuitur et per glosam ex
ponitur et ppterea gn̄alis regula remanet in contra-
rium scz q̄ omnes legittimi actus diē recipiunt et cō
ditionē vt insti.de verbo.ob.§.omnes C. de iur em-
phit.l.i.sz fallit in quibusdam et in illis loquitur regula
nisi diceres q̄ hec regula corrigit ea iura que dicta
sunt in legittimis actibus posse adici conditionē vel
diē q̄ imaginationi mentis mee non applicatur idē

Semel deo dicatum non ē ad
hūanos vlterius tn̄sferēdū vlterius

¶ Exemplum istius regule p3 cusus l3 quia quod se mel factum est sacrum & consequenter diuino cul- tui dedicatum non debet vlterius transferri adversus hoim vnde si edes sacra in aliquo loco licite id est iu- ris solemnitate seruata edificaui l3 edificium diruat locus remanet sacer nec d3 adversus hoim conuerti vt ff. de re. di. l. in tantu §. sacre de cotrahen. ep. l. edes sacre & insti. de re. di. §. sacre s3 videtur obstare ff. de ver. ob. l. continuus §. penul. Dicendum est q hic co siderauit iuris possibilitatem ibi vero summi pontifi cis potestatem qui potest sacrum prophanum reduce re quando vnius solius potestate subicitur impossibi lis de iure reputatur ff. de le. primo. lege apud iuli. §. fi. Idem

Non prestat impedimentu qd de iure non sortitur effectum.

¶ Si canonici uominauerunt scienter indignum et electio effectum non habuit non priuantur iure elige di q2 non prestat impedimentum &c. vt supra d ccc. c. perpetue. & c. si. copromissarius li. vi. & de conces. preben. c. non captande s3 contra videtur i e. t. c. qua q li. vi. vbi eligentes scienter indignu puantur iure e ligendi dicendu est q illud c. quaq trahitur ad itel lectum illius c. perpetue sanctionis videl3 quia si no minantes indignu adeo prestiterint q ex vocibus eo rum cois electio subsequatur tuc priuantur iure eli- ligendi vt. c. quaq. alias non puantur vt. c. perpe- tue item potest poni exemplu si testator leget michi vnum de seruis que elegerium & ego elegi electio no h3 effectum ius eligendi non est consumptum & ideo

non prestat impedimentũ volenti iterum eligere .ff. de ob.le.l.ii.iii.ꝛ.iiii. alias si electio sortiret de iure effectũ consumptũ esse ius eligendi nec liceret vlteri⁹ variare. vt e.t.l.apud ec. de le.ii.l.statu liberũ.§.fi. cum multis sĩlibus itẽ poni põt exemplũ ponam⁹ ꝙ legatũ relinqtur pupille sub conditione si ꝯheret ma trimoniũ nam si ꝯhit infra pupillarẽ etatem nõ sortitur de iure effectum ꝛ ideo non pſtat impedimentũ facta.n.legittime etatis poterit contrahere ꝛ conditionem ꝯhendo iplere ff.qñ dies le.ce.l. ꝙ pupille et de condi.ꝛ de l.hec conditio tñ contra vr ꝙ iure cautur ꝙ si testõr relĩqt legatũ p̃mo capaci ꝛ postea reliquit anĩo adimendi p̃mo relĩqt ŝo non capaci qꝛ lꝫ non sortiatur effectum in persona ŝi tñ pſtat ĩpedimentũ p̃mo qꝛ ĩpeditur petere legatũ ff.de lega.p̃io l.plane ĩ prin.ꝛ de adimẽ.leg.l.legatuꝫ.§. pr ꝛ.d.lꝫ §.minor sꝫ dõm est ꝙ legatũ in tacita voluntate adimit ff.de adi.le.l.iii.§.fi. ꝛ.l. ex pte ꝛ de hiis q̃ vt indig.l.si inimicitias cũ ergo appareat translationẽ factam in ŝm testõrem voluisse tacite adempto p̃mo adimere illa tacita p̃ma adẽptio sortitur de iure effectum vt dictũ est ꝛ iõ pſtat impedimentum Idem.

Vi licet quod est plus lꝫ vtiqꝫ quod est minus

Licet pr̃i occidere adulteriũ cũ filia cõprehensum ꝛ ideo licebit quod est minus.i.adulteriũ cũ filia cõprehensum contumeliis efficere vt hic ꝛ ff.de adul.l. nec in ea §.ius occidendi item põt facere iudex quod est plus.i.iuramentum in litem deferri actori ꝛ iõ dꝫ posse quod est min⁹ .i.taxattionẽ iure adicere vt.ff. de in lit.iur.l.videamus §.penul.item maius ẽ con

dere testa. ꝙ mortis cā donare qđ patet q: filiusfa. pt
mortis cā donare pr̃e consen. vt ff. de dona. cā mort.
l. tam is. §. primo. tamē testari non potest ēt pr̃e con
sentiente vt. ff. de donation. cā mortis l. tam is. §. i.
tamen testari non potest ⁊ patre consentiente vt. ff. đ
testa̅s. l. qui in potestate Si ergo lȝ filio militi cōdere
testamentū de castrensi peculio multo fortius licere
debere mortis cā donare vt. ff. de donatio. l. filiusfa-
mil. §. vltimo. Sȝ contra regulā solȝ opponi de plu
ribus. Primo de preside qui hȝ ius gladii quod est
maius vt. ff. de offi. p̄si. l. illicitas §. qui vniuersas et
non deportat quod est minus vt de le. iii. l. i. §. his
quibus ⁊ de iniusto testō l. si quis exheredato §. eiꝯ
sȝ illud quando habet insulas sue iurisdictioni sub
iectas aliaq secus videtur ff. de interdic. ⁊ releg. l. re
legatorum circa principium ⁊ nota in. l. inter penas
e. t. ⁊ ideo hec oppositio non facit ad rem licet quidā
aliter dicant. ¶ Item opponit C. de prediis cur. si
vbi curialis potest donare p̄dia sȝ non vendere cum
maius sit et difficilius ꝑmissum donare ꝙ vendere.
C. de contractibus ma. l. i. sȝ illud ideo contingit q:
verissimilis est illa quod facilius venderet ꝙ dona-
ret ad hoc vt precium ex venditione deductum depor
taret ⁊ ideo facilius inhibetur venditio ꝙ donatio q:
in donatione cessat ratio prohibitionis que ad vendi-
tionem ꝓp̄e pertineret. Item op. de l. in cause ff. de
procura. vbi licet reuocare ꝓcuratorem in totum et
non in partem ¶ Item ff. de admi. tu. l. cum queri
tur ⁊ de vsuris l. gaius vbi licet nō nomina contra
cta in totum approbare vel reprobare sȝ non partem
sȝ in illis omnibus diuersa habentur vnius loco ra-
tione connexitatis officii ⁊ ideo non est in eis licitum

variare sicut nec circa eandē rem vt ff. de damno in fec. l. pretor. vtrū queritur ꝛ determinatū est supra .e.c mutare. ¶ Itē opponi solet ff. de peri ꝛ cō. rei vē l. i. §. licet ꝛ de pluribus aliis que notantur ꝛ rationabiliter soluunt ff. e. l. non debet ꝛ ideo repetere cuꝫ sint rationabiliter scripta eēt potius trāscribere ꝙ notare ꝛ propterea supuacuū ideꝫ

Qui prior est tempore potior est in iure

¶ Si vnus primo īpetrauit in ecclesia bā. alius secundo ꝛ ꝑus primo et litteras ꝑsītauerit primus dꝫ eē potior quia qui prior est tēpore īpetratōnis potior ē in iure bñficiū cōsequēdi vt supra de rescrip. c. si ꝓ te ꝛ. c. tibi q̄ r am li. vi Sed cōtra videtur e. t. d rescrip. c. si pro te ꝛ c. duobus vbi is qui secundo īpetrauit ꝑfert priori sed dicendum videtur ꝙ aut vtraque īpetratione simplex aut altera simplex ꝛ altera sub cōditione si ad id epī ꝛ capituli cōsensus accederet primo casu aut apparet de ordine īpetrationis aut non: si apparet prefertur ille q̄ primo impetrauit vꝫ ꝑpal. c. sed si de ordine non apparet ūtc subdistīgue quia aut mandauit vni ꝓuideri ꝛ alteri canonicatū cōcessit aut canoīcatū cōcessit vtriqꝫ aut neutri Primo cañ prefertur is cui canonicatum cōcessit secūdo ꝑfertur is cui ꝑmo lr̄as impetrauit si ambo simul in ꝑsentando concurrunt ille ꝑfertur quē eligere voluerint illi vel maior pars illoruꝫ ad quos spectat canonicorū receptio ꝛ prebendarum collatio vt in c. duobus sed si ꝑma impetratio conditionalis sit secunda simplex Si fiat te exñtiam conditionis ꝑme secūda

ſimplex preferłur vt d.c.ſi pro te.ſʒ vꝫ ꝙ extite con-
ditione p̃me conditionalis debeat p̄ferri quaſi extitia
conditionis trahatur ad tp̄s conceſſionis vt ff.q̃ po.
in pig.⁊ ha.de picu.⁊ com.rei ven.l.ꝙ ſi pendēte q̃
dam dicunt ꝙ.c.ſi pro te ſit ꝯrium cōe ꝙ nihil ē im
mo dicendū eſt ꝙ ille leges loquunꝫ ⁊ intelligi debēt
vbi non erat in ptāte contrahētis p̃mo ſub conditiōe
ſo pure vero reuocare ꝯctum conditionalē in ꝓpoſi
to aūt ſūmus pōtifex poterat p̃mam cōditionalē re-
uocare ⁊ iō multo fortius potuit ꝑ ſecundā purā de-
rogare vt ſupra e.c.lʒ ⁊ ptʒ.ff.q̃ po.in pig.ha.l.i.⁊
⁊.l.q̃ balneū in prin.⁊.§.i.⁊.l.potior in prin. Jteʒ
ptʒ in albo decurionū ⁊ conſulū nam q̃ prior ē tp̄e
potior eſt in iure ferendarū ſn̄iarū ⁊ faciendarū ele
ctionū ceteris partibus vt.ff.de albo ſcribē.l.ii.⁊iii
C.de conſul.l.i.li.xii. Jtem poni poſſet exemplū re
gule in creditoribus quibus res ſunt obligate naʒ q̃
prior eſt tp̄e ⁊c̄.ff.in pig.ha.q̃ po.in pig.ha.l.potior
⁊l.creditor.⁊.C.qui po.l.ſi fundum ſed ad hoc vꝫ
obſtare ff.de pri.lege p̃uilegia non ex tp̄e.ſʒ ex cā
donationis quare diſtinguendum eſt plenius aut om
nes creditores p̄tendunt p̃uilegium reale aut pſona
le omnes aut quidam reale aut quidam perſonale
alii nullum primo caſu quando omnes pretendunt
reale aut conuentionale omnes aut omnes p̄torium
aut quidam pretorium quidam conuentionale ⁊ ſi
omnes conuentionale vel quaſi aut omnes tacitum
aut quidam expreſſeum quidam tacitum ⁊ ſi omnes
expreſſum aut eiuſdem temporis aut diuerſorum
Si eiuſdem tp̄is ſi quidam ſimul ⁊ eodem actu
ſic obligata res adimitur, vnuſquiſqꝫ pro pte dimi-
dia ſi ſeparatim nec appareat cui p̃mo contra extra

neum possessorem potior erit conditio possessoris vt l. si fundum §. si duo ff. de py. Si diuersorum est nota regulam ⁊ instantiam a regula. r'la est qui potior ⁊c. ff. qui po in pig ha. l. potior ⁊ C. e. t. qui po. l. si fundum intestautis est inuenire in mutante in refectionē vt in aūt de equali do. § hiis consequentis colla. vii. ⁊. ff. qui in pig. ha. l. interdum item in negāte se possidere qui postea conuictis ꝓtendit ypothecam vt C. qui po. in pig. ha. autē. item possessessor itez fallit in eo cuius pecunia res emitur ⁊ expresse obligat vt. C. qui po. in pig. ha. l. licet. ¶ Item fallit in muliere que ꝓfertur ꝓoribus habentibus tacitam vt. ff. qui po. in pigno. habean. lege olfidius. Item fallit in eo de cuius pecunia militia emitur vt C. de pi. lege. si. ⁊ auten. quod obtinet item in habente ypothecam ex instru mento priuato manu trium testium signato vt si agat aduersus eum qui non habet instrumentum simile vel publicum vt C. qui po ī pigno. habe. l. scripturas item fallit in fisco agente ex causa ꝑncipali vt C. in quibus causis pig. vel ypotheca ꝯhatur l. satis item in agente funeraria vt. l. ac si quis §. si colonus ff. de relig. ⁊ sump. fu. ⁊ . l. impensa ⁊ ibi nota item iu vendēte pignus pretoriū ⁊ habente causaz similem qui non prefertur sz cum posteriore concurrit vt. l. is cui. §. qui prior. ff. vt in pos. le. si omnes tacitum similiter dic referre eiusdē temporis vel diuersorum ⁊ si eiusdem non eodem vel si diuersis actibus si non appareret cui ꝑmo nā semper inter se melior erit conditio possidentis contra extraneum occupantis ⁊ si omnes simul ad agendum concurrunt admittuntur vnusquisqꝫ pro parte digestis. de sal. interdic. lege prima. parapho. si colo

nus ꝛ l.finali ꝛ.ff.de pigno.l.si debitoꝛ si diuersoꝛ
temporum tũc qui potioꝛ ꝛc̃ vt hic ꝛ ff. qui po.ĩ pig
ha.l.insulam cũ similibus Si quidam exp̃ssum ꝛ q̃
dam tacitum aut eiusdem tẽpoꝛis aut diuersoꝛũ Et
si diuersoꝛũ aut procedit tacita ꝛ sequitur expressa.
aut precedit expressa ꝛ sequitur tacita . Si precedit
tacita ꝛ sequitur expressa prefertur tacita ẽt fisco vt
C.rem alie.gerẽ.l.i.ii.rfiso licet glo.circa fiscũ du-
bitet ff.qui po.in pi.ha.l.si pignus si precedit exp̃s-
sã vt.ff.q̃ po.in pi ha.l.ticiusin prin.ꝛ §.negociato
rum ꝛ C.e.l.si fundũ ꝛ de remis.pig.l.si ignoꝛare
Si eiusdez tp̃is videtuꝛ idẽ est quãdo vterqꝫ ꝑfert ta
citam vel vterqꝫ expressam eiusdem tempoꝛisquia ta
cita ꝛ expressa paribus passibus ambulant vt ex p̃-
dictisapparet quia mutuans in refectione prefertur
habenti exp̃ssam sicut habenti tacitaꝫ Preterea illd
est speciale cuius contrarium gñale vt in autẽ.d nõ
alie.§.vt iãt lex sed speciale est l.muliere que prefert
habentibus tacitam tantum ꝛ sic in eo casu speciali
foꝛtioꝛ est expressa quam tacita ergo al'. regulariter
pares sunt Si omues pretoꝛium aut sũt omnes eius
dẽ tituli aut omnes ex contractu aut omnes ex icau-
sa damni legati vel omnes ex causa dani ĩfecti ꝛ tũc
si põt peruenire ex tẽpoꝛe vt ff.de damno infecto.l.si
finita §.si pluresꝛ.§.iul.ꝛ l.pretoꝛ.§.eius rei.C.d
bonis auc.in.pos.l.vlti.ꝛ ff.de bo.auc.iudi.pos.l.
cũ vnꝰꝛff.vt in pos.leg.l.iscui §.q̃ prioꝛ aut diuer
soꝛũ ꝛ tũc qui prioꝛ est tp̃e potioꝛ est in iure vt C.qui
po in pig.hab.l.si decreto ꝛ dicta l.is cui §.postquã
rei Si quidam pretoꝛium ꝛ quidam cõuẽtionale tũc
qui prioꝛ est tp̃e ꝛc̃.vt ff.qui po.in pigno habe.l.sed
in rem C.vt in possessi.le l.si postquã secundo casu

quando omnes personale aut sunt eiusdē tituli aut diuersorum si eiusdē regulariter concurrunt non inspecta prioritate vel posterioritate tēporis vt ff. de pri credi. l. si priuilegia ii. rñso et de pen. l. si hominez. § quotiens fallit in duabus dotibus ab eadez in suba debitis in quibus qui prior est in tempe potior est in iure C. qui po. in pig. ha. l. assiduis §. fi. itē fallit in fisco ff. de priui. cre. l. quis si diuersorum si qdem sunt paria priuilegia concurrūt si disparia magis priuilegiati preferuntur vt dicta. l. priuilegia. i. responso ff. de pri. credi. l. si ventri §. in bonis in tercio casu quando quidam reale et quidaz personale reale prefertur vt in. l. eos C. qui po. ī pigno habeā et ff. de pa l. rescriptum circa prin. in quarto casu quando qdā personale al ii nullū preferuntur priuilegiati vt ff quod cum eo. l. sz an hic et de peculio l. ex facto §. fi. et de priui. cre. l. ii. et. l. ventri §. eorum ratio et de ces. bono. l. i. et ii. in quinto quādo omnes nullū aut agitur ad dationem quantitatis vel speciei vel generis aut ad factum primo casu aut erant bona possessa per creditores et tunc omnium ē equa conditio vnde si vni soluatur reuocatur pro rata per alios vt ff. que in frau. credi. l. qui auc. §. sciendum et l. aut pretor §. si debitorem in fi. si vero erant possessa per creditores si debitor soluit aut soluitur auctoritate iudicis intercedēte aut sponte aut inuitus primo casu quando soluit iudicis auctoritate tunc non est locus reuocationi vt ff que in fraudem cre. l. qui autem §. apud labeonē ᵒ casu quando soluit sponte siue volēs et tūc aut ōnes creditores pariter instabunt et tūc si debitor vni gratificatus soluatur reuocatur pro rata per alios vt. ff.

que in frau. credi. l. pupillus si vero omnes instabāt ⁊ vni soluatur aut soluitur a debitore sponte aut extorquatur ab initio si soluitur sponte non reuocatur per alios vt preal. l. pupillus ⁊ d. l. qui āt §. sciendū ff. q̄ in fraudē credi. l. nisi mora erat periculum alatura vt debitor cum pecunia fugebat nec haberi poterat inde copia vt in. l. ait pretor §. si debitore. ff. que in fraudem credi. si extorsit iudicis auctoritate non reuocatur vt. ff. que in fraudem credi. l. qui autem. § apud labeonem si agatur ad factū aut petitur ⁊ in condemnationem deducitur factum ⁊ tunc si simul creditores concurrunt prefertur qui p̄mo contraxit vt ff. locati l. in operis sed si in condemnationem deducitur interesse idem seruatur quod dictū est seruari debere aut agitur ad quantitatē vt dicta. l. in operis ⁊ de ver. ob. l. stipulationes non diuiduntur. §. celsus

Qui sentit onus sentire dꝫ et comodum et econtra

Sicut post venditionem perfectam omne comodū accidēs rei vendite ptinet ad emptorē ita ⁊ omne sin comodū accedere dꝫ vt. C. de peri. ⁊ como. rei ven. l. post pfectam ff. eo l. id quod post itē sicut diminuta parte heredis scripti per contra tabu. diminuitur et legatorum onus ita aucta pte scripti heredis p cōtra tab. augetur ⁊ legatorū onus vt ff. de vulga ⁊ pup. substi. ista rła quando est comodū ⁊ incomodū est p oīa par ratio ⁊ presone ne suscipientis comodum et incomodum habēs ⁊ hoc patet per exēpla isti. de cōtra emp. §. cum autem ⁊ de leg. pa. tu. ⁊ l. ff. de leg.

l.lege si ex toto ꝛ de leg.ii.l.fi.ꝛ de vul.ꝛ pupi. sub ꝛ si contra tab.ꝛ C.de cadn.tol.l.i.§.pro secũdo ꝛ de furtis l.manifestissimi §.sed cum in secũda Sed vbi non est per omnia vtriusq3 par ratio regula nõ ꝓcedit vt est videre vt ĩ l.si quis aliena negocia gerẽs ff.de nego.ges.ꝛ ibi nota ꝛ de procu.l.qui propria § procura.item in casibus aliis nota in lege si quis nega.ꝛ.ff de nego ges.ꝛ in l.si quis putans § i.cõi. di.ꝛ pro socio l.sed ꝛ socius § si in absenti ite3 si nõ est eadem persone conditio vel habilitas circa vtrũq3 suscipiendum vt si agnata proximior est mulier cu3 tractatur de deferendo onere tutele nam ipsam succedit in commodũm id est in hereditatem ꝛtamẽ nõ tenetur subire tutele onus immo defertur ad agnatũ masculum in gradum remotiorem vt insti.de lega. pa.tu.§.fi.ff.de le.tute.l.i.§.interdum cum illud generale ꝙ hec colligitur ꝛ in l.alie.s.disciplinam contrariorum eandem esse non videtur procedere immo in gñe videtur contraria quia per cum de vno contrariorum predicatur affirmatio de altero predicat᷑ negatio quod est eius oppositum vel quod ide3 est si de vno disponit᷑ affirmatio de altero negatio vt l.de his qui sunt sui vel alieni iuris ff.ꝛ insti.de tu.in prin.ꝛ ff.de aucto.l.qui accusare non est eadem disciplina sed cõtraria. Preterea patet ꝙ qui dicitur ad dispositionẽ ꝛ destructionẽ vniꝰ cõtrariorum sequi remotionẽ ꝛ destructionẽ alteriꝰ vt ff.de verbo sig.l.hec verba ille ꝛ de insti.l.sed ꝛ si pupillus §.si institutoria ꝛ in auten.de manda.prin.§.neq3 autem respondeo vbi de quolibet contrariorum respondetur affirmando vel de quolibet negando simpliciter verum est

eandem esse disciplinam contrariorum vt insti de cō trahen. ēp. §. cum autē C. de tolle cadu §. p fo τ de fur. l. i. § sed cuz in fin τ de vul. τ pup. substi l. τ si contra tab. τ de lega. i. l. si ex toto in prin. τ de leg. iii. l. fi. tūc enim eadem est in genere τ eadem in spē τ eadem aliquantū quantū ad numeruū vt cū in ea dem verborum serie vtriusq; dispō traditur nā tūc ē eadem quantum ad numerū quia vna verborū ē cō ceptio que vtrumq; contrariorum disponit sed eo .res pectu quia diuersa dispoīt pōt ratione defect⁹ ī plu ra particularia diuidi τ diuersa iudicari s; vbi de al tero affirmatio τ de altero negatio non est eadem sed contraria dispō sed pro tanto dicitur eadez discipli- na ea ratione quia vno cognito habetur cognitio al- terius vt in prea. leg. l. qui accusare τ l. i. τ de his q̄ sunt sui vel alieni iuris τ insti. de tute. τ ff. de presti l. i. §. stipulationum ea ratione ergo dicitur eadez dis ciplina sed non dicitur eadem ratione dispositio con- trariorum Idem

In re communi melior ē cōditio prohibentis..

¶ Si habeo fundum tecum cōem τ tu valis edifica- re domum in fundo τ ego prohibeo melior est condi- tio mei prohibentis q̄ tui edificare volentis vt. ff. cōi di. l. sabinus sed videtur q melior sit conditio facie tis q̄ prohibentis vt ff. pro socio l. cum duob⁹ §. itez mela Omissis solutionibus aliis q̄ sunt a veritate r̄ mote Dicendum est q aut socius vult facere aut re- ficere in lo co cōi ad eū vsum ap quem res pata est τ pōt ēt inuito socio vt. ff. cōi. di. l. si edes τ p socio.

l.cum duobus §.item mela aut ad eũ vsum ad quez res parata non est ꝛ tunc si interest ꝓhibẽtis nõ fie-ri melior est conditio ꝓhibentis vt d.l.sabinus vt.ff. de serui.vr.predi.l.quidam iberus §.cũ piete et hoc casu potest intelligi r'la aut nihil inter est ꝓhibentis ꝛ põt fieri eo inuito vt ff.de serui.vr.predi.l.fistulam §.pe.ꝛ fi.habita tñ distinctione vtrum iure seruitutis facere vel reficere velit quia tũ non põt vt.ff.d serui. vr.pre.l.piete aut iure cõionis eis et potest vt dicta l.cum duobus §.idem respondit item contra regu-lam videtur istud generale quo cauetur ꝙ ĩ re vel in causa pari melior est conditio occupantis vt.ff.de le. i.l.si pluribus ꝛ d verborum ob.l.si ticius ꝛ de pro-cu.l.si pluribus ꝛ d offi.consul.l.i.ꝛ supra de procu ra.c.vl.sꝫ hec regula loquitur in ea re que pro ꝑte sua in diuisa ad plures pertinebat leges cõtrarie lo quuntur in eo iure quod distinctum est in vnius exe cutionem qui ꝑmo preoccupauerit litem contestando lite enim contestata sibi querit executorem insoliduz ꝛ alterum insolidum excludit nisi in casibus enume ratis in c.si duo supra de procu.

C ontra eũ qui legẽ dicere po tuit aptius ẽ faciẽda iterꝑtatõ

¶Si vendo domũ ꝛ tẽpore venditionis ꝛ traditio-nis dico stillicidianti nũc sunt ita sint videor dicere ꝙ domui vẽdite ita debeatur a vicinis seruitus stilli cidiorũ recipiendorum non econtra ꝙ domus vẽdita debeat seruitutẽ vicinis vt ff.de serui.vr.predi.l.si ar borem ꝛ.§.hec lex ꝛ de ꝯhen.emp.l.cũ in.l.ꝛ.l.la-beo ꝛ de pactis l.veteribus ꝛ de euic.l.que libertatis

¶ Sz op. & vr interpretatio non facienda contra proferentem contrahen. emp. l. si in emptione sz ibi verba fuerunt prolata ab actore & ideo interpretatio cõtra eum qui sequendo tenorẽ istius regule Item videtur contra regulam ff. locati l. ea l. vbi fit interpretatio pro locatore qui verba protulit sz ibi fauore locatoris tantum erat appositum & ideo dz non fieri interpretatio contra eum ne offendatur regula quod fauore &c. & infra c. capitulo quod ob gratiam & quia iura sunt varia circa materiam istam ideo vtile est plene distinguere quia aut ambiguitas interpretatione indigens reperitur in contractu aut in confessione aut in iudicio aut in sñia aut in stipulatione pretoria aut in priuilegiis a lege prolatis aut in vltima voluntate si in contractu aut valere potest contractus secundum interpretationem alterius tantum aut secundum interpretationez vtriusque si secundum interpretationem alterius tantũ illius interpretamur seqmur secundũ quem interpretatio contractus valere põt vt ff. de ver. ob. l. quotiẽs & de rebus du. si s'm interpretationem vtriusque valere pt tunc inspicimus verisimilius supra e. inspicimus & ff. e. l. sp insti. & l. semper in obscuris si verisimilius non appareret tunc habet locũ regula videlicet qd fiat interpretatio contra ferentem in cuius ptãte fuit verba late concipere vt ff. de pac. l. veteribus & de seruit v. predi. l. si arborẽ §. hec lex & de contrahẽ. emp. l. labeo & l. cum in lege & l. cum in emptione & de ver. ob. stipulatio ista §. in stipulationibus & l. qui ex pluribus & l. quicquid si in confessione cogendus erit dicere confessus certum vt ff. de confes. l. certum alias fieri interpretatio ꝯ eum vt ff. de interro. ac. l. de etate § quid tacuit ar. ff. de ventre inspi. l. i. §. quid ergo quod

iure nouissimo intelligendū videtur si r̄ndere subȝ an teq̄ se ab̄sētet al'.n.esset contra eum tanq̄ contumacē ꝓut ratio dictauerit ꝓcedendum vt supra de confessis li.vi. Si in iudiciis erit interpretatio facienda ꝑ con ferentem siue verba fuerint ꝓlata ꝑ actorem siue ꝑ reum vt.ff.de iudi.l.si quis interpretatione ⁊ ibi no- ta ⁊ de re.iur.in ambiguis orationibus ⁊.l.contra- hendo.§.i.si in sententia tunc iudex qui ꝓtulit si ē de maioribus interp̄tabitur dictum suum in sententia. alias non liceret sibi interpretari sn̄iam suam sȝ de legati sui tantū vt ff.de ab.l.ab executore in p̄ncipio ⁊ ibi plene nota actorum tamen verba mutare posset sn̄ie tenore in totum perseuerante vt ff.de neg.in.l.ac torem verba si in stipulatiōe p̄toria tunc p̄toris erit interpretatio pertinet.n.ad eum ff.de p̄to.stipu.l.in pretoriis ⁊ l.i.§.vlt.si in priuilegiis interpretatio ꝑ tinet ad eum qui priuilegium concessit ff.eo neratius §.de vulga ⁊ pupil.substi.§.ex facto circa p̄ncipiū Si in verbis a lege ꝓlatis ad solum p̄ncipem perti net interpretatio necessaria ⁊ que omnes astringit vt C.de legibus.l.imperiali.Si in vltima volunta- te ipse testator poterat interp̄tari ff.de testamentis l. heredes palam §.i.si interpretatus non fuit tunc au tem valere potest legatum secundum intellectum he redis ⁊ legatarii aut secundū intellectū legatarii tan tum si legatarii tantum illum intellectum assumi- mus ff.de leg.i.l.apud iul.§.si titius ⁊ de rebus du biis.l.quotiens ⁊ lege vltima.parapho vbi si secun- dum intellectum heredis ⁊ legatarii tunc aut est am biguitas in voluntate relinquente aut in voluntate adimente scilicet in relinquente sequimur quod est minimū vt dicta.l.apud iul.§.si ea ⁊ de leg.iii.l.q̄

concubinā §. cum ita ꝛ. l. minimis si adimēte aut est incertitudo rerum et personarū aut personarū tantum aut rerum tantum pͥmo casu in nullo valꝫ adēptio ſo casu valet adēptio in vtroqꝫ casu tercio casu valet adēptio in maiori ꝛ remanet legatum in minori ꝛ hoc probatur ff. de rebus dubiis l. si fuerit ꝛ ibi notatur ꝛ de adimē. lega. l. iii. §. si duobus ꝛ de le. ii. l. si ita scriptum in fi.

NOn ē obligatoriū ꝯtra bonos mores prestitum iuramentum

¶ Si iurauit hominē occidere vel furtū facere tale iuramentum non est obligatoriū quia contra bonos mores est pͥstitum ꝛ istud est gn̄ale quod iuramentū pͥstitum contra bonos mores vel contra leges nō est obligatoriū nec firmat rem de qua agiꝛ vt supra de elec. c. vbi ꝛ c. quia sepe contingit ꝛ de rebus eccle. non alienan. c. ii. q2 que cōtra bonos mores fiunt impossibilia reputantur de iure vt. ff. de condi. insti. lege filius ꝛ. l. editiones ꝛ. l. q̄dam sꝫ impossibiliū nulla est obligatio vt supra e. c. nemo pōt ꝛ. ff. e. l. impossibilium ergo nec eorū que sunt contra bonos mores.

¶ Sꝫ opponitur ꝛ videꝛ ꝙ iuramentum cōfirmet ea que sunt de iure prohibita ecce de iure prohibitum est rem minoris alienari vt. ff. de rebus eorum. l. i. ꝛ tamē alienatio per iuramentum confirmatur vt. C. si aduersus ven. l. i. ꝛ in aūt sacramenta tem ꝓhibita est de iure fundi dotalis alienatio vt. C. de rei vxo. act. l. vnica. §. et cum lex ꝛ tamē confirmatur ꝑ iuramentū mulieris vt supra de iureiuran. c. ii. li. vi. Item ꝓhibetur valere pactū ꝑ quod filia dotata renū

ciat future successioni paterne vt. C. de pactis. l. pa
ctum q dotali et de colla. l. pactu ff. de suis et le. here.
l. vlti. et tame confirmatur p iuramentu vt supra de
pactis. c. ii. li. vi. ¶ Sed dic aut sunt prohibita prop
ter turpitudinem sui et tunc iuramentum nihil ope-
ratur vt hic et in iuribus superius allegatis ad ide3
aut in puilegium vel fauore psone et tuc iurametum
illius psone in cuius fauore inducitur prohibitio est
obligatoriu et confirmat re de qua agitur vt in aute
sacramenta et supra de iureiuran. c. ii. et de pactis c.
ii. li. vi. idem

Dolo facit qui petit quod resti tuere oportet eundem.

¶ In marito qui petit dotem q est in casu restitutio
nis ronabiliter pot intelligi q cum esset ipse restitu
rus si haberet dote penes se dolo videtur facere quia
petit vt hic et. ff. de doli exceptione lege dolo et de re-
gulis iuris. l. in condenatione §. dolo. S3 opponitur
ff. soluto matri. l. si socer §. lucius vbi adimitur ma
ritus ad petenda dote q erat in casu restois sed dicen
dum est q ille §. declarat et distinguit effectu illius re
gule. Quia aut est restitutus eide aut alii si alii cessat
regula al. ad omnes pcuratores actoru3 ab agendo
repellantur quia qd petunt restituri sunt dno quod
est absurdu et incoueniens et tractatus totus de pro-
cur. redderetur inutilis si eide a quo petit tunc regula
locum h3 vt dicto §. lucius item contra regulam videt
C. ad. l. iulia3 de vi. pu. l. si quis ad se fundu vbi pe

tit sibi reddi possessionē sibi violenter ablatam ⁊ ni-
hilominus postea poterit super dñio cōueniri ⁊ con
uentus restituere cogeť dixerunt quidam ꝙ hec regu
la locum h₃ in p̄torijs tantum ⁊ non in possessorijs ꝙ
falsum est vt pt₃ ff. de car. edic. l. iii. §. cāe ⁊ nota in
p̄al. dolo de iudi. lege si de vi ⁊ de regulis iuris l. in
uitus §. cui damus actionem et ideo distingui opor-
tet in possessorijs quia aut agitur iudicio adipiscende
aut retinende aut recupāde possessionis in p̄mis duo
bus sc₃ adipiscende ⁊ retinende rł'a locū h₃ in tercio
vero id ē recuperande locū non h₃ rł'a q₂ spoliat⁹ añ
d₃ restitui ꝙ de ꝓprietate q̄raẗ vt d. l. si q̄s ad se fun
dū ⁊ C. si p vim vel alio modo l. i. ⁊ de dona. inter
vi. ⁊ vxo. l. si maritus et de agr. ⁊ censi. l. si coloni ⁊
ff. de iudi. l. si de vi. ⁊ ad l. iul. de vi. pub. l. q̄ cetu. §
si de iure ⁊ ideoꝙ hec dr̄ petit. d₃ largo modo exponi
id ē agēdo iudicio petitorio vel possessorio adipiscende
vel retinēde possessionis et ꝙ subicit restituere scilic₃
eidem secus si alii vt supertus est ostensum est

Idem.

NOn est in mora qui pōt excep tiones legittima se tueri

❡ Effectus more afferentis damnū debitori sunt plu
res vt dictum est supra e. c. mora ⁊ ab omibus p̄dic
torum oīm effectuū eximituris qui p̄t defensione le-
gittīa se tueri vt. ff. si cer. pe. l. lecta ⁊ d ver. ob. si pu
pillus ⁊ de reg. iu. l. nulla. Exceptio aūt legittima
d₃ intelligi oīa illa que non pōt ope replicationis eli
di. nam si exceptio obstaret replicatio haberetur ꝓ ni
non legittima q₂ qua rōne nihil interest vtrū quis nō

habeat ipso iure actionem vel habeat eam que pos-
sit p exceptionem excludi vt ff. c. nihil. eadem ratione
excludi. vt digestis eodem lege nichil eadem ratione
nihil interest vtrum quis non habeat exceptionē vel
habeat eam que possit ope replicatio excludit cuꝫ ita
se habeat replicatio ad exclusionem exceptionis sicut
exceptio exclussionem actionis vt ff. de excep. lege se-
cunda ⁊ hoc etiam confirmatur ex eo quod reus ī ex
ceptionibus in quibus excipiendo ponit seu asserit vi
ces actoris sustinet vt ff. de proba. l. in exceptionibus
⁊ de excep. lege pͥma ¶ Sed contra regulam potest
de iure ciuili opponi quia lege cauetur ꝙ si ꝓmisisti
aliquid nudo pacto ⁊ si non faceres ꝓmisisti penam
p stipulationem quod agi potest ex stipulatione vt cō
sequenter id fiat quod in pacto deuenit alias si non
fiat conseqtur penam ī stipulatione deductā cū ergo
pena debeatur ratione more ⁊ mora nō possit esse vbi
petitio non est ⁊ petitio non procedat ex nudo pacto
vt ff. de pactis. l. iurisgentium §. sed cū nulla seqtur
ꝙ non possit esse in mora ⁊ ꝓpterea nec penam cōitti
vnde videtur obstare C. de pactis l. si pacto ⁊ ßi re
spondeatur sicut primo modo respondent glosatores
iuris ciuilis videlꝫ ꝙ ibi erat debitum quod vno mo
do debebatur saltim naturaliter non erit sufficiēs re
sponsio quia regulariter de iure ciuili sola naturalis
actionē non parit vt dicto §. sed cum nulla ⁊ de ver.
ob. l. creditores ⁊ ideo secunda responsio melior daret
⁊ magis cōe alias conueniēs lr̄e legis contrarie nā
ibi nō agit ad id qđ debet ex nudo pacto ad id ꝙ de
bet ex stipulatu ⁊ p̄textu eius consequit forte qđ nu
do pacto debetur alias consequitur forte quod in sti
pulatione deuenit sꝫ contra hanc responsionē est val

de qꝛ l. illa si pacto nudo pactio pꝛecessit stipulatõez penalem ergo stipulatio non cõmittitur nisi lite contestata super pactione nuda ⁊ ꝓpterea non põt ex ea agi vt C. de contrahen. ⁊ com. stip. l. nuda ⁊ si rñdeas ꝙ ibi fuit lis contestata super pactione nuda diuinare est. ¶ Respondebis ergo ꝙ sicut qñ stipulatio penalis incipit a pactione nuda ⁊ lex disponendo ꝑmittit agere ex stipulatione penali nondũ cõmissa vt metu eius parcatꝛ pacto pꝛecedenti vt in. l. si pacto ⁊ est ratio in vtroq; casu ne contractus in totum cõstituatur ĩutilis si nihil relaxaretꝛ de iuris subtilitate vt. l. si pacto' qꝛ ꝑmittitꝛ agi ex stipulatione nondum cõmissa eidẽ quod est contra ius cõe vt ff. de verborum ob. si ita stipulatus ⁊ de verbo. signi. l. cedere diem ⁊ l. nuda relaxatur silr quia ꝑmittitur agi etiã lite contestata super pacto nudo quod silr remotũ est a iure cõi vt in. l. iurisgentiũ §. si cum nulla ⁊ C. de pactis. l. legẽ ⁊ de pac. cõuen. l. i. sȝ de iure canonico hoc secundum iure cõi sine dispensatione ꝓcederet cũ nudũ pactũ ita pariat actionẽ sicut vestitum supꝛa ꝺ pac. c. i. idem

Quod ob gratiá alicuius conceditur non est in dispendium retorquendum

¶ Ob gratiã ⁊ fauoꝛem minoꝛis est inductũ ꝙ non possit esse in iudicio sine tutoꝛis auctoꝛitate vt C ꝺ auto. pꝛestan. l. clarũ ⁊ qui legi. ꝑso. l. momẽtarie et ideo si litigauit sine tutoꝛis auctoꝛitate vel curatoꝛis si quidẽ fertur sentẽtia contra cũ non valȝ ipso iure

vt C. qui legi. personaꝫ l. i. ⁊ si aduersarius rē iudi l. cum ⁊ minores ⁊ ff. de re iudi. l. actus §. contra in defensorum ⁊ l. contra pupillum sēd si feratur ꝓ eo valet vt C. de procura. l. non eo minꝰ Jtā ī graciā ⁊ fauoē minoris inductū est ꝙ petere possit restituti onem in integrum contra venditoreꝫ ergo si pecijt et noluit vti beneficio in integrum restitutionis cōcesse vnde quid aduersarius eius inuito minore possit ven ditionem restituerē dicendum est ꝙ non nec ꝙ in fa- uorem minoris inducitur in eius lesionem retorque- ret vt ff. de mino. l. lege suadeo item ductum mere in fauorem pupilli cui mouetur controuersia de statu ⁊ bonis ꝙ qō deferatur vsqꝫ ad tpa pubertatis quid ergo si habet ꝓbationes ꝓ se facientes in prōptu nō erit dfia sed de presenti cognoscenda ⁊ examinanda ne ꝙ in eius fauoreꝫ ⁊c̄ vt de car edic. l. iii. §. due itē confirmatur hec regula ⁊ traduntur eius exempla ff de le i. cōmis. l. ii. ⁊ de in diem adie. l. sabinus ⁊ de fid. instru. l. plures ⁊ de secundis nuptiis l. gn̄aliter continet §. in hiis autem Sicut hec regula continet veritatem ⁊ eius contraria vera est si aliquid intro ductum est in alicuius pena vel odium non debet in eius vtilitatem conuerti vt ff. de leg. i. l. si seruusplu rium. §. qui autem ⁊ de interdic. ⁊ rele. l. relegatorū §. vlīor l. sequenti ⁊ nota in aūt. de here. ⁊ falci § si vero ⁊ ideo est opponendum ad vtrūqꝫ per ordineꝫ ⁊ primo ad p̄mum videtur enim ei obstare lex in qua cauetur ꝙ pubes non potest adire hereditatem ēt lo- cupletem sine tutoris auctoritate ergo quod inductū est in eius fauorem videtur in eius lesioneꝫ redire vt ff. de aucto. tu. l obligari §. hereditatē ⁊ īsti. de auct. tu. § neque dicendū ē ꝙ quidam sunt in quibꝰ certū

est conditionem pupilli meliorem constitui ꝛ in illis valet factum a pupillo etiam sine tutoris auctoritate ne quod in eius fauorem ꝛ cetera. vt C. de procur. l. non eo minus ꝛ de auctoritate prestanda lege pͥma ꝛ insti. de acti. in pͥncipio quedam sunt in quib⁹ certum est conditionem pupilli deteriorem constitui vt si aliquis se obliget vel vendat cum damno suo vel actionem cedat. In hiis factum tutoris auctoritate non tenet C. de auctoritate pͣstanda l. ii. ꝛ iii. ꝛ de inutilibus stipulationibus lege pͥma Quedam sunt in quibus dubium esse potest vtrum pupilli conditio cōstituatur melior vel deterior vt in hereditatis aditione quia habere potest latentia onera ꝛ in hiis factum a pupillo sine tutoris auctoritate non tenet vt dicto §. hereditatem ꝛ §. neque. et hoc est in fauorem pupilli nec honoribus implicetur vt ff. de acqui. here. lege more ciuitatis nostre ꝛ lege pupillus.

¶ Secundo opponitur ad primam regulam de iure quo cauetur si vendo vina exceptis acidis ꝛ mucidis ꝛ emptor velit petere acida nō potest licet in ei⁹ fauorem videatur pactum appositum vt ff. de peri. ꝛ cōmo. rei ven. lege si vina. Dicunt quidā quod lex contraria locum habet quando fauor inducebatur per pactum regula vero quando per legem vel pͥuilegiū quod nihil est quia in hiis q̄ in fauorem inducta sunt post pactum locum habet regula vt patz ff. loca. ꝛ cōduc. l. ea lege. ꝛ de lege. cōmis. l. ii. ꝛ iii. ꝛ de in diem adiec. l. sabinus vnde dicendum est ꝙ fauor ampliat pͥuilegium quod supra vel extra ius commune conceditur vt ff. ad mnnici. l. pͥma C. de thesauris lege vnica scz. l. i. si vina nihil inducebatur per pactum extra vel supra ius cōe ꝛ ideo non proprie pertinet ad

materiam huius regule. ¶ Tercio videtur contra rl'am. i. ff. q quisq iuris l. i. vbi dr q si impetro ius iniquū illud retorqueri debet in lesionē meam aduersario postulante s3 distinguendū est sicut distinguit in l. iii. e. t. videlicet q si concessū fuerit ad postulationem meā tūc h3 locū lex cōtraria sed si non ad postulatonē meam tūc h3 locum regula. Quarto videt contra regulam ff. de iure auc. an. l. ii. vbi snīa lata p ingenuitate facit eū qui pnunciatur īgenuus perdere ius aureorū annullorū sed dicendū est q nō operatur illud directe snīa sed tacita renunciatio illius qui petiit se pnunciare ingenuum eligendo eū vnu3 de duobus contrariis vr tacite renūciare alteri vt C de codicil. l. vlti. z de fur l. i. z ideo ad id cui renunciasse vr per electionem alteri9 non d3 regress9 dari vt supra de elec. c. vt quis li. vi. ff. de le cōmissi fūd9 §. eleganter z l. post diē. ¶ Quinto oppo. de l. pdem C. de questionibus vbi serui vel liberti paterni l' materni etiam in fauorem domini vel patroni non torquetur sed rōe cōnexitatis q2 si psequeret ēt cōtra cū testis p vtraq pte deponere debeat vt. C. de epis. et cle. autē si iudex Sexto opponitur de l. die sabbati. C. de iudeis vbi sicut iudei non pnt cōueniri die sabbati ita nec pnt alios cōuenire s3 ibi pūileg ū nō stetit in finibus cōcessionis s3 vltra cōcessit pp er eqlitatē inter litigatores seruandā z īequalitatē vitanda3 C de fruc. z li. expen. lege vltima z de prox. sa. scri. l. in sacris. ¶ Septimo opponitur de l. socerum §. cum in ter sed ibi conuentio tacita a contrario sensu cōuētionis expresse percepta debet haberi pro conuentione expressa sicūt intellectus percept9 a contrario sensu legis expresse pro expressa lege ha

betur vt. ff. de testa. l. ex eo et de testa. l. qui testo. §. mulier et ideo casus ille non est contrarius regule quia pactum expressum non torquetur in damnum sed tacitum a contrario sensu expresse conuentionis percipit Ad contrariam autem regulam oppo. videtur enim quod id quod indultum est in penam vel odium torqueatur in fauorem quia inductum est in penam et odium tutoris suspecti quod a tutela remoueatur tanquam suspectus et tamen conuertitur ad eius comodum quia non tenetur vlterius de periculo administrationis neglecte vt ff. de susp. tu. l. decreto Item inductum est in penam et odium illorum qui de militia per ignominiam remittuntur quod non possunt morari in vrbe vel alibi vbi impetrator sit vt ff. de hiis qui nota infa. l. ii. §. ignominie et tamen conuertitur ad vtilitatem eorum quia excusantur a tutelis que deferuntur in vrbe vt ff. de excu. tuto. l. sed et milites. §. sed ignominia missi Ro dicendum est quod idem actus non potest esse causa immediata pene et premii vt dicta lege relegatorum §. fi. et l. sequenti et de ne ges. siue hereditaria et C. de here. l. curiales et de tu l. ne quis sed causa mediata et remota esse potest delictum. delictum enim est causa pene. pena vero causa inhabilitatis ad aliquem actum vel officium inducendum inhabilitas vero causa remotionis ab actu remotio autem causa exemptionis ab actu remotis autem causa exemptionis ab onere inmi uente occasione actus vt dicta l. decreto et l. milites §. si ignominia sed contra predicta videtur ff. de hiis qui vt indig. l. i. vbi dictum est causa proxima quasi pene et premii sed diuersitas personarum et rerum que ibi erat tollit contrarium nam ibi respectu fisci meretur et ideo consequitur premium respectu autem premii deliquit et ideo patitur pena Idem

Nullus ex cōsilio dumمōd frau dulentū non fuerit obligatur

Si dedi tibi consiliū vt pecuniā tuā poti⁊ incōmer- ciū q̄ in emptione p̄diorum conuerteres ⁊ male tibi acciderit q: forte merces naufragio sunt submerse ⁊ dubitat an ego tenear distinguit q: aut dedi cōsiliū bona fide ⁊ tunc non teneor aut fraudulenter ⁊ tūc teneor ⁊ hoc dicit regula ⁊confirmatur. ff. e. consilii ⁊ manda. l. ii. §. vlti. sed videtur de consilio teneri ēt si non fuerit fraudulentum vt ff. man. l. si remūerā- di. §. si tibi in fi. sed ille. §. debet intelligi quando al. facturus non fuerit quare distinguendū videt quia aut datur consilium contrahēti aut datur consilium delinquenti Si contrahēti aut erat alicui⁊ cōtract⁊ aut non si non erat cōtractus tenetur is qui cōsiliuз dedit vt d. l. si remunerandi §. si tibi sed si erat alius contractus tunc locū habet distinctio regule quia si interuenit fraus in consulēte non tenet vt hic ⁊ ff. e. l. consilii ⁊ de dolo l. q̄ sicut scires ⁊ de fur. l. fals⁊ §. si quis mihi ⁊ man. l. ii. §. tua aut si dat cōsilium delinquēti varie sunt opiniones michi autm videtur q̄ aut is cui consiliū datur non erat aliud facturus aut erat aliud facturus si nō erat aliud factur⁊ sim- plicitier tenet qui cōsilium dedeit vt. ff. de iniur. l. nō solū §. si mandato ⁊ §. proculum ⁊ §. actillicinius sз si erat alias facturus aut prebuit consiliū ⁊ nō opeз aut opem ⁊ non consiliū aut opem ⁊ cōsiliū si cōsilū tantum tenetur quia non oportet laudando maliciaз augeri vt ff. de seruo corrupto l. i. §. persuadendo C. o. p. i.

de fur lege. si quis seruo si opem tantum sine con-
silio pncipali & secundario non tenet vt ff. de fur. l. si
pignore §. qui ferramenta si consiliū & opem non est
dubium quod tenetur ff. de ver. significatione sepe &
§. ita dubitatum & insti. d ob. que ex delicto nascun
tur §. opem Idem

Exceptionem obiciēs non videt de intiōe aduersarii confiteri

¶ Si opponat conuentus exceptionem facti siue inte
tionis vt q2 negat se debere certum est q nonvidetur
confiteri de intentione actoris quia confessio & nega-
tio directe contraria sunt & ideo ad positionem vni9
non sequitur positio alterius s3 remotio ff. de verbo.
sig. si hec verbo de insti. sed & si §. instro & in autē.
de man. prin. §. neq3 aūt s3 si opponat exceptionem
iuris vt pacti de non petendo rei iudicate iurisiuran
di pscriptiones & simul an videatur tacite confiteri
de interesse actoris ita quod actor reueletur ab onere
probandi intentionem dubitatur & pmo videtur qd
non quia verba simpliciter plata referri debent ad
propriam significationem & non abusiuā ff. de le. iii.
l. non aliter §. tcius de verborum significatione ne-
pos proculo s3 exceptiones iuris sunt pprie exceptio
nes quia excludunt actionem cum illis ff. de excep.
l. ii. & ibi nota item quia indefinita equipollet vniuer
sali vt h. c. & ff. de excep. l. non vtiq3 loquitur indefi-
nite ergo videtur oēm speciem exceptionis comphen
dere mihi aūt videtur q aut excipiendo aliquid sim
pliciter negat aut excipiendo aliquid ponit si negat

vt in exceptione non numrate pecunie ꝛ non nume-
rate dotis verum estꝙ non videtur confiteri de intẽ-
tione actoris vt hic ꝛ. ff. de exce. non vtiꝗꝫ sꝫ si exci-
piẽdo ponit aut simpl'r aut sub conditione si simpl'r
vt quia dicit sibi pactũ factũ de non petendo soluisse
vel absolutũ esse tũc de sola exceptione tractandũ vr̃
absqꝫ eoꝙ actor intentionẽ ꝓbauerit sꝫ si negat ꝛ sub
conditione ponit quia dicit se non teneri ꝛ si appare
bit se teneri dicit pactum factum de non petendo tũc
non vr̃ confiteri de intentione actoris ꝛ ideo non affi
citur onere probandi exceptionem nisi actor probaue
rit intensionem suam ꝛ hec ꝓbantur C. de excep. si
quidem .i. ꝛ iii. rn̄so.

Que cõtra ius fiunt debẽt vtiqꝫ pro infectis haberi ideꝫ

Si res eccl'ie vel pupilli alienantur contra iuris for-
mã pro non facto habetur cũ ipso iure nõ tenetur eo
ipso ꝙ facta fuit contra iuris ꝓhibitionem vt supra
de re ec. non alie. c. ii. ꝛ C. de sacro. san. ec. l. iubem⁹
ꝛ de admini. tu. lex ꝙ tutores ꝛ de p̃diis mino. l. i.
ꝛ ideo ex tali alienatione nec transfertur dominium
nec paratnr p̃scribendi titulus vt C. de prediis mi-
no. si p̃dium ꝛ de aucto. p̃stan. eum qui ꝛ de vsuca.
pro ẽptore l. fi. ꝛ p̃alle. c. ii. li. vi. sed contra r'am vr̃
obstare qꝛ certũ est ꝙ furta homicidia adulteria ꝛc.
crimina seu delicta contra leges cõmit untur vt ff. de
legi. l. i. ꝛ. ii. ꝛ de in iur. l. i. ꝛ tñ non habentur pro in
fectis nam si haberentur pro infectis nulla pena pro

hiis imponeretur item impossibile est illud quod est
factũ non esse factum vt ff. de cap ꝛ pꝰ li. re in bel
lo . §. facte dicunt glosator. iuris ciuilisꝙ regula io
cũ hꝫ tantũ in hiis que de iure sortiunt effectuꝫ qđ
videtur nimis pueriliter dictũ immo de hiis que de
iure impediuntur sortiri effectum qꝛ fiunt contra pro
hibitionem iuris sꝫ ꝓpter reuerentiã dñm sustineri
possit ꝙ hec regula loquatur de hiis que de iure sor
tiuntur effectum id est que sunt alias de iure ꝑmissa
vt pacta vel similia sꝫ quãdo non fiunt ƒm iuris for
mam intelliguntur ꝓhibita ꝛ ꝓpter hoc non sortiun
tur effectum de iure clarius autem dici pōt ꝙ regu-
la loquitur in hiis que sunt de iure prohibita sicut
euidenter verbã ostendunt vt hic ꝛ C. de legi. nō du
bium tamen in hiis que de iure sunt prohibita que-
dam reperiuntur quorum effectus potest retractari
id est ad primum statum reduci ꝛ executio impediri
ꝓut donationes venditiones ꝛ ceteri ꝯtractus testã
ꝛ similia ꝛ in hiis ꝓprie ꝓcedit effectus regule que
dam aũt sunt quorum effectus non pōt retractari id
est ad p̃mum statum reduci vt homicidiũ ꝛ silia hō
.n. mortuus reduci non pōt ad vitam nisi virtute so
lius dei ad illam non extenditur effectus rł͞e itē op
iure cauetur ꝙ sñia sub conditione ferri non dꝫ ꝛ tñ
si fertur lata tenet ff. qñ ap. sit l. i. §. biduum iteꝫ re
legato ad tp̃s non debent adimi bona ꝛ tñ si adimã
tur tenet ademptio vt ff. de incerdic. ꝛ relega. l. rele
gatorum §. ad tp̃s ergo ea que fiunt contra ius non
habentur pro infectis est tñ dicendum ꝙ vbi simpli-
citer prohibentur iura ꝛ non vltra ꝓgrediuntur vel
ꝓgrediuntur annullante factum contra iuris prohi
bitionem non valet ꝛ pro infecto hꝫ vt in. l. non du-

biū C. de legibus ff. de tutelis l. muto §. sub conditio ne ꝛ de testa tute. l. certarū ꝛ. l. se. ꝛ in his duobus casibus proprie loquitur ꝛ intelligitur regula sꝫ vl- tra ꝓgreditur ꝛ tractatur qualr̄ ānullantur dando actionē vel exceptionem vt ptꝫ in his q̄ doloivel me tu fiunt ꝙ fieri non debuit factum tenetsꝫ tenere nō videtur considerato effectu quia nihil interest verum quis actionem nō habeat an possit per exceptionem exclusionem excludi vt ff. eo. lege nichil interest item cum vltra ꝓgreditur confirmādo factū illicite quod fieri non dꝫ factū non tenet vt in. l. non dubiū §. ad tēpus ꝛ ff. qn̄ appel. sit l. i. §. biduū ꝛ ff. de feriis l. i. §. i. ratio p̄dictorum est qꝛ cum lex vltra ꝓgreditur statur cl'e speciali relicta generali vt ff. de verb. ob. l. doli cl'a ꝛ de penis sanctio legum ꝛ de alim. lega le- ge alimenta §. penultimo ꝛ §. sticĥus idem

In pari causa vel delicto me lior est conditio possidentis

In delicto pari est exemplum ff. de verboruꝫ obl' si seruum. §. sequitur vbi debitor fuit in culpa leui ꝛ creditor in culpa leui ꝛ ideo melior est conditio possi dentis debitoris ꝙ creditoris agentis Item sunt exē pla ff. de dolo lege si duo ꝛ C. de dolo lege si duo. ꝛ C. de contrahen. emp. lege domum iteꝫ in causa pa ri absqꝫ delicto melior est conditio possidentis: nam si duo emerunt eandem rem a diuersis non dominis melior est conditio possidentis vt ff. de publi. siue au tem §. si duobus item si duobus obligatur eadē res ꝛ ignoratur cui prius melior est conditio vt possidē

tis ff. de pigno. l. si debitor item si duobus est conces
sum beneficium eadem die vni a sede apostolica vel
eius legato alteri ab ordinario loci melior est condi
tio possidentis vt supra de preben. capitulo si a sede
libro sexto quia circa materiam huius regule multa
reperiuntur contraria ideo ad omnium solutionem di
stinguendum videtur hoc ordine quia aut pro puniendo do
lum vel culpam agitur criminaliter vel ciuiliter et si
criminaliter aut est idem delictum accusatoris et accu
sati aut diuersum Si idem repellitur accusator quia
nil dolosus doloso C. de liberali causa lege si filium et
de testibus lege quoniam et de hereticis quoniam ver.
inter se. si diuersum aut opponitur in modum accu
sationis aut in modum exceptionis auditum opponet
antequam nomen eius inter eos reos fuerit receptum
postea vero non auditur etiam si maius crimen oppo
nat vt ff. de adulte. lege ii. §. quod hic dicit et §. si pu
blico et. §. extraneus et lege si maritus et §. prescrip
tiones si in modum accusationis aut de pari aut de
minori vel maiori si de maiori auditur antequam no
men suum sit scriptum inter reos vt. C. qui accusa.
non pos. lege. i. postea vero nullo modo auditur etiam de ma
iori ff. de publi. iudi. is qui reus et ibi notatur si pa
ri vel minori non auditur nisi suam vel suorum iniu
riam prosequatur vt C. qui accusa. non pos. l. negan
da si ciuiliter aut vterque est in dolo aut vterque est in pa
ri culpa et tunc hinc inde compensatur siue circa idem
siue circa diuersa repertatur dolus siue culpa vt. ff.
soluto matrimonio et l. viro et l. si mulier et de dolo l.
si duo et de eo per quem factum est l. fi. §. stipulator
et de contrahenda emp. domum et ne quid in loco pu
blico lege secunda. §. idem ait et quod vi aut cla. gl.

§.bellissime et l. vltima §. si ad ianuam & de doli ex⸗
ceptione lege apud celsum §. marcellus aut vnus in
dolo ali⁹ in culpa & tunc si circa idem non fit compē
satio q2 dol⁹ p̄ponderat culpa vt ff. ad l. aqui. §. fi. et
l. qui foueas §. hec actio & l. si putator si circa diuer
sa sit compensatio cum teneatur vterqꝫ ad quantitatē
vt de emptione si ambo et ibi notatur si vnus in lata
culpa alius in leui preponderat lata quia equipara
tur dolo vt ff. depositi lege quod nerua & si messor fal
mo. di lege lata §. plane & si qui testa libe. esse iussus
fue. l. i. §. non autem si alius in leui alius in leuissia
preponderat leuis circa idem sicut dictum est supra
in casu simili secus circa diuersa cum sint inuicē de
bitores in quantitate vt ff. e. cum par. delictū item si
vnus in leui in faciendo alter in leui in negligēdo p̄
ponderat leuis in faciendo et ideo non compēsat nec
est melior cōditio possidentis vt plene nota ff. solu. ma
m mora.

**Vm non stat per eū ad quē pti
net quo minus conditio imple
atur haberi debet perinde ac si imple
ta fuisset**

¶ Hec regula debet per omnia intelligi & expoi si
cut intelligitur & exponitur ff. e. iure ciuili & de verbo
rū obli. l. in executiōe §. fi. vt ecce si testator legat mi
hi fundum sub conditione si decē dedero heredi & p
heredem stat quo minus recipiat conditio ꝑ impleta
deb3 haberi vt C. de condi. in sertis l. fi. & de statu li
be in prin. & §. in fin. Item si testator istituat me here

dem sub conditione si decem ticio dedero qui ticius erat futurus heres ab intestato nã p ticiũ stat quo minus recipiat habetur conditio pro impleta vt. C. de condi. insti. l. is ita heres item si stipulor a te decẽ si ascendo capitolium ⁊ per te stat quo minus ascendam habetur conditio pro impleta vt dicta l. in executione §. fi. et l. iure ciuili ¶ Sed opponit᷑ et videt᷑ ꝗꝺ condicio non habetur pro impleta licet is qui implere debuerit impediatur implere vt. ff. de condi. et demõ. l. quibus diebus in prin. sed multũ refert vtrũ impediatur per eũ cuius intererat non impleri vt quia futurus erat obligatus condicione impleta vł erat amissurus rem suam vel hereditatem non habitur⁹ quaꝫ alˀ. habuisset condicione impleta et tunc locũ habet regula cũ iuribus supradictis sed si stat per cũ cuius non intererat non impleri non habetur pro impleta vt l. contraria C. de condicionibus ĩsertis l. fi. ad l. aqui. inde neracius §. idem iul Sed opponitur et videtur ꝙ licet stet p eũ cuius intererat non ĩpleri non hᷓ pro impleta quia si testator legati decēꝫ liberto sub condicione si cum filio steterit et fili⁹ moriatur et si p eum seu per casum in personam eius contingẽtẽ stat quo minus cõdicio non impleatur relictũ non debat᷑ vt ff. de adimẽ. le. l. scio in prin. et de condic. et de l. illis libertis sed dicedum est multũ referre vtrũ stet p eum vel per factũ eius siue per impedimẽtũ ab eo ꝑsitũ et tuuc simpliciter verũ est quia habetur cõdicio pro impleta et ita loquitur regula de le. iii. qui cõcubinam §. vxori et de alimẽ. leg. l. meuia in prin. vt de l. iure ciuili et C. de cõdicionib⁹ insertis l. fi. aut p eũ casũ vel in personã eius contigentẽ et tũc locũ habet ꝙ dicitur in l. contraria quia tunc distinguitur naꝫ

aut tunc erat relictũ contẽplatione eius in cuius per sona erat implenda aut fauore eius qui relinq̃tur aut dubitatur Primo casu relictũ non debetur post casũ in personam illius contingentẽ vt d.l.scio in prin.ꝛ de condi.ꝛ demõ.illis in fi.Secundo casu debetur ff. de adimẽ.lega.l.anima in prin.Tercio casu delictũ debetur quasi in dubio interpretandũ sit legatarii contẽplatione potius relictũ si ex veritate vel cõiecturis aliud non appareat et ideo legatũ debet ff.de adimẽd lega l.scio §.imperator et C.de le l.i.et d.l.illis in fi. ¶ Item opponitur ꝛ videtur quod hec regula sit superuacua cum idem contineat supra e.c.imputari ꝛ ideo non ponenda C.de no.co.cõ.lege prima §.q̃bus ff.vt lega.no.ca.stipulatio §.diuus Sed dicendũ est sine dubio ꝙ si hec regula et illa loquuntur in cõditione potestatiua seg illa loquitur proprie quãdo impeditur per casus condicionem implere hic autem loquitur quando impeditur per euꝫ cuius intererat cõdicionem non impleri et ido ꝯuna per aliam nõ est superuacua preterea circa hanc materiã dicẽdũ est qδ ibi in capitulo imputari plenius est distinctũ.nã hec illa intelligi possunt in vna specie condiciõis mixte id est que pendet ex facto implentis et alteriꝰ sed magis proprie in potestatiua procedunt. ¶ Idem

Quod alicui nõ licꝫ nomine suo nec alieno licebit.

¶ Sicut decurio non potest suo proprio nomine predia publica tollere ita nec licet subiectis aliorum nominibus vt.ff. de admini.rerum ad ciuitatem per. ti.lege secunda §.primo ¶ Item sicut non licet tu

tori emere rem pupilli suo proprio nomine ita nec p interpositam persona licebit vt. ff. de aucto. tuto. pupillus §. sed si per interpositam & ad predictorum cõfirmationem accedat ff. de contrahen. emptione lege. non licet C. de here. insti. nec & ff. de vsucapionibus lege. labeo §. si eum cum multis similibus sed opponitur & videtur quod illud quod non licet per se liceat p alium furiosus enim non potest acquirere rem per se et tamen potest per alium vt ff. de acqui. posses. l. i §. idem acquirimus et ad idem accedat ff. que res pigno. ob. possunt leg. aristo et de bo. poss. contra tabu. l. iii. §. plane et lege non putauit §. sed si exheredat⁹ dicendum est quod istud generale reperitur solutum tripliciter vno modo quod ista sit regula & cetera sũt specialia secundo q quis non potest per se nec per alium a se submissum sed per aliũ a se non submissũ potest et hec due solutiones tradũtur ĩ p̃dicta l. his duob⁹ casibus ff. de fur. tercio modo dici solet q aut aliquis impeditur p se rõe delicti a psona cõmissi aut rõe rei aut mixta rõe p̃sone aut rõe defectus ĩtelligẽtie p̃is tribus casibus locũ habet regula quarto casũ habuit locũ l. cõtraria sicut soluit de vsucapioĩb⁹ l. labeo et de acq̃rẽ. heredi l. antistius §. si secũdo possit ĩtelligi regula magis proprie verbis cõsideratis videlz vt qd non licet alicui facere suo proprio noĩe nõ liceat tutori inq̃etare pupillũ suo & alieno siue sub collatõe noĩs alterius verbi gra sicut non lz tutori inq̃etare pupillum suo proprio noĩe ita nec licebit nomĩe alteri⁹ vt si habeat ab alio iura cessa cõtra pupillum nã nõ licebit alterius noĩe pupilli inq̃etare vt in autẽ. de his q̃ ob se. ha. per hi. res. mi. §. fi quia sed tunc est cõtra regulam manifeste ff. de ĩius vocan. lege quesitũ vbi lz

patronum in ius vocare nomie alieno et tamen nõ li
ceret nomine proprio sed regula videtur intellgenda
cum faciendum nomiue alterius tenderet ad eundez
effectum quem consequeretur faciendo nomine pro-
prio cum autem non ad eundem sed ad diuersuz ptī-
net effectum tunc locum hz lex contraria idem

Potest quis per aliuz quod po test per seipsum

Sicut possum per me emere vendere locare cõducere
litigare ita possum per aliū ff. de procura. l. i. §. vsus
autem τ de iniur. si vnius §. idem iul. τ §. idez ait et
insti. per quam personas agere possumus §. i ¶ Sz
contra regulam videtur quia in causis publicis licz
per se litigare non per procur. vt ff. de pu. iudi. l. pe.
§. ad crimen ¶ Item quia illustribus licet litigare p
procuratores non per se vt C. de procura. l. penultia
item in accusatione populari licet per se litigare nõ p
procuratorem nisi quatenus actio ad priuatū cõmo
dum continetff. de procura. l. licet in pri. τ de popu
lari. l. q̄ populū Item lz p se violentū sine aliquo in-
teruallo de possessione expellere nõ per procuratorem
ff. de vi. et vi. ar. l. cum fundū Itē lz per se ēphitecotā
in possessionem inducere veteri deiecto nõ p procura
torem C. de iure emphi. l. penul. sed dicendū est omīa
supradicta specialia esse regulam vero gñaliter obti-
nere ī iudicio τ extra iudiciū vt d. l. i. §. p. ff. de pcur.
τ ibi non restrīgi τ fit pprie rl'a ad ea que pñt p aliū
explicari in hiis aūt q̄ p aliū explicari nõ pñt nõ p
cedit rl'e effect⁹ vt ar. C. de cadu. tolle. §. ne āt. ff. d so
lu. l. īter artifices τ nõ. d. vi τ d vi ar. l. i. §. quot. idē

In malis promissis fidē non expedit obseruare

¶ Si pmitto tibi occidere hominē vel cōittere furtū vel simoniā vel aliquid turpe nō expedit fidē seruari cum pmissū ipso iure non tenet ff. de ver. ob. l. gñaliter et l. veluti et stipu. hoc mō et l. si plagii et de fideius. l. si arco §. q vulgo ¶ Sed op. et vr q ēt i malis pmissis fidem conueniat obseruari lz de eqtate detur exceptio nā si induco te p dolū vel metū vt mihi decē pmittas pmissio valz lz agenti ex promissione obstat exceptio doli vel metu ff. de inutilibus stipulationib' l. dol off. de ver. ob. l. si qui cum aliter. Sz dicendum q malum pmissum dupliciter sumitur nā vno modo dr malum. i. super re mala vel turpi seu turpitudinem cōtinenti interpositum et illud non expedit obseruari qz ipso iure non tenet ff. de pac. l. iurisgen. §. et gñaliter et d ver ob. l. gñaliter et. l. veluti et l. stipulatio hoc modo et. l. si plagii et. l. si stipulor et insti. de inutilibus stipulationibus . §. q turpi. Scdo modo dr malum pmissum. i. male conceptum qz interueniente dolo vel metu et tunc lz pmissio teneat de iuris rigore non expedit fidem seruari qz promissori dat exceptio vt in dicta. l. si quis cum aliter de dolo nichil interest vtrū qs non habeat ipso iure actionez vel possit p exceptionem excludi vt ff. e. l. nihil idem.

In alternatiuis electio est debētis et sufficit p alterū adimpleri

Duo dicunt in hoc. c. due rle dici psit lz. n. vtraq; de

debito alternatiuo loquatur. Prima tamen tractat de iuris electionis ad quem pertineat id est utrum ad debitorem vel ad creditorem. Secunda vero de alternatiue obligationis effectu exemplum autem rubrice prime pro cuilibet nam si promitto tibi stichum aut pamphilum electio est mea quem eorum soluere velim ff. de iure do. l. plerumque in fi. et de eo quod certo loco et l. non vtique §. qui stichum et de condi. insti l. si heredi. item si soluo stichum non teneor soluere pamphilum quia sufficit alterum adimpleri ff. de condi. et de mo. l. cum pupillus §. vlt. et de ver. ob. l. si ita stipul. Sed op. quod in alternatiua non sit electio debitoris quia iure cauetur quod si testator alternatiue legat fundum sexanum aut vsumfructum fundi sexani est electio legatarii et non heredis vt. ff. de le. ii. l. lucio Quidam simpliciter dicunt quod aliud est in legatis et aliud in contractibus quod simpliciter est falsum quia in legatis alternatiue relictis est inuenire quod est electio heredis non legatarii ff. de le. ii. l. si ita relictum §. vltimo Et ideo latius et melius dicitur quod in contractibus alternatiue conceptis semper est electio debitoris vt dicta. l. plerumque l. non vtique §. qui stichum. ¶ In legatis vero aut verba diriguntur ad heredem aut ad legatarium aut simpliciter proferuntur primo casu est electio heredis quia si testator dicit do tali talem rem aut illam videtur electionem heredi concedere vt dicta l. si ita relictum in fine secundo casu est electio legatarii quia cum testator dicit habito tibi aut vendico tibi illam rem aut illam videtur eligendi potestatem concedere legatario vt ff. de leg. i. l. plane §. vltimo in tercio est electio legatarii cum in vltimis voluntatibus plenius quam in contractibus interpretari oporteat ff. de le. ii. lucio ticio et ibi plene notatur

¶ Ad secundam partem opponitur ꝛ videtur ꝙ non sufficiat alterum adimpleri sꝫ oporteat alterum non adimpleri ff. de verb ob. si quis ita in fine sꝫ dicendū est referre īter alternatiuā affirmatiuā ꝛ alternatiuā negatiuā quia in affirmatiua sufficit alteruꝫ fieri vt hic in negatiua oportet alterum non fieri tamē idem est in vtraqꝫ si consideret effectus quia in affirmatiua sufficit alterum affirmatiue in negatiua sufficit alterum negatiue ꝛ ideo non est contrarium sꝫ conueniens verbis regule. ¶ Item opponitur ꝛ videtur ꝙ ibi verba non sunt coniuncta nō sufficit alterū adīpleri ff. de ver. ob. triplici §. videamus sꝫ dicendū est ꝙ tres sunt orationū species nā q̄dam sunt coniuncte id est q̄ aliquā coniūctionē copulatiuā hn̄t q̄dam disiūctiue q̄ hn̄t aliquā disiunctiuaꝫ q̄dam solute q̄ nec disiunctiuā nec copulatiuā coniūctionem hn̄t natura copulatiue requirit omnia simul vera vt ff. d ver. ob. si q̄s ita ꝛ. l. fi. ꝛ de cōdi. insti. l. si heredi plures natura disiunctiue alterū tantū vt hic ꝛ ff. iudic. sol. l. cum q̄rebat ꝛ de condi. ꝛ demon. l. cum pupillus §. in disiunctis soluta vero ex mēte certe ꝓnunciantis aliquando eq̄pollet copulatiue aliq̄n disiunctiue vt ff. d ver. ob. l. si alienationis §. fi. si de mēte non apparet accipitur pro copulatiua vt dic. l. triplici §. videamus lꝫ sit ar. contra ff. de re. iu. l. in eo qd̄ §. vt v̄ba sꝫ in §. videamus considerauit dubiū significationis solute in §. vbi verba cōsiderauit effectū significationis ex eo ꝙ in obscuris minimū est sequendū supra e. c. in obscuris ē ergo soluta ꝑ se spēs orōis disticta a cōiuncta ꝛ disiūcta itē aliter significat qꝛ copulatiua copulatiue disiunctiua disiunctiue soluta solute sꝫ effectus significat non distinguit a significato co-

pulatiue quod requirit vtrumqꝫ vel disiunctiue q̄ re-
qrit alterū qꝛ sꝑ effectus significationis solute rꝑsꝑ
tat vtrūqꝫ vt copulatiua vel alterū tantū vt disiunc
tiua hꝫ igit̄ soluta disiunctiua ꝛ ꝓpriam spēm signdi
sꝫ non effectum significati extra se ipsam idem

Qui ad agendū admitit̄ ad exci-
piēdū multo magis admittēdꝰ

Sicut superficiarius ꝛ ēphiteota ꝛ quicūqꝫ al. hn̄s
dn̄ium vtile possit agere contra dn̄m vtili actione in
rem ita si ab eo conueniatur multo magis excipere
poterit vt hic ꝛ ff. de supficiebus l. i. §. q̄ ait ꝛ de re.
iu. l. inuitus §. cui damus actionē cum facilior sit cā
concedendi exceptionē q̄ actionem ex eo qꝛ fauorabi
liores sumus q̄ actores vt in regula iuris ꝛ ex eo q̄
faciliores sumus ad absoluendū q̄ ad obligandū vt
ff. de ac. ꝛ obli. l. arrianus ꝛ de penis l. absētem Sꝫ
op. ꝛ vr̄ quod qui admittitur ad agendum nō audia
tur volēs excipere C. de agri ꝛ censi. l. coloni ꝛ si ꝑ
vim vel alio modo l. i. ꝛ l. si quis ad se fundū C. ad
l. iul de ui. Sꝫ dicendum est q̄ ille leges locum hn̄t
in iudiciis recuꝑande possessionis in quibus excipiens
de dn̄io non auditur nisi p̄mo possessionem restituat
cum spoliatum ante omnia restitui oporteat hec autē
regula al. obtinet generaliter in quibuslibet iudiciis
generalibus vt dictū est supra in. c. dolo supꝑ uum
enim videtur quod is qui possessorem spoliauit posset
opponere de dominio quod spoliando amittere me-
ruit vt. Codice. vnde vt lege si quis in tantam et
propterea glosatores iuris ciuilis satis erro-

miter errasse videntur in eo ꝙ scribūt ff. de iudi. l. si
de vi vbi dicunt ꝙ exceptio dn̄ii excludit interdictum
recuparande possessionis ⁊ postea cōtrarium eiꝰ no-
tauerunt. ff. de vi. ⁊ vi ar. l. i. §. i. ⁊ de verborū sig.
l. mulieris. §. i. ⁊ de vsucapionibus. l. sequit̄ §. si do
minus quod videtur magis proximuz veritati sꝫ an
is qui habet possessionē clamdestinam possit cōtra ac
torem excipere de iure dominii dubitaio est quia iura
videntur velle ꝙ violentia ⁊ clamdestina eq̄polleant
sicut ergo non licet habenti violentiaꝫ excipere de do
minio vt dictū est ita nec licet excipe habenti clādesti
nam vt. ff. ꝙ vi aut clā. l. i. §. i. ⁊ ad. l. falci. de plag
l. eum qui fugitiuū sed mihi vide t̄ quod longe prohi
bet sic cā illius qui habet violentiam quam illius q̄
habet clamdestinam ar. ff. de fur. l. si venditor §. cū
raptor ⁊ ideo habens clamdestinam possit excipere d̄
iure dominii ar. C. de probat. l. iiii §. eius ¶ Itē vi-
detur obstare regula C. loca. et conduc. l. si quis cō-
ductionis vbi conductor cogit̄ restituere locatori pos-
sessionem licet conductor paratus sit probare se dn̄m
sed illud contingit quia quedam species spoliationis
esset si locatori denegaretur possessioīs restitutio vt. ff
de precariis l. vlti ⁊ ideo non auditnr cōductor volēs
se probare dominū nisi primo restituat possessionē vt
d. l. si per vim vel alio modo item videtur obstare re
gule illud quod legitur in autē. de trien. ⁊ se §. illud
quoqꝫ vbi ille qui negauit possidere cogitur in aduer-
sorium possessorem transferre licet paratus sit ꝓbare
se dominum sed illud contingit in penā mendacii vt
in eo. t. §. studium quoqꝫ ff. de rei ven. l. fi. C. de non
numerata pecunia aut econtra qui propria ⁊ qui po
in pigno ha. autē. ita possessor Queri autē possꝫ vtruꝫ

snīa lata ī iudicio petitorio pareat exceptionē rei iu. in iudicio possessorio ⁊ vr̄ ꝙ non pōt qꝛ sepata est cā possessionis ⁊ ꝓprietatis vt ff. de acqui. pos. l. naturaliter vnde qua ratione lata snīa in possessorio non parit exceptionē rei iudicate in petitorio ff. de excep. rei iudicate l. iii. ⁊. l. an eadem §. vlt mo eadem rōne lata in petitorio parere non dꝫ exceptionē rei iudicate in possessorio ⁊ memī ꝙ nota ff. de interdic. l. ii. § q̄dam ꝙ snīa lata in petitorio absorbet ius possessorium et contrariū hic declaratur C. de interdic. l. incerti ⁊ ꝓpter hoc mihi videtur distinguendum eē qꝛ si tale est possessoriū quod excluditur per exceptionē domi nii vt est possessorium adipiscende ⁊ retinende possessionis tunc snīa lata in petitorio nocet in possessorio ⁊ ita intelligitur ꝙ nota in §. quedam sed si tale eēt possessorium ꝙ non excludit̄ per exceptioneꝫ dominii vt possessoriū recupande possessionis vt supra ostensum est tunc lata in petitorio non p̄iudicat in possessorio ⁊ ita intelligit̄ quod nota in l. incerti C de interdictis Idem.

Qui per aliuꝫ facit est p̄inde ac si faceret per seipsum.

¶ Sicut tutor tenetur directa actione tutele quando administrat sic et quando admīstrari mādat qꝛ qui facit p aliū p̄inde ē ac si faceret p seipsū ff. de admini. tu. §. ita trāsgressisse et l. tres tutoreꝫ §. nō solum ¶ Item sicut de interdicto vnde vi qui deiecit per se ita si deiecit per alium vtiff. de vi. ⁊ vi arma. lege. i. §. deiecisse ⁊ de re iu. lege hoc iure §. q̄ deiecit ¶ Iteꝫ

q.i.

sicut tenet l.cor. de sicca. q occidit p se ita et q occidit per alium C. de accusa. l. non ideo ff. ad sille. si per cussor ar. ff. ad trebel. l. i. §. penult. ite sicut punitur tanq calumniator q per se detulit et non pbauit ita et qui per alium ff. de iure fisci. lege tercia §. diuus pius et. l. non tantu et ad idem potest induci ff. de fi; fideius. postulare cuz infinitis similibus ¶ Sed op; et videtur q longe aliud sit facere p se q per alium de solu. inter artifices sz dicendu est q vbi eligitur persone industria regula non pcedit C. de cadu. tol. §. ne aut et dicta l. inter artifices sz vbi non eligitur persone industria tuc pcedit effectus regule Ite op. et vr impossibile este factu per aliu pinde haberi ac si fieret per se ipsum quia iure cauet q et factu ab eode diuersis temporibus repntat ideptate eiusdem facti vt ff. de condi. inde. l. si non forte §. libertus et in aut. de fide instr. et circa pncipiu dicendu est quatum ad quantitate et veritate impossibile factuz ee vnius dici factu alterius sz de quada iuris interpretatione pcedit q factum vnius alterius intelligat vt ff. de duobus reis. l. nemo et no. ff. de vi et vi. ar. l. i. §. deiecisse et §. q dr sz videtur hec regula supua cua p illa q est posita supra in. c. pot sz non est si ds bn auertat qr illa loqtur de ptate explicadi p alium ista vero de effectu explicari. Idem.

Actu legit tie retractari no dz lz p9ea casus eueniat a quo no poterat inchoari

Si ho sane metis Zha mrimoni ii lz postea fiat fu-

riosus non ꝓꝑ hoc dissoluit m̄rimoniū iam cōtractū
vt ff. de hiis q̄ sunt sui vel alienī iuris l. p̄re furioso
Item si homo sane mētis fecerit testm̄ l3 fiat postea
furiosus nō viciat testm̄ ff. de testis l. is cui ⁊ de bo.
pos. s̄m tab. l. i. §. sufficit ⁊ ad huius confirmationē
accedit ꝙ gn̄aliter dici solet non tollit factum ꝙ im
pedit faciendū vt ff. e. l. ꝙ in ābiguis §. non ē nouū
⁊ de acq̄ he. si seruū q̄s. §. vl. s3 op. ⁊ vr̄. ꝙ illud qđ
īpedit ab īitio faciedū tollit iā factū q2 si stipulor ser
uitutē ad ꝑtem fundi mei ꝑtinentē ꝓ indiuiso stiplo
nulla est Item si stipulor ad totū fundū stiplo tenet
⁊ si postea ꝑtem ꝓ indiuiso alienē stiplo corrūpit vt
ff. de serui ꝓ ꝑte ⁊ de ver. ob. si sub vna §. si q̄s via
g̃ illud ꝙ īpedit ab initio faciendū tollit iā factū itē
si tutella finita est nō h3 locū accūatio de suspecto ff.
de suspec. tut. l. iii. §. q̄ri p̄t adeo ꝙ si ꝓposita accu-
satione suspecti tutela finit expirat accūatio de suspe
cto. ff. de suspe. tu. pꝰ finita Item p̄iudicial' actio de
tu cognoscendo non habz mortuo p̄re l' auo cuiꝰ fi-
liū vel nepotē q̄s se ēē contēdit adeo ꝙ si p̄iudicialis
ꝓponat ꝯ p̄re3 si morit ꝑiter expirat iudiciū inchoa
tū in accūatione p̄iudiciali vt ff. de libe. agno. l. iii. §.
q2 plaucianū ī verbo adeo ꝑ q̄ oīa p3 ꝙ casus īpe-
diens ab īitio tollit iā factū supueniēs ex post facto
s3 dicendū est ꝙ factū erat īchoatū ⁊ nō ꝑfectū ⁊ tūc
coll'git ꝑ eū casū īpediret īchoari vt si stipulatꝰ su3
seruitutē p̄dio meo ⁊ anteq̄ꝫ constituat alieno totum
p̄dium vel partem eius ꝓ indiuiso corrumpitur sti-
pulatio vt si dicta l. si sub vna ⁊ d. l. ꝓ parte ⁊ de cu
sto. reorū l. ii. ⁊ ff. vt ī pos. le. l. si pecunie §. qui fidei
cōmissum ⁊ de adulte. l. si maritus ⁊ §. sin autē ⁊ ad

idem tendit dicta l. post finitã ꝛ de suspec. tu. ꝛ dic. l. iii. §. quia plaucianũ de libe. agnoscen. ꝛ de his q̃ pro non scrip. ha. l. si metalũ sꝫ si factũ iam erat ꝑfectum et legittime confirmatũ vt q² seruitus ꝓmissa erat iam constituta testamentũ inchoatũ erat iam ꝑfectum ꝛ m̃rimoniũ erat iam per consensũ contractum ꝛ silia tunc casus superuenie͂tes q̃ impedirent ab initio inchoari non tollunt iã factum ꝛ ita loquitur regula ff. e. in ãbiguis §. i. ꝛ de ritu nup. si qua ꝛ de seruitu. vt p̃di. via. §. quacunq̧ ꝛ de ver. ob. l. pluribus §. ꝛ si placeat vñ sunt ar. ꝙ si post inquisitione͂ per offm̃ inchoatã ꝛ añ sñiam superueniat ordinarius accusator inq̃sitio q̃escat sꝫ si sup̱ueniat post sñiam non tollitur effectus inq̃sitionis facte nisi probare ꝑ̃uaricatũ ꝓcessum vt ff. de p̃uarica. l. p̃uaricationis ꝛ de liber. ho. exhiben. l. iii. §. si tame͂ postea ꝛ de accu. sicut §. facte ꝛ d. l. si maritus p̃uenerit. §. sin aute͂ sꝫ ꝯ predictam solutione͂ vr insti. de le. §. ex contrario ad l. fal. l. sub legati vt si lego debitũ pure creditori non valꝫ legatum sꝫ si lego debitũ in die bene vꝫ legatuꝫ adeo ꝙ si dies veniat testatore viuente legatum non viciatur sꝫ dicendũ est ꝙ aut superuenit casus an illa cõis a tunc locum hꝫ p̃dicta distinctio aut superuenit casus ad eunde͂ effectum tendens ꝛ tunc alium tende͂tem ad eundem effectũ qd inuenit secum concurrere patitur vt in di. l. insti. de le. § ex contrario ꝛ l. illa vt hoc legati ad. l. fal. Idem

Quod alicui graciose cõcedit trahi non dꝫ ab aliis in exemplũ.

¶ Si summ⁹ põtifex cõcessit alicui de gr̃a speciali

ꝙ possʒ hr̄e plura bn̄ficia cū cura vł ꝙ possʒ ꝑ ꝓcu-
ratorē visitationē facere ł ꝑcipere integraliter fructus
beneficiorū suorum absqꝫ eo ꝙ in ecclesiis resideret hoc
non debet trahi ab aliis in exēplū sʒ ius cōmune ser-
uari quod est per oīa contrariū supradictis ¶ Item
si concessit alicui ꝙ nō teneat̃ subire munera publica
vel soluere decimas qꝛ forte ī aliqua re ꝓspere igesta
virtuose se habuit hoc simił̄r trahi nō dʒ ab aliis in exē-
plū sed ius cōe seruari ⁊ hoc est ꝙ vult dicere regula
⁊ ꝓbat̃ ff. de cōsti. pri. l. i. ꝟ. plane ex his ⁊ C. de de
curiōibus. l. neqꝫ dorotheū ⁊ l. nullus. li. x. ⁊ de epīs
⁊ clericis l. qm̄ venerabilis sed ēt videt̃ qđ ea q̄ certe
persone ascribūtur cōstituāt ius cōe vt C. de nouo co-
cōpo. l. i. §. nulla qꝫ dubietate dicendū est quod aut re-
scribitur alicui ꝑsone vel vniuersitati cōcedēdo benefi-
cium spāle ⁊ tūc nō debʒ trahi ab aliis in exēplum et
ita loquitur r̄gula ⁊ lex supiꝰ alle. ⁊ ꝓbat̃ C. de leg
l. leges vt gñales in fi. aut rescribitur constituendo
ius cōe ⁊ tūc certe persōe expressio nihil oꝑatur quia
iura non in singulas ꝑsonas sed gñaliter cōstituūtur
vt in di. l. i. §. nulla. C. de nouo. co. cōpo. ⁊ ff. de le. et
se consul. l. iura idem.

Frustra sibi fidem quis postulat ab eo seruari qui fidem a se p̄stitam seruare recusat.

¶ Si duo fratres habentes domos cōmunes fuissent
cōuenerūt de nō alienādo sub certa pena et vnus eorum
alienauit ⁊ vult qđ alter ab alienatione abstineat nō
audit̃ qꝛ frustra sibi fidem postulat a me seruari qui

fidem seruare recusat vt ff.e.cum par.§.ille et de leg.
ii.cum pater §.libertus Item si locaui alicui domuz
pro pensione certa et promisi eũ nunq̄ expellere sub
certa pena et eum expello quia pensionē nō soluit nō
potero conuenire ad penaz quia frustra sibi postulat
a me fidem seruari qui fidem seruare recusat. ff.loca
quero.§.inter locatorē et quia generale est qd nō ser
uanti fidem non dz fides de necessitate seruari vt .ff.
de inofficioso testā.si instituta in prin.C.de pac.cuz
pponat et de tñ sac.si diuersa .t.l.si quis maior sed
contra regulā vr ff.de ac.emp.ꝛ vēdi.l.iul.§.si qs a
pupillo vbi pupillus vēdens sine tutoris auctoritate
non fuat nec seruare cogitur fidē ēptori ꝛ tamē ēptor
cogit pupillo seruare fidē sz regula locū habz vbi ea
dem est equalis p oīa psonarū cōtrahētiū cōditō i cō
trario vero nō erat equalis ꝛ poterat iputari ēptori
qz si sciebz v' scire debebat pupillū ꝯhendo nō posse si
ne tutoris auctoritate obligari vt de ꝯhenda ēp.qz qlz
ꝛ de acq̄.here.l.more ꝛ iō rōe illius culpe tenet ꝛ ip
so pupillo ꝛ pupill9 nō sibi al'āt vbi culpa non possz
sibi iputari qz ꝯxisset cū tutoris auctoritate sicut pu
pillo subueniret p resti.in ite.nec teneret p restōem s
uare fidē ēptori ita virtute eiusdē restōnis subueniret
emptori vt non teneat fidē seruare pupuillo C.de re
pu.qui fi.in iudicio in integrū l.vnica et si aduersus
credi.l.i.ꝛ.ii.idem.

Delictū persone nō debet in dā nū ecclesie redundare

Si abbas vel monachus vel alius clericus deliquit
iniuriā faciēdo vel dānū dādo vel alicui9 possessionez

violẽter occupando eccl'a n̄ tenet̄ qꝛ dlictū ꝑsone non
dꝫ ĩ dãnū eccl'e redũdare nã q̄ rõe dlictū tutoris non
obligat pupillū ff. de re tu. l. neqꝫ ⁊ de tab. exhi. l. pe.
eadẽ rõe delictū clerici vel p̄lati nõ dꝫ eccl'am obliga
re cū pupill⁹ ⁊ eccl'a ꝑificent ex vna parte ⁊ eorum
admĩstratores ꝑificent ex altera vt C. de epiſ. ⁊ cle.
l. orphano trofos ſꝫ occaſione predicte ꝑificatiõis op
ponitur qꝛ iure cauet̄ de dolo tutoris ff. nec ius fiat ei
qui in poſ. l. i. §. hoc edicto ⁊ de peculio l. ſi. vna §. ſi
dolo et de tribu. l. iii. §. i. ⁊ de admi. tu. l. ſi. dicendū ẽ
qd̄ ſi ex dolo prelati vel alterius clerici ꝑuenit aliq̄d
ad eccleſiã eatenus teneat̄ eccl'a ſicut tenet̄ pupillus
de eo qd̄ ad ſe peruenit ex delicto tutoris vt in l. ꝑal.
ſicut pater tenet̄ ex delicto filii et dominus ex delicto
ſerui quaten⁹ ad ſe peruenit ff. de vi ⁊ vi ar. l. i. §. qd̄
igit̄ ⁊ §. ſi quis tñ ⁊ §. ſi fili⁹ ⁊ de peculio l. iii. §. ſi
eccl'a et ſic tenet̄ vniuerſitas q̄ten⁹ ad ſe ꝑuẽit ex de
licto alicuius q̄ vniuerſitati preeſt vt ff. de vi et vi ar.
l. ſi in me et. ff. de dolo ſi ex dolo. §. ſed an municipes
tũc ei eccl'a non videtur pati dãnuꝫ cū de ſuo nõ ſol
uat ſꝫ qd̄ ad eã ꝑuẽit reſtituat ⁊ dãnū dr̄ a p̄rimonii
diminutione ff. d dã. infec. l. iii Itẽ op. et vr̄ qd̄ dlictū
perſonę debeat in damnū eccleſię redundare qꝛ ꝓpter
delictum perſone confiſcatur nauis eccleſie vt C. de
ſacroſã. eccle. l. iubemus nullam ſꝫ dici ſolet cõiter ꝙ
delictū cõiſſuꝫ a p̄lato ⁊ collegio. ſ. cõmunicato cõſilio
redundare poſſet in damnum eccleſie vt d. lege iube
mus delictū vero p̄lati tm̄ ſeu alicuius ſeu aliquorū
de collegio eccleſie nõ preiudicat et ita loq̄t̄ r'ta. idem

R Ationi congruit vt ſuccedat i
onere qui ſubſtituitur in hõre

Hec regula pertinet ad materiā regule ꝓcedētis su-
pra.e.c.q̄ sētit lz ei cōuerso mō loquat̄ ad eūdē tēdit
effectū ⁊ ꝓp̄e poī pōt exēplū in substituto in hōre.i.in
hereditate q̄ hōr appellat̄ ff.de le.p̄stā.l.filiuz.§.si a
legato ⁊ ꝓpterea succedit ī onere.s.legatorū q̄ relicta
ab īstituto vident̄ legis ptāte tacite repetita a substi-
tuto vt ff.de leg.i.l.īꝑator ⁊ ff.de leg.ii.si ticio et me
uio §.iulianꝰ ⁊ l.cū pr̄ §.ab īstituo Sed op.⁊ vr̄ ꝙ
substituturus in hōre nō succedit in onere qꝛ iure ca-
uet̄ ꝙ si heredi īstituto sub cōditōe sīplicit̄ substituat̄
aliꝰ onꝰ cōditiōis in ꝑsona instituti adiectū non vr̄
in ꝑsonā substituti repetitū ff.de heredi.īsti.sub cōdi-
tiōe sz ibi grauabat̄ ī onere cōditōis noue q̄ in persoā
instituti nō erat ⁊ iō ibi cōditō īstitutiōis nō vr̄ ī sub
stitutōe repetita vt ff.de leg.i.l.z Itē op.⁊ videt̄ ꝙ sub
stitutus in onere hereditatis non succedat in onere le
gatorū vt d.l.licz de le.i. ⁊ iō distingui oz qꝛ aut le-
gata repetūtur verbis testatoris exp̄ssis aut nō si ver
bis testatoris exp̄ssis aut cū eiusdē dici vel cōditionis
adiectiōe aut sīpliciter.si cū eiusdē dici vl' cōditōis ad
iectōe legatū redderet īutile vt ff.de leg.i.si quis a fi-
lio circa prin.si simplr deberet nō expectata cōditōe
vel dic q̄ ī ꝑsonā instituti fuerat adiecta vt d.l.si q̄s a
filio ⁊ l.si cui §.si q̄s a filio Si xo nō repetūt̄ verbis
expressis tūc legis ptāte tacite repetita intelligūt̄ cū
eadē sꝑ cōditōe ⁊ die vt de leg.ii.cū pr̄ §.ab instituto
nisi talis esset cōditō q̄ redderet legatū inutile vt ff.d
verborū ob.l.ticia §.idē rn̄dit ⁊ fideicō.liber l.vlti.⁊
hec vera sūt in onere persone non coherente in eo eni
quod persone coheret non succedit q̄ substituit̄ in onere
vt de adi.mē.leg.l.legati sub cōditōe ⁊ de cōditionibꝰ
⁊ demō.legatū ⁊ de alimē.leg.l.gaiꝰ in pricipio Idē

An argumentū trahi nequeūt q̄ propter necessitatem aliquādo sunt cōcessa

Propter necessitatem famis concessū est patri vendere filiū ⁊ ideo nō debet in argumentū trahi vt in alia causa filiū vendere liceat C. de patribus qui filium distra. l. i. ⁊ .ii. Item propter necessitatē permissū est ꝙ fiat alienatio rei sacre scilicet pro redimē. captiuis C. de sacrosā. eccle. l. sanctimus ⁊ iō nō dꝫ in argumentū trahi que enim contra ius cōe concedūt nō debēt ad cōsequētiā trahi supra. e. ꝙ alicui ff. e. ꝙ cōtra ⁊ ff. d leg. se cōsul. l ꝙ vero ⁊ l. i huius ⁊ l. ius singlare sꝫ si cadē ratō necessitatis vel maior subest an ea q̄ ꝑpt necessitatem recepta sunt licebit argumētū trahi vr ꝙ non vt hic et ff. e. ꝙ contra ⁊ de le qd vero econtra vr ꝙ sic qꝛ ea q̄ cōueniūt in idēptitate rōis n̄ dēnt separi ſm cōstōeꝫ iuris vt ff. defuncte. l. vna §. hoc iter dictū ⁊ de īiusto testō. l. postumi circa hoc glosatores iuris ciuilis variāt nā ff. e. q̄ pp determināt ꝙ nō lꝫ ī argumētū trahere vbi cadē rō necessitatis vl' maior subē sꝫ C. d prib⁹ q̄ filios distra. dtermināt ꝙ nō liceat in argumētū trahere ⁊ vbi est cadeꝫ rō necessitatis vel maior subest sꝫ credēdū est ꝙ noīatim nō reperit ꝓhibitū est ad cōsequētiam trahi ꝙ trahere liceat vbi eadē vel maior cā necessitatis subest cū ea q̄ cōueniūt in idēptitate rōis non dēant separi ſm cōstōeꝫ iuris vt dictū ē in. l. ii. d pa. q̄ fi. distra. restrīgit cōcessiōeꝫ cū dicit in hoc tm̄mō casu ⁊c̄ ⁊ iō nō lꝫ trahere argumentū licet similis cā subeē reperiat qꝛ repit expssa

ꝓhibitio in cõtrariũ vel que expresse equipollet. Idẽ

N Emo põt plus iuris transfer re in aliũ quã sibi cõpetere di noscatur

¶ Si vẽdo tibi et ex cã venditionis trado rẽ aliquam illud iuris quod erat penes me venditorẽ transit in te emptorẽ vnde si eram directe dominus directũ do miniũ transfertur ĩ emptorẽ si vtiliter vtile dominiũ transfertur in emptorẽ ff. de ac. emp. ꝛ vẽ. l. ex empto in princi. ¶ Item si erat libera penes me venditorẽ transibit libera ad ẽptorẽ item si seruitutẽ debebꝫ cũ ẜuitute trãsibit itẽ si erat alii obligatꝰ ꝛ poterat ꝑ me ꝑ ipothecariã aduocari cũ eadẽ obligatiõe ꝛ possibili tate aduocatiõis trãsibit qꝛ res trãsit cũ sua cã .i. cum suis oneribꝰ ff. de acq. re. do. l. traditõ ꝛ ẜ cõtrahẽ ẽp alienatio ꝛ C. rẽ alie. gerẽ. l. i. ꝛ C. si sine cẽ ꝉ re l. ii Sꝫ op. ꝛ vr̃ ꝙ aliud iuris sit penes traditorẽ ꝛ aliud penes eũ cui fit traditio cõstat enĩ rẽ pupilli in vsuca pibilẽ cẽ ff. de acq. re. do. l. bone fidei ꝛ tñ si legittime vẽdat alii ꝛ tradit ĩcipit eẽ vsucapibilis vt ꝑ empto l. ii. §. si a pupillo ff. sꝫ dicẽdũ ẽ ꝙ ꝓuilegiũ ꝑsoẽ ad ꝙ ꝑtĩebꝫ dñiũ reddebat cã vsucapibilẽ ꝛ iõ ꝑsoã dñi mu tata mutaꝛ cõditõ rei vẽdite vt ff de acq. he. paulꝰ rñ dit §. i. ꝛ de col. bõ l. i. §. si is q̃ boã et de publiciana l. licitatio §. vlt. Itẽ op. ꝛ vr̃ ꝙ traditõ trãsferat illud ꝙ non ẽ pẽs tradẽtẽ cõstat enĩ ꝙ si ab eo dñiũ rei ꝙ nõ hẽo vsufr. cũ res sua nemĩ possit ẜuitutẽ debere ff. vsufr. pe. l. vti frui et de ẜui vt p̃di. l. ĩ re. cõi. ꝛ tñ pos sũ cõstituere alii ẜuitutẽ vsufruc. ff. de vsufr. ꝙ vr̃ꝫ

s3 ibi non trāsfertur pl⁹ s3 cōstitutōnē variat̄ spēs ꝑui tutis fallit autē hec regula in tutore vel curatore itē in ꝓcuratore iudice executore creditore in male fidei ven ditore itē in cōsitore itē in flumīe in libertatꝫ datōe et ī īꝑatore in augusta de q̄b⁹ late notari sol3 ff de acq̄ rē. rc do. l. traditio ꝛ de reg. iuris l. nemo pluris ꝛ in sti. quod ali. licet circa prin. et iō supuacuū foret hoc scribere Idem

In toto partem non est dubium contineri

De mā hui⁹ rle tractatū est supra e. c. plus s3 nihilo minus ex habūdanti dicendū ē qd qui absoluit̄ a peti tiōe toti⁹ fūdi itelligi̅r absolutus a qualib3 eius parte cum in toto pars contineatur ff. de exce. rei iudi. l. si quis est totum qd autem regula falsa sit poss3 sic os̄ tendi q2 iure cauetur qd in actu contineatur iter ff. d seruit. rus. ꝑdi. l. actus ꝛ insti. de seruitu. §. actus ꝛ tn̄ qui absoluitur ab actu non videt̄ absolut⁹ ab itinere quod est pars actus nec econtra vt. ff. de exce. rei iu. l. si mater ꝛ ibi notatur. Item quia iure cauetur qd si testator legat actū ꝛ postea adimatur iter ademp tio est inutilis quia nō vr̄ ademisse totū vel partem eius quod legauit ff. de adimē. leg a l. i. ergo patet qd in toto non continetur pars dicendū est quod iter du pliciter sumitur nam vno modo sumitur pro distinc ta specie seruitutis ꝛ sic eo modo sumpta nō ē pars actus immo species seruitutis actui opposita est coe queua vt. ff. si seruitus vendi. loci corpus paragrapho ꝑ mo et. d. leg. i. de adimē. lega. alio modo sumitur iter

ꝑ cōmoditate eūdi ⁊ hoc modo sūptū hꝫ se ad actū sicut pˢ ad totū q꞉ ē ps subiectia ad actū ⁊ act⁹ ē totū ptāte ad iter q꞉ sui ptāte iter cōprehendit ⁊ in hac significatōe suītur ff. de seruitu. ru. predi. l. i. §. act⁹ ⁊ de verbo. ob. l. qui vsumfr. ⁊ de noua l. si pupilli⁹ §. vltimo. Idem.

In gn̄ali cōcessione nō veniūt q̄ q̄s nō eēt in spē verisiliter cōcessur⁹

Exēplū poni pōt in gn̄ali vicario epi qui cōferre non pōt bn̄ficia nisi sup hoc mādatū hēat spāle vt supra de offi. vica. c. cū gn̄ali cōces. Rō aūt ē q꞉ nō ē verisimile qꝺ eps foret spāliter cōcessurus beneficiorū collationē ⁊ hec eadem gn̄alitas confirmatur supra de peni. remis. c. ii. ⁊ de iureiur. c. i. ⁊ de procur. c. q̄ ad agendū li. vi. Itē ptꝫ exēplū q꞉ iure cauet qꝺ si pr̄ cōcedꝫ filio generalē et liberam administra. peculii non videtur concedere qꝺ donet cū non sit verisilr̄e qꝺ foret specialiter dona recōcessurus ff. de dona. filiusfa. ¶ Itē si pater cōcedit filio liberā aministratione peculii non videt̄ cōcedere qꝺ alienꝫ in fraudē creditorū q꞉ non ē verisimile qꝺ illud fuissꝫ spāliter cōcessurus vt ff. q̄ i fraudē creditorū si pater filio Item si dominus concedat filio administrationem peculii committere nō videtur generaliter ea que non erat specialiter concessurus ff. qui peculii Sed opponitur ⁊ videtur quod omnia reducantur in generali concessione cum operetur generale quantum ad omnia. quantum speciale opatur in q̄lꝫ spē vt ff. de admini. tu. lege si duo ⁊ de leg. iii. si corpus in principio et de vsu. et habi. lege. si ita C. de quadri. prescript. lege. ii. et de prescript.

xxx. annorum. l. oēs sʒ illud in hiis q̄ verisi̅l̅r erat in specie concessurus ad alia vero non trahitur cōces-sio gn̄alis qꝛ derogatur ei per p̄sumptionē contrariā vt hic ⁊ in c. ⁊ in l. supradictis. Idem.

Qui cōtra iura mercatur bonā fidem nō presumitur habere

¶ Qui emit a pupillo sciēs illū pupillū esse sine tutoris auctoritate presumitur male fidei qꝛ contra iura mercatur ⁊ ideo non p̄scribitur de auc. p̄stan. l. eum qui ⁊ de vsuca. pro emp. l. vl. ⁊ ff. de ꝯtrahen. emp. q̄ a quo lʒ Item q̄ emit a p̄lato bona eccl̄e non seruata solēnitate q̄ de iure seruari dʒ vt in c. sine exceptōe. xii. q. ii. ⁊ in aūt hoc ius porrectum contra iura mercatur ⁊ ideo p̄sumitur non hr̄e bonā fidem itē qui emit aseri preciuʒ sine gleba ꝯ legum interdicta mercatur ⁊ ideo nullus cum ābigit male fidei possessorē ⁊ ideo nullo t̄pis spacio p̄scribitur C. de agri. ⁊ cen. quēadmoduʒ in finem ⁊ supra eo. c. possessor ratio aūt est quia aut ēptor sciebat ꝓhibitionē iuris aut ignorabat si sciebat planū est quia mala fides a parte concluditur ī ipso si ignorabat est male fidei p̄sumptione iuris tuʒ in iure errauerit ff. de vsucapio. l. si fur. ¶ Sed op. quia semper p̄sumitur bona fides si abesse non ꝓbatur C. de p̄scrip. long. temp. l. pen. ar. ff. de fideicō. lib. l. si eum §. ex iniusta ⁊ admini. tu. hoc aūt ⁊ de proba. l. verius ⁊ de le. ii. l. siccuʒ ita lega. §. spēs sʒ dicendum ꝙ aut allegatur ignorātia facti aut iuris si facti tunc p̄sumitur bona fides qꝛ iuris p̄sumptio allegationi nō resistit vt supra e. c. p̄sumitur ⁊ ī. l. p̄al. sʒ si allegatur ignorantia iuris tunc presumitur mala fides vt hic quia presumptio iuris allegationi resistit

vt supra e. ignorantia ⁊ ff. pro emptore l. ii. §. si a pu
pillo ⁊ §. si a furioso ⁊ C. de ele. l. leges sacrassime ⁊
de iuris ⁊ facti ignorantia l. constões Idem.

Bona fides nõ patit̃ vt semel exactũ iterũ exigatur.

Hoc intelligendũ est ꝙ non exigat̃. s. ab eodẽ l' ab eo
vel q̃ ab exacto cã ꝫ hꝫ vel ꝯ exactũ est hĩtur⁹ regres
sum sed aduersus prorsus p̃t bis idẽ exigi vt patebit
in solone contrariorũ exẽpluꝫ aũt põi p̃t sic si testõr
legat mihi centũ sub conditõe ⁊ pẽdente conditione
egi ꝯ heredẽ interdicto de ta exhi. ⁊ q² non exhuit cõ
dẽnat⁹ fuit ad intereẽ meũ id est ad sol'oneꝫ legati ⁊
p⁹ea exñte conditõe volo agere ex testõ ⁊ iterũ peto
legatũ nõ suꝫ audiẽdus q² bona fides non patit̃ ⁊c.
vt h ⁊ ff. e. bona fides ⁊ de ta. ex. l. locũ §. ꝯdẽnatio
Sꝫ op. ⁊ vr̃. ꝙ sel' exactũ iterũ exigat̃ q² si egi ꝯ euꝫ
q̃ dolo desiit possidere ⁊ secut⁹ suꝫ estimationẽ nihilo
min⁹ possum agere contra possessorem ad rem vt. ff.
de here. peti. l. nec vllã. §. itẽ si quis ⁊ de solu. stichũ
ii. §. dolo sꝫ dñt aut petit̃ ab eodẽ a quo fuit exactuꝫ
aut ab alio si ab eodẽ locũ hꝫ r'ta si ab alio locuꝫ hñt
ꝯria vt ꝓbari vr̃ in d. l. locũ §. cõdẽnatio sꝫ hec sol'o
non est sufficiens q² iure cauet̃ ꝙ sel' exactũ non pos
sum iterũ exigere ẽt ab alio vt ff. si fa. fur. fe dicatur
l. quotiẽs ⁊ de rebus eorum q̃ sunt sub tu. l. illicite ⁊
de re. iu. si q̃s dolo §. si q̃s debitorẽ ⁊ ideo vr̃ dicend̃
ꝙ si peto ab eodẽ non audior Sꝫ si peto ab alio siq̃dẽ
non est hĩturus regressum ꝯ aliũ tũc audior vt d. l.
nec vllã §. itẽ si q̃s ⁊ l. stichũ §. dolo ⁊ l. locũ. §. cõ
dẽnatio Item op. ⁊ vr̃ ꝙ etiã ab eodẽ possit iterũ exi

gl vt ff. de noua. l. fundū com. sȝ ibi erāt solutões di
uerse ꝛ de diuersis ꝯtibus originē sumētes ꝛ idō exa
ctio vnius non īpedit̃ p exactionē alterius vt qñ oēs
cāc eēnt lucratiue tūc enī exactione facta ex vna im
pediret̃ exactio ex altera vt ff. de acti. ꝛ obli. l. oēs ꝛ
de leg. ii. l. meui⁹. §. duorū pterea in l. fundus vna
obligatio ꝯtta erat sr̃ fundo alia sr̃ ex ꝯtiatione fū
di vñ cū non super eodem sȝ sup diuersis pcedat du
plex exactio sedtur ꝙ ad regulā non ptinet. Idem.

Om qd vna via phibet̃ alicui ad id alia non dȝ admitti

Istius rle exēpluȝ pprie ponit̃ supra de cleri. cōiu.
c. i. l. vi. poni ēt pōt sicut cauet̃ ff. de tu. ꝛ cu. da. ab
his. l. scire oȝ §. si mr̃ nā si pr̃ phibet̃ admīstrare
tanꝙ pater nec poterit nec debebit admīstrare tanꝙ
curator vt nō alia via ꝙ qd voluit testatr. x faciat itē
q phibet̃ ad successionē vocari de iure ciuili non ad⁹
mittit̃ p aliā viā. i. de iure ptorio ff. de bo. pos. cōtra
ta. l. iii. §. liberi ꝛ l. si p⁹ mortem §. exheredati. Sȝ
op. ꝛ vr̃ ꝙ emancipat⁹ q phibet̃ succedere d iure ci
uili vocat̃ de iure ptorio. ff. de bo. po. l. sȝ cū pr̃ono
§. bonorū itē si legatū reliquit̃ pr̃i ꝛ rogat̃ filiū emā
cipare lȝ filius, phibeat̃ emācipationē petere vna via
. i. l. iuris actio ex testamēto tamē admittit̃ alia . i.
per officium iudicis vt ff. de condi. ꝛ demonstratio.
lege si cui. ¶ Item si alicui iure deferatur here
reditas lȝ vno iure succedere phibeatur nihilomin⁹
admittitur alio vt ff. de regul s iuris l. quod duplici
ꝛ C. de iure delt. l. suum heredem ¶ Item filius ex⁹

clusus p vñ libe. vocat ab vñ legitti et exclusus vñ legittimi vocat p vñ cognati ff. de suc. edi. l. i. §. sz videndum. Item repudians ex testõ succedere põt ab intestato si erat de numero corũ q̃ vocant ab itesta⸗ to vt. ff. de acqui. he. l. nec is §. i. per q̃ oĩa videt con cludi posse regulam eẽ falsam sz dici põt q regula locum hz vbi ius resistit in odium phibentis sz vbi assistit pp̃ter alium contingentem defectum hñt lo⸗ cum contraria idem.

Contractus ex conuentione legem accipere dinoscuntur

Et nã quorundam õctuum est q deat tantũ dolus & lata culpa vt in deposito & p̃cario in deposito et ideo quia eius reuocatio dependet in voluntate deponen⸗ tis tantũ in precario ideo quia eius reuocatio p̃edet ex libera voluntate concedentis solum vt. ff. deposi. l. i. §. vltimo & l. q nerua & de p̃ca. l. i. & l. q̃situz. §. illud & l. cuz p̃cario Itẽ de nã quorundã est q debea tur dolus lata culpa & leuis vt in omnibus contra⸗ ctibus q̃ celebrantur gratia vtriusq & in quibus nõ lz vni altero inuito a contractu discedere vt in emp⸗ tione venditione conditione dotis dotatione & societa te & similibus vt ff. de le. i. l. si seruus legatus. §. cũ quid & como. si vt certo §. nunc videñ & de regu. iu. l. contractus q̃dam vero sunt in q̃bus debetur de nã õctus culpa leuissima vt in mãdato pp̃ter tacitã as sertionẽ industrie suscipientis mandatũ cũ pcurator pp̃ter solã industriã eligat vt C. manda l. a procu. & in comodato concesso gratia comodatarii tm̃ quia tenet de culpa leuissima vt d. l. si vt certo §. comoda

casus autem fortuitus de natura nulli⁹ contractus
ex quo debetur spẽs certa prestatur vt in d.l.cõtrac
tus in fi.in contractu autẽ mutui tenet̃ de casu non
propter naturam contractus naʒ celebratur gracia
vtriusq; sed propter naturaʒ debiti est enĩ in genere
debitũ quod perire non potest C.si certũ petatur.l.
incendiũ ff.de ac.ꝛ ob.l.i.§.si is quoq; et ad.l.fal
l.in ratione §.incerte autem si ergo in cõtractu de
positi in quo ꝺ natura cõtract⁹ debetur dol⁹ ꝛ lata
culpa cõueniat inter deponentẽ et depositariũ quod
depositarius teneatur de leui culpa et leuissima pac
tum valet item si in contractu in quo de est leuis cõ
ueniat quod debeatur leuissima pactũ valet quia cõ
tractus ex conuentione legem accipiũt ff.depositi.l.
i.§.si cõuenerit.§.sepe euenit item econtra si in con
tractu in quo debetur dolus et lata culpa et leuis cõ
ueniat vt p̄stetur dolus tantũ cõuẽtio valet vt d.c.l.
cõtract⁹ nisi in dote vt ff.de pac.do.l.cõuenire ꝛ.l.
põp.an ãt valʒ pactũ qȯ aliq̃s ex casu teneat̃ extra
naturã cõtract⁹ dicẽdũ est ꝙ si culpa dep̄hẽdi potest
q̃ videat̃ p̄cedere casũ vł mixtã cũ casu ꝙ pactũ ha
beat effectũ qꝛ tenet̃ ẽt sine pacto ff.de ac.et ob.l.i.
§.is vero ꝛ como.l.ĩ reb⁹ §.ꝙ aũt ꝛ ar.ff.dã.ĩfec.
l.fluminũ §.suus et idẽ ap̄.sʒ ibi culpa dep̄hẽdi nõ
põt tũc cõ.ter dr̃ ꝙ pactũ gñale non op̄at̃ spãle vero
effectũ hʒ itẽ si q̃dã casus spãles exp̄mũt̃ ꝛ gñal' sub
icitur cła valet pactũ et extẽdit̃ ad oẽs casus in con
uẽtione nõ exp̄ssos plene vt peteriart sol̃ ff si q̃s cau
tionibus l.si aliquis.§.q̃sitũ et est ar.supra hoc li.
de procur.c. qui ad agẽdũ q̃ri aũt solet an pactum
quod dol⁹ non p̄stet̃ valeat de iure vł non et rõ plaʒ
.r.i.

na ē q expssū pactū de dolo futuro remittēdo inutile est tacitū tamē valet ff. de pact. l. si vnus §. illō et l. iurisgentiū. C. sed et si quis

Damnū quod q̄s sua culpa sentit sibi debz et nō alii imputari

Si procurator sua culpa condēnatur et penā soluat sibi debet imputari non autē domino cui9 est procurator ff. de procura. l. qui propo. §. procurator itē si procurator vel gestor negociorū indebitū soluit sibi imputari debz non autē domino cuius admīstratōez gerebat ff. de nego. ges. l. si quis negocia itez si vn9 sociorum condēnatus fuerit propter delictū suū non poterit penam propter delictū solutam societati īputari quia propter culpam suam sibi potius imputari debuit q̄ alii. ff. pro socio l. cum duobus §. vlt. se et ad istius regule generalis confirmationez accedit ff. rē ratam haberi l. si sine §. cum autē et de insti. l. sed et si quis §. pupillus et famil. he. l. inter eos heredes §. qui ex facto Sed opponitur et videt q̄ q̄s possit imputari alii damnum quod sua culpa sentit ff. pro socio l. si igitur sed dicēdum est quod aut alii potest imputari culpa participationis cause propter quam damnum currit aut nō si potest imputari tūc habet locum quod dicitur in lege si igitur in fi. si nō potest imputari tunc procedit quod continetur in regula et. ll. supradictis.

Infamibus porte non pateant dignitatum.

¶ Infamia reperitur duplex vna iur's et altera facti infamia iuris appellat illa que irrogat p̄ sniam

in casibus illis in quibus iure cauetur condēnatum esse infamem vt patet in eo qui furti vi.bo.rap.iiuri arum de dolo malo damnatus pact⁹ uenerit in aliis casibus qui enumerantur ff.de hiis qui notan. infa. l.i.infamia vero facti appellatur que generat opinionem apud bonos et graues et illa contingit multipliciter vel quia damnatur quis actione ex delicto descendente ꝙ infamiā iuris non irrogat vt in conditione furtiua ꝙ certum est infamiam iuris non irrogare ff. de acti.et.ob.l.cessat itē in interdicto vnde vī quod similiter non irrogat infamiā iuris ff.de vi et vi arma.l.neqꝫ tamen grauat opīonē apud bonos et graues vt ff.de obsquiis le.hōri⁹ et.l.parēs et l.licet item si pater in testō filiū increpauit vel iudex inter loquēdo diceret aliquē male vite C.de his qui notan.infamia l.interlocutio et l.verbis item qꝫ si aliqs qui turpiter viuat ꝑpter turpitudinē vite ab honestorū cetu segregatur vt. C.de dignita.li.⁊ de qualibet ꝑdictarū infamiarū loqtur regula qꝫ non dēnt in dignitatibus honores infames quacūqꝫ īfamie spēs cū hominibus integre fame ꝑticipare. C de decu.l.infamia et l.ne quis ⁊ de īfamib⁹ l.īfames persone vel x.⁊ de postu. l.§.ait pretor ⁊ ff.de iudi l.cū pretor §.non aūt et ad l.iul.ꝺ vi ꝑua.l.i.⁊ ꝺ.l. li.C.de dig.li.xii.adeo ꝙ non solū impedit predicta infamia sꝫ ēt facit a dignitate habita remoueri .C. ꝺ decurio.l.infamia li.x.⁊ de dignitatib⁹ l.iudices li.xii.Sꝫ ob tare videtur regule ff.de mūe.⁊ ho.l. reus delat⁹ sꝫ dicendū ē ꝙ ꝑ solā delatōeꝫ absqꝫ sñia nō irrogat īfamia nihilomi⁹ tñ a tpe dilationis vsqꝫ ad annū ꝓhibetur ad honores promoueri post annū vero non prohibetur nisi ꝑ ipm steterit quo min⁹ cā

infra annū expediret vt ibidem patet ꝛ ff opponitur de arbitro qui pōt eē lȝ infamis ff. d arbi. l. pe. dicen dum erit ꝙ eē arbitrū non est dignitas cū nudam ꝛ simplicē cognitionē hēat ꝛ iurisdictionē nullā vt dici solȝ de re iudicata l. ait ꝑtor item si op. de ꝓcu. quod iudex pōt esse lȝ infamis insti. dē excep. §. vlt. dicen dum erit ꝙ ministeriū ꝓcuratoris non est dignitas sȝ onus infamissimū ꝛ vilissimū vt C. de decu. l. si q̄s procuratorem li. x.

Ertū est ꝙ is cōmittit in legē q̄ legis verba cōplectens contra legis nititur voluntatem.

Sicut facere ſm verba legis ꝛ ſm sniam item ſm sniam tantū verbis non seruatis paria sunt vt ff. de ver. ob. l. noīs §. verbū ita ecōtrario facere ꝯ verba ꝛ sniam ꝛ facere ꝯ sniam tantū ꝑia reputantur et hic est regule intellectus vt probat C. de le. l. non du bium ff. de le. l. cōtra legē ꝛ. l. fraus ꝛ ideo illa pena punit faliens ꝯ sniam qua punitur faciēs contra verba et sniam vt d. l. non dubium vt pȝ exēplum in omibus modis in quibus fraus fit legi. qui aūt modi ꝓpē intelligendi sunt quatuor de re ad rem de ꝑsona ad ꝑsonam item de contractu ad aliū contractū sed non eodem modo ꝛ ꝓpterea videtur alius contract9 ꝛ fraus facta de contractu itē de ꝯctu ad eundē con tractum de re ad rē ꝓhibitum est per se consul. mac. pecuniā mutuare filiofa. Si ergo non mutuatur pe cunia frumentū vel vinum vel oleū vt huis distracti pecunia mutuetur factum vr̄ contra voluntatē se. cō

sul.l3 non contra verba τ id filiosa subuenitur ff. ad
mace.l.f iul.§.mutui item est ꝓhibitum ne presides
ꝓuinciarum vel alii q̄ ꝓuincias regunt accipiant a
subditis munera s3 ꝑmissū l3 ei esculenta τ peculēta
que trahi pñt ad munerū qualitatē videntur verba
supra plecti s3 offendere voluntatē vnde faciunt frau
dem legi de re ad rem ff. de off. pro consul.l. sol3§.fi.
τ de offi. p̄si l.plebiscito de persona ad personā pat3
exēplū in marito q̄ nō pōt vxori donare na3 si donat
alii vt eius ministerio q̄ratur vxori fraus vr̄ facta d
ꝑsona ad personā τ ꝓpterea non v3 donatio vt ff. de
dona.inter vi.τ vxo.l.si sponsus in prin.τ l.iii.§.nō
tantū τ.§.vl.τ dici pt̄ sc3 fieri de persona ad ꝑsonā
vbicunq3 ꝑsona ꝓhibita facit contra prohibitionē al
terius ministerio q2 vr̄ legis voluntas aut eum non
debeat licere alicui facere ꝑ alium q̄ non l3 ꝑ seipm̄
ff. de admi.re.ad.ci.ꝑti.l.ii.§.i.d auctori.tu.l.pupil
lus9§.s3 τ si ꝑ interpositam τ ad macedo.l.filium τ
q̄ metus cā.l.si per īpressionem fit ēt fraus d con
tractu ad aliū contractū vt ecce maritus q̄ non pōt
vxori donare fingit se vendere cū al' venditur9 nō eēt
Nam non valet venditio quia contra legis volunta
tem nititur si alias venditurus non erat alias vale
ret venditio nisi quatenus contractus in spēm dona
tionis incideret ff. de do.inter vi.τ vxo.l.si sponsus
§.ticia fit ēt fraus de ꝯctu ad eundē contractū vt cū
mulier vell3 pro alio intercedere actū est vt pncipalr
obligationē suscipiat vt non iuuet beneficio velleiani
nā nihilomin9 iuuatur cū re vera intercedere videa
tur ff. ad vell.l.ꝯuis l.si cū esse dicunt etiā q̄dam hoc
q̄ fit legi fraus de noīe ad nomē τ de tp̄e ad tp̄s τ de
loco ad locum s3 michi non vr̄ probabile dictū qui

⁊ ſi quis recte reſpexerit ſunt reducibiles ad p̄dictas
vel ad aliqua de p̄dictis ⁊ ideo non eſt ponere nouas
ſpẽs ſ3 contingentias ſpãles Queri aũt ſolet an liceat
offendere verba legis ſeruata ſnĩa ⁊ q̇dam dicunt ꝙ
non de exerci. l. i. §. ſi is q̇ nauẽ ⁊ q̇ ⁊ a quibus l. pro
ſpexit legiſlator econtra ꝙ liceat videtur apte ff. qui
pe. tu. l. credendũ ⁊ de execu. tu. l. ſcire o3. §. aliud ⁊
q2 ſenſũ non verba ſpectamus ff. de condi. ⁊ de l. pa
ter in prin. ⁊ §. conditionũ verba ⁊ l. in conditionibꝫ
⁊ c̃. ſolet aũt magiſtraliter dici ꝙ ſi appeat aliã men
tem eſſe ⁊ eſt redacta in ſcriptis tunc licet offendere
verba ſeruata ſnĩa ſi non tunc non licet ff. de lega.
iii. l. non aliter ⁊ de excer. l. i. §. ſi is qui ⁊ de re mili
lege quod conſtitutũ mihi aũt videtur ꝙ cum mens
nihil aliud ſit quam ratio que legiſlatorem mouit tũc
verba legis non extendantur niſi ad eum caſum
ad quem extendatur ratio ff. de turcpa. l. ad igere §.
q̄uis de re milit. l. milites circa principiũ ⁊ videtur
ꝙ vbicunq3 conſtat de ratione legis ſeu de mente ver
bis contraria liceat offendere verba mentem ſeruan-
do ff. quipe tu. l. circa prin. ⁊ di. l. ſcire o3 §. aliud ⁊
ita credendũ eſt intellexiſſe doctores cum effectus ver
borum ſemper trahantur ad limitationem rationis ⁊
non econtra ff. de le. ii. l. cum pater §. dulciſſimus et
de leg. iii. nomen §. vltimo.

¶ Finis regularum iuris dñi Dyni
Impreſſum pariſius p Antoniũ caillaut

